เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2550

เรื่อง **ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย**

วันศุกร์ที่ 6 กรกฎาคม 2550

ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

รายงานสถานการณ์

ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กรกฎาคม 2550

คำนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนด ***"วิสัยทัศน์ประเทศไทย"*** เพื่อมุ่งพัฒนาสู่ ***"สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"*** (Green and Happiness Society) โดยแนวทางการพัฒนายึดแนวปฏิบัติตาม***ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*** ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด***คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา*** อย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน

ภายใต้กรอบวิสัยทัศน์และปรัชญาในการพัฒนาดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำมาสังเคราะห์เป็นแนวคิดพื้นฐานของการจัดทำ ***"ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"*** ขึ้น โดยใช้หลักการระดมความคิดและการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบ่งชี้สถานะของประเทศ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และใช้ติดตามประเมินผลการพัฒนา รวมทั้งสามารถนำไปใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศและกำหนดนโยบายสาธารณะได้ สิ่งสำคัญคือ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแนวคิดและสร้างกระแสหลักในสังคมให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนไทยเพื่อให้เกิดคุณค่าใหม่ในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข บนพื้นฐานความพอเพียง

จากการนำดัชนีฯที่ได้พัฒนาขึ้น มาใช้ประเมินสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยทั้งในระดับภาพรวมและปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคม ปรากฏว่าภาวะความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยในปัจจุบันยังมีปัญหาในหลายด้านที่จะต้องเร่งแก้ไข ซึ่งสำนักงานฯได้จัดทำข้อเสนอแนะแนวนโยบายการพัฒนาด้านต่างๆที่ควรเร่งดำเนินการแก้ไข เพื่อเป็นหนทางสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

สำนักงานฯหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้ นอกจากจะเป็นรายงานผลการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ให้สาธารณชนทั่วไปได้รับทราบแล้ว ยังเป็นเครื่องมือผลักดันแนวคิดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยให้แพร่หลาย กระตุ้นให้เกิดการปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาที่สมดุลและมีบูรณาการทุกมิติทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อบรรลุเป้าหมายการสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน สืบไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กรกฎาคม 2550

สารบัญ

คำนำ

บทสรุปผู้บริหาร ก

ส่วนที่ : 1 ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : หนทางสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

บทที่ 1 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย 1-1

ส่วนที่ : 2 ปัจจัยสำคัญสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

บทที่ 2 สุขภาวะของคนไทย 2-1

บทที่ 3 ความอบอุ่นของครอบครัวไทย 3-1

บทที่ 4 ความเข้มแข็งของชุมชน 4-1

บทที่ 5 ความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ 5-1

บทที่ 6 สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล 6-1

บทที่ 7 สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล 7-1

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1: การพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ผ1-1

ภาคผนวกที่ 2: สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมระดมความคิดและพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ผ2-1

ภาคผนวกที่ 3: การพัฒนาดัชนีชี้วัดในประเทศและต่างประเทศ ผ3-1

บทสรุปผู้บริหาร

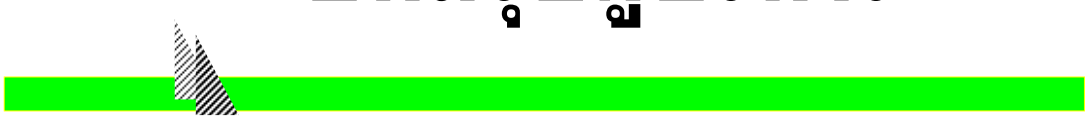

ส่วนที่ 1

ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : หนทางสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

บทที่ 1 : สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

ส่วนที่ 2

ปัจจัยสำคัญสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

บทที่ 2 : สุขภาวะของคนไทย

บทที่ 3 : ความอบอุ่นของครอบครัวไทย

บทที่ 4 : ความเข้มแข็งของชุมชน

บทที่ 5 : ความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

บทที่ 6 : สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล

บทที่ 7 : สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 : การพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยสุขภาวะของคนไทย

ภาคผนวก 2 : สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมระดมความคิดและพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

ภาคผนวก 3 : การพัฒนาดัชนีชี้วัดในประเทศและต่างประเทศ

ภาคผนวก ①

การพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยสุขภาวะของคนไทย

ภาคผนวก ②

สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมระดมความคิด และพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

ภาคผนวก ③

การพัฒนาดัชนีชี้วัดในประเทศและต่างประเทศ

บทที่ 1

สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

1 บทนำ

"ความสุข" *เป็นสภาวะที่ทุกสิ่งที่เป็นปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิต มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องพอดี ทำให้เกิดสภาพนิ่งสงบ พอดี ไม่เปลี่ยนแปลงเรียกว่าเป็นภาวะสมดุลหรือดุลยภาพ* ความสุขเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบทั้งที่เป็นความสุขที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เป็นความสุขในระดับจิตใจและปัญญา และความสุขภายนอก จากการมีปัจจัยต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ความสุขเริ่มต้นจากระดับปัจเจกบุคคล และขยายครอบคลุมไปถึงระดับครอบครัว ระดับชุมชนและสังคม ประเทศ ความสุขที่ขยายตัวออกไปในวงกว้างสามารถทำให้การอยู่ร่วมกันเกิดความสงบ สันติสุข หรือเกิดความสุขในระดับที่เรียกว่า **ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน**

"ความสุข" เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาและแสวงหาตลอดชีวิต แต่โครงสร้างความสุขก็เปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในสมัยโบราณ มนุษย์มีวิถีการดำรงชีวิตที่ไม่ซับซ้อน ความเป็นอยู่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ในยุคนั้นความสุขก็เกิดขึ้นได้ง่ายจากการอยู่ร่วมกันในชุมชน อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตพึ่งพาและผูกพันกับสังคมชุมชน และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น เน้นคุณค่าทางจิตใจและการช่วยเหลือแบ่งปันกันและกันในสังคม โดยความสำเร็จของปัจเจกบุคคลมักควบคู่ไปกับความสำเร็จของทั้งชุมชน ใช้กฎประเพณีของสังคมเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมและกำหนดหลักความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม หลักการปกครองของสังคม ซึ่งเป็นหลักการที่คนใหญ่ในสังคมยอมรับร่วมกันว่ามีผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน จึงสามารถสร้างหรือรักษาภาวะดุลยภาพของสังคมหรือการอยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขของสังคมได้ง่าย

แต่ในยุคปัจจุบันที่สังคมเชื่อมโยงกันหมดทั่วโลก ความสัมพันธ์ต่างๆ ซับซ้อนหลายมิติ และเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์ ความเป็นอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในสังคม ได้สร้างวิถีชีวิตที่ซับซ้อนขึ้น พึ่งพิงธรรมชาติและสังคมชุมชนน้อยลง กฎเกณฑ์ประเพณีที่เชื่อมโยงสังคมชุมชนเช่นในอดีต ถูกท้าทายด้วยกฎเกณฑ์ชุดใหม่ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน วิถีการผลิตมุ่งการแข่งขันเอาชนะกันมากขึ้น ทุกฝ่ายมุ่งสู่ความสำเร็จ แยกกันเป็นส่วนๆ ตามวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย นำไปสู่การทำลายสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน และหากต่างฝ่ายไม่สามารถตกลงอยู่ร่วมกันได้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาพความวุ่นวาย ข้อขัดแย้ง ที่กลายเป็นข้อพิพาท มีปัญหาความรุนแรงต่อกันบ่อยครั้ง ทำให้การรักษาดุลยภาพของสังคมทำได้ยากมากขึ้นตามลำดับ ต้องให้องค์ความรู้และคุณธรรมกำกับวิถีคิด วิถีการทำงาน และวิถีการดำเนินชีวิตทุกคนให้มากขึ้น

สำหรับประเทศไทยก็อยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก วิถีคิด วิถีชีวิต ค่านิยม ความสุขของคนไทยก็เปลี่ยนแปลงไปสู่การแข่งขัน เกิดค่านิยมเชิงวัตถุเพิ่มขึ้น มีปัญหารุนแรงมากมาย แต่สังคมเริ่มตื่นตัว มองเห็นถึงปัญหาและร่วมมือกันพยายามปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมไปสู่ความสมดุลมากขึ้น โดยยึดหลัก ***"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"*** ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้คนไทยทุกคนได้ใช้เป็นหลักยึดในการประพฤติปฏิบัติตนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐที่จะนำไปสู่ความพอเพียง พอประมาณ อย่างมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การดำเนินธุรกิจ และการบริหารประเทศ

2 กรอบความคิดและกระบวนการการพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นร่วมกันในสังคมไทย

ทิศทางการพัฒนาประเทศก็ได้มีการปรับกระบวนทรรศน์การพัฒนาที่มุ่งสร้างความสมดุลยั่งยืนมากขึ้น โดยเริ่มมาตั้งแต่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จนถึงปัจจุบัน แนวคิดการพัฒนาได้ปรับเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง พร้อมกับการน้อมนำ**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**มาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลาง บนพื้นฐานความสมดุลเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักการที่ยึด **ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน** มุ่งการพัฒนาที่สมดุลและมีการบูรณาการทุกมิติทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย แนวคิดการพัฒนาสู่ความพอเพียงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการรวมตัวเรียนรู้และขยายเครือข่ายการพัฒนาอย่างกว้างขวางมั่นคง และเป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญและร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ให้มุ่งสู่ **"สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"**

ภายใต้วิสัยทัศน์ประเทศไทยดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำมาพัฒนาเป็นแนวคิดพื้นฐานและจัดทำ ***"ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"*** ขึ้น โดยใช้หลักการระดมความคิดและการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้ดัชนีดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและเห็นความสำคัญ และเกิดการนำไปใช้ประโยชน์ เป็นเครื่องมือในการบ่งชี้สถานะของประเทศ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และใช้ติดตามประเมินผลการพัฒนา รวมทั้งสามารถนำไปใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศและกำหนดนโยบายสาธารณะได้ต่อไป และที่สำคัญคือสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแนวคิดและสร้างกระแสหลักในสังคมให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนไทยเพื่อให้เกิดคุณค่าใหม่ ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

โดยที่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวคิดและมุมมองที่ให้ความสำคัญกับภาวะความสมดุล ที่เกิดจากทุกองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง พอดี มีความสมดุล การพัฒนาต้องอยู่ภายใต้หลักดุลยธรรม คือการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของทุกมิติที่เป็นองค์ประกอบของสังคมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ***ค่านิยมของการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ "ความสุข" หรือ "ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"*** เนื่องจากสะท้อนความสมดุลและความเป็นธรรมในทุกมิติของการพัฒนา และให้ความสำคัญในเชิงคุณค่าของความสุขมากกว่ารายได้หรือความมั่งคั่ง เน้นคุณค่าทางจิตใจมากกว่าวัตถุ และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่ทุกคนสามารถแบ่งปันกันได้

สำหรับกระบวนการพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย สศช. ได้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นพ้องในกรอบความคิดและนิยามความสุขที่ตรงกันก่อน แล้วจึงกำหนดประเด็นการวัดและตัวชี้วัดที่สะท้อนค่านิยมและที่มาของความสุข ทั้งความสุขภายในและความสุขภายนอก ซึ่งกำหนดจากปัจจัยที่คนส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกัน และสามารถวัดผลได้เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถนำไปสู่การกำหนดความหมายของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยได้ ดังนี้

"ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน" หมายถึง *"สภาวะที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นองค์รวม และสัมพันธ์กันได้อย่างถูกต้อง ดีงาม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม"*

ตามความหมายของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันดังกล่าวข้างต้น จึงนำไปสู่การสังเคราะห์เป็นดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ซึ่งมีลักษณะเป็น**องค์รวม** เพื่อวัดผลกระทบการพัฒนาของ **6 องค์ประกอบหลัก ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานร่วมที่สำคัญในการสร้างความสุขของมนุษย์** และได้กำหนดขอบเขตความหมายและแจกแจงองค์ประกอบย่อยเพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นการพัฒนาและการกำหนดตัวชี้วัดได้ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การมีสุขภาวะ หมายถึง ภาวะที่บุคคล ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บมีร่างกายแข็งแรง มีอายุยืนยาว มีจิตใจที่ดียึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ และใฝ่รู้ สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” มีเหตุมีผล อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข แยกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา และใฝ่รู้

องค์ประกอบที่ 2 ครอบครัวอบอุ่น หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมายในบรรยากาศที่สงบสุข ด้วยการทำบทบาทหน้าที่ครอบครัวได้อย่างเหมาะสม และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน แยกได้เป็น 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของครอบครัว และสัมพันธภาพในครอบครัว

องค์ประกอบที่ 3 ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคี เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน /ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง แยกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ชุมชนพึ่งตนเองได้ ชุมชนเกื้อกูลกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ประกอบที่ 4 เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม เป็นเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลที่มีสัมมาชีพที่มั่นคง ก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีความมั่นคงและปลอดภัยในการทำงาน อยู่ภายใต้เศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เสถียรภาพมีการกระจายรายได้และกระจายผลประโยชน์การพัฒนาในกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของรายได้และหลุดพ้นจากปัญหาความยากจน แยกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การมีสัมมาชีพ เศรษฐกิจเข้มแข็ง มีความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

องค์ประกอบที่ 5 สภาพแวดล้อมดี และระบบนิเวศที่สมดุล หมายถึง การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ อาศัยอยู่ในสังคมที่ดีมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ และมีระบบนิเวศที่สมดุล เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและยั่งยืน แยกได้เป็น 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดี และระบบนิเวศที่สมดุล

องค์ประกอบที่ 6 สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล คนมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพ มีความสัมพันธ์ต่อกันบนพื้นฐานของความยุติธรรม ยอมรับ เคารพและปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน และร่วมกันบริหารจัดการประเทศกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลที่มีความโปร่งใส คุ้มค่า และเป็นธรรม นำไปสู่สังคมสมานฉันท์ มีสันติสุขอย่างยั่งยืน สามารถอยู่ร่วมกับนานาอารยะประเทศได้อย่างเป็นมิตร แยกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย สังคมที่มีธรรมาภิบาล และความสมานฉันท์ทางสังคม

จากองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยดังกล่าวได้มีการระดมความคิดเห็นที่นำไปสู่การกำหนดประเด็นการวัด และตัวชี้วัด ซึ่ง สศช. ได้พิจารณาทบทวนและสังเคราะห์จากดัชนีที่หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ได้ศึกษาจัดทำไว้ จากนั้นทำการจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดดังกล่าว เพื่อจัดทำดัชนีและรายงานผลการประมวลผลวิเคราะห์สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดยในการกำหนดเกณฑ์วัดผลการพัฒนา อาศัยรูปแบบหลักการในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้กันอย่างแพร่หลายคือ ใช้เป้าหมายของแผนหรือยุทธศาสตร์ ใช้เกณฑ์มาตรฐานขององค์กรระหว่างประเทศหรือเกณฑ์มาตรฐานระดับนานาชาติ การใช้ผลจากการศึกษาวิจัยเชิงลึกเฉพาะเรื่อง หรือการใช้ค่าสถิติจากค่าเฉลี่ย อัตราสูง อัตราต่ำสุดเพื่อเป็นตัวกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของตัวชี้วัดที่ใช้เป็นตัวคำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยโดยกำหนดน้ำหนักความสำคัญในแต่ละองค์ประกอบของดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขที่ทัดเทียมกัน เนื่องจากเป็นการพิจารณาปัจจัยองค์ประกอบของดัชนีอย่างเป็นองค์รวม

ภายใต้กระบวนการดำเนินงานดังกล่าว สศช. ได้จัดให้มีการระดมความคิดเห็นในลักษณะการประชุมเฉพาะกลุ่มเพื่อร่วมกันปรับปรุงตัวชี้วัดให้เหมาะสมยิ่งขึ้นสามารถนำไปใช้ในการสะท้อนสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยได้ต่อไป

(รายละเอียดดังภาคผนวกที่ 1 การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย)

3 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

3.1 ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ในปี 2544 – 2549 แม้มีทิศทางดีขึ้น แต่ยังอยู่ในระดับคะแนนร้อยละ 62 – 62 ซึ่งค่อนข้างต่ำต้องปรับปรุง ผลการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2544 - 2549 ทำให้ภาวะความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยพัฒนาเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยดัชนีรวมความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันเพิ่มจากร้อยละ 61.59 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 64.04 ในปี 2549 แต่ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เป็นระดับที่ต้องปรับปรุงในเกือบทุกองค์ประกอบย่อยที่เป็นปัจจัยของความอยู่เย็นเป็นสุข

3.2 ปัจจัยร่วมของความอยู่เย็นเป็นสุขที่พัฒนาต่อเนื่อง และอยู่ในระดับดีปานกลาง มีเพียงด้านเสริมสร้างสุขภาวะ ในขณะที่ความอบอุ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชนยังมีปัญหาอย่างมาก ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมยังไม่ได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นองค์รวมที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาความอยู่เย็นเป็นสุขฯ มีเพียงด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ ซึ่งสูงขึ้นต่อเนื่อง และมีค่าดัชนีในระดับดีปานกลางที่ร้อยละ 72.27 ในปี 2549 ส่วนที่เหลือถึงแม้จะมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นเกือบทุกปัจจัย แต่ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง โดยมีค่าคะแนนในช่วงปี 2549 อยู่ระหว่างร้อยละ 51 – 67 กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและเป็นธรรม และการพัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุลมีระดับการพัฒนาที่ใกล้เคียงกันที่ร้อยละ 67.82 และ 66.36 ตามลำดับ ขณะที่การเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในสังคมยังอยู่ในระดับต่ำที่ร้อยละ 61.17 ส่วนการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ต้องรีบเร่งแก้ไขที่ร้อยละ 58.75 และ54.58 ตามลำดับ โดยเฉพาะด้านครอบครัวอบอุ่นที่มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องอย่างน่าเป็นห่วง โดยลดลงจากปลายปี 2544 (ร้อยละ 67.87) เกือบร้อยละ 10

ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ปี 2544 - 2549

องค์ประกอบย่อย	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
1. การมีสุขภาวะ	68.01	68.05	68.80	69.91	70.38	72.27
2. ครอบครัวอบอุ่น	67.87	66.94	67.27	63.42	59.99	58.75
3. ชุมชนเข้มแข็ง	54.32	51.43	55.52	53.82	53.61	54.58
4. เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม	60.20	65.84	69.42	69.19	65.75	67.82
5. สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศสมดุล	56.77	58.10	59.33	63.80	66.08	66.36
6. สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล	59.74	58.65	53.05	52.91	58.83	61.17
ภาพรวมดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข	**61.59**	**62.06**	**62.91**	**62.88**	**62.93**	**64.04**

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ : ระดับดีมาก = ร้อยละ 90.0 - 100 ระดับดี = ร้อยละ 80.0 - 89.9
ระดับปานกลาง = ร้อยละ 70.0 - 79.0 ระดับต้องปรับปรุง = ร้อยละ 60.0 - 69.9
ระดับเร่งแก้ไข ≤ ร้อยละ 59.9

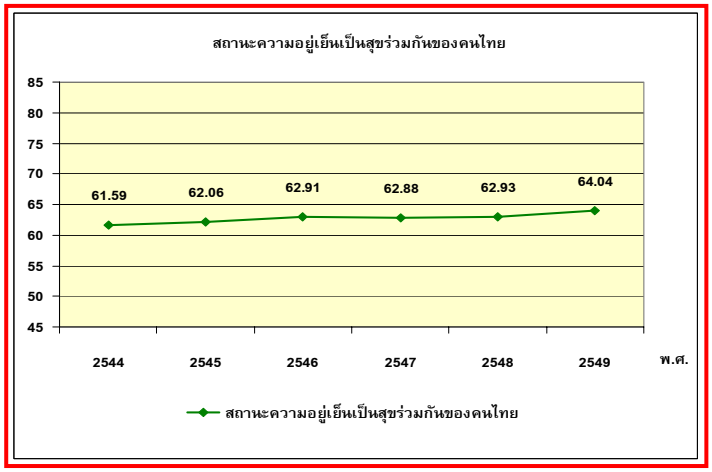

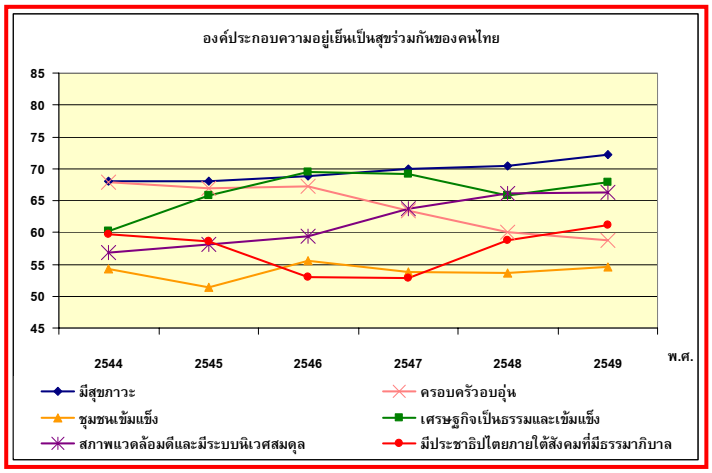

(1) คนไทยมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และความสามารถในการเรียนรู้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพยังอยู่ในระดับต่ำต้องเร่งแก้ไข การพัฒนาสุขภาวะในช่วงที่ผ่านมามีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง โดยดัชนีสุขภาวะเพิ่มขึ้นจากระดับร้อยละ 68.01 ในปี 2544 เป็น 72.27 ในปี 2549 ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในตลอด 40 ปีที่ผ่านมา โดยการให้บริการสุขภาพ การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพที่แข็งแรง ชีวิตที่ยืนยาวขึ้น การเจ็บป่วยโดยรวมลดลง อันเนื่องจากประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ทั่วถึงจากนโยบายเร่งรัดการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่ครอบคลุมประชากรได้ถึงร้อยละ 97.75 แต่การเป็นโรคเรื้อรังที่ป้องกันได้เพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องจากประชาชนมีพฤติกรรมเสี่ยงเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนจากร้อยละ 83.99 ในปี 2544

การพัฒนาสุขภาพจิตและการมีคุณธรรม จริยธรรมดีขึ้นต่อเนื่องและยกระดับจากระดับต้องปรับปรุงที่คะแนนร้อยละ 62.67 ในปี 2544 ขึ้นมาอยู่ในกลุ่มระดับปานกลางที่คะแนนร้อยละ 70.34ในปี 2549 โดยคนไทยมีสุขภาพจิตดีสามารถปรับตัวและจิตใจให้อยู่ในภาวะสมดุลในสังคมได้ อัตราการฆ่าตัวตายซึ่งชี้ถึงการควบคุมอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้า ตลอดจนจำนวนผู้ป่วยทางจิตที่อาจพัฒนาไปสู่การฆ่าตัวตาย มีแนวโน้มลดลง แต่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมลดลงที่สะท้อนจากสถิติคดีอาชญากรรมในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจากคนไทยไม่สามารถปรับตัวกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การแข่งขัน เกิดค่านิยมที่มุ่งวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ประกอบกับระบบการศึกษาที่ยังไม่สามารถบ่มเพาะให้เยาวชนไทยมีทักษะการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญของคนไทยคือ ด้านการพัฒนาสติปัญญายังไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาอยู่ในระดับปานกลาง โดยอยู่ในระดับค่าคะแนนในตลอด 5 ปี (ปี 2545 – 2549) ยังอยู่ในระดับต้องปรับปรุงที่ค่าคะแนนร้อยละ 62 – 64 โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนรู้ที่สะท้อนจากคุณภาพการศึกษาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของคนไทยและส่งผลต่อความสุขโดยรวมของคนไทยที่ลดลง

(สำหรับการวิเคราะห์สุขภาวะของคนไทยในรายละเอียด ปรากฏในบทที่ 2)

ดัชนีและตัวชี้วัดสุขภาวะคนไทย

องค์ประกอบ /ปี	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดัชนีรวมสุขภาวะคนไทย	**68.01**	**68.05**	**68.80**	**69.91**	**70.38**	**72.27**
สุขภาพกายดี	83.99	83.99	83.99	84.84	86.07	86.02
สุขภาพจิตใจดี มีคุณธรรม จริยธรรม	62.68	60.63	63.17	63.48	66.26	70.34
สติปัญญา และใฝ่รู้	60.91	62.36	62.41	64.25	62.67	64.39

ที่มา : บทที่ 2 สุขภาวะของคนไทย

(2) สถาบันครอบครัวไทยเผชิญกับปัญหาการขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่และมีความแตกแยก กระทบให้ความอบอุ่นของครอบครัวไทยอยู่ในระดับต้องเร่งแก้ไข โดยดัชนีครอบครัวอบอุ่นได้ลดลงอย่างต่อเนื่องในตลอด 5 ปีที่ผ่านมา จากร้อยละ 66.94 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 58.75 ในปี 2549 ซึ่งลดต่ำกว่าปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มีค่าคะแนนร้อยละ 67.87 (ปี 2544)

ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสำคัญมาจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตครอบครัวที่ยึดติดค่านิยมทางวัตถุ มากกว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยขาดความตระหนักถึงความสำคัญในการทำหน้าที่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งให้การดูแลผู้สูงอายุ ส่งผลให้เด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์ของรัฐในปี 2549 เพิ่มขึ้นจากปี 2544 ถึงร้อยละ 38 และเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดถูกดำเนินคดีในสถานพินิจฯเพิ่มขึ้นร้อยละ 53 ในช่วงเวลาเดียวกัน รวมทั้งผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้น 2 เท่า ในรอบ 12 ปี

ในขณะเดียวกันสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสโดยรวมยังคงถดถอยลง จากการขาดจิตวิญญาณของความเป็นครอบครัว ทำให้ความมุ่งมั่นที่จะสร้างครอบครัวร่วมกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และแก้ไขปัญหาร่วมกันลดลงและอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงที่คะแนนร้อยละ 60.47 ในปี 2549 และได้นำไปสู่การแตกแยกของครอบครัวมากขึ้น โดยอัตราการจดทะเบียนหย่าได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 4.9 คู่ต่อพันครัวเรือนในปี 2549 นำไปสู่การเป็นครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก

(การวิเคราะห์ความอบอุ่นของครอบครัวไทยในรายละเอียด ปรากฏในบทที่ 3)

ดัชนีและตัวชี้วัดครอบอุ่น

	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดัชนีครอบครัวอบอุ่น	**67.87**	**66.94**	**67.27**	**63.42**	**59.99**	**58.75**
1. บทบาทหน้าที่ของครอบครัว	72.99	72.83	69.16	60.33	58.63	56.16
2. สัมพันธภาพในครอบครัว	64.45	63.02	66.01	65.49	60.90	60.47

ที่มา : บทที่ 3 ความอบอุ่นของครอบครัวไทย

(3) ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นปัจจัยร่วมที่มีค่าคะแนนต่ำสุด แม้ว่าการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง แต่ยังพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้น้อย การเรียนรู้ร่วมกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลก็ยังอยู่ในระดับที่ต้องแก้ไข ในช่วงที่ผ่านมามีการเคลื่อนไหวทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ยังอยู่ในขั้นตอนเชิงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ยังไม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก โดยดัชนี

ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านชุมชนเข้มแข็งในตลอดปี 2544 – 2549 มีค่าคะแนนระหว่างร้อยละ 51 – 55 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำที่ต้องเร่งแก้ไข และเป็นค่าคะแนนที่เกือบจะไม่เปลี่ยนแปลงจากปี 2544 ที่มีค่าดัชนีร้อยละ 54.32 ทั้งๆ ที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคม ชุมชนที่เข้มแข็งจะสามารถจัดการพัฒนาได้สอดคล้องกับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของตนเองและชุมชน ทั้งนี้ปัจจัยที่ยังไม่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

ความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในระดับต่ำที่ค่าคะแนนระหว่างร้อยละ 37 – 43 ในช่วงปี 2544 – 2549 และต่ำกว่าร้อยละ 44.01 ทั้งๆ ที่รัฐได้ส่งเสริมการรวมตัวของประชาชน จัดตั้งองค์กร/กลุ่มต่างๆ ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยถึงร้อยละ 16 ต่อปี และมีจำนวนถึง 50,321 กลุ่มในปี 2549 แต่ถ้าพิจารณาในด้านความมั่นคง เข้มแข็งจากขีดความสามารถในการบริหารการเงินได้มีเสถียรภาพระดับดีมาก และระดับมั่นคงดีมีเพียงร้อยละ 25.69 ในปี 2549 และลดลงจากร้อยละ 36.81 ในปี 2544

จำนวนหมู่บ้านกว่าร้อยละ 60 ยังไม่สามารถจัดสวัสดิการของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง จากการจัดทำเป็นกองทุนสวัสดิการของชุมชน เพื่อช่วงเหลือสมาชิกของกลุ่มในด้านการรักษาพยาบาล การเสียชีวิตของคนในชุมชน และการช่วยเหลือคนยากจนในชุมชน ฯลฯ โดยในช่วงปี 2544 – 2549 มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของชุมชนถึงร้อยละ 84.52 – 88.26 ของหมู่บ้านทั้งหมด แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังไม่มีความต่อเนื่องตลอดปี ซึ่งมีหมู่บ้านที่สามารถดำเนินการจัดสวัสดิการของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องทั้งปีอยู่ระหว่างร้อยละ 28.70 – 33.23 ของหมู่บ้านทั้งหมดเท่านั้น

การมีส่วนร่วมของชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินงานพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่างๆ มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อให้เกิดความยอมรับและเข้าร่วมทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น โดยจำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเป็นสมาชิกของกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้านมีจำนวนสูงถึงร้อยละ 95.95 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

(สำหรับการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชนในรายละเอียด ปรากฏในบทที่ 4)

ดัชนีและตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดัชนีความเข้มแข็งชุมชน	**54.32**	**51.43**	**55.52**	**53.82**	**53.61**	**54.58**
ชุมชนพึ่งตนเองได้	44.01	38.46	43.94	39.67	37.65	38.77
ชุมชนเกื้อกูลกัน	41.00	41.00	43.00	44.00	45.00	47.47
การมีส่วนร่วมของชุมชน	88.26	87.78	91.20	91.94	94.15	93.30

ที่มา : บทที่ 4 ความเข้มแข็งของชุมชน

- **ในขณะเดียวกันการจัดการเรียนรู้ในชุมชนมีมากขึ้น แต่ก็ยังอยู่ในระดับต่ำ** ในปัจจุบันการพัฒนาของรัฐเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้วยกันทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาเฉพาะจำนวนหมู่บ้านที่มีประชากรร้อยละ 70 ขึ้นไปได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน หรือศูนย์สมาชิกของหมู่บ้าน การจัดทำแผนชุมชน เป็นต้น พบว่าเป็นสัดส่วนค่อนข้างต่ำ โดยในปี 2549 มีประมาณ 1 ใน 4 ของหมู่บ้านทั้งหมดเท่านั้น เช่นเดียวกันกับแผนชุมชนที่มีคุณภาพมีเพียงร้อยละ 28 ของแผนชุมชนทั้งหมด

(4) เศรษฐกิจความเข้มแข็งมากขึ้น สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี มีการเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน แต่ยังมีปัญหาการมีงานทำเพิ่มสูงขึ้น รายได้ที่เพียงพอ หลักประกันความมั่นคงและความเหลื่อมล้ำของรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคม โดยดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรมในช่วงปี 2544 – 2549 พัฒนาสูงขึ้นต่อเนื่องจากปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เพิ่มจากร้อยละ 67.82 ในปี 2549 จากร้อยละ 60.20 ในปี 2544 แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะในเรื่องรายได้ หลักประกันการทำงาน และความยากจนและการกระจายรายได้ โดย

คนไทยมีสัมมาชีพที่มั่นคง พิจารณาได้จากการมีงานทำและหลักประกันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามคนไทยจำนวนไม่น้อยยังต้องทำงานหนัก จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า แรงงานไทยทำงานเฉลี่ย 46 – 47 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สูงกว่าชั่วโมงการทำงานปกติที่ระดับ 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนั้นยังมีแรงงานกว่า 5 แสนคนทำงานต่ำระดับ ในขณะเดียวกันกับรายได้ที่ไม่เพียงพอ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายร้อยละ 10 มีเพียงครั้งเดียวที่เหลือมีปัญหาหนี้สิน และการเก็บออมลดลง โดยหนี้สินเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นและเพิ่มในอัตราที่สูงกว่ารายได้

สำหรับเศรษฐกิจโดยรวมยังคงมีความเข้มแข็งปรับตัวดีขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและการที่ภูมิคุ้มกันของประเทศมีความเข้มแข็งขึ้น จากการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนที่ลดลง หนี้สาธารณะที่ลดลง การผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้การปรับตัวทางเศรษฐกิจไทยในเวทีโลกอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตามความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นยังมีความเปราะบางต่อความผันผวนของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะพื้นฐานทางเศรษฐกิจยังต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอก ทำให้เมื่อต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากภาวะเงินเฟ้อและราคาน้ำมัน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจลดลง

ส่วนในด้านการกระจายรายได้และความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่ดีขึ้นในช่วงปี 2544 - 2547 อันเนื่องมาจากการกระจายผลตอบแทนแรงงานในแต่ละสาขาการผลิตมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ประกอบกับภาครัฐให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพ และขีดความสามารถให้คนยากจนผ่านการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจน ส่งผลให้คนยากจนลดลงจาก 12.6 ล้านคนในปี 2543 เหลือเพียง 6.1 ล้านคนในปี 2549 อย่างไรก็ตามความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการกระจายรายได้ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ

(การวิเคราะห์ความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจในรายละเอียด ปรากฏในบทที่ 5)

ดัชนีและตัวชี้วัดความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดัชนีความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ	**60.20**	**65.84**	**69.42**	**69.19**	**65.75**	**67.82**
▪ มีสัมมาชีพ	48.46	58.70	61.13	62.77	62.91	62.86
▪ ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ	50.88	55.14	62.19	65.98	63.39	63.73
▪ เศรษฐกิจเข้มแข็ง	69.22	73.49	75.65	73.31	67.99	71.71

ที่มา : บทที่ 5 ความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

(5) สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง โดยมีปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินรุนแรงขึ้น และคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ต้องเร่งแก้ไข ดัชนีพัฒนาเพิ่มจากร้อยละ 56.77 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 66.36 ในปี 2549

ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตยังอยู่ในระดับปานกลาง และยังมีทิศทางที่ลดลงเนื่องจากความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมทางสังคมด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตนั้น ค่าคะแนนขยายตัวสูงขึ้นจากร้อยละ 71.35 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 73.85 ในปี 2549 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญทั้งด้านที่อยู่อาศัยต่างๆ เพื่อให้คนจนและผู้มีรายได้น้อยมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เช่น โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการมั่นคง เป็นต้น โดยกระจายโครงการไปในจังหวัดต่างๆ 53 จังหวัด มากกว่า 300 โครงการ พร้อมทั้งมีการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ทั้งในรูปของการขุดบ่อบาดาลและทำระบบน้ำประปา เป็นต้น แต่ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตก็ยังมีทิศทางลดลงในปี 2549 เนื่องจากความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัยลดลงจากร้อยละ 77 – 79 ในช่วงปี 2545 – 2548 เหลือเพียงร้อยละ 75 ในปี 2549

สภาพแวดล้อมทางสังคมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ยังคงมีการเพิ่มขึ้นของทั้งคดีอาชญากรรมและยาเสพติด การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งด้านคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติด ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมที่จะเอื้อต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีมากขึ้นกว่าปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยค่าคะแนนสูงขึ้นมากจากร้อยละ 38.91 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 50.76 ในปี 2549 แต่ยังอยู่ในระดับที่ต้องเร่งแก้ไข โดยปัจจัยหลักมาจากการขยายตัวของคดีอาชญากรรมที่ในช่วงเวลาดังกล่าวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 62 แม้แต่ในช่วงปี 2548 และ 2549 สัดส่วนคดีอาชญากรรมและยาเสพติดต่อจำนวนประชากรพันคนเพิ่มขึ้นอย่างมากในปี 2549 ซึ่งเมื่อเทียบกับปี 2548 แล้ว คดีทั้ง 2 ประเภทนี้เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 30 และ 10 ตามลำดับ

สภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ และความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันยังอยู่ในระดับต้องปรับปรุง ถึงแม้ตัวชี้วัดด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมมีทิศทางการปรับตัวที่ดีขึ้น จากคะแนนที่ค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ 58.90 ในปี2544 ขยายตัวสูงขึ้นเป็นร้อยละ 61.91 ในปี 2549 การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการดูแลบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้น แม้ว่าจะทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมหลายด้านดีขึ้น ทั้งแหล่งน้ำและมลพิษต่างๆ แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่เป็นอันตราต่อสุขภาพ ยังไม่เพียงพอต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน เพราะมีโรงงานกว่าร้อยละ 70 ที่ปล่อยน้ำทิ้งที่คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ของอันตรายยังมีสูงและขาดการจัดการที่ดี คุณภาพอากาศในเขตเมืองใหญ่ยังอยู่ในระดับที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ รวมทั้งปริมาณการใช้สารเคมีที่มีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นกว่าปี 2544 ถึงร้อยละ 20

จากปัจจัยด้านพื้นฐานการดำรงชีวิต และการมีระบบนิเวศสมดุล ซึ่งมีคะแนนอยู่ร้อยละ 73.85 และ 74.87 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้น ถึงแม้จะมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ยังเป็นปัญหาอยู่มาก คะแนนค่อนข้างต่ำที่ร้อยละ 50.76 และ 61.91 ตามลำดับ

ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศมีมากขึ้น แต่ยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จากการที่รัฐได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าไม้และป่าชายเลน การดูแลป่าต้นน้ำ และการรักษานิเวศให้สมดุลได้ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในอ่าวไทยมีมากขึ้น คุณภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศพัฒนาฟื้นฟูขึ้นโดยลำดับ อย่างไรก็ตาม สภาพพื้นที่ป่าที่ฟื้นฟูได้แล้วก็ยังต่ำกว่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ และมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 32.9 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 32.6 ของพื้นที่ประเทศในปี 2549 ส่งผลกระทบต่อการเกิดภัยธรรมชาติทั้งอุทกภัยและภัยแล้งที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น จึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

สำหรับสภาพแวดล้อมทางสังคมแม้จะมีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น แต่ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของคนไทยที่มีบ้านเป็นของตนเองลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังเป็นปัจจัยคุกคามความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของสังคมไทย โดยเฉพาะคดีอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้นจาก 1.71 คดีต่อประชากรพันคน ในปี 2549 เป็น 2.77 คดีต่อประชากรพันคน ในปี 2549 และส่งผลทางลบต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของคนไทย

(การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล ในรายละเอียด ปรากฏในบทที่ 6)

ดัชนีและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล

	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดัชนีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล	**56.77**	**58.10**	**59.33**	**63.80**	**66.08**	**66.36**
ปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิต	71.35	72.85	74.08	74.60	74.60	73.85
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	38.91	37.84	53.06	56.53	59.22	50.76
สภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี	56.29	55.28	54.61	57.84	60.25	61.91
ระบบนิเวศสมดุล	58.90	63.67	59.82	67.99	71.08	74.87

ที่มา : บทที่ 6 สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล

(6) สังคมไทยมีระดับประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับต้องปรับปรุง แม้ว่าความตื่นตัวในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเองสูงขึ้นมาก แต่ยังมีปัญหาการเคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎระเบียบสังคม ตลอดจนการทุจริตคอร์รัปชั่น และความสมานฉันท์ของคนในชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รวมทั้งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการประเทศให้เกิดความโปร่งใสนั้น ส่งผลให้สังคมไทยตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลมากขึ้น ค่าคะแนนเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องจากร้อยละ 58.65 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 61.17 ในปี 2549 และเพิ่มสูงขึ้นกว่าในปี 2544 ที่มีค่าคะแนนร้อยละ 59.74 โดยปัจจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นมากคือ การมีจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเอง ในขณะที่ปัจจัยร่วมอื่นๆ ยังมีปัญหาต้องเร่งแก้ไข ได้แก่

ถึงแม้คนไทยจะมีจิตสำนึกประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอยู่ในระดับ ร้อยละ 66.81 ในปี 2549 โดยการปกป้องสิทธิของตนเองอยู่ในระดับดีมาก แต่ยังต้องปรับปรุงเรื่องการเคารพสิทธิผู้อื่นซึ่งมีค่าคะแนนเพียงร้อยละ 58.78 ในช่วงเวลากว่า 30 ปีของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สังคมไทยได้พัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้ามาโดยลำดับ โดยเฉพาะตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี 2540 จนกระทั่งถึงปี 2549 ได้ถูกยกเลิกไป แต่ในตลอด

ช่วงทศวรรษที่มีการใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 ได้ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเองเป็นอย่างมาก ความตื่นตัวเพิ่มสูงขึ้น ตามลำดับต่อเนื่องตลอดในช่วงปี 2545 - 2549 ที่ร้อยละ 57.09 - 91.98 การรักษาสิทธิในการเลือกผู้แทนราษฎรไปเป็นผู้แทนในการบริหารประเทศยังอยู่ในระดับต้องปรับปรุงที่ร้อยละ 65.70 ส่วนการเคารพกฎระเบียบของสังคมและสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอยู่ในระดับที่เป็นปัญหา ทั้งในส่วนของการทำผิดกฎจราจร การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ซึ่งมีอัตราการละเมิดเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การขาดวินัยในการอยู่ร่วมกัน

สังคมไทยมีธรรมาภิบาลในระดับต่ำต่อเนื่อง โดยปัญหาอยู่ที่ภาพลักษณ์การคอร์รัปชั่น ในปี 2545 - 2549 ด้านสังคมที่มีธรรมาภิบาลมีคะแนนระหว่างร้อยละ 44 – 56 ซึ่งแม้ว่าจะสูงกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งอยู่ระหว่างร้อยละ 39.13 - 44.82 อันเนื่องจากธรรมาภิบาลในส่วนของภาคธุรกิจเอกชนที่ดีขึ้น ทั้งในส่วนของการวัดโดยหน่วยงานภายนอก (IMD) และหน่วยงานภายใน (IOD) จึงทำให้คะแนนเพิ่มสูงขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 60.75 ในปี 2549 และ 59.16 ในปี 2548 และการกระจายอำนาจที่ดีขึ้นเล็กน้อยแต่ก็ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการกระจายอำนาจ แต่ธรรมาภิบาลโดยรวมของสังคมก็ยังอยู่ในระดับต่ำที่ต้องเร่งแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ธรรมาภิบาลของภาคธุรกิจเอกชนในด้านความเป็นธรรมในการแข่งขัน ความรับผิดชอบต่อสังคม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังล่าช้ากว่าเป้าหมายค่อนข้ามมาก ทั้งในเรื่องการกระจายอำนาจด้านการเงิน การคลัง และการถ่ายโอนบุคลากรจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น

ความสมานฉันท์ของคนในชาติเป็นปัญหาอย่างมากในตลอดช่วงปี 2546 – 2549 การละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับสูง จากการยื่นข้อร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในปี 2549 ซึ่งมี 105.5 คดีต่อประชากรพันคนนั้น เพิ่มสูงขึ้นจาก 54 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2545 และสูงกว่า 14 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2544 ซึ่งแสดงว่าปัญหาที่เกิดจากวัฒนธรรม ความเชื่อ และการได้รับการปฏิบัติภายใต้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันนั้นยังไม่คลีคลาย สังคมไทยยังมีปัญหาความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงระหว่างกันค่อนข้างมาก คะแนนความสมานฉันท์ในปี 2549 ที่มีอัตราร้อยละ 51.43 นั้น ถึงแม้จะดีขึ้นมากกว่า 3 - 4 ปีที่ผ่านมาที่ค่าคะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 41.25 – 48.56 แต่ก็ยังอยู่ในระดับต่ำและต้องปรับปรุงอย่างมาก ในขณะเดียวกันความรุนแรงในบางพื้นที่กลับเพิ่มสูงขึ้น เช่น ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ประเทศไทยก็ถูกจัดอันดับเป็นประเทศสงบสุขในอันดับที่ 105 จาก 121 ประเทศ

(การวิเคราะห์สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลในรายละเอียด ปรากฏในบทที่ 7)

ดัชนีและตัวชี้วัดสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล

	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดัชนีรวม	**59.74**	**58.65**	**53.05**	**52.91**	**58.83**	**61.17**
การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย	*65.89*	*61.44*	*59.81*	*54.22*	*63.71*	*66.81*
สังคมที่มีธรรมาภิบาล	*41.99*	*44.82*	*47.54*	*52.35*	*55.87*	*56.56*
ความสมานฉันท์	*100*	*100*	*41.25*	*48.56*	*46.29*	*51.43*

ที่มา : บทที่ 7 สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล

4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยดังกล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของปัจจัยร่วมพื้นฐานในการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทยในแต่ละปัจจัย และเชื่อมโยงสู่การสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างเป็นองค์รวมได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขมีความเหมาะสมและสามารถใช้เป็นเครื่องมือบ่งชี้สถานะความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และใช้ติดตามการประเมินผลการพัฒนา รวมทั้งสามารถนำไปใช้ปรับแนวทางการพัฒนา และกำหนดนโยบายของประเทศได้ดีพอควร เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้เพียงอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ GDP เป็นตัวบ่งชี้ผลการพัฒนาประเทศในภาพรวมเช่นที่ผ่านมาในอดีต

ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยในช่วงปี 2544 - 2549 แม้จะมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตามลำดับ แต่ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง (ต่ำกว่าร้อยละ 70) สำหรับปัจจัยด้านบวกที่เสริมให้ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องที่สำคัญ คือ สุขภาวะของคนไทยที่อยู่ในระดับดี มีร่างกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี และมีอายุยืนยาว ในขณะที่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยเฉพาะความสมบูรณ์ของระบบนิเวศได้รับการดูแลดีขึ้นกว่าในอดีต การพัฒนาเศรษฐกิจยังเติบโตได้ดีมีคุณภาพมากขึ้น ทำให้คนไทยมีงานทำที่มั่นคงส่งผลให้รายได้เพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยอีกหลายด้านที่ยังพัฒนาการในระดับดี และบางด้านลดต่ำกว่าในระยะที่ผ่านมา ได้แก่ ปัญหาการยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมของคนไทยที่ลดลงมากจนกระทั่งถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็น **"วิกฤตคุณธรรม"** การขับเคลื่อนต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยังขาดพลังอย่างมาก และไม่ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่ทำให้ปัญหาสังคมรุนแรง ซับซ้อนขึ้น และต้องเผชิญกับปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ในขณะเดียวกันสถาบันครอบครัว ซึ่งเคยเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งของสังคมไทยกลับมีความแตกแยกกันมากขึ้น ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่จะต้องอบรมเลี้ยงดีสมาชิกในครอบครัวลดลง

- ในส่วนของสังคมโดยรวมก็มีปัญหาทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ ชุมชนยังขาดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้น้อย ความมั่นคงทางองค์กรชุมชนมีแนวโน้มลดลง ความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมเพิ่มสูงขึ้น ถึงแม้คนไทยจะมีงานทำ แต่รายได้ไม่เพียงพอ มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และเงินออมลดลง ในขณะที่ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมมีความรุนแรงขึ้น ทั้งอุทกภัย ภัยแล้ว และภัยพิบัติต่างๆ อันเนื่องจากการขาดความสมดุลของระบบนิเวศ นอกจากนั้นสังคมยังต้องเผชิญกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ตลอดจนปัญหาความสมานฉันท์ที่ขยายตัวกว้างขวางและซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ

ซึ่งล้วนแล้วไม่ปลอดภัย แต่จะต้องเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินการในหลายเรื่องเพื่อให้การพัฒนาประเทศมุ่งไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของคนและสังคมไทยร่วมกัน โดยมีข้อเสนอแนะที่เรียงตามลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

4.1 การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้คนและสังคมเป็นสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการโดยเร่งด่วน พัฒนาจิตสำนึกในคุณธรรมของคนไทยควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ และปรับแนวทางดำเนินชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ

(1) กำหนดให้การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นยุทธศาสตร์ชาติที่ทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดพลังผลักดันสังคมสู่คุณธรรม ความดีงาม โดยใช้การศึกษาพื้นฐานในระดับการศึกษาภาคบังคับเป็นเป้าหลอมวินัย คุณธรรม และวัฒนธรรมให้กับเยาวชนไทยโดยเฉพาะการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีการสอดแทรกคุณธรรมความดีงามไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดระบบการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างกลุ่มนักเรียนทั้งในเรื่องการเรียนและอื่นๆ ใช้วิชาลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และวิชารักษาดินแดนเป็นเครื่องมือในการสร้างระเบียบวินัย คุณธรรม และจิตสำนึกสาธารณะในนักเรียนให้เหมาะสมในแต่ละระดับชั้น ส่งเสริมการศึกษาวิจัยในพื้นที่ เพื่อค้นหาคนดีในชุมชน เพื่อนำไปเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิต

(2) ส่งเสริมแนวทางดำเนินชีวิตบนพื้นฐานคุณธรรมและความพอเพียงโดยอาศัยบทบาทของ 3 สถาบันหลักคือสถาบันครอบครัว (บ้าน) สถาบันศาสนา (วัด และ มัสยิด โบสถ์ ฯลฯ) และสถาบันการศึกษา (โรงเรียน) หรือ “บวร” ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนาจิตใจ ปลูกฝังให้คนยึดมั่นในคุณงามความดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต และสร้างความตระหนักในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จัดให้มีระบบข้อมูลด้านคุณธรรมของประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนกำหนดให้มีนโยบายส่งเสริมข้าราชการ พนักงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคธุรกิจเอกชนที่จะใช้เวลาช่วงหนึ่งในแต่ละปีปฏิบัติตนเป็นอาสาสมัครเพื่อเพื่อนมนุษย์

(3) **ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้ปกครองทุกระดับ** ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงสุดของประเทศ ผู้นำองค์กร ผู้นำสถาบัน ตลอดจนผู้นำครอบครัวให้ตั้งอยู่บนความถูกต้อง สุจริต และยุติธรรม

4.2 เสริมสร้างสติปัญญา การใฝ่รู้ของคนไทยเพื่อก้าวสู่สังคมแห่งความรู้พร้อมทั้งเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้แข็งแรงทั้งกายและจิตใจ

(1) **ขยายโอกาสทางการศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องกว้างขวาง เพื่อเพิ่มคุณภาพคนไทยให้มีทักษะชีวิตและทักษะความสามารถในการพึ่งตนเองและปรับตัวรู้เท่าทันสถานการณ์ สามารถปฏิบัติภารกิจในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างเต็มศักยภาพและปกติสุข พร้อมทั้งปรับปรุงหลักสูตรให้มีเนื้อหาสาระที่สมดุลระหว่างความทันโลกทันสมัย มีองค์ความรู้ใหม่ๆ กับความรู้ในเชิงวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของสังคมไทย และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบหลากหลายทั่วถึง ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่สถานศึกษา และท้องถิ่น พัฒนาสื่อต่างๆ ให้มีจิตสำนึกในการเผยแพร่ข่าวสารที่มีสาระ มีคุณภาพ และเอื้อให้เกิดการเรียนรู้

(2) **พัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาสู่สังคมฐานความรู้** มุ่งพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ตั้งแต่เด็กปฐมวัย และจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ให้เหมาะสมตามช่วงวัย พัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีให้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาประเทศ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาทุกสาขาให้ผลิตองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับการพัฒนา พร้อมทั้งจัดให้มีกลไกและกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ที่อยู่ในตัวคนเพื่อให้เกิดเป็น**นวัตกรรม** ทั้งองค์ความรู้สมัยใหม่ การต่อยอดภูมิปัญญาไทย ตลอดจนนวัตกรรมทางวัฒนธรรม

(3) **พัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจรและมุ่งดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน** มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสม ลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพ มีการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย พัฒนาคุณภาพบริการและการผลิตบุคลากรการแพทย์และสาธารณสุข ควบคู่กับการเฝ้าระวังและการจัดการโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำอย่างทันต่อสถานการณ์

4.3 การส่งเสริมบทบาทครอบครัวให้เข้มแข็งมีสัมพันธภาพที่ดี

(1) ส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัวเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมบนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเสริมสร้างทักษะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตครอบครัวเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนสร้างครอบครัวรวมทั้ง การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปลอดภัยและมั่นคงภายในครอบครัว ทักษะการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ การสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่ดีในระดับครอบครัวและชุมชน ตลอดจนขยายการจัดระบบสวัสดิการสังคมพื้นฐานเพื่อความมั่นคงของครอบครัว

(2) ส่งเสริมให้ครอบครัวรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และมีค่านิยมความเป็นครอบครัว โดยสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจและทักษะการสื่อสารในครอบครัวเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ขยายบริการให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาที่จำเป็นแก่ครอบครัว ตลอดจนจัดให้มีกลไกการประสานเพื่อให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเฝ้าระวังการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

(3) รณรงค์การสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ค่านิยมครอบครัวอบอุ่นอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการสร้างความรักความเข้าใจและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว และระหว่างครอบครัวกับชุมชน ตลอดจน รณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าและบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ปรับเปลี่ยนค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับครอบครัว และบทบาทชายหญิง

4.4 เสริมสร้างความปลอดภัยและสงบสุขให้สังคม โดยการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด จะต้องดำเนินการอย่างเข้มงวดและจริงจัง สนับสนุนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม เช่น จัดทำโครงการเยาวชนต้านยาเสพติด หมู่บ้านปลอดยาเสพติด เป็นต้น สกัดกั้น ทำลายโครงสร้างเครือข่ายค้ายาเสพติด เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดโดยอาศัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว รวมทั้งจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจน **พัฒนาระบบสืบสวนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น** รวมทั้งให้รางวัลและการคุ้มครองแก่ผู้ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด **ส่งเสริมการสร้างประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม**และอำนวยความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

4.5 เร่งขับเคลื่อนการเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง โดย

(1) **ส่งเสริมบทบาทของ*ภาคีการพัฒนา*ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่ชัดเจน และต่อเนื่อง** โดยให้**เจ้าหน้าที่ภาครัฐ**ปรับวิธีคิดมาเป็นผู้หนุนเสริม และ อำนวยความสะดวกให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง ตลอดทั้งทำความเข้าใจกับแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพิ่มบทบาทในการดำเนินการและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ปรับบทบาท**สถาบันการศึกษา**ให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และ**ส่งเสริมองค์กรส่วนท้องถิ่น**ในการนำแผนชุมชนมาประกอบการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาท้องถิ่นและผลักดันการดำเนินงานภายใต้แผนชุมชนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ส่งเสริม**ภาคเอกชน**ให้มีบทบาทสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน การบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน การสร้างผู้ประกอบการใหม่โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และให้**องค์กรพัฒนาเอกชน**มีบทบาทในการจัดการองค์ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน เป็นพี่เลี้ยงที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น โดยสนับสนุนในรูปเงินทุนดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

(2) **ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในรูปแบบที่หลากหลาย** จัดกิจกรรมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน ส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน จัดทำเป็นแผนที่ทุนของชุมชนที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรของชุมชนและกำหนดทางเลือกการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ตลอดจนพัฒนาปรับปรุงแผนชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ฯลฯ

(3) **สร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน** เร่งพัฒนาปรับปรุงองค์กรชุมชน วิสาหกิจชุมชน และระบบสหกรณ์บนพื้นฐานศักยภาพความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เครือข่ายการผลิตและบริการในการลงทุน สร้างอาชีพ และรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรม ตลอดจนการสนับสนุนกลไกและเครือข่ายในการจัดการสร้างจิตสำนึกการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการยังชีพ และการใช้ประโยชน์ของชุมชนอย่างเป็นธรรม

(4) **พัฒนาและปรับปรุงการจัดสวัสดิการในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้ทั่วถึง** โดยส่งเสริมกองทุนในชุมชน องค์กรในชุมชน ตลอดจนเครือข่ายให้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับจัดทำระบบสวัสดิการชุมชนให้กับประชาชนในชุมชน

(5) กระจายอำนาจการบริหารจัดการของประเทศสู่ชุมชนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ให้ชุมชนมีบทบาทรับผิดชอบในการบริหารจัดการสาธารณะ การแก้ไขปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น

(6) สนับสนุนการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง ตลอดจนสนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรม

4.6 เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจในประเทศให้เข้มแข็ง ลดการพึ่งพิงภายนอก และสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พัฒนาองค์ความรู้ในการผลิต รวมทั้งขยายตลาดทางการค้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนี้

(1) ปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรวมในทุกภาคการผลิต โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการให้เหมาะสมกับฐานการผลิตของประเทศ และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ ร่วมกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

(2) สนับสนุนการลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก โดยรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนพลังงาน และสร้างจิตสำนึกให้ร่วมกันอนุรักษ์พลังงานและใช้พลังงานอย่างประหยัด รวมทั้งส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนหรือพลังงานทางเลือกต่างๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพลังงานทางเลือกและพลังงานทดแทน เพื่อสามารถรองรับความต้องการในภาวะขาดแคลน รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในภาคขนส่ง อุตสาหกรรมและครัวเรือน โดยใช้มาตรการจูงใจและมาตรการบังคับ รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการให้ใช้สินค้าทุนและวัตถุดิบนำเข้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งเสริมให้กระบวนการผลิตมีการเชื่อมโยงอย่างครบวงจร

(3) สร้างเสริมระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการออม โดยดำเนินนโยบายการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และมีมาตรการการเงินที่เหมาะสม ยืดหยุ่น และโปร่งใส รวมทั้งพัฒนาตลาดทุนให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป

ส่งเสริมระบบการออมในประเทศทั้งระบบเพื่อให้มีเงินออมเพียงพอเพื่อการลงทุนพัฒนาประเทศ ลดการพึ่งพิงแหล่งการเงินจากภายนอก ส่งเสริมการออมรายย่อยและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างระบบการออมภายในชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างพฤติกรรมการออมครัวเรือนที่เหมาะสมในรูปแบบที่หลากหลาย

(4) สนับสนุนให้เกิดการกระจายผลประโยชน์การพัฒนาและการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยสนับสนุนการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคให้เกิดการจ้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ลดความแตกต่างระหว่างชนบทและเมือง และแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุน โดยเพิ่มศักยภาพและจัดกลไกอำนวยความสะดวก เพื่อให้ประชาชนและผู้ประกอบการขนาดเล็กสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อย่างทั่วถึง และให้สถาบันการเงินชุมชนให้บริการเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพแก่คนในชุมชนได้ทั่วถึงและเชื่อมโยงกับธนาคารของรัฐและธนาคารพาณิชย์

(5) พัฒนาศักยภาพแรงงานและปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี ให้ครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม โดย**ยกระดับสมรรถนะแรงงานให้สูงขึ้น**ตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปถึงระดับวิชาชีพ เพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน ให้สามารถรองรับและเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและพร้อมก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ พร้อมไปกับ**การเพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักประกันสังคม**เพื่อสร้างหลักประกันแก่คนทุกช่วงวัย โดยส่งเสริมให้ท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบการบริการทางสังคม ปรับปรุงรูปแบบการคุ้มครองกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส และกฎหมายคุ้มครองแรงงาน รวมทั้งขยายการคุ้มครองแก่ผู้ที่อยู่นอกระบบประกันสังคมและสวัสดิการสังคมในรูปแบบที่หลากหลาย

4.7 ควบคุมมลพิษจากแหล่งผลิตอย่างเข้มงวด ส่งเสริมและพัฒนาขบวนการผลิตได้มาตรฐานไม่ก่อมลพิษ (Clean Technology) ลดปริมาณของเสียจากแหล่งกำเนิดและจัดทำมาตรการขจัดของเสียอันตรายทั้งการทิ้ง รวบรวม และการกำจัดอย่างถูกวิธี ตลอดจน**รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้** ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การมีส่วนรับผิดชอบในการป้องกันและแก้ปัญหามลพิษพร้อมกับการส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจเกี่ยวกับการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ด้วย **ในด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม** ส่งเสริมการผลิตเกษตรทางเลือก เกษตรอินทรีย์เพื่อช่วยรักษาคุณภาพดิน และลดการใช้สารเคมีที่ต้องนำเข้าจำนวนมาก รวมทั้ง **สนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพให้องค์กรเอกชนได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วม**ในการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการ**ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภค** ด้วยมาตรการทางด้านกฎหมาย มาตรการด้านเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งเครื่องมือทางด้านสังคม

4.8 ภาครัฐปรับแนวคิดการใช้ทุนทางทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ โดย**ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการป้องกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ** ให้เหมาะสม ทันสมัย และลดการซ้ำซ้อน **พัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ** ให้มีความถูกต้องครบถ้วนเพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามตรวจสอบได้อย่างแม่นยำ ถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ **ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน**ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกและตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อวิถีชีวิต รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน **ส่งเสริมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** เพื่อการร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ขณะเดียวกัน กระจายอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรให้กับชุมชนที่มีศักยภาพ

4.9 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทย รับรู้และเคารพในสิทธิเสรีของผู้อื่น ตลอดจนเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้กับภาคส่วนต่างๆ เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมที่มีความโปร่งใสเป็นธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยมีประเด็นดังนี้

(1) ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความร่วมมือกันในการกอบกู้และฟื้นฟูประเทศชาติในทุกด้าน โดยการจัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ รณรงค์ปลูกจิตสำนึกธรรมาภิบาล ค่านิยมวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมสันติวิธีแก่ประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วน ผ่านสื่อทุกประเภท สนับสนุนสถาบัน การศึกษา /วิชาการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม จัดกิจกรรม และร่วมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ส่งเสริมการรวมตัวของประชาชนเป็นองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นกลไกตรวจสอบถ่วงดุลและให้ประชาชนได้มีส่วนแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือ และร่วมติดตามตรวจสอบนโยบายสาธารณะต่างๆ รวมทั้งการจัดทำแผนพัฒนาภาวะผู้นำทางสังคมในทุกระดับ เสริมสร้างขีดความสามารถของภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ ตลอดจนจัดให้มีกลไก เพื่อคลี่คลายความขัดแย้งจากการพัฒนาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการไม่สามารถรอมชอมและยอมรับกันได้ของภาคส่วนต่างๆ มิให้ปะทุไปสู่ความรุนแรง และสร้างความแตกแยกในสังคม

(2) เสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบ โดยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้าร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบในกระบวนการบริหารจัดการประเทศ เสริมสร้างความเข้มแข็งและประสิทธิภาพของกลไกตรวจสอบจากภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และสื่อมวลชน และให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี

(3) พัฒนาขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โดย **1) เร่งรัดการดำเนินการทบทวนปรับแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** โดยเฉพาะการแบ่งบทบาทภารกิจการจัดบริการสาธารณะกับราชการในส่วนกลางให้ชัดเจน ปรับปรุงแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ ให้สอดรับกับสถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังคงยึดตามกรอบที่ยังคงความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งจัดระบบดูแลการถ่ายโอนบุคลากร พร้อมทั้งวางระบบและบทบาทภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ชัดเจน **2) ขยายฐานรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีใหม่และขยายกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการภายใต้ระบบเก็บค่าบริการให้มากขึ้น และพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้

(4) ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และเป็นบรรษัทภิบาลมากขึ้น จัดให้มีกฎ ระเบียบ และสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจเอกชนทั้งที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และธุรกิจเอกชนทั่วไปเข้าร่วมในกระบวนการบรรษัทภิบาลเพิ่มมากขึ้น และสร้างจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อผู้บริโภค และเป็นธรรมกับธุรกิจคู่แข่ง ยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคมแบ่งปันผลประโยชน์คืนสู่สาธารณะ

บทที่ 2

สุขภาวะของคนไทย

1 บทนำ

ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยต้องเริ่มต้นที่การมีสุขภาวะที่ดีของคนไทย มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ และจิตวิญญาณ และทางสติปัญญาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวมทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดาผ่านการเจริญเติบโตในแต่ละช่วงวัย และดำเนินชีวิตอยู่จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งยังประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า

การมีร่างกายที่แข็งแรงไม่เจ็บป่วย มีสุขภาพจิตใจที่สมบูรณ์ดีงาม และมีสติปัญญา การเรียนรู้ในระดับที่สามารถคิดเป็น ทำเป็นได้นั้น ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการ และวิธีปฏิบัติที่เป็นไปตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการส่งเสริมพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เหมาะสม พอประมาณ มีเหตุมีผล ตระหนักและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจจะมีภัยอันตรายและส่งผลเสียต่อร่างกายและจิตใจ การสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม การบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะต่างๆ รวมทั้งสร้างโอกาสและลู่ทางการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้จิตใจเข้มแข็งและสามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง อันจะเป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถพึ่งตนเองได้ ปฏิบัติภารกิจในสังคมได้อย่างปกติสุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคม

“การมีสุขภาวะ” จึงเป็นองค์ประกอบแรกของดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดยได้กำหนดนิยามครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวกับความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับตัวคน กล่าวคือ

การมีสุขภาวะ *หมายถึง ภาวะที่บุคคลปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีร่างกายที่แข็งแรง มีอายุยืนยาว มีจิตใจที่ดี มีความเมตตากรุณา ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ และใฝ่รู้ สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” มีเหตุมีผล อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข*

2 แนวทางการพัฒนาสุขภาวะของคนไทย

การพัฒนาสุขภาพอนามัย และการศึกษาของประชากรในระยะแรกๆ มุ่งเพื่อผลิตกำลังคนให้ตอบสนองความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง และมีการศึกษาในระดับที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นโยบายและมาตรการต่างๆ จึงเป็นการรักษาพยาบาล การกำจัดการระบาดของโรคติดต่อ โดยเร่งขยายบริการด้านสังคมให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เร่งผลิตบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข การวางแผนครอบครัว การดูแลอนามัยแม่และเด็ก การปรับปรุงและพัฒนาบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพมาตรฐาน รวมถึงความพยายามสร้างหลักประกันสุขภาพให้แก่คนไทยทุกคน ตลอดจนขยายการศึกษาเชิงปริมาณอย่างรวดเร็วโดยการขยายการศึกษาทุกระดับในทุกภูมิภาค ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา อาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย รวมทั้งการปรับปรุงระบบการศึกษาใหม่ ทั้งด้านเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครู รวมถึงกำหนดการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี แต่การพัฒนาสุขภาวะและการจัดการศึกษาข้างต้นก็ยังไม่สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาคน ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ ที่ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาวิวัตน์ แนวทางการพัฒนาในระยะต่อๆ มา จึงต้องคำนึงถึงกระแสทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของโลก และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรวดเร็วและรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 (2540 - 2549) มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนในทุกมิติ เพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนา โดยกำหนดให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พร้อมทั้งน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ สำหรับการพัฒนาในมิติอื่นๆ เป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาคน โดยใน*ด้านสาธารณสุข* มุ่งเสริมสร้างสุขภาพของประชาชนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ควบคู่กับการมีหลักประกันสุขภาพที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สังคมทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและจัดการระบบสุขภาพตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้มีการเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาไทยและสากลในการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ ส่งผลให้ประชาชนร้อยละ 97.75 มีหลักประกันสุขภาพ มีการแพทย์ทางเลือกให้กับประชาชน ตลอดจนอายุขัยเฉลี่ยของประชาชนสูงขึ้น ในขณะเดียวกัน*ด้านการศึกษา*นั้น เริ่มมีแนวคิดปฏิรูปการศึกษาขึ้นมาตั้งแต่ปี 2537 และนำไปสู่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน โดยมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย คิดเป็นทำเป็น มีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการขยายโอกาสทางการศึกษาและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา การปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักวิธีคิด รู้วิธีเรียนรู้ ตลอดจนปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู กระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปสู่โรงเรียนให้ท้องถิ่นชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการยกระดับทักษะฝีมือคนไทยโดยเฉพาะการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) มุ่งสู่ **"สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"** โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนอย่างสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย และความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้มีความเพียบพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ ให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างอยู่เย็นเป็นสุข โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุม 3 เรื่องหลัก คือ **1) การพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้** โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต ให้มีพื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต ทักษะแรงงานให้พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศ เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ **2) การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ** เน้นการพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างคนไทยให้มีความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และ **3) การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข**บนฐานของความมีเหตุผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคง ปลอดภัย น่าอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการ มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังควบคู่กับการสรร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง

3 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านสุขภาวะของคนไทย

การประเมินสุขภาวะของคนไทย เป็นการประเมินผลกระทบสุดท้ายและกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่นำไปสู่ผลกระทบขั้นสุดท้ายที่คนไทยมีสุขภาวะ กล่าวคือ บุคคลมีร่างกายแข็งแรง มีอายุยืนยาว มีสุขภาพจิตใจที่ดี มีความเมตตากรุณา ยึดมั่นในคุณธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ สามารถ "คิดเป็นทำเป็น" มีความเป็นเหตุเป็นผล และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยสามารถประเมินจากองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

สุขภาพกายดี ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึง การมีร่างกายที่แข็งแรง มีภาวะโภชนาการที่ดี มีพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ส่งผลให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีโรคประจำตัว / โรคเรื้อรัง และมีอายุยืนยาวอย่างมีคุณภาพ โดยกำหนดประเด็นวัดไว้ 2 ประเด็น คือ ร่างกายแข็งแรง และอายุยืนยาวอย่างมีคุณภาพ และมีตัวชี้วัดที่จะใช้คำนวณ 2 ตัว คือ ร้อยละของประชากรที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว และอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด

สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งหมายถึงความสามารถในการใช้กลไกปรับตัวที่ถูกต้อง สามารถปรับอารมณ์ ความรู้สึกสู่สภาวะสมดุลได้โดยที่ตนเอง และสิ่งแวดล้อมไม่เดือดร้อน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ตลอดจนมีจิตใจที่ดีงาม เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รวมทั้งมีจิตสำนึกความเป็นไทยโดยกำหนดประเด็นวัดไว้ 2 ประเด็น คือ จิตใจดี และมีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนี้จะใช้ตัวชี้วัด 2 ตัว ได้แก่ อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน และสัดส่วนคดีอาญาต่อประชากรพันคน

มีสติปัญญา และใฝ่รู้ คือ การรู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมได้ สามารถใช้ประสบการณ์ ศักยภาพและทักษะความสามารถของตนเองให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยกำหนดประเด็นวัดไว้ 3 ประเด็น คือ ความสามารถในการเรียนรู้ คุณภาพการเรียนรู้ และใฝ่รู้ โดยจะใช้ตัวชี้วัดในการคำนวณ 3 ตัว ได้แก่ อัตราการเรียนรู้ (Functional literacy rate) จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 - 59 ปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ทั้งนี้จากการประเมินด้านสุขภาวะของคนไทยดังกล่าว สรุปผลได้ดังนี้

3.1 สุขภาวะของคนไทย โดยเฉพาะด้านสุขภาพกาย และสุขภาพใจดีขึ้นต่อเนื่อง ในขณะที่คุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ซึ่งนำไปสู่การคิดเป็นทำเป็นอยู่ในระดับต่ำ สุขภาวะของคนไทยในปี 2549 ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 72.27 นั้น เป็นการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 68.01 ในปี 2544 โดยมีปัจจัยผลักดันที่สำคัญคือ สุขภาพกายที่ดีขึ้นเป็นลำดับจากร้อยละ 83.99 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 86.02 ในปี 2549 และสุขภาพจิตใจดี มีคุณธรรม และการมีสติปัญญาและการใฝ่รู้ของคนไทยก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้นเช่นกัน อันเป็นผลมาจากด้านจิตใจที่ดีขึ้นมากจากร้อยละ 64.85 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 86.66 ในปี 2549 ขณะที่ปัจจัยที่เป็นปัญหาอยู่มาก คือ ด้านการมีคุณธรรมที่ตกต่ำลงจากร้อยละ 60.50 ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 53.65 ในปี 2549 และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของคนไทยมีแนวโน้มลดลงในตลอดช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และมีค่าคะแนนเพียงร้อยละ 53.37 ในปี 2549

ดัชนีการมีสุขภาวะ

หน่วย : ร้อยละ

องค์ประกอบ/ ปี	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สุขภาพกายดี	**83.99**	**83.99**	**83.99**	**84.84**	**86.07**	**86.02**
ร่างกายแข็งแรง	81.71	81.71	81.71	83.40	84.50	84.40
อายุยืนยาว	86.27	86.27	86.27	86.27	87.64	87.64
สุขภาพจิตใจดี มีคุณธรรม จริยธรรม	**62.68**	**60.63**	**63.18**	**63.48**	**66.26**	**70.16**
จิตใจดี	64.85	64.02	70.32	72.15	78.86	86.66
มีคุณธรรม จริยธรรม	60.50	57.24	56.03	54.81	53.65	53.65
สติปัญญา และใฝ่รู้	**60.91**	**62.36**	**62.41**	**64.25**	**62.67**	**64.39**
มีความสามารถในการเรียนรู้	60.79	62.41	64.61	68.53	68.67	69.91
มีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ	61.14	62.26	58.02	55.68	50.67	53.37
ภาพรวม	**68.01**	**68.05**	**68.80**	**69.91**	**70.38**	**72.27**

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ : ระดับดีมาก = ร้อยละ 90.0 – 100 ระดับดี = ร้อยละ 80.0 – 89.9
ระดับปานกลาง = ร้อยละ 70.0 – 79.0 ระดับต้องปรับปรุง = ร้อยละ 60.0 – 69.9
ระดับเร่งแก้ไข $\leq$ ร้อยละ 59.9

3.2 คนไทยแข็งแรงขึ้น อายุยืนยาว แต่การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ป้องกันได้สูงกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เกือบเท่าตัว จากการที่รัฐบาลให้ความสำคัญและเร่งรัดการพัฒนา สุขภาพคนไทยต่อเนื่องยาวนานมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบันได้ส่งผลให้สุขภาพกายของคนไทยดีขึ้นตามลำดับ และมีค่าคะแนนที่ร้อยละ 86.02 ในปี 2549 ทั้งนี้ เนื่องจากมีร่างกายแข็งแรงขึ้น เจ็บป่วยลดลง ตลอดจนมีอายุขัยเฉลี่ยยืนยาวขึ้นเป็น 73.2 ปี เพิ่มจาก 72.45 ปี ณ ปี 2544

(1) อัตราการเจ็บป่วยโดยรวมลดลง แต่โรคที่ป้องกันได้เพิ่มสูงขึ้นทุกปีจากพฤติกรรมเสี่ยง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น การเจ็บป่วยของประชากร มีแนวโน้มลดลงในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2547 - 2549) และมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 16.3 ของประชากรทั้งหมดในปี 2549 แต่ก็ยังเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าในปี 2544 ที่อัตราการเจ็บป่วยอยู่ที่ร้อยละ 15.1 โดยเฉพาะอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ที่สำคัญ คือ โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน และปอดอักเสบมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี และในปี 2549 มีจำนวนเพิ่มเกือบเท่าตัวจากปี 2544 ทั้งนี้ เนื่องจากมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพเพิ่มสูงขึ้น แม้ว่ารัฐและองค์กรสาธารณะหลายหน่วยงานจะได้รณรงค์อย่างจริงจังให้คนไทย ลด ละ เลิก อบายมุข แต่แนวโน้มของปัญหาก็ยังไม่เบาบางลง การดื่มสุรา สูบบุหรี่ยังเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง ก็มีแนวโน้มของปัญหาที่รุนแรงขึ้นทั้งในเรื่องสุรา บุหรี่ และโรคเอดส์

สุขอนามัยของคนไทย

สุขอนามัยของคนไทย	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อัตราการเจ็บป่วย (ร้อยละ)	15.1	16.9	18.7	20.6	19.7	16.3
อัตราการป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ (ประชากรแสนคน)						
- หัวใจ	275.8	340.3	397.0	436.1	463.4	
- ความดันโลหิตสูง	249.6	296.4	342.8	413.8	475.1	
- เบาหวาน	241.1	296.4	334.8	385.0	428.3	
- ปอดอักเสบ	224.3	243.1	280.6	287.1	303.5	

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุข

(1.1) การรณรงค์ให้คนไทย ลด ละ เลิกดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังไม่เป็นผล ในตลอดช่วงปี 2544 - 2549 คนไทยบริโภคสุราและเบียร์เพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยถึงร้อยละ 7.24 ต่อปี และมีปริมาณการบริโภคเฉลี่ย 2,300 ลิตรต่อปี องค์การอนามัยโลก (WHO) ร่วมกับองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้เคยคำนวณการบริโภคแอลกอฮอล์บริสุทธิ์ต่อหัวต่อปีของประชากร พบว่าภายใน 10 ปี คนไทยบริโภคแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นถึงเท่าตัว และมีปริมาณการบริโภคต่อหัวอยู่ในอันดับ 5 ของโลก รองจากโปรตุเกต สาธารณรัฐไอร์แลนด์ บาฮามาส์ และสาธารณรัฐเชก คือ เพิ่มจาก 7.46 ลิตร ในปี 2533 เป็น 13.59 ลิตรในปี 2543 การรณรงค์ให้ ลด ละ เลิก สิ่งเสพติดทั้งหลายอย่างจริงจัง โดยองค์กรหลายหน่วยงาน ไม่ได้ผลมากนัก เนื่องจากปัจจุบัน ธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการตลาดที่เข้มแข็ง สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคระดับรายได้ต่างๆ ได้แม้ผู้มีรายได้น้อย หรือเยาวชนก็สามารถหาซื้อมาบริโภคได้โดยง่าย

(1.2) การบริโภคบุหรี่ของคนไทยโดยรวมมีแนวโน้มลดลง แต่ในกลุ่มเด็กและเยาวชนกลับเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 300 การสูบบุหรี่ของคนไทยลดลงจาก 47,206 ล้านมวนในปี 2547 เหลือ 39,604 ล้านมวนในปี 2549 หรือลดลงเฉลี่ยร้อย 8.4 ในช่วงปี 2547 - 2549 เนื่องมาจากการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่และกระตุ้นเตือนประชาชนให้ตระหนักถึงภัยอันตรายจากการสูบบุหรี่อย่างต่อเนื่องจริงจังในหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะช่วงปี 2548 - 2549 ที่กระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุขขึ้นมาหลายฉบับภายใต้ พ.ร.บ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 ตลอดจนมีคลินิกงดสูบบุหรี่กระจายตามโรงพยาบาลต่างๆ เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำในการงดสูบบุหรี่ อย่างไรก็ตามผลการสำรวจและวิจัยเกี่ยวกับการบริโภคยาสูบ ในระหว่างปี 2534 - 2549 โดยมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า เด็กและเยาวชนไทยอายุระหว่าง 11 - 14 ปี มีการสูบบุหรี่เป็นครั้งคราวมากขึ้นจากร้อยละ 0.07 ในปี 2534 เป็นร้อยละ 0.28 ในปี 2549 หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 300

ปริมาณการจำหน่ายสุรา เบียร์ และบุหรี่

ปริมาณการจำหน่าย	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สุรา (ล้านลิตร)	751.11	745.49	759.00	764.00	790.60	810.20
เบียร์ (ล้านลิตร)	1217.13	1237.25	1548.32	1598.07	1654.73	1961.46
บุหรี่ (ล้านมวน)	37,459	37,406	39,379	47,206	44,184	39,604

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

(1.3) HIV มีความรุนแรงลดลง แต่เยาวชนไทยมีพฤติกรรมเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์ฉาบฉวยสูงขึ้น ผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV หรือ AIDS มีแนวโน้มลดลงมาก จากรายงานสถานการณ์เอดส์ในประเทศไทยระบุว่าในปี 2549 มีผู้ป่วยเหลือเพียง 76.11 คนต่อประชากรแสนคน ลดลงถึงประมาณ 2.3 เท่า จากปี 2544 ที่มีผู้ป่วย 170 คนต่อประชากรแสนคน ในขณะเดียวกันหญิงตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อ HIV ก็มีจำนวนลดลงเช่นกันจากร้อยละ 1.4 ในปี 2544 เหลือร้อยละ 0.9 ในปี 2549 ส่งผลให้มีจำนวนเด็กติดเชื้อ HIV ที่มีสาเหตุจากการแพร่จากแม่สู่ลูกลดลงด้วย จาก 875 คนเหลือเพียง 153 คน หรือจากร้อยละ 11.0 ของเด็กที่เกิดทั้งหมดในปี 2544 หรือเหลือเพียงร้อยละ 7.2 ของเด็กที่เกิดทั้งหมดในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ปัญหาที่พบในขณะนี้กลับปรากฏในกลุ่มของเยาวชน จากรายงานดังกล่าวในปี 2548 ระบุว่าเยาวชนกว่าร้อยละ 40 ของกลุ่มตัวอย่างมีเพศสัมพันธ์แบบฉาบฉวยและเสี่ยงที่จะติดเชื้อจากคู่นอน และอาจส่งผลให้เชื้อ HIV หรือ AIDS แพร่ระบาดขึ้นมาในสังคมไทยได้อีก

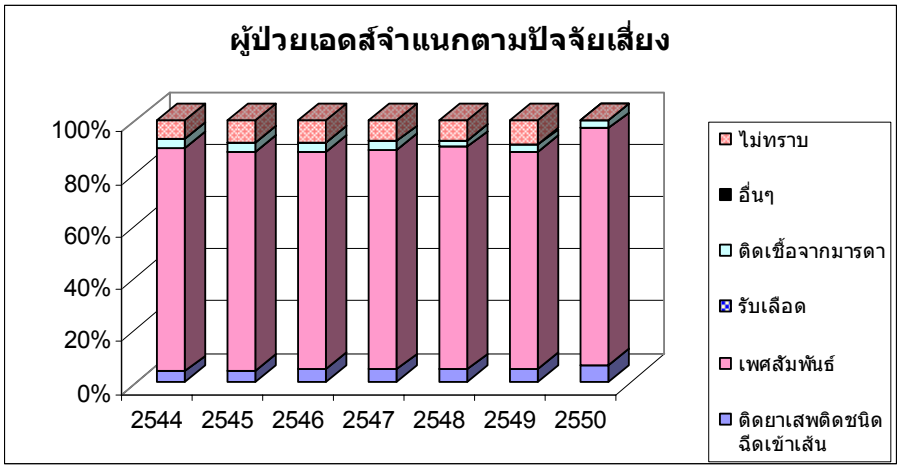

ที่มา : สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

(2) คนไทยเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังลดลง โรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ และมีรายได้ลดลง ในปี 2549 มีสัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยด้วยโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมีเพียงร้อยละ 15.6 ลดลงจากร้อยละ 18.29 ในปี 2544 ทั้งนี้กลุ่มที่มีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คือ ประมาณร้อยละ 48 - 50 รองลงมา ได้แก่ประชากรวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 25 - 59 ปี โดยโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังที่มีผู้ป่วยสูงที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคของต่อมไร้ท่อ โรคระบบกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น กระดูก และข้อ โรคระบบทางเดินอาหาร และโรคระบบทางเดินหายใจ

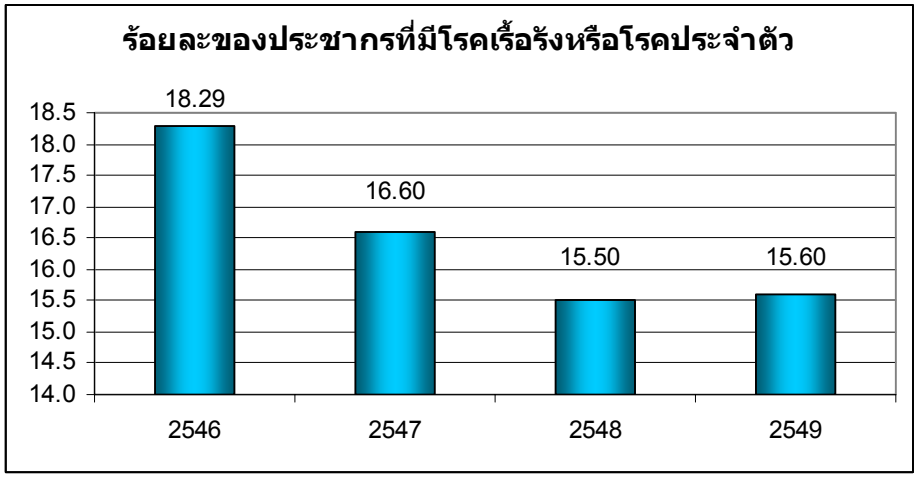

ที่มา : รายงานผลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(3) คนไทยมีหลักประกันสุขภาพทั่วถึง และเข้าถึงบริการสาธารณสุขของรัฐได้มากขึ้น รัฐบาลสามารถสร้างหลักประกันสุขภาพได้ครอบคลุมมากขึ้น ประชาชนเกือบทุกคนได้รับบริการจากโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค) การจัดให้มีสถานบริการสาธารณสุข และบุคลากรสาธารณสุข ดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพแข็งแรงและอายุขัยเฉลี่ยของคนไทยยืนยาวขึ้นตามลำดับ

(3.1) รัฐจัดให้มีบุคลากรสาธารณสุขกระจายครอบคลุมประชากรมากขึ้น สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรมีสัดส่วนที่ดีขึ้นในทุกวิชาชีพ ทั้งแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล จึงทำให้รัฐสามารถดูแลสุขภาพของประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากขึ้น สัดส่วนแพทย์ 1 คนต่อประชากร 3,307 คน ในปี 2544 ได้ลดลงเป็นแพทย์ 1 คนต่อประชากร 3,182 คน ในปี 2548 ทั้งนี้ ภาครัฐมีการลงทุนด้านการบริการสุขภาพให้แก่ประชาชนในช่วงปี 2544 - 2549 เฉลี่ยประมาณ 605.27 บาทต่อคนต่อปี

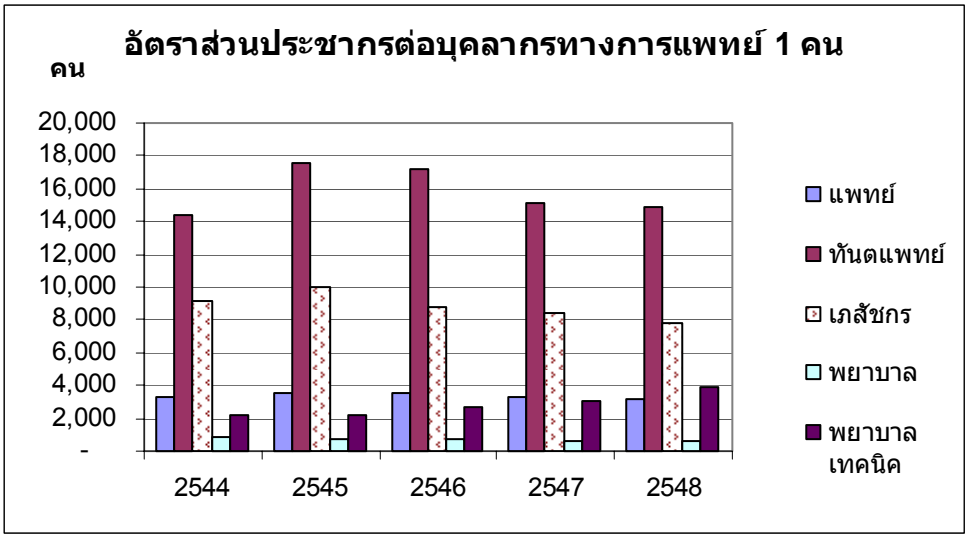

ที่มา : สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข

(3.2) คนไทยมีภูมิคุ้มกันสุขภาพ ผลการดำเนินนโยบายสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างทั่วถึงจากร้อยละ 78.2 ของประชากรทั้งประเทศในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 97.75 ในปี 2549 ส่งผลให้ประชาชนได้รับการดูแลในเวลาเจ็บป่วย โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ สำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติยังได้ขยายหลักประกันสุขภาพให้ครอบคลุมประชาชนทุกคนที่อยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นเวลานานหรือที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้ด้วย

สุขอนามัยของคนไทย

สุขอนามัยของคนไทย	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อายุขัยเฉลี่ย (ปี)	72.45	72.45	72.45	72.45	73.20	73.20
อัตราการตายของทารก	22.0	20.0	20.0	19.0	17.3	16.7
ผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว	-	-	50.5	51.8	50.0	48.0
มีหลักประกันสุขภาพ	78.2	92.30	93.73	95.42	96.32	97.75

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุข

3.3 คนไทยมีจิตใจดี แต่ยังต้องปรับปรุงด้านคุณธรรม คนไทยส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตดี ไม่แปรปรวนง่าย สามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าได้ และสามารถปรับตัว ปรับจิตใจให้เข้าสู่ภาวะปกติของแต่ละบุคคลได้ โดยดัชนีการมีจิตใจดีของคนไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 64.02 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 86.66 ในปี 2549 ซึ่งอยู่ในระดับที่ดี และเมื่อเปรียบเทียบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 แล้ว ถือว่ามีการปรับตัวที่ดีขึ้นค่อนข้างมาก คือเพิ่มจากร้อยละ 64.85 เป็นร้อยละ 86.66 ในปี 2544 และ 2549 ตามลำดับ

(1) สุขภาพจิตใจของคนไทยในปี 2549 ปรับตัวสูงขึ้นต่อเนื่อง และดีกว่าปี 2544 กว่าร้อยละ 30 สุขภาพจิตใจของคนไทยในปี 2549 ดีขึ้นต่อเนื่องมาตลอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยมีค่าคะแนนที่ร้อยละ 86.66 ในปี 2549 เพิ่มจากร้อยละ 64.85 ใน ปี 2544 ทั้งนี้เนื่องจากภาครัฐ โดยกรมสุขภาพจิตร่วมกับหน่วยงาน เครือข่ายภาคีต่างๆ จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมป้องกัน บำบัด และฟื้นฟูสุขภาพจิต เช่น โครงการ TO BE NUMBER ONE โครงการสร้างเสริมสุขภาพใจภาคประชาชน โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย การมีบริการสายด่วนสุขภาพจิต 1667 ตลอด 24 ชั่วโมง ตลอดจนการให้บริการด้านจิตเวชกว้างขวางมากขึ้น โดยจำนวนประชากรต่อจิตแพทย์ 1 คน มีสัดส่วนที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากประชากร 161,005 คนต่อจิตแพทย์ 1 คน ในปี 2544 เป็น 140,265 คนต่อจิตแพทย์ 1 คนในปี 2548 และสัดส่วนประชากรต่อพยาบาลจิตเวช 1 คน ก็มีสัดส่วนที่ดีขึ้นเช่นกัน จากประชากร 35,913 คนต่อพยาบาลจิตเวช 1 คน ในปี 2544 เป็น 33,414 คน ต่อพยาบาลจิตเวช 1 คน ในปี 2548

(1.1) ประชาชนที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิตรุนแรงในระดับฆ่าตัวตายลดลง ผู้ที่ฆ่าตัวตายส่วนใหญ่มักเริ่มด้วยอาการของโรคซึมเศร้า และส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และความคิดทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การทำงาน การรับประทานอาหาร การนอน และไม่สามารถประสานความคิดเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างปกติสุข และนำไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด อย่างไรก็ตาม ปัญหาการฆ่าตัวตายของคนไทยลดลงจากสัดส่วน 7.71 คนต่อประชากรแสนคนในปี 2544 เหลือ 5.77 คนต่อประชากรแสนคนในปี 2549 ซึ่งนับว่ามีแนวโน้มดีขึ้นเมื่อเทียบกับระดับขั้นวิกฤตที่กำหนดเกณฑ์ไว้ที่ 10 คนต่อประชากรแสนคน และเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม พบว่าประเทศไทยยังมีการฆ่าตัวตายในอัตราต่ำกว่ามาก องค์การอนามัยโลกรายงานว่ากลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลก หรือกลุ่มประเทศที่ร่ำรวยมีอัตราการฆ่าตัวตายสูง โดยเฉพาะญี่ปุ่น มีอัตราการฆ่าตัวตายเฉลี่ย 24 คนต่อประชากรแสนคน ในปี 2548 มีชาวญี่ปุ่นฆ่าตัวตายถึง 32,500 คน ทำให้กลายเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงที่สุดในโลก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชาวญี่ปุ่นมีการปลูกฝังให้ยึดมั่นวัฒนธรรมการฆ่าตัวตาย เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ

(1.2) **ผู้ป่วยทางจิตที่อาจพัฒนาไปสู่การฆ่าตัวตายมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง**ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่ผ่านมา จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคที่จะนำสู่ปัญหาสุขภาพจิตรุนแรงจนกระทั่งคิดฆ่าตัวตายลดลงทุกโรค เช่น จำนวน**ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า**มีแนวโน้มลดลงจาก 174.78 คนต่อประชากรแสนคน ในปี 2545 เหลือ 149.9 คนต่อประชากรแสนคน ในปี 2549 **ผู้ป่วยโรคจิต**มีแนวโน้มลดลงจาก 828.05 คนเหลือ 572.34 คนต่อประชากรแสนคน ส่วน**ผู้ป่วยโรควิตกกังวล**ลดลงจาก 862.53 คน ในปี 2545 เป็น 596 คนต่อประชากรแสนคน ในปีช่วงเวลาเดียวกัน

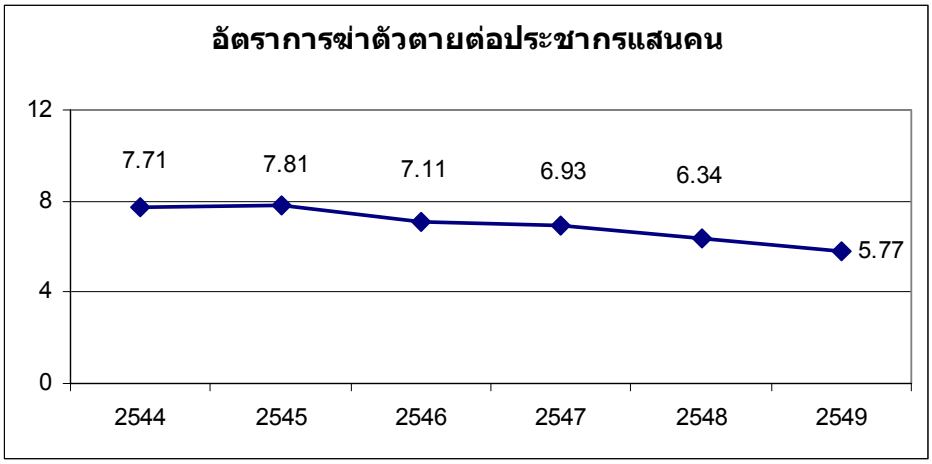

ที่มา : กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

(2) **พื้นฐานจิตใจคนไทยมีความเมตตากรุณา แต่คุณธรรม จริยธรรมสั่นคลอนจากวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การแข่งขัน เพื่อความอยู่รอดทางด้านเศรษฐกิจและสังคม** การมีคุณธรรมของคนไทยลดลงอย่างต่อเนื่องในตลอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และอยู่ที่ร้อยละ 54.02 ณ ปี 2549 ซึ่งลดลงอย่างมากจากปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งมีค่าคะแนนร้อยละ 60.5 ณ ปี 2544 ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก แต่ไม่ได้เป็นหลักประกันให้คุณธรรม จริยธรรม หรือการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย แต่กลับมีผลตรงกันข้าม สภาพการณ์ดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การแข่งขัน เพื่อความอยู่รอดในสังคม ผนวกกับการได้รับรู้วัฒนธรรมต่างชาติอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้คนไทยและเยาวชนไทย**ไม่สามารถปรับตัว**รับสถานการณ์ได้อย่างเข้มแข็ง และมีสติ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยม ทัศนคติที่มุ่งความฟุ้งเฟ้อ การเลียนแบบ การบริโภคนิยม และนำไปสู่ปัญหาสังคมที่ซับซ้อน รุนแรงขึ้นทุกขณะ และหากยังไม่มีการดำเนินการใดๆ ที่จะส่งผลให้แนวโน้มดังกล่าวเปลี่ยนแปลง ก็เป็นเรื่องที่น่ากังวลมากสำหรับสังคมไทยที่จะเกิด**ภาวะวิกฤตคุณธรรม** และอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรงต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทย

(2.1) **จำนวนคดีอาญาในปี 2549 เพิ่มสูงขึ้นกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ร้อยละ 12** จากข้อมูลจำนวนคดีอาญาในช่วงปี 2545 - 2549 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และมีจำนวนสูงถึง 274.98 คดีต่อประชากรพันคน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2544 ที่มีสัดส่วนคดี 245.53 คดีต่อประชากรพันคน หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 12 โดยประเภทของคดีที่มีสัดส่วนสูง และมีจำนวนเกือบครึ่งของคดีทั้งหมด เป็นคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ในขณะที่คดีอื่นๆ เช่น คดีเกี่ยวกับการโจรกรรมทรัพย์สิน โดยเฉพาะคดีทำร้ายร่างกาย ชีวิต และเพศ และคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญล้วนแล้วแต่มีจำนวนคดีเพิ่มสูงขึ้นกว่าปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ทั้งสิ้น

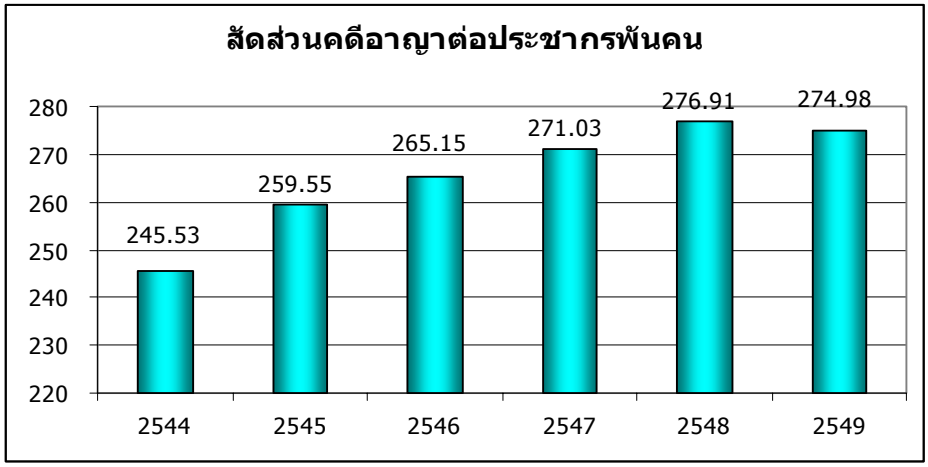

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2.2) **คนไทยยังมีพื้นฐานของความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน** เมื่อพิจารณาจากข้อมูลการสำรวจการบริจาคเงินและของขวัญให้กับทางศาสนา การศึกษา การกุศลสาธารณะ และบุคคลภายนอกครัวเรือน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า สัดส่วนเงินบริจาคต่อรายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 4.55 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 4.91 ในปี 2547 ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติที่ระบุว่าประชาชนไทยบริจาคให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี โดยปี 2548 มีเงินบริจาคเฉลี่ย 198.45 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นกว่าเท่าตัวจากปี 2544 มีจำนวน 96.42 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งสอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงที่สามารถประจักษ์ได้จากสภาพการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม สึนามิ เป็นต้น คนไทยจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในรูปของทรัพย์สิน เงินทอง และเป็นอาสาสมัครลงไปปฏิบัติงานช่วยเหลือในพื้นที่ จนกระทั่งสามารถสร้างความประทับใจให้กับนานาอารยประเทศ

การบริจาคเงิน

การบริจาคเงิน	2544	2545	2546	2547	2548
สัดส่วนเงินบริจาคต่อรายได้ของครัวเรือน (ร้อยละ)[1]	**4.71**	**4.55**	**-**	**4.97**	**-**
- ทางศาสนา	51.68	51.28	-	51.69	-
- ทางการศึกษา	2.62	3.53	-	5.95	-
- เพื่อการกุศลสาธารณะอื่นๆ	134.56	139.48	-	160.57	-
- บุคคลภายนอกครัวเรือน	384.78	430.82	-	516.37	-
สัดส่วนเงินบริจาคให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรต่อหัวประชากร (บาท)[2]	**96.42**	**106.72**	**137.14**	**172.17**	**198.45**

ที่มา : 1. สำนักงานสถิติแห่งชาติ และ 2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2.3) เยาวชนไทยขาดภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรม และมีพฤติกรรมเสี่ยงเพิ่มขึ้น ข้อมูลของโครงการ Child Watch ที่ทำการสำรวจพฤติกรรมเยาวชนไทยทั่วประเทศ ในระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา กว่า 150,000 คน พบว่า มีเด็ก ม.ต้น และ ม.ปลาย *ดื่มสุรา* สูงขึ้น ขณะที่เด็กประถม กว่าร้อยละ 4 เริ่มหัด*เที่ยวกลางคืน*อย่างน้อย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ และเด็กประถม*ติดพนันบอล* เล่นหวย ร้อยละ 5.46 - 6.66 นอกจากนี้ ยังมีวัยรุ่นที่อายุต่ำกว่า 19 ปี ไป*ทำคลอด*ในปี 2549 ถึง 71,000 คน ซึ่งสูงขึ้นจากปี 2548 ที่มี 52,000 คน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสำรวจความคิดเห็น *"วิกฤติ!! คุณธรรมเยาวชนไทย"* ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้ร่วมกับสวนดุสิตโพล ได้สำรวจความเห็นของนักเรียน นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ และผู้ปกครองจากทั่วประเทศ พบว่า พฤติกรรมเยาวชนที่เป็นปัญหาและสังคมพึงตระหนัก คือ นิยมใช้สินค้า*ฟุ่มเฟือย* ยึดติดกับวัตถุนิยมกว่าร้อยละ 25.21 รองลงมา คือ ปัญหาการ*แต่งกาย*โป๊เปลือย ตามแฟชั่นต่างชาติ ร้อยละ 24 และการมั่วสุม*อบายมุข*ร้อยละ 20.05 **สาเหตุใหญ่มีทั้งจากครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคม** ได้แก่ ครอบครัวขาดความรัก การมี*เพศสัมพันธ์*ก่อนวัยอันควร และ*ภัย*จากสื่ออินเตอร์เน็ต การเข้าถึงแหล่งอบายมุขได้ง่าย และการขาดแบบอย่างที่ดี ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและครอบครัว และส่งผลกระทบต่อคุณธรรม จริยธรรมของสังคม

วิกฤติ!! คุณธรรมเยาวชนไทย

หน่วย : ร้อยละ

อันดับ	พฤติกรรม	ภาพรวม	นักเรียน /นักศึกษา	ผู้บริหาร /ครู /อาจารย์	ผู้ปกครอง
"5 พฤติกรรม" เยาวชนไทย ที่สังคมพึงตระหนัก					
1	การใช้สินค้าฟุ่มเฟือย ยึดติดกับ วัตถุนิยม	25.21	23.27	28.90	26.64
2	การแต่งตัวที่โป๊เปลือย ไม่ถูกกาลเทศะ / ตามแฟชั่นต่างชาติ	24.83	26.01	24.68	21.31
3	การมั่วสุมอบายมุข เช่น สูบบุหรี่ ,ดื่มเหล้า ,ติดยา,เที่ยวกลางคืน,ติดเกม	20.05	24.44	13.96	13.93
4	มีอิสระทางความคิด กล้าคิดกล้าแสดงออกมากเกินไปจนเกินงาม	15.49	12.42	20.45	18.85
5	ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่มีความกตัญญู และขาดสัมมาคารวะ	14.43	13.86	12.01	19.26
***"5 ปัญหา* ของสังคมไทย" ที่ส่งผลกระทบต่อ "การใช้ชีวิตของเยาวชนไทย"**					
1	ครอบครัวขาดความรัก และความอบอุ่น	11.83	11.49	12.20	12.74
2	การมีความรัก /เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร	11.43	11.52	11.17	11.72
3	ภัยจากสื่ออินเทอร์เน็ต	10.73	10.49	10.87	11.56
4	การเข้าถึงอบายมุขทั้งเหล้า /บุหรี่ / ยาเสพติดได้ง่าย	10.64	10.83	10.10	10.89
5	ขาดแบบอย่างที่ดี / ไม่มีตัวอย่างที่ดีให้เห็นชัดเจน	10.21	10.22	9.77	10.97

ที่มา : สวนดุสิตโพล สำรวจระหว่างวันที่ 10 - 18 มีนาคม 2550

(2.4) ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งสู่การแสวงหากำไรสูงสุดก่อให้เกิดพฤติกรรมการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค ถึงแม้ในเชิงหลักการการพัฒนาเศรษฐกิจระบบทุนนิยมต้องมีเป้าหมาย 4 ด้าน คือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ และเสรีภาพทางเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากลับมุ่งเฉพาะในด้านการเจริญเติบโตและการประกอบธุรกิจที่ให้กำไรสูงสุด จึงมีความพยายามทำทุกวิถีทางที่จะลดต้นทุนการผลิต และการขายสินค้าให้ได้ปริมาณมาก โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อคุณภาพสินค้า และความปลอดภัยของผู้บริโภค สถิติการร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์และสินค้าของผู้บริโภคต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ในตลอดช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงอยู่ในระดับสูงโดยมีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 22,000 เรื่องต่อปี และถึงแม้ว่าใน 2 ปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ (ปี 2548 - 2549)

ที่ภาครัฐได้เข้มงวดตรวจสอบสถานที่ประกอบธุรกิจการขายสินค้า การเผยแพร่ข่าวสารการคุ้มครองผู้บริโภคที่ถูกต้องทันสมัยแก่ประชาชน และแนวทางการประกอบธุรกิจที่ถูกกฎหมาย เพื่อกระตุ้นผู้ประกอบการให้รับผิดชอบต่อผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง แต่สถิติของการร้องเรียนลดลงเหลือประมาณ 18,500 เรื่องต่อปีนั้น ก็ยังเป็นปริมาณที่มากกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ถึงร้อยละ 33

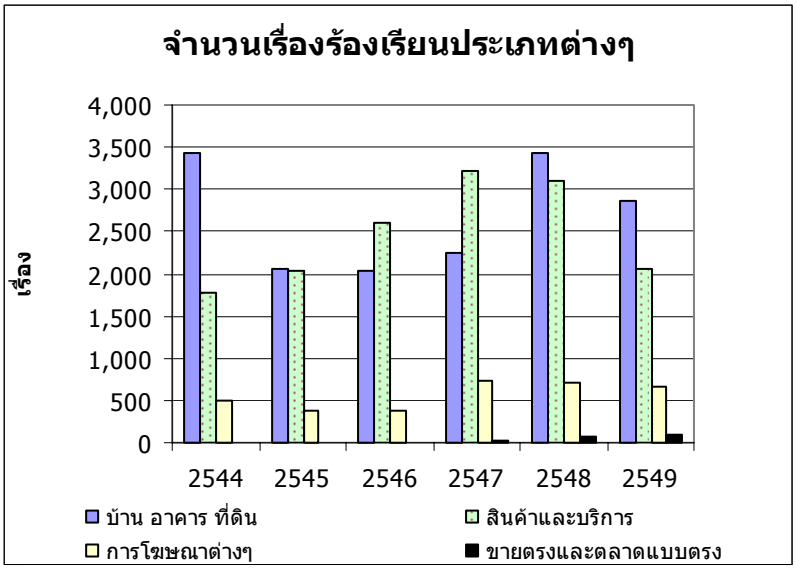

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

3.4 คนไทยมีสติปัญญา และความใฝ่รู้ในระดับปานกลางที่ร้อยละ 62 - 64 แต่คุณภาพการศึกษายังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านสติปัญญาและความใฝ่รู้ในตลอดช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 62 - 64) และ ในปี 2549 ค่าคะแนนอยู่ที่ร้อยละ 64.39 ซึ่งดีขึ้นเล็กน้อยกว่าช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 60.91 ทั้งนี้เนื่องจากความสามารถในการเรียนรู้ที่พิจารณาจากอัตราการเรียนรู้ และจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรขยับตัวดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันด้านการเรียนรู้ที่มีคุณภาพลดต่ำลง มีค่าคะแนนอยู่ที่ร้อยละ 53 - 58 มา 4 - 5 ปี โดยในปี 2549 มีค่าคะแนนเพียงร้อยละ 53.37 ซึ่งลดต่ำกว่าปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ถึงร้อยละ 7.77

(1) ความสามารถในการเรียนรู้ของคนไทยปรับตัวดีขึ้น การศึกษาเฉลี่ยอยู่ที่ 8.52 ปี แต่อยู่ในระดับคิดเป็น ทำเป็นเพียงร้อยละ 40 ของประชากร ทั้งนี้เนื่องจากประชากรไทยมีโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้นจากนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานภายใต้ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และส่งผลให้คนไทย (อายุ 15 ปีขึ้นไป) มีจำนวนปีการศึกษาโดยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องจาก 7.40 ปี ในปี 2544 เป็น 8.52 ปี ในปี 2549 อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาด้านอัตราการเรียนรู้ในระดับคิดเป็น ทำเป็น พบว่าครอบคลุมเพียงร้อยละ 41.29 ของประชากรทั้งประเทศ การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีการปรับตัวดีขึ้นต่อเนื่อง โดยค่าคะแนนเพิ่มจากร้อยละ 62.41 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 69.91 ในปี 2549

(1.1) เด็กและเยาวชนได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส เด็กและเยาวชนอายุ 3 - 21 ปีที่ได้เข้าเรียนในระบบโรงเรียนในทุกระดับชั้นเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากร้อยละ 74.95 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 77.02 ในปี 2547 โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 6 - 11 ปี และ 12 - 17 ปีที่อยู่ในระดับประถมศึกษามีอัตราการเข้าเรียนสูงเป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม จากรายงานการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน[1] ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ยังมีเด็กและเยาวชนไทยที่มีอายุ 6 - 24 ปี ประมาณ 6.9 ล้านคน ในปี 2545 ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว มีสาเหตุหลัก คือ ขาดแคลนทุนทรัพย์สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียน รองลงมา คือ เยาวชนมีความจำเป็นที่จะต้องหาเลี้ยงครอบครัวและตนเอง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้มีมาตรการในการแก้ไขปัญหาไปแล้วบ้าง เช่น การยกเลิกค่าประทับตราหนังสือเรียนร้อยละ 3 เพื่อให้หนังสือเรียนมีราคาถูกลง มาตรการตรึงราคาสินค้าเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์กีฬาและดนตรี 7 กลุ่ม การจัดสรรงบประมาณกว่า 870 ล้านบาท เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ได้แก่ ทุนการศึกษา อาหารกลางวัน เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย หนังสือและอุปกรณ์การเรียน ค่าพาหนะเดินทางไป - กลับบ้านและโรงเรียน ครอบคลุมเด็กนักเรียน 1.8 ล้านคน โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งทุนการศึกษา โครงการสนับสนุนทุนการศึกษาแก่บุตรผู้มีรายได้น้อยในปี 2549 จำนวน 8 แสนคน ตลอดจนโครงการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ของกระทรวงการคลัง แก่เด็กนักเรียนที่ยากจน

อัตราการเข้าเรียน จำแนกตามกลุ่มอายุ

ระดับการศึกษา	กลุ่มอายุ	2544	2545	2546	2547	2548*
ก่อนประถมศึกษา	3-5	72.54	69.94	56.62	53.20	12.66
ประถมศึกษา	6-11 ปี	103.79	104.77	104.83	103.06	40.93
มัธยมศึกษา	12-17 ปี	70.47	71.10	76.85	79.33	31.29
มัธยมศึกษาตอนต้น	12-14 ปี	82.19	82.23	90.34	94.20	19.10
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15-17 ปี	58.99	59.82	62.76	63.82	12.19
อุดมศึกษา	18-21 ปี	41.08	43.81	56.54	56.41	15.13
รวมทุกระดับ	**3-21 ปี**	**74.95**	**75.96**	**77.48**	**77.02**	**100**

ที่มา : สถิติการศึกษาฉบับย่อ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : ข้อมูล 2548 เป็นข้อมูล ณ วันที่ 21 มิถุนายน 2550

[1] สำรวจทุกๆ 5 ปี เริ่มสำรวจตั้งแต่ปี 2540

(1.2) คนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป มีการศึกษาในระดับ "คิดเป็น ทำเป็น[2]" มีไม่ถึงร้อยละ 50 ของประชากร ถึงแม้สัดส่วนประชากรไทยที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และมีการศึกษาระดับคิดเป็นทำเป็น (มัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่าขึ้นไป) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 35.95 ของประชากรในปี 2544 เป็นร้อยละ 41.29 ของประชากรในปี 2549 แต่ก็ยังเป็นสัดส่วนที่ยังค่อนข้างต่ำ ประชากรเกินกว่าครึ่งที่ยังมีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะถ้าหากพิจารณาในมิติของพื้นที่ พบว่าในเขตชนบทมีการเรียนรู้ในอัตราต่ำเพียง 1 ใน 3 ของประชากรในพื้นที่ชนบทเท่านั้น (ร้อยละ 34) และมีช่องว่างที่ห่างจากอัตราการเรียนรู้ของคนเมือง (ร้อยละ 57) ค่อนข้างมาก ค่าความแตกต่างในระหว่างปี 2545 - 2549 อยู่ร้อยละ 23 - 25 ต่อปี ถึงแม้รัฐบาลได้มีนโยบาย /โครงการในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนหลายโครงการ เช่น ห้องสมุดเคลื่อนที่ อุทยานการเรียนรู้ (TK Park) ปราชญ์ในชุมชน /หมู่บ้าน ธรรมชาติ ป่าไม้ เป็นต้น แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่ก็ยังอยู่ในเขตเมืองมากกว่าชนบท

อัตราการเรียนรู้ (Functional Literacy Rote)

หน่วย : ร้อยละ

ระดับการศึกษา	2544	2545	2546	2547	2548	2549
เขตเทศบาล	53.17	52.87	54.86	55.37	56.63	57.22
นอกเขตเทศบาล	27.23	28.74	30.15	32.07	32.23	34.08
ระดับประเทศ	**35.95**	**36.89**	**35.53**	**39.94**	**39.80**	**41.29**

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช. ประมวลจากรายงานการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(2) คุณภาพการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานการพัฒนาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และมีศักยภาพในการแข่งขัน คุณภาพการเรียนรู้ในปี 2549 มีค่าคะแนนลดต่ำลงกว่าในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งมีค่าคะแนนอยู่ที่ร้อยละ 62.26 ในปี 2545 และลดลงเหลือเพียงร้อยละ 53.37 ในปี 2549 และทั้งนี้เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ และมีแนวโน้มลดลงจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

[2] พิจารณาจาก 1) กรอบแนวคิดของ UNESCO ที่กำหนดว่า*การเรียนรู้* (Functional Literacy) คือ ระดับการอ่านออกเขียนได้และการคิดคำนวณในเบื้องต้นที่จะทำให้เราสามารถปรับใช้ทักษะระดับดังกล่าว ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และ 2) เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งช่วง*ชั้นที่ 3 (ม.1 - ม.3)* มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน เริ่มให้ผู้เรียนเข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม ดังนั้น การวัดอัตราการเรียนรู้ จึงพิจารณาจากสัดส่วนของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่าขึ้นไป ต่อประชากรในวัยเดียวกัน

(2.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมลดต่ำลงในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และมีแนวโน้มลดลงเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของคนไทยในช่วง 5 - 6 ปีที่ผ่านมามีคะแนนค่อนข้างต่ำ จากการวัดผลการศึกษาระดับชาติในผู้เรียนจบระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวมคะแนนทดสอบอยู่ในระดับต่ำและมีแนวโน้มลดลงโดยตลอดจากร้อยละ 43.67 ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 38.12 ในปี 2549 และเมื่อจำแนกเป็นระดับ ยังพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีแนวโน้มลดลงเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้น โดยระดับประถมศึกษามีผลคะแนนทดสอบเฉลี่ยลดต่ำลงจากร้อยละ 51.14 ในปี 2544 เหลือ 49.88 ในปี 2545 และร้อยละ 41.78 ในปีที่ 2549 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นลดต่ำลงจากร้อยละ 39.87 เหลือร้อยละ 43.62 และเหลือร้อยละ 35.15 สำหรับมัธยมศึกษาตอนปลายมีผลคะแนนลดต่ำลงจากร้อยละ 40.01 เหลือร้อยละ 39.89 แล้วปรับตัวเป็นร้อยละ 37.42 ในช่วงเวลาเดียวกัน

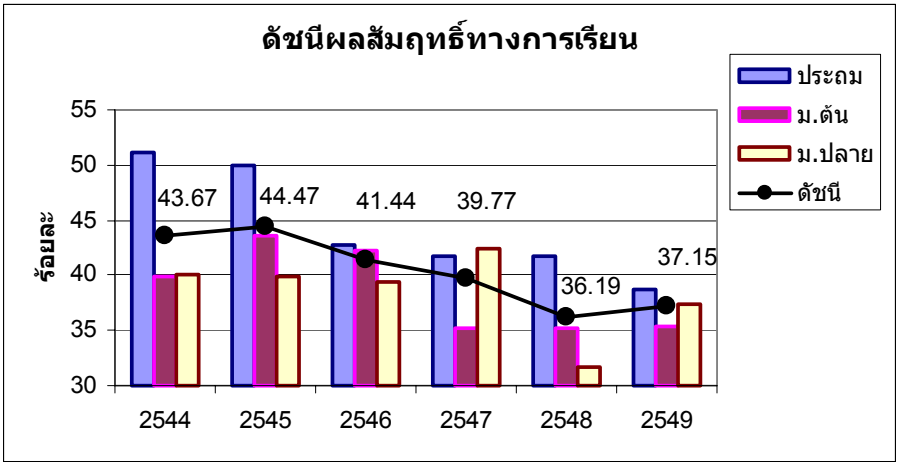

ที่มา : 1. สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
2. มัธยมศึกษาตอนปลายปี 2548-2549 คะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (O-NET) โดยสถาบันทางการทดสอบแห่งชาติ (องค์กรมหาชน)

หมายเหตุ : 1. คะแนนผลการทดสอบของนักเรียนวัดจาก 3 วิชาหลัก คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ : National Test (NT) ส่วนระดับ ม.ปลาย ปี 2543 - 2546 วัดจากความสามารถทางภาษา ความสามารถคิดคำนวณ และความสามารถเชิงวิเคราะห์ : SAT
2. ไม่มีการทดสอบระดับประถมและมัธยมศึกษาตอนต้นปี 2548

(2.2) โรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านคุณภาพการจัดการศึกษามีเพียง 1 ใน 3 ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ จากผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) ที่พิจารณาจากตัวผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และภาพรวมของสถานศึกษา พบว่าผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานในปี 2544 - 2548 ของโรงเรียนจำนวน 30,010 โรงเรียน มีเพียง 10,865 โรงเรียน

หรือคิดเป็นร้อยละ 36.20 ของโรงเรียนทั้งหมดเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับดี ผลการประเมินดังกล่าว สะท้อนถึงการขาดประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการศึกษา และเป็นสาเหตุหลักของผลสัมฤทธิ์ของการเรียนที่ตกต่ำลงตามลำดับ ทั้งนี้ รัฐบาลเองก็ตระหนักถึงปัญหาคุณภาพการศึกษาและได้กำหนดนโยบายและมาตรการในการปฏิรูปหลักสูตร ให้เหมาะสมกับเงื่อนไขของแต่ละสถานศึกษา เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก การศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โรงเรียน 2 ภาษา โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน การจัดสอนภาษาจีน จัดตารางงานเสริมสร้างเด็ก รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยการให้ทุนการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา และครู - อาจารย์กว่า 6,000 ทุน รวมทั้งการประกันคุณภาพการศึกษาในทุกระดับการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาในชนบทให้ทัดเทียมโรงเรียนชั้นนำในเขตเมือง

ผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับขั้นพื้นฐาน จำแนกตามสังกัด 2544 - 2548

สังกัด	ได้มาตรฐาน สมศ.		ไม่ได้มาตรฐาน สมศ.				ผลรวมทั้งหมด
	ระดับดี		ระดับพอใช้		ระดับปรับปรุง		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	9,151	34.42	16,952	63.77	481	1.81	26,584
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	1,037	49.01	1,033	48.82	46	2.17	2116
สำนักการศึกษาส่วนท้องถิ่น	254	55.34	199	43.36	6	1.31	459
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร	375	88.86	47	11.14	-	-	422
กองพุทธศาสนาศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	18	6.69	234	86.99	17	6.32	269
กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน	9	6.87	113	86.26	9	6.87	131
โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ	11	57.89	7	36.84	1	5.26	19
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย	10	100.00	-	-	-	-	10
รวม	**10,865**	**36.20**	**18,585**	**61.93**	**560**	**1.87**	**30,010**

ที่มา : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

(2.3) ระบบการศึกษาไทย ยังไม่ช่วยบ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนไทยมีทักษะการดำรงชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ปัญหามากมายที่เกิดกับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นวัยอยากรู้ อยากเห็น อยากผจญภัยกับสิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทาย และค่านิยมการลอกเลียนแบบกันเอง รวมทั้งลอกเลียนแบบตะวันตกนำมา ซึ่งปัญหาสังคมที่เห็นเชิงประจักษ์ในสื่อต่างๆ ในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการเรียน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาเด็กและเยาวชนฆ่าตัวตายเมื่อผิดหวังอย่างรุนแรง การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาของวัยรุ่นแต่ละกลุ่มมีมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลังๆ ที่กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ใช้ความรุนแรงมีอายุ

น้อยลงจนกระทั่งอยู่ในระดับประถมศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าระบบการศึกษาที่มุ่งสร้างฐานความรู้ทางหลักวิชาการ ไม่สามารถหล่อหลอมพฤติกรรมเด็กให้สามารถเผชิญและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีสติ ในขณะเดียวกันสื่อต่างๆ ก็มีส่วนอย่างมากในการชักจูงเด็กและเยาวชนให้หลงใหลไปกับวัฒนธรรมตะวันตก และเกิดค่านิยมทางวัตถุอย่างมาก ไม่สามารถเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตบนพื้นฐานตามสภาพความเป็นจริงของครอบครัวและสังคม

นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการหลายท่านก็มีความเห็นตรงกันว่าการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันลอยตัวจากฐานทางวัฒนธรรม การเรียนการสอนในโรงเรียน เน้นเฉพาะวิชาที่นำไปสู่ความเป็นคนเก่ง การมีความคิดเชิงเหตุผล หรือวิทยาศาสตร์แต่เพียงด้านเดียว โดยตัดขาดจากความคิดในเชิงศีลธรรม วิถีความคิดของประชาชนส่วนใหญ่มุ่งมั่นในด้านความเก่งมากกว่าด้านคุณธรรม จริยธรรม ในขณะเดียวกันความเก่งหรือวิชาความรู้ที่สอนกันอยู่ในโรงเรียนเกือบไม่มีความรู้ในเรื่องของ**ตนเอง** การวางความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้อื่นอย่างถูกต้อง ซึ่งส่งผลให้คนไทยนอกจากจะหย่อนในเรื่องศีลธรรม ขาดความรู้ในรากเหง้าของตนเองแล้ว ยังขาดทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ขาดความสามารถในการปรับตัวรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง สังคมไทยในปัจจุบันจึงคำนึงถึงแต่ประโยชน์เฉพาะตน นิยมใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

(2.4) งานศึกษาวิจัยยังมีบทบาทในการพัฒนาประเทศจำกัด การลงทุนทางด้านการวิจัยและพัฒนาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของไทยมีสัดส่วนที่ต่ำมาก เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในช่วงปี 2544 - 2548 มีการลงทุนเพียงร้อยละ 0.24 - 0.26 เท่านั้น นอกจากนั้นงานศึกษาวิจัยดังกล่าวยังไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังกระจัดกระจายอยู่ในชุมชนทั่วประเทศ ยังไม่มีการจัดรวบรวมให้เป็นองค์ความรู้ที่จะสามารถใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง และสืบทอดต่อคนรุ่นหลัง รวมทั้งงานวิจัยที่ดำเนินการบนพื้นฐานที่เหมาะสมกับบริบทไทยยังมีปริมาณน้อยมาก และยังไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นในสังคมไทย จำนวนการจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศของคนไทยมีสัดส่วนต่ำ เมื่อเทียบกับการจดสิทธิบัตรของชาวต่างประเทศในประเทศไทย สิทธิบัตรที่มีการจดทะเบียนที่เป็นของไทยต่อการจดสิทธิบัตรของต่างชาติเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 27.57 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 42.42 ในปี 2547 แล้วปรับตัวลดลงเหลือร้อยละ 30.24 ในปี 2549

สิทธิบัตรจดทะเบียน และค่าใช้จ่ายงานวิจัย

สิทธิบัตรจดทะเบียน /ค่าใช้จ่ายงานวิจัย	2544	2545	2546	2547	2548	2549
จำนวนสิทธิบัตรจดทะเบียน (ราย)[1]	**1,516**	**2,466**	**2,326**	**2,044**	**1,322**	**1,878**
- ไทย	418	635	797	867	505	568
- ต่างชาติ	1098	1831	1529	1177	817	1310
ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GERD /GDP) (ร้อยละ)[2]	**0.26**	**0.24**	**0.26**	**0.26**	**0.24**	

ที่มา : 1. กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

2. ฝ่ายวิจัยนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

(2.5) คุณภาพทางการศึกษาไทยยังไม่สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก

The International Institute for Management Development (IMD) ได้ทำการจัดอันความสามารถทางการศึกษาของนานาประเทศ[3] พบว่า ถึงแม้ขีดความสามารถด้านการศึกษาของไทยในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ปรับตัวดีขึ้นจากอันดับที่ 48 ในปี 2547 เป็น 46 ในปี 2548 และเป็นลำดับที่ 48 ในปี 2549 จากจำนวนประเทศทั้งสิ้น 60 - 61 ประเทศ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง พบว่า ขีดความสามารถด้านการศึกษาของประเทศไทยยังคงต่ำกว่าหลายประเทศทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น สิงคโปร์ ไต้หวัน มาเลเซีย ญี่ปุ่น ฮ่องกง และเกาหลี และอยู่ในอันดับที่ใกล้เคียง จีน และดีกว่า ฟิลิปปินส์ อินเดีย และอินโดนีเซีย

ขีดความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติด้านการศึกษา

หน่วย : อันดับ

ประเทศ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สิงคโปร์[2]	15	12	11	14	14	13
ไต้หวัน[1]	18	18	6	16	16	19
มาเลเซีย[1]	38	34	5	24	37	30
ญี่ปุ่น[1]	23	33	9	25	28	23
ฮ่องกง[2]	29	25	21	37	26	24
เกาหลี[1]	32	31	18	44	40	42
ไทย[1]	44	41	21	48	46	48
จีน[1]	48	37	28	53	55	51
ฟิลิปปินส์[1]	35	36	17	57	53	57
อินเดีย[1]	49	47	22	59	58	59
อินโดนีเซีย[1]	46	49	30	60	60	61

ที่มา : IMD World competitiveness Yearbook

[3] โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้ ***เชิงปริมาณ*** ได้แก่ การลงทุนด้านการศึกษา อัตราส่วนนักเรียนต่อครูระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา อัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ ใน***เชิงคุณภาพ*** ได้แก่ ระบบการศึกษา การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การศึกษาด้านการเงิน และทักษะด้านภาษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการ วิศวกรที่มีคุณวุฒิตามความต้องการของตลาดแรงงาน และการถ่ายโอนความรู้ระหว่างบริษัทธุรกิจกับมหาวิทยาลัย

หมายเหตุ : ปี 2544 - 2545 เปรียบเทียบจากทั้งหมด 49 ประเทศ
ปี 2546 1 - เปรียบเทียบระหว่างประเทศที่มีประชากรมากกว่า 20 ล้าน คน (รวม 30 ประเทศ)
2 - เปรียบเทียบระหว่างประเทศที่มีประชากรน้อยกว่า 20 ล้าน คน (รวม 29 ประเทศ)
ปี 2547-2548 เปรียบเทียบจากทั้งหมด 60 ประเทศ
ปี 2549 เปรียบเทียบจากทั้งหมด 61 ประเทศ

(3) คนไทยมีความใฝ่รู้ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพิ่มขึ้น ความใฝ่รู้ ความกระตือรือร้นต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองนำไปสู่การศึกษาค้นหาความรู้ และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดทัศนคติและค่านิยมใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ เสรีภาพ ความเป็นธรรม ความเสมอภาค แนวคิดต่างๆ จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งข้อมูลเบื้องต้นที่นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาได้ส่งผลให้ประชาชนมีระดับการศึกษาสูงขึ้น การศึกษาเป็นพื้นฐานให้เกิดโลกทัศน์และมุมมองใหม่ๆ ประกอบกับความตื่นตัวในการเรียนรู้ผ่านอินเตอร์เน็ต ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ในสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้น จึงพอจะอนุโลมได้ว่าสังคมไทยมีความใฝ่รู้เพิ่มขึ้น

(3.1) ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเตอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แต่ยังต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ถึงแม้ว่า IMD ได้จัดอันดับด้านผู้ใช้อินเตอร์เน็ต (Internet Users) ในปี 2549 ว่าประเทศไทยมีผู้ใช้อินเตอร์เน็ตอยู่ในอันดับที่ 53 จากการเปรียบเทียบ 61 ประเทศ ซึ่งเป็นอันดับที่สูงกว่าจีน (57) ฟิลิปปินส์ (58) อินโดนีเซีย (59) แต่ต่ำกว่าสิงคโปร์ (17) ไต้หวัน (20) และมาเลเซีย (32) แต่จากการสำรวจของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานว่าจำนวนประชากรที่ใช้อินเตอร์เน็ตของไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 3.5 ล้านคน ในปี 2544 เป็น 7.1 ล้านคน ในปี 2548 หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 100 ภายใน 4 ปี ความตื่นตัวดังกล่าว เป็นช่องทางที่จะทำให้คนไทยมีโอกาสได้เรียนรู้และติดตามความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางและทันสมัยมากขึ้นในอนาคต

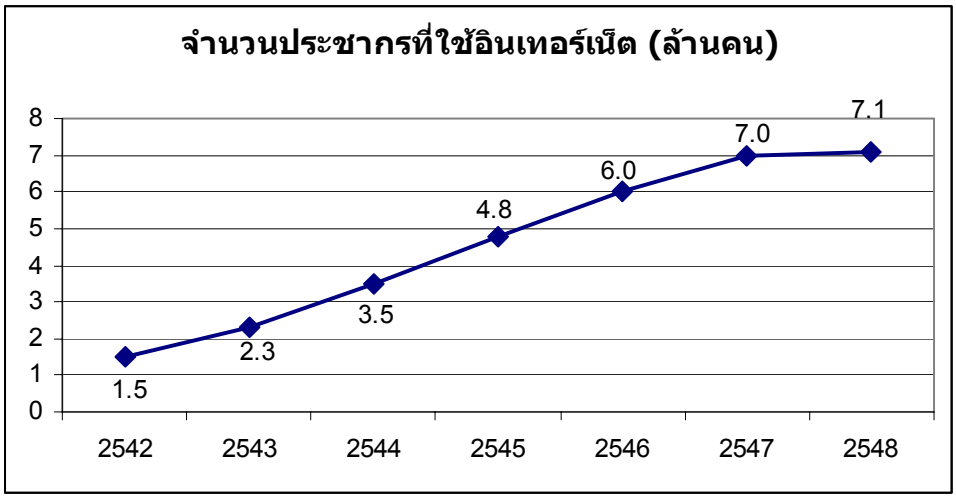

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิคส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(3.2) คนไทยยอมจ่ายเงินเพื่อติดตามข่าวสารบ้านเมืองเพิ่มขึ้น ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจการใช้เวลาของคนไทยในปี 2544 และ 2547 พบว่าใน 1 วัน คนไทยใช้เวลาในการรับบริการจากสื่อต่างๆ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การดูโทรทัศน์และวีดีโอ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากคอมพิวเตอร์ การใช้ห้องสมุด ฯลฯ รวมทั้งสิ้นประมาณ 3 ชั่วโมงต่อวัน นอกจากนั้นยังยอมใช้จ่ายเงินเพื่อการอ่านทั้งหนังสือพิมพ์ หนังสือรายสัปดาห์และรายเดือน หนังสืออื่นๆ ตลอดจนค่าธรรมเนียมการใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้นจาก 24.28 บาทต่อเดือน ในปี 2545 เป็น 26.78 บาทต่อเดือน ในปี 2547 หรือคิดเป็นร้อยละ 0.18 ของรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน

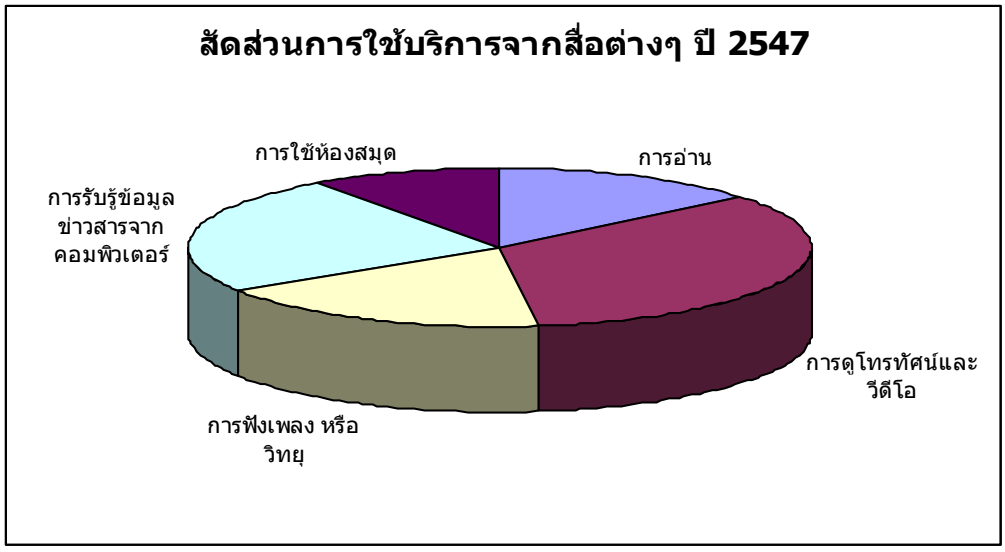

ที่มา : รายงานการสำรวจการใช้เวลาของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

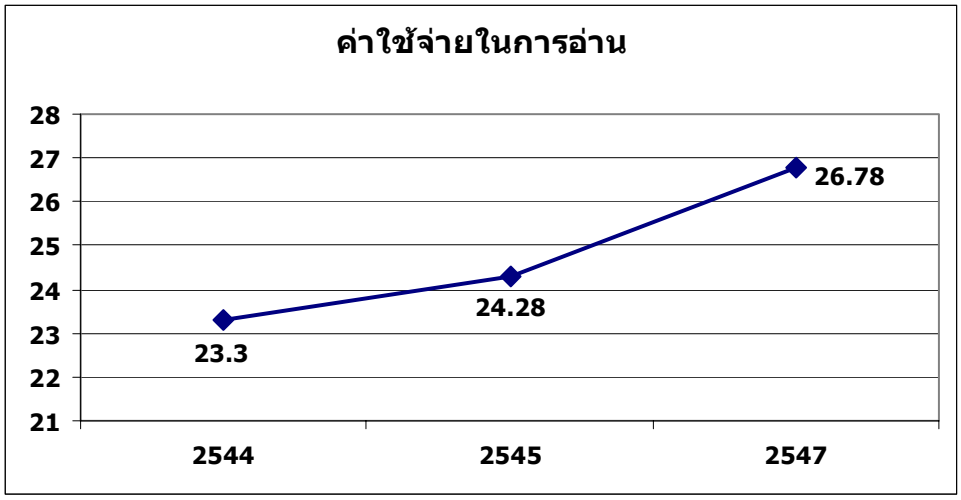

ที่มา : รายงานการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ
หน่วย : บาทต่อเดือน

4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาสุขภาวะของคนไทย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการศึกษาได้ดำเนินอย่างต่อเนื่องมากว่า 50 ปี โดยผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนแนวความคิดในการพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา แนวความคิดในช่วง*แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 7* ได้ให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพกาย และการจัดการศึกษา เมื่อสุขภาพและระดับความรู้ของประชาชนดีขึ้น *แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 – 9* จึงได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนา โดยหันมาให้ความสำคัญกับการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จัดให้มีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้ประชาชนได้เกือบครบทุกคน รณรงค์ในเรื่องการสร้างสุขภาวะโดยลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ตลอดจนพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน ผลการดำเนินงานในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และมีความสำเร็จเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 72.45 ปี ในปี 2544 เป็น 73.20 ในปี 2549 มีสุขภาพแข็งแรง ผู้ที่มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังลดลงจากร้อยละ 18.29 เหลือร้อยละ 15.60 ในช่วงเวลาเดียวกัน

นอกจากนั้น ในด้านสุขภาพจิตของคนไทยโดยทั่วไปอยู่ในระดับดี มีความสามารถในการปรับตัวสูง ผู้ที่มีปัญหาทางจิตรุนแรงแก้ไขไม่ได้ และนำไปสู่การฆ่าตัวตายมีจำนวนลดลง อย่างไรก็ตาม ยังมีประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง*กลุ่มเยาวชน*ขาดความตระหนัก และมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพ มีการดื่มสุรา สูบบุหรี่ และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้แนวโน้มของการเจ็บป่วยและตายด้วยโรคที่ป้องกันได้เพิ่มขึ้น เช่น โรคหัวใจ โรคมะเร็ง เบาหวาน และมีโรคอุบัติใหม่ เช่น ซาร์ ไข้หวัดนก เป็นต้น

ในขณะเดียวกันในด้านสติปัญญาและความใฝ่รู้มีแนวโน้มดีขึ้นเช่นเดียวกัน คนไทยมีความสามารถในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในระดับ 8.52 ปี ในปี 2549 ซึ่งเพิ่มจาก 7.40 ปี ในปี 2544 เยาวชนไทยมีโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนหรือเทียบเท่ามากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหา 2 ด้าน ที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่เย็นเป็นสุขด้านการมีสุขภาวะ คือ **การมีคุณธรรม และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ**ที่ระดับคะแนนลดต่ำลงต่อเนื่อง และอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ปัจจัยทั้ง 2 ด้าน มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และเกิดสันติสุขในสังคม เพราะคุณภาพสร้างความเจริญทางด้านวัตถุ ในขณะที่คุณธรรมสร้างความเจริญในจิตใจ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีทำให้รู้เท่าทันและสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงจากการผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนมีจิตใจดีงาม มีความซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์สำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข โดยควรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในระยะต่อไป ดังนี้

4.1 กำหนดให้การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นยุทธศาสตร์ชาติที่ทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดพลังผลักดันสังคมสู่คุณธรรม ความดีงาม โดย

(1) ใช้การศึกษาพื้นฐานในระดับการศึกษาภาคบังคับเป็นเป้าหลอมวินัย คุณธรรม และวัฒนธรรมให้กับเยาวชนไทย โดย

(1.1) ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เข้าถึงคุณธรรมความดีงาม โดยการสอดแทรกค่านิยมไว้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน จัดระบบการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างกลุ่มนักเรียนทั้งในเรื่องการเรียนและอื่นๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมตามความเหมาะสมในบริบทของสถานศึกษา โดยครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี

(1.2) ใช้วิชาลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และวิชารักษาดินแดนเป็นเครื่องมือในการสร้างระเบียบวินัย และสร้างคุณธรรม โดยการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และวิชารักษาดินแดนให้นักเรียนทุกคนเป็นลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดทั้งกายและใจ และยึดมั่นในศีลของลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และระเบียบวินัยของวิชารักษาดินแดนเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต

(1.3) ปรับปรุงหลักสูตรให้มีเนื้อหาสาระที่สมดุลระหว่างความทันโลกทันสมัย มีองค์ความรู้ใหม่ๆ กับความรู้ในเชิงวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของสังคมไทย การสร้างจิตสำนึกสาธารณะในนักเรียนให้เหมาะสมในแต่ละระดับชั้น และกำหนดให้เป็นวิชาบังคับก่อนจบการศึกษา เช่น การเป็นอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมในด้านต่างๆ การศึกษาวิจัย และปฏิบัติงานในภาคสนามร่วมกับชุมชน เป็นต้น

(1.4) ส่งเสริมการศึกษาวิจัยในพื้นที่ เพื่อค้นหาคนดีในชุมชน เพื่อนำไปเป็นบทเรียนสำหรับนักเรียนนักศึกษา ได้เรียนรู้และซึมซับเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

(2) ส่งเสริมประชาชนและข้าราชการยึดถือและดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา โดย

(2.1) ส่งเสริมให้สถาบันทางศาสนาในแต่ละพื้นที่มีส่วนร่วมในการยกระดับคุณธรรมของประชาชนในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดกิจกรรมในเชิงรุกมากกว่าการตั้งรับ จัดให้มีระบบข้อมูลด้านคุณธรรมของประชาชนในพื้นที่ มีตัวชี้วัดและเกณฑ์การวัดผลที่ชัดเจน

(2.2) รัฐบาลกำหนดให้มีนโยบายส่งเสริมข้าราชการ พนักงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจเอกชนที่จะใช้เวลาช่วงหนึ่งในแต่ละปีเป็น**อาสาสมัคร** เพื่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อเป็นการเชื่อมโยงมนุษย์เข้ามาหากันด้วยความเมตตากรุณา

(2.3) ส่งเสริมการพัฒนาจิตให้เป็นวิถีชีวิตของคนไทย ฝึกอบรมให้ลดความเห็นแก่ตัว ให้มีสติ มีสมาธิปัญญา ส่งเสริมให้มีศูนย์พัฒนาจิตที่ดำเนินการโดยศาสนา หรือฆราวาส

(3) ส่งเสริมสถาบันครอบครัว (บ้าน) ให้มีบทบาทร่วมกับสถาบันทางศาสนา (วัด มัสยิด โบสถ์ ฯลฯ) และสถาบันทางการศึกษา (โรงเรียน) ให้ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนาจิตใจ และปลูกฝังให้คนยึดมั่นในคุณงามความดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต

(4) ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้ปกครองทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงสุดของประเทศ ผู้นำองค์กร ผู้นำสถาบัน ตลอดจนผู้นำครอบครัวให้ตั้งอยู่บนความถูกต้อง สุจริต และยุติธรรม

4.2 ขยายโอกาสทางการศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องกว้างขวาง เพื่อเพิ่มคุณภาพคนไทยให้มีทักษะชีวิตและทักษะความสามารถในการพึ่งตนเองและปรับตัวรู้เท่าทันสถานการณ์ สามารถปฏิบัติภารกิจในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างเต็มศักยภาพและปกติสุข โดย

(1) เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนาและสถาบันการศึกษา

(2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบหลากหลายทั่วถึง ทั้งที่เป็นแหล่งความรู้ที่เป็นวิทยาการและการบริหารจัดการสมัยใหม่ สถานศึกษาในท้องถิ่น แหล่งความรู้ด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งที่เป็นแหล่งความรู้ในชุมชน รวมทั้งการวางระบบเชื่อมโยงเครือข่ายให้มีการถ่ายทอดความรู้ให้กระจายสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

(3) จัดรูปแบบการศึกษาที่หลากหลายทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ทั้งด้านศาสนา ความเชื่อ และวิถีชีวิต ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งพัฒนารูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และมีทักษะพื้นฐานในการทำงานให้รู้จักคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ แก้ปัญหา ตัดสินใจ ทำงานเป็นทีม บริหารเวลา และเรียนรู้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถปรับตัวและพร้อมก้าวสู่ชีวิตการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้

(4) ส่งเสริมความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่สถานศึกษา และท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาและการตรวจสอบ รวมทั้งการระดมทรัพยากรบุคลากรและองค์ความรู้จากภาคธุรกิจเอกชน และจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาให้ถึงมือผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม มีระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้

(5) พัฒนาสื่อต่างๆ ให้มีจิตสำนึกในการเผยแพร่ข่าวสารที่มีสาระ มีคุณภาพ และเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ สอดแทรกความรู้ คุณธรรม จริยธรรมผ่านสื่อทุกประเภทให้หลากหลายรูปแบบทั้งข่าว ละคร เกมส์โชว์ รายการเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ

4.3 พัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาสู่สังคมฐานความรู้

(1) มุ่งพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยปลูกฝังตั้งแต่เด็กปฐมวัย ให้มีนิสัยใฝ่รู้ และจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ให้เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย

(2) พัฒนาคนที่เป็นเลิศให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เน้นการพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีให้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ คัดเลือกนักเรียนเข้าโครงการเพื่อพัฒนาอัจฉริยภาพทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ในส่วนของครูผู้สอนได้มีการพัฒนาศักยภาพในทุกระดับการศึกษา และจัดสรรทุนการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ

(3) ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ที่อยู่ในตัวคนที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพื่อสนับสนุนให้เกิด**นวัตกรรม** ทั้งองค์ความรู้สมัยใหม่ การต่อยอดภูมิปัญญาไทย ตลอดจนนวัตกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมตามศักยภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชนท้องถิ่น และของประเทศโดยรวม

(4) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาทุกสาขาให้ผลิตองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ทันต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจัดให้มีกลไกและกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และผลักดันไปสู่การใช้ประโยชน์ รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทยให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การพึ่งตนเอง และลดการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

4.4 พัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจรและมุ่งดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน มุ่งการส่งเสริมป้องกัน รักษาและฟื้นฟูสุขภาพอนามัย และพัฒนาคุณภาพบริการและการผลิตบุคลากรการแพทย์และสาธารณสุข ควบคู่กับการเฝ้าระวังและการจัดการโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำอย่างทันต่อสถานการณ์ โดย

(1) ส่งเสริมให้ประชาชน ตลอดจนครอบครัว ชุมชนมีสุขภาพดี มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสม ให้คนลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพ มีการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย

(2) ส่งเสริมกีฬาพื้นฐานและกีฬามวลชน เพื่อให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสได้เล่นกีฬา และออกกำลังกาย เพื่อสร้างเสริมสุขภาพและสมรรถภาพที่ดี มุ่งเน้นการปลูกฝังความมีน้ำใจนักกีฬาให้เป็นค่านิยม เกิดความสมานฉันท์ของคนในชาติ สนับสนุนกีฬาเพื่อความเป็นเลิศไปสู่มาตรฐานในระดับสากล

(3) ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ การสร้างแรงจูงใจในการสร้างเสริมสุขภาพด้วยมาตรการต่างๆ อาทิ การลดภาษีให้สถานประกอบการที่จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้แก่พนักงาน การใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างจริงจังกับผู้ก่อความเสียหายต่อสภาวะแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน เป็นต้น

บทที่ 3

ความอบอุ่นของครอบครัวไทย

1 บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานหลักที่สำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอมกล่อมเกลาและพัฒนาพื้นฐานบุคลิกภาพให้แก่สมาชิกของครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร เกื้อหนุน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ สร้างเสริมทัศนคติ และถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัวเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นตาข่ายนิรภัยขั้นแรกที่ให้หลักประกัน คุ้มครอง ช่วยเหลือ เกื้อกูลสมาชิกเมื่อตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งถ้าครอบครัวมีความอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวย่อมมีความสุข และหากทุกครอบครัวในชุมชนเป็นครอบครัวอบอุ่นก็จะเป็นรากฐานการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและต่อเนื่องไปถึงสังคมที่เข้มแข็งไปด้วย ดังนั้นการวัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านครอบครัวอบอุ่นด้วย

ครอบครัวไทยได้ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความเป็นพลวัตร ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข เทคโนโลยีการสื่อสาร และกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาอย่างรุนแรง สังคมไทยได้ถูกขับเคลื่อนไปด้วยระบบเศรษฐกิจที่สลับซับซ้อน ซึ่งแม้ว่าจะมีส่วนช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่ก็ได้ทำให้สังคมไทยประสบภาวะวิกฤตในรูปของการขยายตัวของค่านิยมทางวัตถุมากกว่าค่านิยมทางจิตใจ ส่งผลกระทบต่อความอบอุ่นของครอบครัว โดยวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากแต่ก่อน ทุกคนทั้งหญิงและชายต้องออกทำมาหากิน มีการเคลื่อนย้ายถิ่นหางานทำ ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง จึงขาดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากทุกคนใช้ชีวิตกับการทำงาน

นอกจากนี้ โครงสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมซึ่งเคยมีอยู่เพียง 2 ลักษณะที่ชัดเจน คือ ครอบครัวขยายที่นอกจากมีพ่อแม่ลูกแล้วอาจมี ปู่ ย่า ตา ยาย และเครือญาติอาศัยรวมอยู่ด้วย และครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก แต่ในปัจจุบันครอบครัวเดี่ยวมีหลายลักษณะ เช่น ครอบครัวที่พ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานของเพศเดียวกัน ครอบครัวที่อยู่คนเดียว ส่งผลให้รูปแบบและความสัมพันธ์ของระบบครอบครัวไทยมีความหลากหลายซับซ้อนมากขึ้น รวมทั้งคู่สมรสที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสก็มีมากขึ้นเช่นกัน จึงทำให้ความหมายของครอบครัวหลากหลายมากขึ้นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปด้วย ทั้งนี้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้กว้างๆ เพื่อกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547 - 2556 ไว้ว่า

ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก ฐานรากสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบและหลายลักษณะ นอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดา มารดา และบุตร

ส่วนการให้นิยาม "ครอบครัวอบอุ่น" มาจากแนวคิดพื้นฐานร่วมกันว่า ครอบครัวเป็นมากกว่าสถานที่รวมตัวบุคคล โดยบุคคลเป็นผู้สร้างครอบครัว คนในครอบครัวจะมีความสุขหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวเป็นสำคัญ เนื่องจากการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ทุกคนในครอบครัวต่างก็จะมี "บทบาท" และ "หน้าที่" ทั้งต่อตนเองและต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้าทุกคนมีความรับผิดชอบในการเป็นสมาชิกครอบครัวที่ดีก็จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว และการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนและทำให้คนในครอบครัวมีความรัก ความผูกพัน มีความเข้าใจกัน และช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

การเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะสร้าง "ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ" ของคน โดยการสนับสนุนให้สถาบันครอบครัวทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้เหมาะสมตามวัย และยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างศรัทธาและปลูกฝังให้หยั่งลึกใน "ศีลธรรมพื้นฐาน" คือ การเคารพในศักดิ์ศรี คุณค่า สิทธิและหน้าที่ของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกัน ยึดมั่นในคุณความดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สำนึกใน "คุณธรรม" มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และ "การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง" รู้จักลดกิเลสและความต้องการของตัวเองลง มีการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความผูกพันและความเอื้ออาทรต่อกัน รวมทั้งมี **"ความรอบรู้และทักษะ"** ในการสื่อสารในครอบครัวเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวอย่างมีเหตุผล ครอบครัวที่ปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะนำไปสู่ **"ครอบครัวอบอุ่น"** ที่มีความสมดุลระหว่าง **"โลกวัตถุ"** กับ **"จิตวิญญาณของความเป็นครอบครัว"**

ครอบครัวอบอุ่น *จึงหมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมายในบรรยากาศที่สงบสุข ด้วยการทำบทบาทหน้าที่ครอบครัวได้อย่างเหมาะสม และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน*

2 แนวทางการพัฒนาความอบอุ่นของครอบครัวไทย

ภาครัฐได้เริ่มพัฒนาสถาบันครอบครัวในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) โดยดำเนินมาตรการวางแผนครอบครัว เพื่อลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม มิให้เป็นภาระทางเศรษฐกิจแก่ครอบครัวที่ยากจนและประเทศชาติในระยะยาว และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมในระดับพื้นฐานคือ คน ครอบครัว และสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ ในปี 2533 รัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรี ได้กำหนดให้วันที่ 14 เมษายนของทุกปี เป็นวันครอบครัวแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของสถาบันครอบครัว และให้ครอบครัวพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว และต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้ดำเนินมาตรการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัว สนับสนุนความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ผลการพัฒนาเมื่อสิ้น

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ทำให้อัตราเพิ่มของประชากรลดลงเหลือร้อยละ 1.1 ขนาดของครอบครัวเล็กลงเป็น 3.7 คนต่อครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวมีอายุยืน มีสุขภาพอนามัยแข็งแรงและมีความสามารถทำงานมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทที่มีการอยู่ร่วมกันและพึ่งพิงกันมาเป็นสังคมเมืองที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนมากขึ้น ทำให้ความมั่นคงของสถาบันครอบครัวเริ่มอ่อนแอลง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด โสเภณี รวมทั้งปัญหาโรคเอดส์และปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้น ภาครัฐจึงได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาสถาบันครอบครัวต่อเนื่องในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 10 โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

2.1 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - 9 แนวทางพัฒนามีความชัดเจนมากขึ้น โดยให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความอบอุ่นและความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองของครอบครัว และมีส่วนร่วมในการเกื้อกูลสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนให้คนไทยมีขนาดครอบครัวที่เหมาะสม สนับสนุนและส่งเสริมให้คู่สมรส พ่อและแม่ มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและวิธีการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องเหมาะสม รณรงค์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ในปี 2547 รัฐบาลได้ประกาศวาระแห่งชาติเมืองไทยแข็งแรง โดยกำหนดให้ครอบครัวอบอุ่นเป็นเป้าหมายหนึ่งใน 17 เป้าหมาย ของวาระแห่งชาติเมืองไทยแข็งแรงด้วย ในการดำเนินการพัฒนาสถาบันครอบครัวในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 สังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม เป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว และกระแสโลกาภิวัตน์ ได้นำไปสู่ประเด็นปัญหาครอบครัวที่นับวันจะยุ่งยากซับซ้อนในการป้องกันแก้ไข และปัญหาครอบครัวก็จะส่งผลกระทบทั้งต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวและคุณภาพชีวิตโดยรวมของสังคม ขณะเดียวกันปัญหาสังคมโดยรวมก็จะย้อนกลับไปกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวอีกด้วย

2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันจนถึงปี 2554 มีนโยบายที่จะพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษา สืบทอดวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป ต่อเนื่องจากการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัยน่าอยู่และสงบสุข บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ อย่างเป็นธรรม

3 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านความอบอุ่นของครอบครัวไทย

การวัดความสำเร็จและประเมินสัมฤทธิผลของการดำเนินการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว จะเน้นผลลัพธ์สุดท้ายจากการดำเนินการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในครอบครัวที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งพิจารณาจาก 2 องค์ประกอบหลัก คือ การทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว และการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว

บทบาทหน้าที่ของครอบครัว การดำเนินชีวิตในครอบครัวจะมีความสุขได้นั้น ครอบครัวจะต้องทำหน้าที่ดูแลความต้องการและพัฒนาคุณภาพของสมาชิก โดยให้การเลี้ยงดูและอบรมบุตรหลานให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีหลักคิดที่ดีในการดำเนินชีวิต และช่วยเหลือให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งมีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุเพื่อเป็นการแสดงความรักความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ และให้ผู้สูงอายุมีบทบาทถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ให้กับคนรุ่นต่อๆ ไป การประเมินในการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว จะพิจารณาจากผลกระทบสุดท้ายที่มีต่อเด็กและผู้สูงอายุใน 2 ประเด็น คือ เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามช่วงอายุ และผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว โดยจะใช้ตัวชี้วัด 2 ตัว คือ อัตราเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งต่อเด็กแสนคน และร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมด

สัมพันธภาพในครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความอบอุ่น และเอื้ออาทรต่อกัน สามารถดำรงความเป็นครอบครัวและสืบทอดความเป็นครอบครัว ซึ่งเมื่อครอบครัวมีความรักความอบอุ่น สมาชิกก็จะมีสภาพจิตใจที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีพลังที่จะสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง การประเมินสัมพันธภาพในครอบครัว จะพิจารณาจากผลกระทบสุดท้ายที่มีต่อคู่สมรสใน 3 ประเด็น คือ คู่สมรสมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน มีความอดทนและมีความวางใจกันและกัน และร่วมกันแก้ปัญหาครอบครัวด้วยเหตุผลเพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบสุขในครอบครัว โดยจะใช้ตัวชี้วัด 3 ตัว ได้แก่ อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อพันครัวเรือน อัตราของประชากรที่ผ่านการสมรสแต่แยกกันอยู่ต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรส 1,000 คน และอัตราการจดทะเบียนหย่าต่อพันครัวเรือน

ทั้งนี้ ในการคำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขด้านครอบครัวอบอุ่นนั้น ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดในแต่ละประเด็นไว้รวมทั้งสิ้น 5 ตัวชี้วัด โดยมีผลการคำนวณที่สะท้อนความอบอุ่นในครอบครัวในช่วงปี 2544 - 2549 ดังนี้

ดัชนีครอบครัวอบอุ่น

หน่วย : ร้อยละ

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
บทบาทหน้าที่ของครอบครัว	**72.99**	**72.83**	**69.16**	**60.33**	**58.63**	**56.16**
- อัตราเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้ง (คนต่อเด็กแสนคน)	88.84	88.51	86.14	72.02	66.56	64.32
- ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมด	57.14	57.14	52.17	48.65	50.70	48.00
สัมพันธภาพในครอบครัว	**64.45**	**63.02**	**66.01**	**65.49**	**60.90**	**60.47**
- อัตราการจดทะเบียนสมรส (คู่ต่อพันครัวเรือน)	51.11	44.13	49.68	52.33	49.40	53.25
- อัตราของประชากรที่ผ่านการสมรสแต่แยกกันอยู่ (คนต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรส 1,000 คน)	87.03	88.84	94.39	91.09	82.45	78.77
- อัตราการจดทะเบียนหย่า (คู่ต่อพันครัวเรือน)	55.20	56.09	53.98	53.04	50.83	49.39
ภาพรวม	**67.87**	**66.94**	**67.27**	**63.42**	**59.99**	**58.75**

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประมวลข้อมูลจาก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมการปกครอง และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ : ระดับดีมาก = ร้อยละ 90.0 – 100 ระดับดี = ร้อยละ 80.0 – 89.9
ระดับปานกลาง = ร้อยละ 70.0 – 79.0 ระดับต้องปรับปรุง = ร้อยละ 60.0 – 69.9
ระดับเร่งแก้ไข $\leq$ ร้อยละ 59.9

3.1 ความอบอุ่นของครอบครัวไทยในปี 2549 อยู่ในระดับต่ำกว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เป็นผลจากทั้งบทบาทหน้าที่ของครอบครัวและสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสถดถอยลง โดยดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยด้านครอบครัวอบอุ่นในปี 2549 ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 67.87 ในปี 2544 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นร้อยละ 59.99 ในปี 2548 และร้อยละ 58.75 ในปี 2549 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ดัชนีครอบครัวอบอุ่นลดลง เนื่องมาจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตครอบครัวที่ยึดติดค่านิยมทางวัตถุ มากกว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยขาดความตระหนักถึงความสำคัญในการทำหน้าที่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งให้การดูแลผู้สูงอายุ ส่งผลให้เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งมากขึ้น ทำให้**ดัชนีด้านบทบาทของครอบครัว** มีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 72.99 ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 56.16 ในปี 2549 นอกจากนี้ ได้มีการยอมรับกันมากขึ้นในการแต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรส และคู่สมรสมักจะขาดความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ มีการคาดหวังซึ่งกันและกันสูง และมีปัญหาด้านความประพฤติที่ไม่อยู่ในศีลธรรมและการขาดความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของคู่สมรส ทำให้คู่สมรสขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นผลให้สัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับต่ำและนำไปสู่ความแตกแยกของครอบครัวมากขึ้น จึงทำให้**ดัชนีด้านสัมพันธภาพในครอบครัว** ลดลงจากร้อยละ 64.45 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 60.47 ในปี 2549

3.2 จากการที่ครอบครัวมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่น้อยลง มีส่วนทำให้เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งมากขึ้น ในอดีตครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูขัดเกลาและปลูกฝังเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม แต่จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ที่เน้นความสำเร็จเชิงวัตถุมากกว่าความดีงามทางด้านจิตใจและคุณธรรม ความรักความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลง และครอบครัวขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองและผลักไปให้สถาบันอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้บริการรับเลี้ยงเด็กหรือดูแลผู้สูงอายุ บริการอาหารสำเร็จรูป บริการทำความสะอาดบ้าน และการอบรมบุตรหลานกลายเป็นบทบาทของสถาบันการศึกษา ทำให้สมาชิกในครอบครัวขาดการเรียนรู้และใช้เวลาร่วมกันอย่างมีคุณภาพ ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและด้านจิตใจของผู้สูงอายุ

(1) เด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์เพิ่มขึ้นร้อยละ 38 ในช่วง 5 ปี นำไปสู่ประเด็นปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพิ่มขึ้น

(1.1) ผลกระทบจากการที่ครอบครัวไม่ได้ทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และมีการยอมรับกันมากขึ้นให้สถาบันอื่นๆ ในสังคมเข้ามารับทำหน้าที่แทน รวมถึงเด็กถูกกระทำทารุณจากครอบครัวโดยได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทย จนเป็นเหตุให้เด็กได้รับอันตราย บาดเจ็บ กระทบกระเทือน ทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ตลอดจนการถูกละเลยไม่สนองตอบความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร การดูแลสุขภาพ และการอบรมเลี้ยงดู ทำให้มีเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ดังจะเห็นได้จากเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งอยู่ในสถานสงเคราะห์และสถานแรกรับและสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 35.11 คนต่อเด็กแสนคนในปี 2544 เป็น 46.86 คนในปี 2548 และ 48.49 คนในปี 2549 ซึ่งแม้ว่าเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งที่อยู่ในสถานสงเคราะห์จะเป็นข้อมูลบางส่วนไม่ครอบคลุมเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งทั้งหมด แต่ก็สะท้อนให้เห็นประเด็นปัญหาได้ค่อนข้างชัดเจน

เด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์

เด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้ง	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อัตราเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้ง (คนต่อเด็กแสนคน)	35.11	35.24	36.21	43.31	46.86	48.49

ที่มา : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

(1.2) จากการที่ครอบครัวไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเหมาะสม ในการอบรมเลี้ยงดูขัดเกลาและปลูกฝังเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เด็กขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ซึ่งอาจเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดลักษณะจิตใจและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแก่ครอบครัวและสังคม ดังจะเห็นได้จากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นในทุกฐานความผิด โดยจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ในปี 2547 มีจำนวน 33,308 คดี และได้เพิ่มขึ้นเป็น 36,080 คดี ในปี 2548 หรือเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8.3 และเพิ่มเป็น 48,218 คดี ในปี 2549 หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 33.6 ทั้งนี้การกระทำความผิดสูงสุด 3 ลำดับแรก คือ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มีสัดส่วนร้อยละ 29.7 ของทั้งหมด รองลงมาเป็นยาเสพติดร้อยละ 18.3 และคดีชีวิตและร่างกายร้อยละ 17.2 ในจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนี้ เป็นนักเรียน /นักศึกษาถึงร้อยละ 36 สาเหตุสำคัญในการกระทำผิดยังคงมาจากการคบเพื่อน มีสัดส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 40.2 รองลงมาเป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ร้อยละ 11.9 และความคึกคะนองร้อยละ 11.5

จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ
จำแนกตามฐานความผิด

ฐานความผิด	จำนวนคดี		
	2547	2548	2549
คดีเกี่ยวกับทรัพย์	10,496	10,733	14,314
คดียาเสพติด	9,310	6,542	8,803
คดีชีวิตและร่างกาย	5,969	6,112	8,284
คดีเกี่ยวกับเพศ	2,416	2,680	3,662
คดีอาวุธและวัตถุระเบิด	2,031	2,404	3,414
คดีอื่นๆ	7,086	7,609	9,751
รวม	**33,308**	**36,080**	**48,218**
การเปลี่ยนแปลง (%)	**11.3**	**8.3**	**33.6**

ที่มา : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

(2) ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้น 2 เท่าในรอบ 12 ปี

(2.1) ในอดีตครอบครัวในสังคมไทย มีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นครอบครัวขยายที่มีความอบอุ่น มีระบบเครือญาติและสายใยผูกพันมาช้านาน มีสมาชิกในครอบครัวอย่างน้อย 3 รุ่น คือ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก มีการตัดสินใจร่วมกันด้วยความรักความเข้าใจและเหตุผล และรู้จักการให้อภัยกัน ปัจจุบันโครงสร้างครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นถึงกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด และในจำนวนครอบครัวเดี่ยวเหล่านี้ยังมีรูปแบบครอบครัวที่หลากหลายอีกด้วย เช่น

ครอบครัวที่พ่อเลี้ยงลูกคนเดียวตามลำพัง ครอบครัวที่แม่เลี้ยงลูกคนเดียวตามลำพัง ครอบครัวอุปการะชั่วคราว ครอบครัวที่อยู่คนเดียว ครอบครัวทดแทนถาวร ครอบครัวที่เป็นญาติ /พี่น้องกัน ครอบครัวที่เป็นเพื่อนกัน ครอบครัวที่คู่ครองเป็นเพศเดียวกัน เป็นต้น และนอกจากนี้หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้หญิงก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.4 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 30.4 ในปี 2549 ซึ่งอาจมีผลสืบเนื่องจากการที่สตรีอยู่เป็นโสดมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัวนี้ มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุต้องใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก หรือจำเป็นต้องใช้ชีวิตโดยลำพังมากขึ้นกว่าในอดีต

โครงสร้างของครัวเรือน

หน่วย : ร้อยละ

โครงสร้างของครัวเรือน	2533	2543	2546	2547	2548	2549
รวม	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**
ครอบครัวเดี่ยว	67.6	60.3	54.5	53.2	53.9	54.4
ครอบครัวขยาย	26.2	29.6	33.3	34.0	34.5	32.0
ไม่มีครอบครัวและญาติอาศัยอยู่ด้วย	6.2	10.1	12.2	12.8	11.6	13.6
เพศของหัวหน้าครัวเรือน						
ชาย	80.6	73.8	73.2	72.1	70.4	69.6
หญิง	19.4	26.2	26.8	27.9	29.6	30.4

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, เครื่องชี้ภาวะสังคมไทยที่สำคัญ

(2.2) ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ แม้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่คนเดียวแต่แนวโน้มของผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ. 2537 และ 2545 และการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2546 - 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่าในรอบ 12 ปี โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.6 คนต่อผู้สูงอายุทั้งหมดในปี 2537 เป็น 7.1 คน ในปี 2548 และ 7.5 คน ในปี 2549

ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว

ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว	2537	2545	2546	2547	2548	2549
ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมด	3.6	6.3	6.9	7.4	7.1	7.5

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2537, 2545 และการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2546 - 2549

(2.3) นอกจากมีผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังแล้ว ยังมีผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะในชนบทต้องรับภาระเป็นหัวหน้าครัวเรือนในการเลี้ยงดูหลาน เพราะพ่อแม่อพยพไปหารายได้และอาชีพ เกิดเป็นครอบครัวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีแต่ผู้สูงอายุและเด็ก จากรายงานการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในช่วงปี 2544 – 2545 มีจำนวนครัวเรือนที่ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนประมาณร้อยละ 21 - 22 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่สูง ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนในชนบทประมาณร้อยละ 69 - 73 ครัวเรือนที่ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสยากจนกว่าหัวหน้าครัวเรือนในวัยทำงาน ซึ่งจะมีความเสี่ยงต่อการทำหน้าที่ครอบครัวในการดูแลความต้องการและพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กๆ ที่อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายจะขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กเหล่านี้

ครัวเรือนที่ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน

หน่วย : ร้อยละ

ครัวเรือนที่ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ร้อยละของครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน	**21.09**	**21.11**	**21.56**	**21.40**	**21.74**	**22.09**
- ในเขตเทศบาล	30.01	30.06	30.68	30.43	27.15	27.55
- นอกเขตเทศบาล	69.99	69.94	69.32	69.57	72.85	72.45

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร

(2.4) เพื่อลดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับเด็กๆ ภาครัฐได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านต่างๆ อาทิ ได้ให้การคุ้มครองด้านสุขภาพ ด้วยการจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลฟรีแก่ผู้สูงอายุทุกคน จัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุกลางวัน (Day Care) เพื่อช่วยดูแลผู้สูงอายุที่ต้องอยู่คนเดียวที่บ้านในช่วงที่ลูกหลานออกไปทำงานนอกบ้าน การดูแลผู้สูงอายุที่บ้านที่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรังและจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง (Home Health Care) ของโรงพยาบาลทั่วประเทศและชุมชน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส นอกจากนี้ กระทรวงมหาดไทยได้สงเคราะห์เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุยากจนเดือนละ 500 บาท อย่างไรก็ตามการให้บริการช่วยเหลือของภาครัฐยังไม่กระจายอย่างทั่วถึง นอกจากการให้ความคุ้มครองด้านสุขภาพเท่านั้นที่ได้ดำเนินการแล้วอย่างทั่วถึง

3.3 สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสโดยรวมยังคงถดถอยลง และได้นำไปสู่การแยกกันอยู่และหย่าร้างมากขึ้น สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ดัชนีสัมพันธภาพในครอบครัวซึ่งวัดจากผลกระทบต่อคู่สมรสโดยพิจารณาจาก การจดทะเบียนสมรส การแยกกันอยู่และการหย่าของคู่สมรส มีค่าเพียงร้อยละ 62.27 ในปี 2549 โดยได้ลดลงจากร้อยละ 66.57 ในปี 2544 และร้อยละ 62.76 ในปี 2548 ซึ่งเป็นผลมาจากคู่สมรสแยกกันอยู่และหย่าร้างกันมากขึ้น

(1) ครอบครัวที่คู่สมรสอยู่ด้วยกันโดยจดทะเบียนสมรสเริ่มเพิ่มขึ้นในปี 2549 โดยมีการจดทะเบียนสมรส 19.7 คู่ต่อพันครัวเรือน

(1.1) ความเป็นครอบครัวเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสองคนที่มีรากฐานของความรักความผูกพัน ตัดสินใจมาดำเนินชีวิตร่วมกัน การแต่งงานเป็นจุดเริ่มต้นของกำเนิดชีวิตครอบครัว แต่การแต่งงานจะถูกต้องตามกฎหมายก็ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนสมรสแล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นการบ่งชี้ถึงความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการสร้างชีวิตครอบครัวร่วมกันอย่างมีจุดหมาย แต่ในปัจจุบันความหมายทางสังคมของการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของการจดทะเบียนสมรส และมีการยอมรับกันมากขึ้นในการแต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรส

(1.2) อัตราการจดทะเบียนสมรสในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ได้ลดลงจากร้อยละ 18.89 คู่ต่อพันครัวเรือนในปี 2544 เป็นร้อยละ 18.26 คู่ในปี 2548 ก่อนที่จะเพิ่มขึ้นเป็น 19.68 คู่ในปี 2549 การที่อัตราการจดทะเบียนสมรสเพิ่มขึ้นไม่มากนัก เนื่องจากยังมีคู่สมรสอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ดังจะเห็นได้จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า จำนวนคนที่ผ่านการสมรสแล้ว (ทั้งจดทะเบียนสมรสและไม่จดทะเบียนสมรส) มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 72.04 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 74.11 ในปี 2549 และจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก 17.2 ล้านครัวเรือน เป็น 18.1 ล้านครัวเรือนในช่วงเวลาเดียวกัน

การจดทะเบียนสมรสและประชากรที่ผ่านการสมรส

สถานภาพสมรส	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อัตราการจดทะเบียนสมรส (คู่ต่อพันครัวเรือน)	18.89	16.31	18.36	19.34	18.26	19.68
ร้อยละของประชากรที่ผ่านการสมรส ต่อประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไป (ทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน)	72.04	72.08	72.15	72.62	74.17	74.11

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช. ประมวลผลจากข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียนและสำนักงานสถิติแห่งชาติ

(2) ปัญหาครอบครัวที่คู่สมรสแยกกันอยู่มีความรุนรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยร้อยละ 60 อาศัยอยู่ในเขตชนบท จากการที่สังคมไทยประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทัศนคติและคุณธรรมของคนในสังคม นำไปสู่ความอ่อนแอของครอบครัวที่นับวันจะมีปัญหาครอบครัวที่ยุ่งยากซับซ้อนในการป้องกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านความประพฤติที่ไม่อยู่ในศีลธรรมและการขาดความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของคู่สมรส ทำให้คู่สมรสขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน นำไปสู่การขัดแย้งและการทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นสาเหตุให้คู่สมรสต้องแยกกันอยู่หรือหย่าขาดจากกัน จากรายงานการสำรวจสถานภาพสมรสของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในช่วงปี 2544 - 2549 พบว่า ประชากรที่มีปัญหาครอบครัวและแยกกันอยู่ (ทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน) เพิ่มขึ้นในปี 2549 เป็นจำนวน 22.84 คนต่อประชากรที่เคยสมรสพันคน เทียบกับจำนวนที่แยกกันอยู่ 20.67 คนต่อประชากรที่เคยสมรสพันคนในปี 2544 และ 21.82 คนต่อประชากรที่เคยสมรสพันคนในปี 2548 ในจำนวนประชากรที่แยกกันอยู่นี้ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 อาศัยอยู่ในเขตชนบท และอีกร้อยละ 40 อาศัยอยู่ในเขตเมือง

คู่สมรสที่แยกกันอยู่

สถานภาพสมรส	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อัตราของประชากรที่แยกกันอยู่ (คนต่อประชากรที่เคยสมรสพันคน)	20.67	20.25	19.06	19.75	21.82	22.84
- ในเขตเทศบาล (ร้อยละ)	39.86	41.22	41.56	39.89	37.04	38.26
- นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ)	60.14	58.78	54.88	60.11	62.96	61.74

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจภาวการณ์ทำงานของประชากร

(3) ครอบครัวที่คู่สมรสจดทะเบียนหย่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจดทะเบียนหย่าในปี 2549 สูงถึง 4.9 คู่ต่อพันครัวเรือน

(3.1) การหย่าร้างเป็นการสิ้นสุดของการสมรสเพื่อสร้างครอบครัวร่วมกัน ซึ่งการหย่าร้างเกิดจากสาเหตุหลายประการร่วมกัน ที่สำคัญมักเกิดจากความขัดแย้งทางด้านความคิดและการกระทำ ที่ไม่สามารถปรับเข้าหากันให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันของคู่สมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่พร้อมในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ขาดความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ มีการคาดหวังซึ่งกันและกันสูง คำนึงถึงแต่ความสุขและความสำเร็จในหน้าที่การงานเป็นสำคัญ ขาดความรับผิดชอบในบทบาทของตนเอง ทั้งๆ ที่ความสุขในชีวิตครอบครัวที่แท้จริงและยั่งยืนมาจากความรักความอบอุ่นในครอบครัว

(3.2) สถานการณ์ของครอบครัวไทยนอกจากจะมีการแยกกันอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงแล้ว ยังมีแนวโน้มของการหย่าร้างเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากอัตราการจดทะเบียนหย่าได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 4.4 คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี 2544เป็น 4.8 คู่ ในปี 2548 และ 4.9 คู่ ในปี 2549 นอกจากนี้ จากรายงานการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในช่วงปี 2544 - 2549 พบว่า มีจำนวนประชากรที่หย่า (ทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียนหย่า) เพิ่มขึ้นจากอัตรา 15.30 คน ต่อประชากรที่เคยสมรสพันคนในปี 2544 เป็นอัตรา 19.06 คน ในปี 2548 และ 17.18 คน ในปี 2549 ในจำนวนประชากรที่หย่ากันนี้ เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทถึงร้อยละ 60 และอาศัยอยู่ในเขตเมืองร้อยละ 40

อัตราการหย่า

สถานภาพสมรส	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อัตราการจดทะเบียนหย่า (คู่ต่อพันครัวเรือน)	4.42	4.35	4.52	4.60	4.80	4.94
อัตราของประชากรที่หย่าทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน (คนต่อประชากรที่เคยสมรสพันคน)	15.30	14.68	15.55	16.09	19.06	17.18
- ในเขตเทศบาล (ร้อยละ)	41.28	40.98	42.89	37.92	39.23	36.98
- นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ)	58.72	59.02	57.11	62.08	60.77	63.02

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช. ประมวลผลจากข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

(3.3) การล่มสลายของครอบครัวที่มีองค์ประกอบสมบูรณ์ทั้งพ่อแม่ลูก ได้นำไปสู่การเป็นครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นผลให้พ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งต้องเป็นผู้เลี้ยงดูลูกตามลำพังมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากรายงานการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า สัดส่วนประชากรที่เคยสมรสแต่แยกกันอยู่และหย่า (ทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน) รวมกันมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 35.97 คนต่อประชากรที่เคยสมรสแล้วพันคนในปี 2544 เป็น 40.03 คนต่อประชากรที่เคยสมรสแล้วพันคนในปี 2549 เด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวเหล่านี้ มักจะขาดความอบอุ่นจากครอบครัวและจะมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก

ประชากรที่แยกกันอยู่และหย่า (ทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน)

สถานภาพสมรส	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อัตราประชากรที่แยกกันอยู่และหย่า (คนต่อประชากรที่เคยสมรสแล้วพันคน)	35.97	34.93	34.62	35.84	40.88	40.03

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจภาวการณ์ทำงานของประชากร

4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความเป็นพลวัตร รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาอย่างรุนแรง และสังคมไทยได้ถูกขับเคลื่อนไปด้วยระบบเศรษฐกิจที่สลับซับซ้อน ซึ่งแม้ว่าจะมีส่วนช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่ก็ได้ทำให้สังคมไทยประสบภาวะวิกฤตในรูปของการขยายตัวของค่านิยมทางวัตถุมากกว่าค่านิยมทางจิตใจ สังคมไม่ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว ในการทำหน้าที่หลักสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูขัดเกลาและปลูกฝังเด็กให้เป็นคนดีมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งให้การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ ซึ่งได้มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์ในปี 2549 เพิ่มขึ้นจากปี 2544 ร้อยละ 38 และเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 53 ในช่วงเวลาเดียวกัน รวมทั้งผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้น 2 เท่าในรอบ 12 ปี ในขณะเดียวกัน สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสโดยรวมยังคงถดถอยลง จากการขาดจิตวิญญาณของความเป็นครอบครัว และได้นำไปสู่การแตกแยกของครอบครัวมากขึ้น โดยอัตราการจดทะเบียนหย่าได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 4.9 คู่ต่อพันครัวเรือนในปี 2549 นำไปสู่การเป็นครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ส่งผลทำให้ความอบอุ่นของครอบครัวไทยในปี 2549 อยู่ในระดับต่ำกว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยด้านครอบครัวอบอุ่น ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 67.87 ในปี 2544 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นร้อยละ 59.99 ในปี 2548 และร้อยละ 58.75 ในปี 2549 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 สะท้อนถึงความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ทั้งนี้เป็นเพราะครอบครัวขาดโอกาสในการเรียนรู้และขาดกลไกสนับสนุนให้ครอบครัวสามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และรักษาสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ดังนั้น แนวทางการดำเนินงานเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัวระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญในประเด็นต่อไปนี้

4.1 ส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัวเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมบนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดย

(1) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตครอบครัวเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนสร้างครอบครัว ให้คู่สมรสมีการวางแผนการดำเนินชีวิตครอบครัว ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาเพื่อลดปัญหาความไม่พร้อมในการมีบุตร รู้คุณค่าและความรับผิดชอบบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของวงจรชีวิตในครอบครัว รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปลอดภัยและมั่นคงภายในครอบครัว

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวนำความรู้ที่เป็นทักษะในการดำรงชีวิต มาอบรมเลี้ยงดูบุตรและดูแลสมาชิกในครอบครัวบนพื้นฐานของวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ โดยไม่ขัดต่อหลักสุขภาพอนามัยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม

(3) ขยายการจัดระบบสวัสดิการสังคมพื้นฐานเพื่อความมั่นคงของครอบครัว อาทิ การจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กในหน่วยงานหรือสถานประกอบการ และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน รวมทั้งสร้างระบบเฝ้าระวังเตือนภัยสำหรับครอบครัวและเด็กกลุ่มเสี่ยงโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

(4) เสริมสร้างความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนในการสร้างสุขภาพครอบครัวให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ โดยจัดทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อาทิ การให้สวนสาธารณะหรือสถานบริการ เช่น สวนสุขภาพ สถานที่ออกกำลังกาย เปิดให้ครอบครัวใช้บริการทุกวันอาทิตย์ ขณะเดียวกันก็รณรงค์ให้มีการออกกำลังกาย และลด ละ เลิกพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวมีความรู้ ทักษะ และสามารถเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ให้กับคนรุ่นต่อๆ ไป

4.2 ส่งเสริมให้ครอบครัวรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และมีค่านิยมความเป็นครอบครัว โดย

(1) สนับสนุนให้มีการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะสร้างครอบครัวและรับผิดชอบร่วมกัน และช่วยลดปัญหาสังคมที่อาจจะตามมาภายหลังหากไม่จดทะเบียนสมรส โดยการลดหย่อนภาษีให้กับคู่สมรสที่จดทะเบียนและสร้างความเชื่อมโยงในการจดทะเบียนสมรสของที่ว่าการอำเภอเพื่อส่งต่อไปยังสถานบริการให้การปรึกษาก่อนสมรส เพื่อการสร้างครอบครัวใหม่ที่อบอุ่น

(2) สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจและทักษะการสื่อสารในครอบครัว เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว พร้อมทั้งรู้จักจัดการกับปัญหาโดยหลีกเลี่ยงการใช้วิธีการรุนแรงในการทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ใช้เหตุผลและวิธีเชิงสันติในการแก้ปัญหาครอบครัวบนพื้นฐานของความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน

(3) สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างต่อเนื่องทั้งในโอกาสเทศกาลและในเวลาปกติ

(4) ขยายบริการให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาที่จำเป็นแก่ครอบครัว รวมทั้งบริการสุขภาพจิตและบริการแนะแนวแก่กลุ่มเสี่ยงต่างๆ

(5) ใช้เครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ให้มีกลไกการประสานเพื่อให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง

4.3 รณรงค์การสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดย

(1) ส่งเสริมบทบาทของสื่อชุมชนและสื่อสาธารณะ ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านบทบาทชายหญิง รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น ความรู้ด้านโภชนาการ วิธีการเข้ารับบริการจากรัฐ คำปรึกษาการใช้ชีวิตสมรสและการเป็นพ่อแม่ที่ดี ฯลฯ

(2) ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการสร้างความรักความเข้าใจและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว และระหว่างครอบครัวกับชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถานศึกษา และสถาบันทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

(3) รณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของครอบครัวไทยและบทบาทหน้าที่ของครอบครัว การปรับเปลี่ยนค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับครอบครัว และบทบาทชายหญิง

บทที่ 4

ความเข้มแข็งของชุมชน

1 บทนำ

ความเป็นชุมชนอยู่ที่มีความร่วมกัน ชุมชนจึงเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน ทั้งความเป็นชุมชนยังทำให้เกิดการรวมพลังทางจิตวิญญาณในการเยียวยาให้เกิดความสุข ตลอดทั้งยังเกิดผู้นำตามธรรมชาติและมีการจัดการชุมชน ซึ่งเกิดจากกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ความเป็นชุมชนจึงเป็นพลังที่เข้มแข็งในการแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง ทั้งทางเศรษฐกิจ สุขภาพ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง อันจะทำให้ชุมชนมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ชุมชนจึงเป็นฐานรากที่สำคัญของสังคม ถ้าฐานของสังคมแข็งแรงก็ย่อมส่งผลให้โครงสร้างสังคมโดยรวมแข็งแรงและมั่นคง ในทางตรงกันข้ามหากโครงสร้างสังคมหนักข้างบน แต่ข้างล่างหรือฐานรากอ่อนแอ สังคมก็ย่อมอ่อนแอและอาจทรุดพังทลายลงได้ง่าย เพราะฉะนั้นการพิจารณาทุกด้านต้องเชื่อมกับฐานหรืออยู่บนฐานที่แข็งแรงและต้องทำให้ฐานแข็งแรง การพัฒนาที่เชื่อมกับฐานชุมชนเข้มแข็งจะเป็นปราการในการป้องกันประเทศจากการถูกทำลายด้วยอารยธรรมวัตถุนิยม - บริโภคนิยมที่รุนแรง ชุมชนเข้มแข็งจึงมีความสำคัญมากต่อดุลยภาพของประเทศและความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบที่ชุมชนอาจได้รับจากกระแสโลกาภิวัตน์มิให้ทำลายเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน โดยยึดมั่นในการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเอง คิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและความต้องการของตนเองลง และทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากขึ้น มีการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร รู้ รัก สามัคคี รวมตลอดทั้งเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน สามารถนำมาปรับพฤติกรรม จัดทำแผนแม่บทของชุมชนเองและนำมาปฏิบัติได้ต่อเนื่อง

ชุมชนเข้มแข็ง *จึงหมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคี เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน /ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง*

2 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

ประเทศไทยได้เริ่มให้ความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศของ **"ชุมชน"** ในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา **"ความยากจน"** ในชนบท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองให้มากที่สุด และมีความชัดเจนมากขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 -2534) และฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) โดยเพิ่มบทบาท "ชุมชน" ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม /ยาเสพติด การพัฒนาจิตใจ วัฒนธรรม และสังคม การพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาขั้นพื้นฐานและปัญหาสังคมของชุมชน การพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชนบทให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรกับนักธุรกิจการเกษตรทำธุรกิจแบบตลาดข้อตกลงมากขึ้น จัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อดูแลชุมชนคนจนในเมือง ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรประชาชน รวมทั้งส่งเสริมองค์กรชุมชนหรือองค์กรประชาชนให้มีบทบาทในการช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น ฯลฯ

ผลการพัฒนาที่ผ่านมาพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนยังขาดการประสานงานในลักษณะเครือข่ายที่ชัดเจน รวมทั้งการผนึกกำลังของคนในชุมชนยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมยังไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเท่าที่ควร ทำให้ชุมชนยังคงมีลักษณะที่อ่อนแอ พึ่งตนเองได้น้อย ภาครัฐจึงได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนต่อเนื่องในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 10 โดย

2.1 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนมีความชัดเจนมากขึ้น โดยการกระจายอำนาจให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น ด้วยการสนับสนุน***การจัดทำแผนชุมชน*** เป็นเครื่องมือส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นด้วยตนเอง ***ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน*** โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จัดศูนย์เรียนรู้ในด้านวิสาหกิจชุมชนเพื่อค้นหาต้นแบบและขยายผล และสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการลงทุนพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งสนับสนุน ***การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน*** ทั้งในรูปแบบเครือข่ายระหว่างชุมชนด้วยกันเองและระหว่างองค์กรชุมชนที่มีอยู่เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรและจัดการแก้ไขปัญหาซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งส่งเสริมให้ประชาคมหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกขั้นตอน รวมทั้งการตรวจสอบติดตามการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนและชุมชนในการวางแผนพัฒนา

ผลการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 มีการกระจายอำนาจให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนามีมากขึ้น โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชนแล้วจำนวน 3,657 ตำบล ส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนพัฒนาอำเภอทุกขั้นตอน รวมทั้งมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามการดำเนินงานควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุนชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนทั้งในเมืองและในชนบท รวมทั้งจัดตั้งสถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (อพช.) เพื่อพัฒนาองค์กรชุมชนในเมืองและในชนบทให้เข้มแข็ง มีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ ตลอดจนมีการส่งเสริม สนับสนุนการตั้ง /องค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างหลากหลายทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ทำให้มีกลุ่มสหกรณ์ทุกประเภท และกลุ่มผู้ประกอบอาชีพทำการเกษตรแบบผสมผสาน (เกษตรทฤษฎีใหม่) รวมกัน 7,131 แห่ง และกว่า 238,100 ครัวเรือน กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) 37,840 กลุ่ม รวมทั้งเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวม 37,311 กลุ่ม กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 25,032 และ 16,001 กลุ่มตามลำดับ

2.2 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้ดำเนินการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน การจัดองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชน การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล และการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

3 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชน

การประเมินความอยู่เย็นเป็นสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชน จะพิจารณาจาก 3 องค์ประกอบ ดังนี้

ชุมชนพึ่งตนเองได้ หมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างมั่นคง เป็นปึกแผ่น สามารถพึ่งพิงตนเองทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของชุมชนได้เป็นหลัก มีกลุ่มผู้นำ องค์กรในชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหรือภาคีเครือข่ายการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยประเด็นการประเมินกำหนดไว้ 3 ประเด็นด้วยกัน คือ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน การเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเศรษฐกิจชุมชน โดยมีตัวชี้วัดที่จะใช้คำนวณ 2 ตัว คือ สัดส่วนสหกรณ์ /กลุ่มเกษตรกรที่มีเสถียรภาพทางการเงิน และสัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน

ชุมชนเกื้อกูลกัน คือ ชุมชนที่มีความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี และมีจิตสำนึกหวงแหนความเป็นชุมชนของตนร่วมกัน โดยประเด็นการประเมินกำหนดไว้ 2 ประเด็นด้วยกัน คือ การจัดสวัสดิการในชุมชน และความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน โดยมีตัวชี้วัดที่จะใช้คำนวณ 1 ตัว คือ สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ด้วยความผูกพัน และมีอิสระเพื่อแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน หรือรักษาคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน /ท้องถิ่น หรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้ดีขึ้นและอย่างต่อเนื่อง กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน โดยประเด็นการประเมินกำหนดไว้ 2 ประเด็นด้วยกัน คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการรักษาคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน /ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยมีตัวชี้วัดที่จะใช้คำนวณ 1 ตัว คือ สัดส่วนครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม /องค์กรในหมู่บ้าน

ทั้งนี้ ผลการพิจารณาความอยู่เย็นเป็นสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชนในช่วงปี 2544 - 2549 ดังนี้

3.1 การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัญหาของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แม้ว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน แต่ระดับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนยังค่อนข้างต่ำและเกือบไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบระหว่างค่าดัชนีร้อยละ 54.32 ในปี 2544 กับร้อยละ 54.58 ในปี 2549 โดยปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชนอยู่ที่พึ่งตนเองได้น้อย โดยเฉพาะการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและความมั่นคงขององค์กรชุมชนมีแนวโน้มลดลงจากค่าดัชนีร้อยละ 52.59 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 36.70 ในปี 2549 ขณะที่การจัดการความรู้และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชุมชนแม้ยังอยู่ในระดับต่ำ แต่มีการเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ มากขึ้น สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนมีระดับสูงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพและกิจกรรมอื่นๆ รวมทั้งการพัฒนาชุมชนของตนเอง

ดัชนีชุมชนเข้มแข็ง

หน่วย : ร้อยละ

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ภาพรวม	**54.32**	**51.43**	**55.52**	**53.82**	**53.61**	**54.58**
ชุมชนพึ่งตนเองได้	**44.01**	**38.46**	**43.94**	**39.67**	**37.65**	**38.77**
สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชน	52.59	41.50	50.30	40.70	35.59	36.70
สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน	35.43	35.43	37.57	38.64	39.71	40.84
ชุมชนเกื้อกูลกัน	**41.00**	**41.00**	**43.00**	**44.00**	**45.00**	**47.47**
สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	41.00	41.00	43.00	44.00	45.00	47.47
การมีส่วนร่วมของชุมชน	**88.26**	**87.78**	**91.20**	**91.94**	**94.15**	**93.30**
สัดส่วนครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้าน	88.26	87.78	91.20	91.94	94.15	93.30

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ : ระดับดีมาก = ร้อยละ 90.0 - 100 ระดับดี = ร้อยละ 80.0 - 89.9
ระดับปานกลาง = ร้อยละ 70.0 - 79.0 ระดับต้องปรับปรุง = ร้อยละ 60.0 - 69.9
ระดับเร่งแก้ไข $\leq$ ร้อยละ 59.9

3.2 ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านความเข้มแข็งทางการเงินขององค์กรชุมชนลดลง ขณะที่การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเพิ่มขึ้นค่อนข้างช้า

(1) ความมั่นคงทางด้านเสถียรภาพทางการเงินขององค์กรชุมชน ที่พิจารณาจากกลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรมีแนวโน้มลดลง เครื่องบ่งชี้ "***ชุมชนพึ่งตนเองได้"*** ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การมี ***"องค์กรชุมชนที่มีความมั่นคงพึ่งตนเองได้"*** เนื่องจากองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จะเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นที่พึ่งพิงของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น รวมทั้งมีศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของชุมชนได้ในระดับสูง ซึ่งได้มีการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม /องค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 27,796 กลุ่ม ในปี 2544 เป็น 50,321 กลุ่ม ในปี 2549 หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 16 ต่อปี โดยภาคใต้มีอัตราการจัดตั้งกลุ่ม /องค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นมากที่สุด

จำนวนองค์กรชุมชนรายภาค (ณ กันยายน 2549)

หน่วย : กลุ่ม

ภาค	แผนฯ 8	แผนฯ 9			
	2545	2546	2547	2548	2549
เหนือ	6,442	7,525	7,764	8,779	9,355
ตะวันออกเฉียงเหนือ	13,989	17,759	19,705	22,198	20,475
กลาง (รวม)	3,749	5,674	6,215	7,205	9,169
- อนุภาคกลาง	1,644	1,876	2,132	2,100	2,754
- อนุภาคตะวันออก	1,341	2,5095	2,773	2,919	3,375
- อนุภาคตะวันตก	764	1,289	1,310	2,186	3,040
ใต้	2,864	4,656	4,861	7,346	10,498
กทม.	752	1,056	1,067	961	824
รวมทั้งสิ้น	**27,796**	**36,670**	**39,612**	**46,489**	**50,321**

ที่มา : ศูนย์ข้อมูล สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (อพช.)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในด้าน ***"เสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชน"*** โดยพิจารณาจากตัวแทนขององค์กรชุมชนที่มีการประเมินความมั่นคงขององค์กรไว้อย่างต่อเนื่อง อันได้แก่ กลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พบว่าเสถียรภาพทางการเงินโดยรวมในระดับมั่นคงดีมาก[1] และระดับมั่นคงดี[2] มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 36.81 ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 25.69 ในปี 2549 อันเนื่องมาจากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรประสบปัญหาการดำเนินงานค่อนข้างมาก ส่วนกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มลดลงด้วยเช่นกัน แต่ยังมีอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราส่วนทุนหมุนเวียน โดยรวมเพิ่มสูงขึ้น

[1] กลุ่มที่มีเสถียรภาพทางการเงินในระบบมั่นคงดีมาก หมายถึง สามารถรับผลกระทบจากความผันผวนของภาวะธุรกิจได้ดี

[2] กลุ่มที่มีเสถียรภาพทางการเงินในระบบมั่นคงดี หมายถึง สามารถรับผลกระทบจากความผันผวนทางธุรกิจได้ แต่ไม่เต็มที่ทุกด้าน ซึ่งต้องระมัดระวังความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในบางด้าน

กลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ที่มีเสถียรภาพทางการเงินมั่นคงดีมากและมั่นคง

หน่วย : ร้อยละ

ประเภท	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
รวมทั้งหมด	**36.81**	**29.05**	**35.21**	**28.49**	**24. 91**	**25.69**
กลุ่มสหกรณ์	35.29	35.29	34.98	28.85	35.69	31.99
กลุ่มเกษตรกร	38.82	20.48	35.49	28.05	11.04	13.74

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(2) การจัดการความรู้ในชุมชนแม้ยังอยู่ในระดับต่ำ แต่ก็มีการเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆมากขึ้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ การสร้าง **"กระบวนการเรียนรู้"** ให้เกิดขึ้นในองค์กรชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนได้มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ผ่าน "***ศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ของชุมชนหรือศูนย์สาธิตของหมู่บ้าน***" เพื่อการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ การออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ร้านค้าของหมู่บ้าน การศึกษาเพื่อชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น /ชาวบ้าน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย นอกจากนี้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดทำแผนชุมชน การผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ฯลฯ ที่ผ่านมาล้วนให้ความสำคัญกับ "กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน" ทั้งสิ้น ปัจจุบันได้มีการจัดทำแผนชุมชนแล้ว รวม 67,173 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 84.59 ของหมู่บ้านในชนบททั้งหมดในปี 2548 โดยเป็นแผนชุมชนที่มีคุณภาพ คิดเป็นร้อยละ 27.89 ของแผนชุมชนทั้งหมด การผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่คัดสรรระดับ 1 - 5 ดาว ในระดับจังหวัดเพิ่มขึ้นจาก 6,737 ผลิตภัณฑ์ ในปี 2546 เป็น 13,970 ผลิตภัณฑ์ ในปี 2549 รวมทั้งเกิดเครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆ อาทิ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน 85 กลุ่ม เครือข่ายด้านวัฒนธรรม 3,542 กลุ่ม และเครือข่ายอื่นๆ เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ เครือข่ายแผนชุมชนพึ่งตนเอง และเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ข้างต้น ได้มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านหรือศูนย์เรียนรู้ของชุมชนมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ โดยมีการเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านหรือศูนย์เรียนรู้ของชุมชน (มากกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือนทั้งหมด) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 24.8 ของหมู่บ้านทั้งหมดในปี 2544 เป็นร้อยละ 28.59 ในปี 2549 รวมทั้งแต่ละหมู่บ้านมีผู้ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น /ชาวบ้านเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนและผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้าน

หมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน/ผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้าน	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน	24.80	24.80	26.30	27.05	27.80	28.59
สัดส่วนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้านฯ[3] ต่อหมู่บ้าน	27	29	30	32	33	33
หมู่บ้านทั้งหมด (หมู่บ้าน)	66,193	66,537	68,501	68,844	69,110	69,456

ที่มา : หมู่บ้านชนบทไทย (กชช. 2 ค.) ปี 2544, 2546 ,2548, กรมการพัฒนาชุมชน

หมายเหตุ : ปี 2545, ปี 2547 และ ปี 2549 ประมาณการ

(3) แม้ว่าความเข้มแข็งของชุมชนด้านการพึ่งตนเองยังอยู่ในระดับต่ำ แต่ผลกระทบจากนโยบายพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ในชนบท ทำให้การโยกย้ายออกนอกท้องถิ่น/ชุมชนลดน้อยลง ลักษณะวิถีชีวิตของคนทั่วไป ย่อมไม่ต้องการละทิ้งถิ่นฐานของตนถ้าหากมีความสุขกับการมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง มีความอบอุ่นทั้งทางกายและจิตใจ ได้อยู่ร่วมกับครอบครัว ญาติพี่น้องในชุมชนเดียวกัน แต่การที่คนในชุมชนบางส่วนซึ่งอาจมีศักยภาพหรือขีดความสามารถทางด้านอาชีพ /ทักษะการทำงานที่ไม่สอดคล้องกับงานหรือสภาพเศรษฐกิจของชุมชน และมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจต้องอพยพโยกย้ายถิ่นออกไปหางานทำหรือต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกท้องถิ่น/ชุมชนอย่างถาวร ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ ไม่สามารถสร้างอาชีพ สร้างงานได้ตลอดปี หรือสร้างรายได้ที่เพียงพอต่อคนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง และจากที่รัฐบาลได้มีนโยบายรากหญ้าเพื่อส่งเสริมการเพิ่มรายได้และพัฒนาอาชีพแก่ชาวชนบทอย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบให้คนในชนบทมีการอพยพโยกย้ายถิ่นจากสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจลดน้อยลง ดังจะเห็นได้จากการสำรวจการย้ายถิ่นในรอบ 1 ปี ในช่วงปี 2544 - 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า คนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่มีการโยกย้ายถิ่นเพื่อหางานทำหรือต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น ลดลงจาก 795 คนต่อประชากรแสนคน ในปี 2544 เหลือ 657 คนในปี 2549 โดยคนในเขตพื้นที่เทศบาลมีแนวโน้มการโยกย้ายออกนอกท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ในขณะที่คนในพื้นที่นอกเขตเทศบาลมีแนวโน้มลดน้อยลง

จำนวนผู้ย้ายถิ่นในรอบ 1 ปี ที่ต้องการหางานทำและมีรายได้เพิ่มต่อประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำแนกตามเขตปกครองท้องที่

การย้ายถิ่นฐาน	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
จำนวนประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป (ล้านคน)	47.13	47.91	48.70	49.49	50.13	50.68
ประชากรที่ย้ายถิ่นทั้งประเทศ (คน /แสนคน)	**795**	**817**	**839**	**861**	**663**	**657**
- ย้ายถิ่นออกจากเขตเทศบาล (คน /แสนคน)	617	665	717	769	738	794
- ย้ายถิ่นออกจากนอกเขตเทศบาล(คน /แสนคน)	889	895	902	908	629	595

ที่มา : รายงานการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร ปี 2545 ,2547 – 2549 ,สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ : ปี 2544 และ ปี 2546 ประมาณการ

[3] ภูมิปัญญาท้องถิ่นครอบคลุมด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม แพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งสิ่งแวดล้อม กองทุน /ธุรกิจชุมชน ศิลปกรรม ภาษา/วรรณกรรม ปรัชญา /ศาสนา /ประเพณี และด้านโภชนาการ

3.3 การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนแม้จะเพิ่มขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับต่ำ โดยหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดสวัสดิการของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้น

(1) จำนวนหมู่บ้านกว่าร้อยละ 60 ยังไม่สามารถจัดสวัสดิการของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ชุมชนในเขตพื้นที่ชนบทหรือนอกเขตเทศบาลโดยทั่วไป ยังมีความรัก ความเอื้ออาทรต่อคนในชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยมีการนำผลประโยชน์หรือผลกำไรบางส่วนจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนตั้งแต่ร้อยละ 5 - 15 ของผลกำไรสุทธิ มาจัดทำเป็นกองทุนสวัสดิการของชุมชน เพื่อช่วยเหลือสมาชิกของกลุ่มในด้านการรักษาพยาบาล การเสียชีวิตของคนในชุมชน และการช่วยเหลือคนยากจนในชุมชน ฯลฯ โดยในช่วงปี 2544 - 2549 มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของชุมชนถึงร้อยละ 84.52 - 88.26 ของหมู่บ้านทั้งหมด แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังไม่มีความต่อเนื่องตลอดปี ซึ่งมีหมู่บ้านที่สามารถดำเนินการจัดสวัสดิการของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องทั้งปีอยู่ระหว่างร้อยละ 28.70 - 33.23 ของหมู่บ้านทั้งหมดเท่านั้น

สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชน

หน่วย : ร้อยละ

การจัดสวัสดิการของชุมชน	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ไม่มีการจัดสวัสดิการของชุมชน	15.48	14.74	14.00	13.25	12.50	11.74
มีการจัดสวัสดิการของชุมชน	84.52	85.26	86.00	86.75	87.50	88.26
- ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	28.70	28.70	30.10	30.80	31.50	33.23
- ดำเนินการไม่ต่อเนื่อง	55.82	56.56	55.90	55.95	56.00	5503

ที่มา : หมู่บ้านชนบทไทย (กชช. 2 ค. ปี 2544 ,2546 และ 2548) และรายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย (จปฐ. ปี 2544 - 2549) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

(2) ครัวเรือนกว่าร้อยละ 90 เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน สังคมชนบทยังมีความสามัคคี เข้าร่วมกิจกรรมการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติและการพัฒนาของหมู่บ้านกันแทบทุกครัวเรือน กล่าวคือ มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของครัวเรือนทั้งหมด และภาคกลางมีสัดส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านน้อยกว่าทุกภาค ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุดในแต่ละปี เนื่องจากคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีพื้นฐานของวิถีชีวิตที่มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันสูงกว่าทุกภาค รวมทั้งยังยึดมั่นกับจารีตประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสนาในระดับสูง ทำให้มีความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ข้างต้นอยู่เสมอ

ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน จำแนกเป็นรายภาค

ภาค	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
เหนือ	95.3	86.7	92.7	94.2	96.16	96.1
ตะวันออกเฉียงเหนือ	97.7	94.6	96.3	96.9	99.11	98.5
กลาง	95.9	86.1	89.8	90.0	93.07	92.4
ใต้	92.6	88.3	91.0	92.0	93.96	93.9
รวมทั้งประเทศ	**96.0**	**90.08**	**93.26**	**94.08**	**96.37**	**95.95**

ที่มา : รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย (จปฐ.) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

3.4 ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง โดยการเป็นสมาชิกและเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม /องค์กรชุมชนต่างๆ ทั้งที่ดำเนินการในรูปแบบที่เป็นทางการที่มีการจดทะเบียน เช่น มูลนิธิ สหกรณ์ กลุ่มอาพัฒนาชีพ หรือรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ได้จดทะเบียน ซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มการเงิน เป็นชมรม ในระดับสูงและมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 87.2 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 93.30 ในปี 2549 ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ ความตื่นตัวของประชาชนที่เห็นประโยชน์ต่อการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาอาชีพ รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนกระตุ้นจากภายนอกชุมชนทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนมาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนพื้นฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชนบท ทำให้การเข้าร่วมของคนในชนบทอยู่ในระดับสูงตลอดเวลา

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้าน

หน่วย : ร้อยละ

ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	87.20	87.20	91.20	91.94	94.15	93.30

ที่มา : รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย (จปฐ.) ปี 2544-2549 กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าสังคมไทยโดยทั่วไปยังมี ***"จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ"*** ที่มีจิตศรัทธา สละเวลา กำลังกาย กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ในองค์กรชุมชน /สถาบันที่ไม่ได้มุ่งแสวงหาผลกำไรอยู่เป็นจำนวนมาก โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการสำรวจ ***"อาสาสมัคร"*** ในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนรวม 11 ประเภท (ประกอบด้วย องค์กรพัฒนาสังคมความมั่นคงของมนุษย์และสวัสดิการสังคม ประชาสัมพันธ์เผยแพร่และแจ้งข่าว ความปลอดภัยของชาติ สาธารณภัย พัฒนาชุมชน คุมประพฤติ แรงงาน สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และบำเพ็ญประโยชน์) ในปี 2548 พบว่า มีอาสาสมัคร รวมถึง 9,559 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 27.02 ของจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด นับว่าอาสาสมัครในประเทศไทยนั้น มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและมีส่วนช่วยเสริมสร้างการดำเนินงานขององค์กรชุมชน /สถาบันให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การแสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำและเกือบและเกือบไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบระหว่างค่าดัชนีร้อยละ 54.32 ในปี 2544 กับร้อยละ 54.58 ในปี 2549 ซึ่งเป็นระดับต่ำที่สุดใน 6 ปัจจัยร่วมเพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดยการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัญหาของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดัชนีด้านเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชนมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 52.59 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 36.70 ในปี 2549 ขณะที่การจัดการความรู้และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชุมชนแม้ยังอยู่ในระดับต่ำ แต่มีการเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆมากขึ้น สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตนเองอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 88.26 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 93.30 ในปี 2549 จากสถานการณ์ดังกล่าว จำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพราะชุมชนเป็นฐานรากที่สำคัญของสังคม ถ้าฐานสังคมแข็งแกร่งย่อมทำให้โครงสร้างสังคมโดยรวมแข็งแรงและมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นเสมือนปราการป้องกันประเทศจากการถูกภัยคุกคามจากกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่รุนแรงในปัจจุบัน และมีบทบาทสำคัญมากต่อการเสริมสร้างดุลยภาพของประเทศและความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ดังนั้นแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จึงควรให้ความสำคัญในประเด็นต่อไปนี้

4.1 ขับเคลื่อนการเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง โดย

(1) **ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ**ในรูปแบบที่หลากหลายและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอน รวมทั้งมีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถพัฒนาต่อยอด นำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง โดยส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน เสริมสร้างโอกาสและสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดทำเป็นแผนที่ทุนของชุมชนที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรของชุมชนและกำหนดทางเลือกการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ตลอดจนพัฒนาปรับปรุงแผนชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ฯลฯ

(2) **สร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน** เร่งพัฒนาปรับปรุงองค์กรชุมชน วิสาหกิจชุมชน และระบบสหกรณ์บนพื้นฐานศักยภาพความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เครือข่ายการผลิตและบริการในการลงทุน สร้างอาชีพ และรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรม ตลอดจนการสนับสนุนกลไกและเครือข่ายในการจัดการสร้างจิตสำนึกการปกป้องทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการยังชีพ และการใช้ประโยชน์ของชุมชนอย่างเป็นธรรม

(3) **พัฒนาปรับปรุงการจัดสวัสดิการในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้ทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตเมืองยังขาดระบบโครงข่ายทางสังคม** โดยส่งเสริมกองทุนในชุมชน องค์กรในชุมชน ตลอดจนเครือข่ายให้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับจัดทำระบบสวัสดิการชุมชนให้กับประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ สตรี และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างพอเพียง สำหรับในเขตชนบท ซึ่งมีระบบสวัสดิการครอบคลุมอยู่แล้วนั้น การพัฒนาในเรื่องประสิทธิภาพการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นหลักประกันที่มั่นคงให้กับประชาชน

(4) **กระจายอำนาจการบริหารจัดการของประเทศสู่ชุมชนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง** โดยพัฒนาศักยภาพและกระจายอำนาจการตัดสินใจให้ชุมชนมีบทบาทรับผิดชอบในการบริหารจัดการสาธารณะ การแก้ไขปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆ รวมตัวเพื่อพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

(5) **สนับสนุนการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม** โดยเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง ตลอดจนสนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรม

4.2 ส่งเสริมบทบาทของภาคีการพัฒนาให้มีส่วนร่วมส่งเสริมกระบวนการชุมชน ความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่ชัดเจน และต่อเนื่อง โดย

(1) ปรับวิธีคิดของเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้มีมุมมองในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม เป็นผู้หนุนเสริมศักยภาพ ชุมชน อำนวยความสะดวกให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง ตลอดทั้งทำความเข้าใจกับแนวทางการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพิ่มบทบาทในการดำเนินการและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

(2) ปรับบทบาทสถาบันการศึกษาให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เช่น การทำเกษตรผสมผสาน และการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น โดยรวบรวมความรู้ต่างๆ อย่างเป็นระบบ เผยแพร่สู่ชุมชนและมีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์สู่การพึ่งตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

(3) ส่งเสริมองค์กรส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนมาประกอบการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาท้องถิ่นและผลักดันการดำเนินงานภายใต้แผนชุมชนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยการระดมทรัพยากรภายในพื้นที่รับผิดชอบทั้งจากภาครัฐ เอกชน พัฒนาเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

(4) ปรับปรุงกฎ ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับและมาตรการการเงินการคลัง การระดมทุนนอกระบบงบประมาณ เพื่อเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง อาทิ การลดภาษีหรือชดเชยค่าใช้จ่ายให้แก่ธุรกิจเอกชนที่สร้างอาชีพในชุมชน การร่วมทุนในชุมชน ฯลฯ

(5) ส่งเสริมภาคเอกชน โดยให้มีบทบาทสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน การบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน การสร้างผู้ประกอบการใหม่ ร่วมสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนจากความหลากหลายทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน สนับสนุนทั้งในรูปเงินลงทุน โอกาสทางการตลาด องค์ความรู้ โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

(6) ใช้สื่อในชุมชนทุกรูปแบบในการให้ความรู้/สร้างค่านิยมที่ดีแก่ชุมชน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอันตราย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างกิจกรรมให้ครอบครัว การสร้างสำนึกรักบ้านเกิด การเชิดชูคนดี และการสร้างระเบียบวินัยของคน ชุมชน เป็นต้น

(7) องค์กรพัฒนาเอกชนให้ มีบทบาทในการจัดการองค์ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน เป็นพี่เลี้ยงที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น โดยสนับสนุนในรูปเงินทุนดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

(8) ส่งเสริมสถาบันศาสนาร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ชุมชนและสถาบันครอบครัวในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และการสืบสานจารีตประเพณีรวมทั้งเป็นศูนย์รวมใจเชื่อมโยงสายใยของคนให้มาร่วมในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน

บทที่ 5

ความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

1 บทนำ

เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสุขของคน การมีรายได้นำมาซึ่งอำนาจในการเป็นเจ้าของสินค้าและบริการต่างๆ รวมทั้งการจับจ่ายใช้สอย เพื่อสนองความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า อย่างไรก็ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศแบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก ส่งผลให้ทิศทางการพัฒนาที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าความสมดุลและยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่เน้นการเติบโตในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพและอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง ขณะเดียวกัน ผลประโยชน์จากการพัฒนาไม่ได้กระจายไปทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม นำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม อีกทั้งเศรษฐกิจยังไม่สามารถพึ่งพิงตนเอง ไม่มีภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายในที่มากระทบ และไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สถานการณ์ดังกล่าวบ่งชี้ว่าเศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะเผชิญความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจเพื่อสนองตอบความสุขของคนไทย ควรให้ความสำคัญกับการปรับวิถีการดำรงชีวิตและวิถีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้หลักการที่ยึดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของรากฐานเศรษฐกิจ เพื่อให้เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถเรียนรู้และสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรู้เท่าทัน มุ่งการพัฒนาที่สมดุลและบูรณาการเชื่อมโยงทุกมิติทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระยะต่อไปเพื่อสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยจึงควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ

เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม *จึงหมายถึง เศรษฐกิจที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลที่มีสัมมาชีพที่มั่นคง ก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีความมั่นคงและปลอดภัยในการทำงาน อยู่ภายใต้เศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เสถียรภาพ และมีการกระจายรายได้และกระจายผลประโยชน์การพัฒนาในกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของรายได้และหลุดพ้นจากปัญหาความยากจน*

2 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาเกือบ 4 ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ การเพิ่มการจ้างงาน รวมทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในที่สุดแล้วจะกระจายสู่ประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นและความยากจนลดลง โดยในระยะแรกให้ความสำคัญการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนนำไปสู่การเพิ่มผลผลิต การจ้างงานและรายได้เป็นหลัก ตลอดจนการส่งเสริมการส่งออกและการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคง การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การปรับปรุงระบบการผลิตและการตลาด การสร้างเศรษฐกิจให้ก้าวสู่ความเป็นเศรษฐกิจด่านหน้าของภูมิภาค พร้อมไปกับการแก้ปัญหาความยากจนและการสร้างความเป็นธรรมในสังคม กระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างกลุ่มรายได้ระดับต่างๆ และระหว่างภูมิภาคของประเทศ อย่างไรก็ตาม ผลการพัฒนาบ่งชี้ว่าแม้เศรษฐกิจขยายตัวในเชิงปริมาณดี แต่ปัญหาสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาอย่างสิ้นเปลืองจนอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมลง ดังนั้น ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ในปัจจุบัน จึงปรับเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ สมดุลและยั่งยืน สรุปได้ดังนี้

2.1 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง

แนวคิดการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้ปรับเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก มาใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางเศรษฐกิจ สร้างความแข็งแกร่งและเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ในปีแรกของแผนฯ ประเทศต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน ทำให้เศรษฐกิจหดตัวต่ำสุด ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมโดยรวม เกิดภาวะการว่างงาน การลดลงของรายได้และคุณภาพชีวิต ทำให้ต้องปรับแผนฯใหม่โดยให้ลำดับความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง ลดผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อการพัฒนาคนและสังคม ตลอดจนปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็งและสมดุล

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ มุ่งวางรากฐานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ตลอดจนเพิ่มสมรรถนะของระบบเศรษฐกิจโดยรวมให้สามารถแข่งขันได้และก้าวทันเศรษฐกิจยุคใหม่ โดยกำหนดยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน

ประกอบด้วยการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการพัฒนาความเข้มแข็งของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลการพัฒนาประเทศ แม้จะประสบผลสำเร็จที่สามารถผลักดันให้เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างมีเสถียรภาพ คนมีงานทำและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ความยากจนลดลง และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจยังเป็นการพึ่งพาภายนอกมากกว่าการสร้างความเข้มแข็งภายในและการพึ่งตนเอง เศรษฐกิจไทยจึงไม่เข้มแข็งและยังอ่อนไหวต่อความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ซึ่งสะท้อนถึงความไม่สมดุลในเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจและขาดระบบบริหารความเสี่ยงที่ดี เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของระบบเศรษฐกิจไทย

2.2 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งเน้นการปรับโครงสร้างการผลิต สร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) การพัฒนาเศรษฐกิจในระยะต่อไปต้องมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ เสถียรภาพและสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยยึดหลักความเพียงพอ ที่มุ่งใช้ความมีเหตุผลในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนและมั่นคงในระยะยาว โดยกำหนดแนวทางหลักในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืน ประกอบด้วย (1) การปรับโครงสร้างการผลิตให้ผลิตภาพการผลิตและคุณค่าของสินค้าและบริการที่ผลิตในประเทศไทยสูงขึ้นบนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยปรับโครงสร้างการผลิตให้สนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง (2) การสร้างภูมิคุ้มกันและระบบบริหารความเสี่ยงสำหรับตลาดสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน ตลาดปัจจัยการผลิต และระบบการคลัง โดยพัฒนาระบบและกลไกการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม ส่งเสริมการออมให้เพียงพอเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนของประเทศและลดการพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศ และ (3) การส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยอาศัยกลไกตลาดที่มีประสิทธิภาพ บังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบในการป้องกันการผูกขาดทางการค้าและการลงทุน และสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

3 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

การประเมินผลกระทบสุดท้ายของการพัฒนาเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและเป็นธรรมสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากเศรษฐกิจระดับปัจเจกบุคคล ครัวเรือนและเศรษฐกิจในภาพรวม จะพิจารณาจาก 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

การมีสัมมาชีพ จากการมีงานทำที่สุจริตมั่นคง ทำงานได้เต็มศักยภาพ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยไม่มีหนี้สินและยังมีเงินเหลือเพื่อการเก็บออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น รวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดช่วงชีวิตการทำงานและเมื่อยามหลุดพ้นวัยทำงาน โดยประเด็นการประเมินประกอบด้วย การมีงานทำ มีรายได้ที่เพียงพอ และมีหลักประกันความมั่นคงและปลอดภัยในการทำงาน และมีตัวชี้วัดที่ใช้คำนวณ คือ อัตราการว่างงาน สัดส่วนครัวเรือนมีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 และสัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ

เศรษฐกิจเข้มแข็ง เป็นระบบเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ สมดุลและยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ในการผลิตโดยใช้ปัจจัยการผลิตและตลาดภายในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจมากพอที่จะรองรับหรือจัดการกับความผันผวนทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ มีขีดความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเด็นการประเมินกำหนดไว้ 4 ประเด็น คือ เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่ใช้คำนวณ คือ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP สัดส่วนการออมต่อ GDP สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP ระดับการเปิดประเทศ และประสิทธิภาพการผลิตรวม (TFP)

ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำของช่องว่างระว่างคนรวยและคนจน และนำไปสู่การลดปัญหาความยากจน ตลอดจนมีการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม โดยกระจายผลตอบแทนจากการผลิตอย่างเท่าเทียม และสามารถประกอบธุรกิจในระบบได้อย่างเสรี ปราศจากการผูกขาดหรือธุรกิจการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยประเด็นการประเมินกำหนดไว้ 2 ประเด็น คือ ความยากจนและการกระจายรายได้ และการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม มีตัวชี้วัดที่ใช้คำนวณ คือ สัดส่วนคนยากจน สัมประสิทธิ์จินี และดัชนีไทล์ (Theil Index)

ทั้งนี้ ในการคำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในด้านความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจนั้น ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดของทั้ง 3 องค์ประกอบย่อย 9 ประเด็นการวัด รวมทั้งสิ้น 13 ตัวชี้วัด โดยมีผลการคำนวณที่สะท้อนความเข้มแข็งและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจในช่วงปี 2544 - 2549 ดังนี้

ดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม

หน่วย : ร้อยละ

องค์ประกอบของดัชนี	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม	***60.20***	***65.84***	***69.42***	***69.19***	***65.75***	***67.82***
1. การมีสัมมาชีพ	***48.46***	***58.70***	***62.13***	***62.77***	***62.91***	***62.86***
■ การมีงานทำ	61.92	89.38	98.69	100.00	100.00	100.00
■ มีรายได้ที่เพียงพอ	57.57	58.29	58.30	58.30	57.25	56.20
■ มีหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37
2. เศรษฐกิจเข้มแข็ง	***69.22***	***73.49***	***75.65***	***73.31***	***67.99***	***71.71***
■ เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ	75.74	80.05	82.43	80.05	71.74	77.70
■ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	65.98	68.93	68.85	67.30	61.66	64.65
■ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	64.11	66.82	69.04	67.45	65.67	69.14
■ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	72.93	82.85	88.89	83.60	77.78	78.97
3. ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ	***50.88***	***55.14***	***62.19***	***65.98***	***63.39***	***63.73***
■ ความยากจนและการกระจายรายได้	50.35	52.84	55.57	58.49	59.00	59.78
■ การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	51.94	59.74	75.42	80.95	72.16	71.64

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ : ระดับดีมาก = ร้อยละ 90.0 – 100 ระดับดี = ร้อยละ 80.0 – 89.9
ระดับปานกลาง = ร้อยละ 70.0 – 79.0 ระดับต้องปรับปรุง = ร้อยละ 60.0 – 69.9
ระดับเร่งแก้ไข $\leq$ ร้อยละ 59.9

3.1 ภาพรวมความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ในปี 2549 ปรับตัวดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2544 โดยดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.20 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 67.82 ในปี 2549 ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญมาจากเศรษฐกิจไทยที่เข้มแข็งเพิ่มขึ้น จากการเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มีภูมิคุ้มกันและสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้เพิ่มขึ้น แต่ปัจจัยที่ยังเป็นจุดอ่อนคือความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจลดลง ขณะที่คนไทยแม้จะมีงานทำเพิ่มขึ้น แต่ยังมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ขาดหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน นอกจากนี้ ความยากจนและการกระจายรายได้ยังเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทย

แผนภูมิดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม

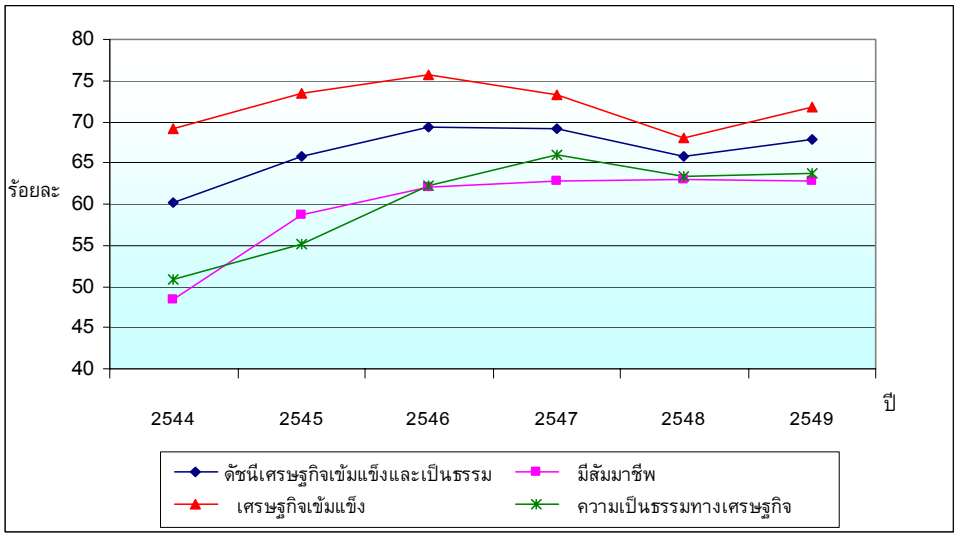

3.2 คนไทยมีสัมมาชีพที่มั่นคงขึ้นจากการมีงานทำที่เพิ่มขึ้น แต่ยังมีปัญหาทางด้านรายได้ที่เพียงพอและการมีหลักประกันความมั่นคงในการทำงานในระดับต่ำ โดยดัชนีการมีสัมมาชีพปรับตัวดีขึ้นจากร้อยละ 48.46 ในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 62.86 ในปี 2549 จากดัชนีการมีงานทำที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 61.92 เป็นร้อยละ 100.0 ในช่วงเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม คนไทยยังมีปัญหาในด้านหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน ซึ่งแม้ดัชนีจะมีการปรับตัวดีขึ้นจากร้อยละ 25.9 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 32.37 ในปี 2549 แต่สัดส่วนดังกล่าวถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำมาก นอกจากนี้ คนไทยยังมีปัญหาด้านรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ซึ่งดัชนีได้ปรับลดลงจากร้อยละ 57.57 ในปี 2544 เหลือร้อยละ 56.2 ในปี 2549

แผนภูมิดัชนีการมีสัมมาชีพ

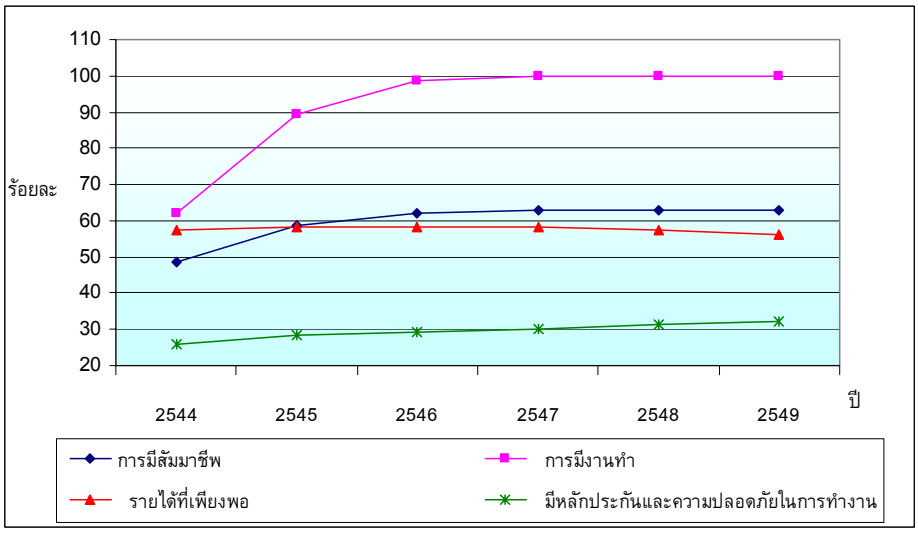

(1) คนไทยมีงานทำเพิ่มมากขึ้น แต่แรงงานไทยยังคงมีปัญหาการทำงานต่ำระดับและชั่วโมงการทำงานที่มากเกินปกติ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต การขยายตัวทางเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมา ภาคการผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรม บริการ และภาคอสังหาริมทรัพย์สามารถรองรับกำลังแรงงานได้มากขึ้น ประกอบกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งเสริมสร้างโอกาสการมีงานทำอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนไทยมีโอกาสในการทำงานเพิ่มขึ้นจาก 32.17 ล้านคน ในปี 2544 เป็น 36.02 ล้านคน ในปี 2549 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี ส่งผลให้ปัญหาการว่างงานคลี่คลายลงอย่างต่อเนื่อง จากที่มีอัตราสูงถึงร้อยละ 3.23 ในปี 2544 คิดเป็นจำนวนผู้ว่างงานประมาณ 1.1 ล้านคน ลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียงร้อยละ 1.38 ในปี 2549 ทำให้มีผู้ว่างงานเหลือเพียง 5 แสนคน โดยผู้ว่างงานที่ยังเป็นปัญหาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 2.9 แสนคน รองลงมาคือผู้ที่จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจำนวน 1.1 แสนคน ในปี 2549 ซึ่งเป็นปัญหาที่ภาครัฐจะต้องหาแนวทางแก้ไขให้คนกลุ่มนี้มีงานทำและมีรายได้เพื่อการดำรงชีพต่อไป

อัตราการว่างงานและสัดส่วนการทำงานต่ำระดับ

การว่างงาน /ทำงานต่ำระดับ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)	***3.23***	***2.24***	***2.02***	***1.98***	***1.72***	***1.38***
จำนวนผู้ว่างงาน (ล้านคน)	1.09	0.77	0.70	0.71	0.62	0.51
สัดส่วนการทำงานต่ำระดับ (ร้อยละ)	***2.60***	***2.37***	***1.90***	***2.13***	***1.94***	***1.40***
จำนวนผู้ทำงานต่ำระดับ (ล้านคน)	0.84	0.78	0.64	0.74	0.69	0.51
ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์	46.78	47.17	46.76	47.25	46.84	45.87

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ : การทำงานต่ำระดับ หมายถึง ทำงานน้อยกว่า 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และพร้อมที่จะทำงานเพิ่ม

(1.1) แม้ในภาพรวมคนไทยจะมีงานทำมากขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาการทำงานต่ำระดับอยู่ โดยแรงงานที่ทำงานต่ำระดับหรือทำงานน้อยกว่า 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีแนวโน้มลดลงจาก 8.4 แสนคน ในปี 2544 ลดลงเหลือ 5.1 แสนคน ในปี 2549 คิดเป็นร้อยละ 1.40 ของกำลังแรงงาน แต่ยังคงเป็นปัญหาที่ควรให้ความสนใจ เพราะแรงงานเหล่านี้ยังทำงานไม่เต็มศักยภาพ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อสถานภาพการทำงานและการได้รับรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างมีความสุขแล้ว ยังสะท้อนว่าเศรษฐกิจไทยยังมีการใช้แรงงานไม่เต็มประสิทธิภาพ

(1.2) คุณภาพชีวิตแรงงานไทยถูกบั่นทอนด้วยชั่วโมงการทำงานที่สูงกว่าปกติ จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า แรงงานไทยทำงานเฉลี่ย 46 - 47 ชั่วโมงต่อสัปดาห์สูงกว่าชั่วโมงการทำงานปกติที่ระดับ 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การที่แรงงานมีชั่วโมงการทำงานสูง ไม่ว่าจะมาจากความต้องการของแรงงานที่ต้องการหารายได้เพิ่มมากขึ้นหรือเป็นข้อกำหนดตามความต้องการของนายจ้างก็ตาม แต่ชั่วโมงการทำงานที่สูงเกินไปแสดงถึงความไม่สมดุลของชีวิตการทำงานและการพักผ่อน ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิตของแรงงานเอง ขณะเดียวกันก็ไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลเอาใจใส่ให้ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว

(1.3) ระดับการศึกษาของแรงงานไทยยังเป็นข้อจำกัดของการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยจำนวนผู้มีงานทำที่เพิ่มขึ้นจาก 32.17 ล้านคน ในปี 2544 เป็น 36.02 ล้านคน ในปี 2549 เป็นแรงงานนอกภาคเกษตรกรรมถึงร้อยละ 60.39 หรือคิดเป็นผู้มีงานทำ 21.75 ล้านคน ขณะที่ภาคเกษตรกรรมแม้ว่าเป็นแหล่งรองรับแรงงานมากที่สุด แต่มีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ 39.61 คิดเป็นผู้มีงานทำประมาณ 14.26 ล้านคน โดยแรงงานเกือบร้อยละ 60 ยังมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาที่มีทักษะฝีมือต่ำ ขณะที่ กำลังแรงงานที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปยังมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 40.5 ต่อกำลังแรงงานทั้งหมด ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการได้รับโอกาสในการทำงานที่ดีขึ้น และการได้รับอัตราค่าจ้างที่สูงขึ้น

การมีงานทำตามสาขาการผลิตและการศึกษาของแรงงาน

หน่วย : ร้อยละ

การมีงานทำ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
การมีงานทำ (ล้านคน)	**32.17**	**33.0**	**33.82**	**34.85**	**35.34**	**36.02**
โครงสร้างการมีงานทำ						
ภาคเกษตรกรรม	42.23	41.64	40.07	38.89	38.53	39.61
นอกภาคเกษตรกรรม	57.77	58.36	59.93	61.11	61.47	60.39
▪ อุตสาหกรรม	17.65	17.77	18.31	18.38	18.29	17.86
▪ ก่อสร้าง	4.92	5.16	5.48	5.93	6.32	5.97
▪ บริการและอื่นๆ	35.20	35.43	36.13	36.80	36.86	36.57
สัดส่วนกำลังแรงงานตามระดับการศึกษา						
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	65.8	64.6	62.7	61.6	60.2	59.5
มัธยมศึกษาขึ้นไป	34.2	35.6	37.3	38.5	39.8	40.5

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(2) ครัวเรือนเกือบร้อยละ 50 มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข มีภาระหนี้สินสูงและมีการออมต่ำ แม้ว่าคนไทยมีสัมมาชีพมั่นคงจากการมีงานทำเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนที่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจจากการมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขกลับลดลง โดยพิจารณาจากครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 สัดส่วนลดลงจากร้อยละ 58.29 ของครัวเรือนทั้งหมดในปี 2545 เหลือร้อยละ 56.20 ในปี 2549 ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า ยังมีครัวเรือนอีกเกือบร้อยละ 50 ที่ไม่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนก็พบว่า อัตราการเพิ่มของรายจ่ายใกล้เคียงกับอัตราการเพิ่มของรายได้ โดยครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 13,736 บาทต่อเดือน ในปี 2545 เป็น 17,787 บาท ในปี 2549 คิดเป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.58 ต่อปี ขณะที่รายจ่ายครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก 10,889 บาทต่อเดือนในปี 2545 เป็น 14,311 บาทต่อเดือนในปี 2549 ด้วยอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.43

รายได้และรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน

รายได้และรายจ่ายครัวเรือน	2543	2545	2547	2549
สัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 (ร้อยละ)	55.82	58.29	58.30	56.20
รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน (บาท)	12,150	13,736	14,963	17,787
อัตราการเพิ่มของรายได้เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	*-1.38*	*6.33*	*4.37*	*9.03*
รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน (บาท)	9,848	10,889	12,297	14,311
อัตราการเพิ่มของรายจ่ายเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	*-2.64*	*5.15*	*6.27*	*7.88*

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(2.1) ครัวเรือนมีปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 82,485 บาท ในปี 2545 เพิ่มเป็น 116,585 บาท ในปี 2549 โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.33 ต่อปี ส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในการซื้อบ้านและที่ดิน รองลงมาเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ใช้ในการทำธุรกิจและการเกษตร การที่หนี้สินของครัวเรือนปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก ส่วนหนึ่งอาจมาจากพฤติกรรมการบริโภคและความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจที่มีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา ประกอบกับมีการปล่อยสินเชื่อบุคคลมากขึ้น รวมทั้งธุรกิจบัตรเครดิตมีการแข่งขันขยายฐานลูกค้า ขณะที่ ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายเพื่อมุ่งให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินได้มากขึ้นผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน ธนาคารประชาชน และการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เป็นต้น ซึ่งปัญหาหนี้สินครัวเรือนก็เพิ่มมากขึ้น นอกจากจะเป็นปัจจัยเสี่ยงของครัวเรือนเองแล้ว ยังเป็นปัญหาสำคัญที่กระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมที่ภาครัฐไม่อาจละเลยได้

(2.2) **ครัวเรือนมีแนวโน้มเก็บออมเงินลดลง** การเก็บออมเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัว เพื่อมีเงินไว้ใช้เมื่อยามเดือดร้อนและจำเป็น อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาภาวะค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้นจากการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของอัตราเงินเฟ้อในช่วงปี 2546 - 2549 ขณะที่พฤติกรรมการบริโภคของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการบริโภคสินค้าจำเป็นต่อการยังชีพเป็นสินค้าที่เกี่ยวกับภาคบริการหรือสินค้าที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับกลยุทธการตลาดที่อำนวยความสะดวกต่อผู้บริโภค เช่น สินค้าผ่อนส่ง ธุรกิจขายตรง ธุรกิจบัตรเครดิต เป็นต้น ส่งผลให้ครัวเรือนมีการใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้น มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น และมีการออมลดลงจากที่เคยออมเฉลี่ย 3,907 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน ในปี 2545 ลดลงเหลือ 3,491 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน ในปี 2549 โดยสัดส่วนการออมต่อรายได้ลดลงเป็นลำดับจากร้อยละ 28.23 ในปี 2543 เหลือเพียงร้อยละ 19.63 ในปี 2549 ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของครัวเรือนไทย ที่อาจประสบปัญหาไม่มีเงินพอประทังชีพเมื่อผู้เป็นหลักของครอบครัวเกษียณอายุหรือมีเหตุที่ไม่อาจทำงานหารายได้มาจุนเจือครอบครัว จนอาจเป็นปัญหาสังคมหรือปัญหาแก่ภาครัฐได้ในที่สุด

การออมและหนี้สินของครัวเรือน

เงินออม /หนี้สิน	2543	2545	2547	2549
เงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)	3,430	3,907	3,892	3,491
สัดส่วนการออมต่อรายได้ (ร้อยละ)	28.23	28.44	26.01	19.63
สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สิน (ร้อยละ)	56.3	62.4	66.4	64.41
หนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)	68,405	82,485	104,571	116,585
สัดส่วนหนี้ต่อรายได้ (เท่า)	5.63	6.01	6.99	6.55

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
หมายเหตุ : เงินออมเป็นรายได้เฉลี่ยครัวเรือนหักด้วยค่าใช้จ่ายเฉลี่ยครัวเรือน

(3) **คนไทยยังมีหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานไม่เพียงพอ โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง** แม้ว่าภาครัฐจะได้ดำเนินมาตรการเพื่อดูแลความมั่นคงแก่แรงงานในระบบอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และแรงงานในสถานประกอบการซึ่งได้ขยายความคุ้มครองแรงงานให้ครอบคลุมถึงสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ตั้งแต่ปี 2545 ส่งผลให้ในปี 2549 สัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 32.37 จากสัดส่วนร้อยละ 25.90 ในปี 2544 และเมื่อพิจารณาเฉพาะแรงงานที่ประกันตนในระบบประกันสังคมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 17.29 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 23.20 ในปี 2549 อย่างไรก็ตาม การสร้างความมั่นคงปลอดภัยแก่แรงงานยังไม่ครอบคลุมถึงแรงงานนอกระบบอีกเกือบร้อยละ 70 ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบประกันสังคม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานภาคเกษตร หาบเร่-แผงลอย แม้ว่าภาครัฐจะขยายความคุ้มครองการประกันสังคมโดยสมัครใจภายใต้มาตรา 40 ของพระราชบัญญัติประกันสังคมสำหรับกลุ่มที่ไม่มีสิทธิ

อยู่ในระบบประกันสังคมหรือผู้ประกอบอาชีพอิสระ แต่จำนวนผู้ขอเข้าประกันตนในกลุ่มนี้น้อยมากมีเพียง 3 คน เท่านั้น ในปี 2549 เนื่องจาก ผู้ขอรับประกันต้องจ่ายเงินสมทบในอัตราสูงและไม่ได้รับเงินสมทบจากภาครัฐ รวมทั้งได้รับสิทธิประโยชน์ทดแทนที่คุ้มครองน้อยกว่าการประกันสังคมในระบบ

ความมั่นคงและปลอดภัยในการทำงาน

สวัสดิการและความปลอดภัย	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ (ร้อยละ)	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37
สัดส่วนผู้ประกันตนต่อกำลังแรงงาน (ร้อยละ)	17.29	20.15	21.34	21.86	22.73	23.20
สัดส่วนแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน (คนต่อผู้มีงานทำแสนคน)	13.13	12.51	13.70	13.39	13.83	11.90
จำนวนแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน (คน)	4,224	4,129	4,633	4,666	4,888	4,286

ที่มา : การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สำนักงานกองทุนเงินทดแทน และสถิติงานประกันสังคม สำนักงานประกันสังคม

นอกจากนี้ ปัญหาความปลอดภัยในการทำงานยังคงเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตแรงงานไทย แม้ว่าในระยะที่ผ่านมา ภาครัฐจะดำเนินงานด้านการคุ้มครองแรงงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการเข้มงวดให้นายจ้างพัฒนาสถานที่ทำงาน การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัยในการทำงาน ส่งผลให้จำนวนลูกจ้างที่ประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานมีแนวโน้มลดลงจาก 13.13 คนต่อผู้มีงานทำแสนคน ในปี 2544 เป็น 11.90 คน ในปี 2549 อย่างไรก็ตามโดยเฉลี่ยยังมีแรงงานที่ได้รับอันตรายกว่า 4,000 คนต่อปี ทั้งที่ต้องสูญเสียชีวิต ต้องทุพพลภาพ และสูญเสียอวัยวะบางส่วนที่ทำให้แรงงานต้องเผชิญปัญหาในการดำรงชีวิต เป็นภาระของครอบครัวและเป็นปัญหาสังคมที่ทั้งภาครัฐและเอกชนยังคงต้องร่วมมือกันในการดูแลคุณภาพชีวิตของแรงงานไทยให้ดีขึ้น

3.3 ความเข้มแข็งโดยรวมทางเศรษฐกิจยังอยู่ในสถานะภาพที่ดี จากการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพ มีความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีและมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น โดยดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งในช่วงปี 2545 - 2549 มีค่ามากกว่าร้อยละ 70 เมื่อเทียบกับปี 2544 ที่มีค่าร้อยละ 69.22 ซึ่งเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ ที่ดัชนีปรับเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 75.74 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 77.70 ในปี 2549 เศรษฐกิจไทยมีความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้นจากร้อยละ 72.93 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 78.97 ในปี 2549 และมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 64.11 เป็นร้อยละ 69.14 ในช่วงเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจไทยยังมีจุดอ่อนในเรื่องการพึ่งตนเองที่ยังไม่มีทิศทางดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากโครงสร้างการผลิตที่ต้องพึ่งพาภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ต้องนำเข้าสินค้าวัตถุดิบ ตลอดจนน้ำมันในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของระดับการเปิดประเทศ ทำให้ต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้มากขึ้น

แผนภูมิแสดงดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็ง

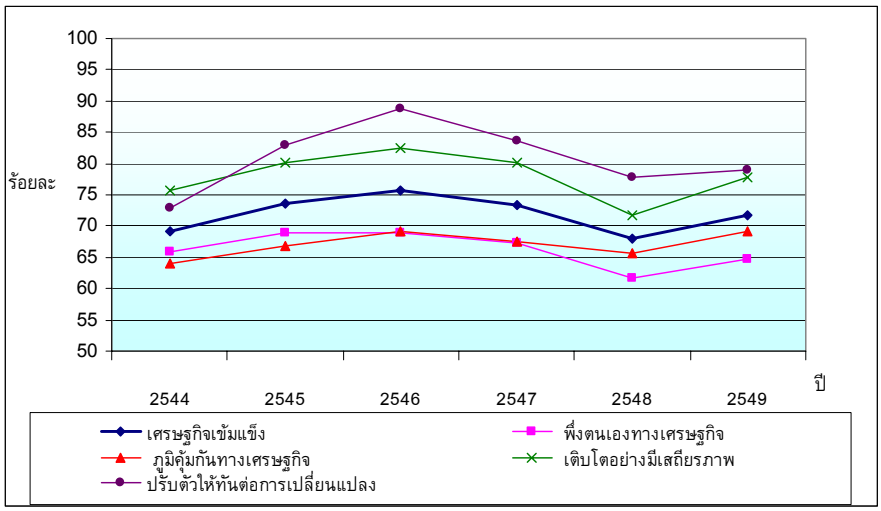

(1) เศรษฐกิจไทยยังคงขยายตัวได้อย่างมีเสถียรภาพ โดยในปี 2549 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ที่ร้อยละ 4.99 แม้จะชะลอตัวลงบ้างเมื่อเทียบกับปี 2545 - 2547 ที่เศรษฐกิจขยายตัวได้สูงกว่าร้อยละ 5.0 แต่จากการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ส่งผลให้การขับเคลื่อนของทุกภาคส่วนสอดประสานซึ่งกันและกัน สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเร่งรัดการเบิกจ่ายของภาครัฐ พร้อมกับการผ่อนคลายนโยบายการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย และการสร้างความเชื่อมั่นต่อการลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศ ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2548 ที่มีอัตราขยายตัวร้อยละ 4.49 และยังมีเสถียรภาพจากอัตราเงินเฟ้อที่ลดแรงกดดันลง อัตราการว่างงานยังต่ำ ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุล และทุนสำรองที่อยู่ในระดับสูง

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นรายไตรมาส พบว่าในไตรมาสแรกของปี 2549 เศรษฐกิจเติบโตในระดับสูงที่ร้อยละ 6.1 แต่ได้ปรับลดลงเป็นร้อยละ 5.0 ในไตรมาสที่สอง และลดลงต่อเนื่องเป็นร้อยละ 4.7 และ 4.2 ในไตรมาสที่สามและสี่ ตามลำดับ ซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและนักลงทุนที่ลดลงจากสถานการณ์ความผันผวนทางการเมือง ส่งผลให้การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและการลงทุนภาคเอกชนลดลงต่อเนื่องจนถึงไตรมาสที่หนึ่งของปี 2550 ทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจทรงตัวอยู่ที่ร้อยละ 4.3

อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศด้านรายจ่าย

หน่วย : ร้อยละ

GDP ด้านรายจ่าย	2544	2545	2546	2547	2548	2549
การใช้จ่ายของครัวเรือน	***4.12***	***5.44***	***6.50***	***6.23***	***4.29***	***3.15***
การใช้จ่ายบริโภคของรัฐบาล	***2.49***	***0.72***	***2.46***	***5.60***	***13.68***	***3.40***
การลงทุนรวม	***1.13***	***6.55***	***12.06***	***-9.95***	***11.05***	***4.00***
▪ ภาคเอกชน	4.95	13.40	17.66	-9.87	10.95	3.90
▪ ภาครัฐบาล	-5.30	-6.25	-0.60	-10.19	11.35	4.50
การส่งออก	***-4.21***	***11.99***	***7.07***	***9.60***	***4.34***	***8.54***
▪ สินค้า	-5.74	12.00	9.46	8.36	4.33	8.97
▪ บริการ	2.58	11.95	-2.69	15.31	4.35	6.66
การนำเข้า	***-5.50***	***13.70***	***8.40***	***13.38***	***9.32***	***1.57***
▪ สินค้า	-6.24	13.32	10.62	12.18	8.82	-0.84
▪ บริการ	-1.38	15.68	-2.99	20.41	12.08	14.33
GDP	**2.17**	**5.32**	**7.14**	**6.28**	**4.49**	**4.99**

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(1.1) การส่งออกยังคงเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ ในช่วงปี 2544 - 2549 เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.07 ต่อปี โดยมีการส่งออกเป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญ ซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวดีต่อเนื่องตามเศรษฐกิจโลกที่ยังคงขยายตัว โดยมูลค่าการส่งออกสินค้าและบริการของไทยได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับจาก 3,386.1 พันล้านบาท ในปี 2544 เป็น 5,764.0 พันล้านบาท ในปี 2549 คิดเป็นร้อยละ 73.74 ของ GDP อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในระยะต่อไป ยังคงมีปัจจัยเสี่ยงจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาชะลอตัวลง และความไม่แน่นอนของราคาน้ำมันในตลาดโลก ซึ่งจะกระทบต่อการส่งออกของไทย ทั้งยังมีปัจจัยเสี่ยงภายในประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและนักลงทุน จากปัญหาความไม่สงบในประเทศ

(1.2) การใช้จ่ายภาครัฐและการลงทุนภาคเอกชนที่เพิ่มขึ้น เป็นแรงเสริมต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอีกทางหนึ่ง เนื่องจากรัฐบาลดำเนินนโยบายขาดดุลการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและมีการเร่งรัดเบิกจ่ายเงินงบประมาณให้เร็วขึ้น โดยการลงทุนภาครัฐและการใช้จ่ายภาครัฐ เพิ่มขึ้นจาก 901 พันล้านบาท ในปี 2544 เป็น 1,395 พันล้านบาท ในปี 2549 ในส่วนของการลงทุนภาคเอกชนถึงแม้ว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2544 แต่มีการหดตัวลงเล็กน้อยร้อยละ 2.4 ในปี 2549 เนื่องจากความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและนักธุรกิจจากปัจจัยด้านลบทางการเมือง และราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นที่คาดว่าน่าจะส่งกระทบถึงการส่งออก

(1.3) แรงกดดันเงินเฟ้อมีแนวโน้มชะลอตัวลงตั้งแต่กลางปี 2549 อัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้นในระยะที่ผ่านมาเกิดจากปัจจัยสำคัญด้านราคาน้ำมันที่ปรับตัวสูงขึ้นมากอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของราคาพืชผลเกษตรที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ทำให้อัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.8 ในปี 2546 เป็นร้อยละ 2.7 ในปี 2547 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 4.5 และ 4.7 ในปี 2548 และ 2549 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ปัญหาเงินเฟ้อเริ่มคลี่คลายลงในกลางปี 2549 โดยอัตราเงินเฟ้อได้ชะลอตัวเป็นลำดับจากร้อยละ 5.7 ในไตรมาสแรกของปี 2549 เป็นร้อยละ 3.3 ในไตรมาสสุดท้าย และยังคงลดลงอย่างต่อเนื่องในไตรมาสแรกของปี 2550 ซึ่งนอกจากจะส่งผลดีต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจไทยแล้ว ยังคงทำให้ภาวะค่าครองชีพของประชาชนดีขึ้นจากกำลังซื้อที่แท้จริงเพิ่มขึ้น

(1.4) ในปี 2549 ดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลและทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ดุลบัญชีเดินสะพัดที่เป็นปัญหาในปี 2548 โดยขาดดุลร้อยละ 2.01 กลับมาเกินดุลร้อยละ 3.53 ในปี 2549 เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจปรับตัวเพิ่มขึ้น ประกอบกับมีแรงสนับสนุนหลักจากการส่งออกสินค้าและบริการที่ขยายตัวได้ดีขึ้น ทั้งในด้านการท่องเที่ยวและการส่งออกสินค้าจำพวกอิเล็กทรอนิคส์ ยานยนต์และหมวดอาหาร โดยมูลค่าดุลการค้าและบริการเกินดุลถึง 308 พันล้านบาท ในปี 2549 จากที่มูลค่าการค้าขาดดุล 93.7 พันล้านบาท ในปี 2548 และเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 1,461.5 พันล้านบาท ในปี 2544 เป็น 2,414.5 พันล้านบาท ในปี 2549

ดุลบัญชีเดินสะพัด ทุนสำรองและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ดุลบัญชีเดินสะพัด /GDP /ทุนสำรอง	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อGDP (ร้อยละ)	**5.31**	**5.54**	**5.56**	**4.24**	**-2.01**	**3.53**
อัตราการเจริญเติบโตของGDP(ร้อยละ)	***2.17***	***5.32***	***7.14***	***6.28***	***4.49***	***4.99***
ดุลบัญชีเดินสะพัด (พันล้านบาท)	**272.8**	**302.1**	**329.2**	**275.0**	**-142.7**	**276.1**
ดุลการค้าและบริการ	333.2	364.7	401.3	315.2	-93.7	308.0
▪ มูลค่าการส่งออกสินค้าและบริการ	3,380.0	3,499.0	3,886.6	4,587.9	5,230.4	5,764.0
▪ มูลค้าการนำเข้าสินค้าและบริการ	3,047.6	3,134.3	3,485.3	4,272.7	5,324.1	5,456.0
รายได้ปัจจัยการผลิตสุทธิต่างประเทศ	-85.1	-88.6	-111.0	-126.2	-169.9	-160.0
เงินโอนสุทธิ	24.7	26.0	38.9	86.0	120.9	128.0
เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ (พันล้านบาท)	1,461.5	1,679.6	1,668.7	1,946.5	2,136.3	2,414.5

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย

(2) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจมีแนวโน้มลดลง เป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนความเข้มแข็งของเศรษฐกิจไทย โดยดัชนีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในช่วงปี 2544 - 2549 มีความผันผวนจากที่เคยอยู่ในระดับร้อยละ 67 - 68 ในปี 2545 - 2547 ได้ลดลงเหลือร้อยละ 61.66 และ 64.65 ในปี 2548 และ 2549 ตามลำดับ อันเนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ที่ส่งผลให้มีการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น รวมทั้งฐานะการออมของประเทศที่ต่ำกว่าการลงทุน จึงต้องพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศ สะท้อนถึงปัญหาความอ่อนแอในเชิงโครงสร้างที่พึ่งพิงภายนอกมากเกินไป

(2.1) โครงสร้างการผลิตของไทยยังคงพึ่งภาคอุตสาหกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ จากนโยบายของรัฐที่ให้การส่งเสริมการลงทุนและการส่งออก ทำให้เศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยการผลิตภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 36.16 ของ GDP ในปี 2544 เป็นร้อยละ 39.35 ในปี 2549 มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยถึงร้อยละ 7.46 ต่อปี ขณะที่ ภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 10.41 ของ GDP ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 8.88 ในปี 2549 โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.51 ต่อปี โดยเฉพาะในปี 2548 ที่การผลิตภาคเกษตรหดตัวลงถึงร้อยละ 3.19 อันเป็นผลจากภาวะภัยแล้งและปัญหาน้ำท่วมพื้นที่การเกษตร และการระบาดของไข้หวัดนก

โครงสร้างภาคการผลิตของไทย

หน่วย : พันล้านบาท

สาขาการผลิต	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)	**3,073.60**	**3,237.04**	**3,468.17**	**3,685.94**	**3,851.30**	**4,044.62**
ภาคเกษตรกรรม	***320.02***	***322.18***	***363.03***	***354.19***	***342.89***	***359.35***
ภาคนอกเกษตรกรรม	***2,753.59***	***2,914.86***	***3,105.13***	***3,331.76***	***3,508.41***	***3,685.27***
▪ อุตสาหกรรม	1,111.46	1,190.81	1,318.28	1,426.09	1,500.10	1,591.53
▪ บริการและอื่นๆ	1,642.13	1,724.06	1,786.85	1,905.67	2,008.31	2,093.74
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)						
ภาคเกษตรกรรม	**10.41**	**9.95**	**10.47**	**9.61**	**8.90**	**8.88**
ภาคนอกเกษตรกรรม	**89.59**	**90.05**	**89.53**	**90.39**	**91.10**	**91.12**
▪ อุตสาหกรรม	36.16	36.79	38.01	38.69	38.95	39.35
▪ บริการและอื่นๆ	53.43	53.26	51.52	51.70	52.15	51.77

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2.2) เศรษฐกิจไทยพึ่งพิงภาคต่างประเทศจากการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนเพิ่มขึ้น การเติบโตของภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้ต้องนำเข้าสินค้าวัตถุดิบและสินค้าทุน เพื่อการผลิตสินค้าและบริการเพื่อการส่งออกเพิ่มมากขึ้น ทำให้มูลค่าการนำเข้าสินค้าทุนและวัตถุดิบมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 36.93 ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ในปี 2545 เป็นร้อยละ 46.24 ในปี 2548 แม้ว่าจะปรับตัวลดลงเหลือร้อยละ 41.08 ในปี 2549 แต่ยังคงมีสัดส่วนสูง สะท้อนว่าขีดความสามารถของประเทศในการพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิตยังคงเป็นจุดอ่อนของไทยที่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก ซึ่งเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกที่มีการแข่งขันรุนแรงมากขึ้น

โครงสร้างการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุน

หน่วย : ร้อยละ

โครงสร้างการนำเข้า	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP	**39.29**	**36.93**	**38.05**	**41.37**	**46.24**	**41.08**
สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าวัตถุดิบต่อ GDP	23.36	22.68	23.32	26.05	28.02	25.51
สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าสินค้าทุนต่อ GDP	16.31	14.86	15.48	16.02	18.17	16.29

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย

(2.3) การออมเริ่มไม่เพียงพอต่อการลงทุน แม้ว่าภาครัฐได้ดำเนินนโยบายระดมเงินออม การปรับอัตราดอกเบี้ยให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีการออมมากขึ้น รวมทั้ง ดำเนินมาตรการทางการคลัง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี การขยายฐานภาษี และมาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการออมระยะยาว แต่ภาพรวมการออมของประเทศเกือบไม่เปลี่ยนแปลง โดยการออมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีสัดส่วนเฉลี่ยประมาณร้อยละ 30.6 ในช่วงปี 2544 - 2548 ขณะที่ การลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสัดส่วนการลงทุนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 24.1 ในปี 2544 เพิ่มขึ้นถึงระดับร้อยละ 31.5 ในปี 2548 ส่งผลให้เงินออมไม่เพียงพอต่อการลงทุนโดยเฉพาะในปี 2548 ที่ช่องว่างการออมต่อการลงทุนลดลงจนติดลบร้อยละ 3.76

การพึ่งตนเองทางด้านการออมของประเทศ

หน่วย : ร้อยละ

การออม /การลงทุน	2544	2545	2546	2547	2548
สัดส่วนการออมต่อ GDP	**30.20**	**30.50**	**30.80**	**31.10**	**30.30**
สัดส่วนการลงทุนต่อ GDP	24.1	23.8	25.0	26.8	31.5
สัดส่วนช่องว่างการออมต่อการลงทุน	25.38	28.28	23.43	16.11	-3.76

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(3) ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจปรับตัวดีขึ้นจากหนี้สาธารณะที่ลดลง แต่ระดับการเปิดประเทศที่เพิ่มขึ้นยังเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ โดยดัชนีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 64.11 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 69.14 ในปี 2549 เป็นผลมาจากสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP ลดลงจากร้อยละ 57.11 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 42.06 ในปี 2549

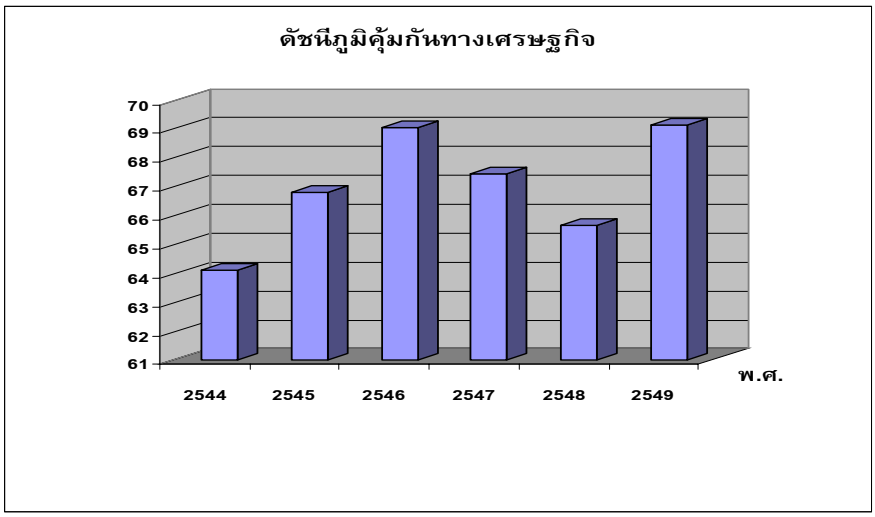

(3.1) หนี้สาธารณะลดลงส่งผลให้ฐานะการคลังของรัฐบาลมีเสถียรภาพเพิ่มขึ้น การลดลงของสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP จนเหลือไม่เกินร้อยละ 50 เป็นไปตามกรอบความยั่งยืนทางการคลังที่รัฐบาลได้กำหนดแนวทางในการบริหารนโยบายการคลังในระยะ 5 - 10 ปี ที่ต้องการปรับลดอัตราส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP จากไม่เกินร้อยละ 55 เป็นไม่เกินร้อยละ 50 ซึ่งภาครัฐสามารถบริหารหนี้สาธารณะให้อยู่ในกรอบดังกล่าวได้ โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่รัฐบาลกำหนดนโยบายงบประมาณแบบสมดุลในปีงบประมาณ 2548 ทำให้ไม่ต้องก่อหนี้เพื่อชดเชยการขาดดุล รวมทั้งการทยอยชำระหนี้ต่างประทศก่อนกำหนด

ฐานะการคลังของประเทศ

หน่วย : ร้อยละ

หนี้สาธารณะ /หนี้ต่างประเทศ /ดุลการคลัง	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP*	**57.11**	**53.89**	**49.41**	**47.54**	**45.89**	**42.06**
สัดส่วนหนี้ต่างประเทศต่อรายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการ	87.28	71.76	54.22	44.38	39.86	39.01
สัดส่วนหนี้ต่างประเทศระยะสั้นต่อหนี้ต่างประเทศทั้งหมด	19.83	20.05	21.06	23.73	30.77	30.60
เงินทุนสำรองระหว่างประเทศต่อหนี้ต่างประเทศระยะสั้น	2.47	3.27	3.87	4.09	3.25	3.65
สัดส่วนดุลการคลังของรัฐต่อ GDP	-1.97	-2.76	-0.69	-1.05	-0.50	0.48

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ ,กรมบัญชีกลาง และธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : * GDP เป็นราคา ณ ปัจจุบัน

(3.2) ระดับการเปิดประเทศที่เพิ่มขึ้นฉุดรั้งให้ภูมิคุ้มกันเศรษฐกิจไทยบกพร่อง[1] การพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพิงการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้ประเทศอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจจากปัจจัยภายนอกประเทศเพิ่มขึ้น โดยระดับการเปิดประเทศเพิ่มขึ้นจาก 125.22 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 143.61 ในปี 2549 จากการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและการส่งออก ขณะที่การส่งออกของไทยยังไม่มีการกระจายสินค้าและตลาดส่งออกที่มากพอ ตลอดจนการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศที่มีความรุนแรงขึ้น ทำให้การส่งออกของไทยมีความเสี่ยงต่อการผันผวนของตลาดโลก ซึ่งระดับการเปิดประเทศที่เพิ่มขึ้น น่าจะส่งผลให้เศรษฐกิจไทยขาดความสมดุลระหว่างการพึ่งเศรษฐกิจในประเทศกับการพึ่งพาภายนอกที่มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลง

ระดับการเปิดประเทศ

หน่วย : ร้อยละ

การเปิดประเทศ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ระดับการเปิดประเทศ	**125.22**	**121.70**	**124.58**	**136.53**	**148.91**	**143.61**
สัดส่วนการส่งออกต่อ GDP	65.86	64.19	65.68	70.69	73.80	73.74
สัดส่วนการนำเข้าต่อ GDP	59.37	57.50	58.90	65.84	75.12	69.80

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(4) การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกยังอยู่ในเกณฑ์ดี จากประสิทธิภาพการผลิตที่มีแนวโน้มดีขึ้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับการวิจัยพัฒนาและการขยายส่วนแบ่งการตลาดให้มากขึ้น โดยดัชนีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 72.93 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 78.97 ในปี 2549 แม้จะชะลอตัวลงจากกว่าร้อยละ 80 ในช่วงปี 2545 - 2547 ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ปัจจัยสนับสนุนสำคัญ ได้แก่ ประสิทธิภาพการผลิตรวมที่ปรับตัวดี ขณะที่ปัจจัยอื่นๆ เช่น การวิจัยและพัฒนา และความสามารถในด้านการตลาดยังไม่ก้าวหน้ามากนัก ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันและการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยในระยะยาว

(4.1) ประสิทธิภาพการผลิตรวมอยู่ในเกณฑ์ดีในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยค่าประสิทธิภาพการผลิตรวมสูงที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับอื่นๆ ที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วงแผนฯ 7 และแผนฯ 8 ที่ค่าประสิทธิภาพการผลิตรวมเฉลี่ยเป็นลบร้อยละ 0.03 และ 1.74 ตามลำดับ ขณะที่ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (ปี 2545 - 2549) ค่าประสิทธิภาพการผลิตรวมเฉลี่ยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 3.26 ทั้งนี้ ในปี 2546 ค่าประสิทธิภาพการผลิตรวม เพิ่มขึ้นสูงสุดถึงร้อยละ 5.06 และลดลงเหลือ

[1] ดัชนีระดับการเปิดประเทศ จะพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าการส่งออกและนำเข้าสินค้าและบริการต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยระดับการเปิดยิ่งมากแสดงว่าเศรษฐกิจของประเทศเสี่ยงต่อการขาดความสมดุลสูงและมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลกมาก

ร้อยละ 1.97 ในปี 2548 เนื่องจากปัจจัยของภาวะภัยแล้งและราคาน้ำมันที่สูงขึ้น และปรับเพิ่มเป็นร้อยละ 2.30 ในปี 2549 โดยพบว่าประสิทธิภาพการผลิตสาขาเกษตรกรรมเป็นตัวฉุดรั้งประสิทธิภาพการผลิตรวมมาตั้งแต่ปี 2547 - 2548 ที่มีค่าติดลบถึงร้อยละ -5.50 และ -6.77 ตามลำดับ สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่ภาคเกษตรกรรมยังต้องพึ่งพิงธรรมชาติและปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ภาคเกษตรมีประสิทธิภาพการผลิตรวมต่ำกว่าการผลิตนอกภาคเกษตรอยู่มาก ยกเว้นในปี 2546 ที่ผลิตผลในภาคเกษตรดีกว่า เนื่องจากการที่ภาคเกษตรขยายตัวได้ดีถึงร้อยละ 6.8 ของปริมาณการผลิต รวมทั้งราคาสินค้าเกษตรที่สูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น

ประสิทธิภาพการผลิตรวม (TFP)

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ภาคเกษตร	1.32	-2.38	10.05	-5.50	-6.77	0.58
นอกภาคเกษตร	-0.74	4.08	3.42	3.65	2.61	2.61
▪ อุตสาหกรรม	-1.84	4.89	7.00	4.46	1.97	1.42
▪ บริการและอื่นๆ	-0.14	3.39	0.74	3.01	2.85	2.50
รวม	**0.62**	**3.38**	**5.06**	**3.59**	**1.97**	**2.30**

ที่มา : สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิต

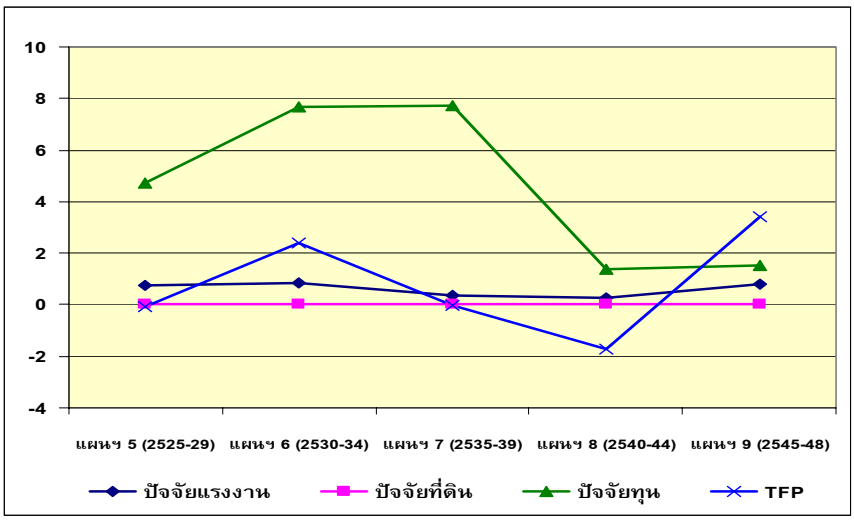

(4.2) ผลิตภาพแรงงานรวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคการผลิต โดยสาขาเกษตรกรรมต่ำกว่าอุตสาหกรรมถึง 9 เท่า เมื่อพิจารณาผลิตภาพแรงงานที่วัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ต่อจำนวนผู้มีงานทำ พบว่า ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ผลิตภาพแรงงานไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับจากที่มีมูลค่าการผลิต 95,534 บาทต่อผู้มีงานทำ ในปี 2544 เพิ่มขึ้นต่อเนื่องเป็น 112,297 บาทต่อผู้มีงานทำ ในปี 2549 ทั้งนี้เพราะภาวะเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับแรงงานที่เข้าสู่ตลาดแรงงานเริ่มมีการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลิตภาพแรงงานตามสาขาการผลิต พบว่ายังมีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะผลิตภาพแรงงานในสาขาเกษตรกรรมต่ำกว่าสาขาอุตสาหกรรมถึง 9.8 เท่า ต่ำกว่าระดับประเทศ 4.5 เท่า และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ 1.6 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ขณะที่สาขาอุตสาหกรรมขยายร้อยละ 4.8 ในช่วงเวลาเดียวกัน จะเห็นว่าสาขาการผลิตที่มีผลิตภาพแรงงานและอัตราการขยายตัวมากที่สุด คือ สาขาสาธารณูปโภค ส่วนสาขาก่อสร้างซึ่งมีผลิตภาพแรงงานต่ำรองลงมาจากสาขาเกษตรกรรม และเป็นเพียงสาขาเดียวที่มีอัตราการขยายตัวหดตัวลง แม้ว่าผลิตภาพแรงงานจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังต่ำกว่าปัจจัยทุน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ประเทศไทยพัฒนาไปสู่สังคมฐานความรู้ และการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงส่งผลให้ความต้องการแรงงานที่ไม่มีคุณภาพลดลง ซึ่งถ้าจะทำให้ปัจจัยแรงงานมีบทบาทต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้น จำเป็นจะต้องพัฒนาคุณภาพแรงงานให้มากขึ้น

ผลิตภาพแรงงานตามสาขาการผลิต

หน่วย : บาทต่อผู้มีงานทำ

สาขาการผลิต	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สาขาเกษตรกรรม	**23,556**	**23,448**	**26,494**	**25,223**	**24,495**	**25,191**
นอกเกษตรกรรม	**148,141**	**151,366**	**153,264**	**156,673**	**161,515**	**169,419**
▪ อุตสาหกรรม	195,704	203,105	212,699	222,459	232,542	247,432
▪ การก่อสร้าง	48,315	47,337	44,732	44,092	43,625	45,961
▪ สาธารณูปโภค	595,947	684,081	686,372	730,081	812,466	759,413
▪ การบริการ และอื่น ๆ	95,007	97,245	94,967	97,641	96,412	101,324
ผลิตภาพแรงงานรวม	**95,534**	**98,101**	**102,461**	**105,554**	**108,724**	**112,297**

ที่มา : ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) สำนักบัญชีประชาชาติ สศช.
รายงานการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรทั่วราชอาณาจักร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(4.3) ประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญในประเด็นด้านการวิจัยและพัฒนาน้อย โดยถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP จะเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 0.17 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 0.28 ในปี 2549 ก็ยังต่ำกว่าที่กำหนดไว้ร้อยละ 0.4 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 อย่างไรก็ตาม จำนวนการจดทะเบียนสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตรโดยคนไทยได้เพิ่มขึ้นจากปี 2544 จำนวน 759 รายการ เป็น 1,318 รายการ ในปี 2549

ค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP
และจำนวนการจดทะเบียนสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตรโดยคนไทย

การวิจัยและพัฒนาและสิทธิบัตร	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP (ร้อยละ)	0.17	0.18	0.15	0.15	0.26	0.28
จำนวนการจดทะเบียนสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตรโดยคนไทย (ราย)	759	1,011	1,273	1,231	1,097	1,318

ที่มา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมทรัพย์สินทางปัญญา

(4.4) สมรรถนะการแข่งขันของไทยในเวทีโลกเกือบไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าสัดส่วนการส่งออกของไทยยังอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ส่วนแบ่งตลาดส่งออกของไทยในตลาดโลกยังอยู่ในอัตราคงที่ โดยอยู่ที่ระดับร้อยละ 1.07 - 1.09 ในช่วงปี 2544 - 2549 ซึ่งสะท้อนสมรรถนะการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีโลกยังไม่ก้าวหน้ามากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนการส่งออกของประเทศไทยต่อการส่งออกของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียที่กำลังพัฒนา (Asia's Developing Countries) สัดส่วนการส่งออกของประเทศไทยลดลงจากร้อยละ 10.98 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 8.03 ในปี 2549 อันเป็นผลมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มดังกล่าว โดยเฉพาะจีน อินเดีย และเวียดนาม โดยสัดส่วนการส่งออกของประเทศในกลุ่มดังกล่าวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 ในช่วงปี 2544 - 2549

ส่วนแบ่งตลาดส่งออกไทยในตลาดโลกและกลุ่มประเทศเอเชียที่กำลังพัฒนา

หน่วย : ร้อยละ

ส่วนแบ่งตลาดส่งออก	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ส่วนแบ่งตลาดส่งออกของไทยในตลาดโลก	1.07	1.07	1.08	1.07	1.08	1.09
สัดส่วนการส่งออกของประเทศไทยต่อการส่งออกของกลุ่มประเทศเอเชียที่กำลังพัฒนา	10.98	10.09	9.61	9.06	8.41	8.03
สัดส่วนการส่งออกของกลุ่มประเทศเอเชียที่กำลังพัฒนาในตลาดโลก	9.78	10.64	11.23	11.82	12.84	13.57

ที่มา : กรมศุลกากร ,International Monetary Fund (IMF)

3.4 ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจปรับตัวดีขึ้นในปี 2549 จากระดับที่ต้องเร่งแก้ไขในปี 2544 เนื่องจากการกระจายผลตอบแทนในแต่ละสาขาการผลิตเท่าเทียมมากขึ้น ขณะที่ ความยากจนและการกระจายรายได้ยังคงเป็นปัญหาความสำคัญของสังคมไทย โดยดัชนีความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 50.88 ปี 2544 เป็นร้อยละ 63.73 ในปี 2549 เนื่องจากการกระจายผลตอบแทนต่อกำลังแรงงานในแต่ละสาขาการผลิตเป็นไปอย่างเท่าเทียมมากขึ้น ค่าดัชนีจึงปรับตัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 51.94 มาอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 71.64 ในช่วงเวลาเดียวกัน ขณะที่ ความยากจนและการกระจายรายได้ แม้จะปรับตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสุขของสังคมไทยโดยรวม

แผนภูมิแสดงดัชนีแสดงความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

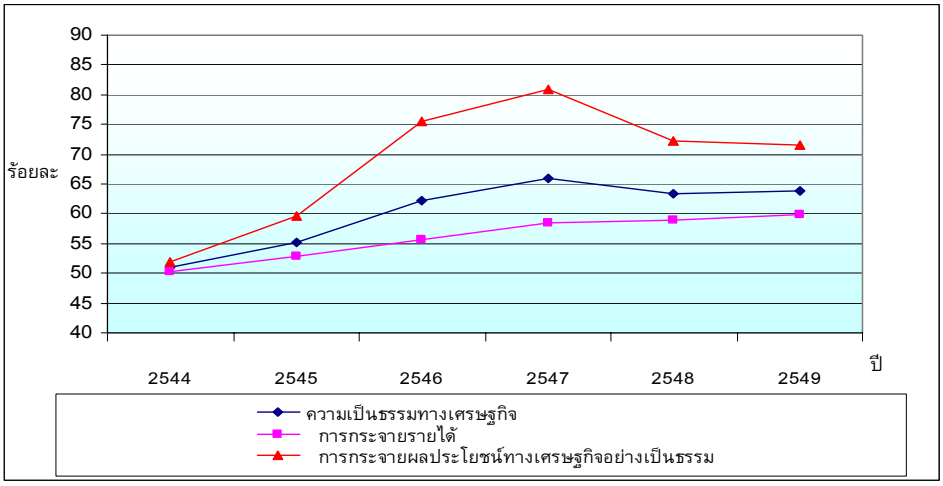

(1) ปัญหาความยากจนลดลงอย่างต่อเนื่อง คนจนลดลงถึง 3 ล้านคน ในช่วงปี 2545 - 2549 โดยสัดส่วนคนจนด้านรายจ่าย[2]ลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 14.93 ของประชากรทั้งประเทศ คิดเป็นคนจน 9.1 ล้านคน ในปี 2545 เหลือร้อยละ 9.55 ในปี 2549 หรือคิดเป็นจำนวนคนจน 6.1 ล้านคน อันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตอยู่ในระดับดี ประกอบกับการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถให้คนยากจนผ่านการดำเนินตามนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนต่างๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างศักยภาพและขีดความสามารถให้คนยากจนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

[2] สัดส่วนคนจน คำนวณจากจำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนหารด้วยจำนวนประชากรทั้งหมดคูณด้วยร้อย

ความยากจนและช่องว่างรายจ่าย

ความยากจน /ช่องว่างรายจ่าย	2543	2545	2547	2549
สัดส่วนคนจนด้านรายจ่าย (ร้อยละ)	20.98	14.93	11.16	9.55
จำนวนคนจน (ล้านคน)	12.6	9.1	7.0	6.1
สัมประสิทธิ์จินี่[3] ของรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	0.428	0.418	0.425	0.418
ช่องว่างรายจ่าย (กลุ่ม20 % สุดท้าย/กลุ่ม20 % แรก) (เท่า)	8.09	7.72	8.00	7.90
▪ สัดส่วนรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค 20 % แรกที่มีรายจ่ายน้อยที่สุด	6.15	6.32	6.17	6.15
▪ สัดส่วนรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค 20 % สุดท้ายที่มีรายจ่ายมากที่สุด	49.74	48.78	49.37	48.54

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ สศช.

(2) ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายและการกระจายรายได้ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทย แม้ผลการพัฒนาประเทศได้ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้ดีขึ้นอย่างมาก จนกระทั่งสามารถลดสัดส่วนและจำนวนคนจนลงได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายผลการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น ส่งผลให้ช่องว่างรายจ่ายและรายได้ของกลุ่มคนในสังคมไทยห่างกันมากขึ้น

(2.1) คนมีรายได้น้อยกลับมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้ ขณะที่ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายยังอยู่ในระดับสูง แม้ว่าปัญหาความยากจนจะบรรเทาลง แต่เมื่อพิจารณาช่องว่างรายจ่ายของกลุ่มประชากรที่มีรายจ่ายมากที่สุดร้อยละ 20 ต่อกลุ่มประชากรที่มีรายจ่ายน้อยที่สุดร้อยละ 20 เพิ่มสูงขึ้นจาก 7.7 เท่า ในปี 2545 เป็น 7.9 เท่า ในปี 2549 นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ 20 ของประชากร มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่ารายได้เฉลี่ย โดยมีรายจ่ายเฉลี่ย 1,525 บาทต่อคนต่อเดือน ในปี 2549 แต่มีรายได้เฉลี่ยเพียง 1,003 บาทต่อคนต่อเดือน ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้มากที่สุดร้อยละ 20 ของประชากร จะมีรายจ่ายเฉลี่ย 8,317 บาทต่อคนต่อเดือน และมีรายได้เฉลี่ย 14,693 บาท แสดงให้เห็นว่าคนที่มีรายได้น้อยมีรายได้ไม่สัมพันธ์กับรายจ่าย ต้องกู้หนี้ยืมสินมาเพื่อใช้จ่ายให้เพียงพอกับการดำรงชีวิต ส่งผลให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

[3] ค่าสัมประสิทธิ์จินี่ (Gini Coefficient) เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในรูปของสัดส่วน (Gini Ratio) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งค่าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงว่าความไม่เท่าเทียมกันของรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค/รายได้มีมากขึ้น โดยคำนวณจากการใช้ค่าของพื้นที่ระหว่าง Lorenz curve ของการกระจายรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค/รายได้ กับเส้นการกระจายรายจ่าย/รายได้สัมบูรณ์เป็นตัวตั้ง และค่าของพื้นที่ใต้เส้นการกระจายรายจ่าย/รายได้สัมบูรณ์ทั้งหมดเป็นตัวหาร

(2.2) คนไทยเพียงหนึ่งในห้ามีรายได้รวมกันมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้รวมทั้งประเทศ แม้ว่าการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับนโยบายรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจรากหญ้าที่ช่วยสร้างงาน เพิ่มรายได้และโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนให้กับประชาชนทุกภูมิภาค ทำให้คนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและลดปัญหาความยากจนลงได้ในระดับหนึ่ง แต่ผลประโยชน์จากการพัฒนายังกระจายไม่ทั่วถึงทั้งสังคม ส่งผลให้ช่องว่างรายได้ของประชาชนห่างกันมากขึ้น โดยสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ (Gini Coefficient) ลดลงจาก 0.507 ในปี 2545 เป็น 0.493 ในปี 2547 ขณะที่ ปี 2549 ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้เท่ากับ 0.515 นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบช่องว่างความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มผู้มีรายได้สูงที่สุดและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่สุดเท่ากับ 14.66 เท่า โดยคนที่จนที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรมีสัดส่วนของรายได้เพียงร้อยละ 3.84 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ ขณะที่คนรวยที่สุดร้อยละ 20 ของประชากรหรือคิดเป็นหนึ่งในห้าของประชากรทั้งประเทศกลับมีสัดส่วนของรายได้ถึงร้อยละ 56.29 ซึ่งเป็นรายได้รวมกันมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้รวมทั้งหมดของประเทศ ขณะที่ คนส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ของประเทศมีส่วนแบ่งรายได้เพียงหนึ่งในสี่ของรายได้ทั้งหมด

สัมประสิทธิ์จินี่และช่องว่างการกระจายรายได้

การกระจายรายได้	2541	2543	2545	2547	2549
สัมประสิทธิ์จินี่ของรายได้	0.507	0.522	0.507	0.493	0.515
ช่องว่างการกระจายรายได้ (ควินไทล์ 5 / ควินไทล์ 1) (เท่า)	13.06	14.55	13.23	12.10	14.66
▪ สัดส่วนการถือครองรายได้ของ ปชก. 20 % แรกจนที่สุด	4.30	3.95	4.23	4.54	3.84
▪ สัดส่วนการถือครองรายได้ของ ปชก. 20 % สุดท้ายรวยที่สุด	56.13	57.45	55.91	54.86	56.29

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ สศช.

(3) การกระจายผลตอบแทนต่อกำลังแรงงานระหว่างสาขาการผลิตมีทิศทางดีขึ้น แม้ว่าการผลิตสาขาเกษตรกรรมและก่อสร้างยังคงเสียเปรียบภาคการผลิตอื่น การกระจายผลตอบแทนในแต่ละสาขาการผลิตที่เท่าเทียมกัน แสดงถึงการจัดสรรทรัพยากรที่สอดคล้องกันของสัดส่วนผลผลิตและผู้มีงานทำ โดยพิจารณาจากค่าเปรียบเทียบการกระจายตัวของผลผลิตระหว่างสาขาการผลิตกับการกระจายตัวของกำลังแรงงานที่ทำงานอยู่ในสาขานั้นๆ มาคำนวณหาค่าความไม่เท่าเทียมหรือดัชนีไทล์ (Theil Index)[4] พบว่า การกระจายผลตอบแทนในแต่ละสาขาการผลิตมี

[4] ดัชนีความไม่เท่าเทียม หรือ Theil Index เป็นการเปรียบเทียบสัดส่วนผลผลิตมวลรวมกับสัดส่วนประชากรหรือผู้มีงานทำของแต่ละพื้นที่เทียบกับประเทศ หากสัดส่วนผลผลิตที่ได้จากแต่ละพื้นที่หรือสาขาการผลิตมีการกระจายในลักษณะเดียวกับการกระจายตัวของประชากร แสดงถึงการกระจายผลตอบแทนจากการผลิตที่เป็นไปอย่างเท่าเทียม ในทางตรงกันข้ามหากส่วนผลผลิตของพื้นที่ (หรือสาขาการผลิต) มีจำนวนที่มากหรือน้อยกว่าเมื่อเทียบกับสัดส่วนประชากรหรือผู้มีงานทำ จะแสดงถึงความไม่สมดุลของผลตอบแทนในพื้นที่และสาขาการผลิต ที่ควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในทางสังคม ในกรณีที่มีการกระจายการผลิตเท่าเทียมกัน หมายถึง สัดส่วนผลผลิตสอดคล้องกับสัดส่วนประชากรหรือผู้มีงานทำ ค่าดัชนีไทล์ในสาขานั้นมีค่าเป็น 0 ในกรณีที่มีการกระจายไม่เท่าเทียมหมายถึงสัดส่วนผลผลิตไม่สอดคล้องกับสัดส่วนประชากรหรือผู้มีงานทำ ค่าดัชนีไทล์รายสาขามีค่าเป็นค่าบวกหรือลบ ค่าบวก หมายถึงผลตอบแทนในสาขานั้นได้รับสูงเกินไป ค่าลบหมายถึงผลตอบแทนในสาขานั้นได้รับต่ำเกินไป

แนวโน้มดีขึ้นจากร้อยละ 0.161 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 0.146 ในปี 2549 อย่างไรก็ตาม ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างผลตอบแทนการผลิตรายสาขา โดยการผลิตสาขาเกษตรกรรมและก่อสร้างยังเป็นสาขาการผลิตที่เสียเปรียบการผลิตสาขาอื่น โดยค่าความไม่เท่าเทียมเป็นลบมาโดยตลอด ทั้งนี้ เนื่องจากประสิทธิภาพการผลิตและผลตอบแทนแรงงานในภาคนี้ยังต่ำกว่าการผลิตทุกสาขา สำหรับการผลิตสาขาอื่นมีค่าความไม่เท่าเทียมเป็นบวกเกือบทั้งหมดหรือมีมูลค่าการผลิตสูงกว่าแรงงานที่มีอยู่ โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรมและบริการที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบด้านการผลิตจำนวนมาก และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิต

ดัชนีความไม่เท่าเทียม (Theil Index) ของการผลิตต่อผู้มีงานทำ

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	2544	2545	2546	2547	2548	2549
เกษตรกรรม	**-0.0607**	**-0.0608**	**-0.0609**	**-0.0595**	**-0.0588**	**-0.0608**
นอกเกษตรกรรม	**0.1787**	**0.1728**	**0.1565**	**0.1494**	**0.1479**	**0.1519**
▪ อุตสาหกรรม	0.0927	0.0936	0.0973	0.0943	0.0972	0.1028
▪ การก่อสร้าง	-0.0064	-0.0070	-0.0079	-0.0089	-0.0096	-0.0089
▪ การบริการและอื่นๆ	0.0160	0.0170	0.0100	0.0113	0.0074	0.0051
ดัชนีไทล์ (Theil index)	**0.1610**	**0.1552**	**0.1435**	**0.1394**	**0.1460**	**0.1463**

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักบัญชีประชาชาติ สศช. และการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(4) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทเกือบร้อยละ 40 ของภาคเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือ SMEs ให้เป็นฐานที่ใหญ่ขึ้นของระบบเศรษฐกิจ นับเป็นการส่งเสริมการมีสัมมาชีพและเพิ่มรายได้ ทั้งนี้เพราะ SMEs เป็นการผลิตที่ใช้วัตถุดิบการผลิตในประเทศสูง ก่อให้เกิดรายได้จากการส่งออก และส่งผลต่อการจ้างงานและการเพิ่มรายได้ของคน อย่างไรก็ตาม พบว่าสัดส่วนของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อ GDP มีแนวโน้มลดลงจากสัดส่วนร้อยละ 42.1 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 39.65 ต่อ GDP ในปี 2548 และมีมูลค่า 2,816.64 พันล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.6 ต่อปี ในช่วงปี 2544 - 2548 ขณะที่ วิสาหกิจขนาดใหญ่ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจของประเทศ มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 45.9 ในปี 2548 และยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยถึงร้อยละ 5.82 ต่อปี

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจขนาดใหญ่

หน่วย : ร้อยละ

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม /ขนาดใหญ่	2544	2545	2546	2547	2548
มูลค่าผลิตภัณฑ์และบริการของ SMEs (ล้านบาท)	2,161,423	2,248,474	2,367,110	2,598,657	2,816,641
สัดส่วนของ SMEs ต่อ GDP	42.10	41.25	39.92	39.96	39.65
อัตราการขยายตัวของ SMEs ณ ราคาคงที่	1.2	3.2	3.6	6.3	3.7
สัดส่วนของวิสาหกิจขนาดใหญ่ต่อ GDP	44.4	44.8	45.4	45.4	45.9
อัตราการขยายตัวของวิสาหกิจขนาดใหญ่	2.8	6.2	8.4	6.2	5.5

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเศรษฐกิจในอดีตที่ผ่านมา มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยมิได้ตระหนักถึงความสมดุล ความยั่งยืนและรากฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งมั่นคง อย่างไรก็ตามแนวคิดทิศทางการพัฒนาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เริ่มปรับเปลี่ยนโดยมุ่งความสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ พึ่งตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรู้เท่าทัน รวมทั้งการกระจายผลการพัฒนาอย่างเป็นธรรม เพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

จากการพัฒนาที่ผ่านมา โดยเฉพาะในระยะปี 2544 - 2549 ส่งผลเชิงบวกให้แก่คนไทย โดยมีหลักประกันในการทำงานและในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น การว่างงานลดลง ความยากจนด้านรายจ่ายมีแนวโน้มลดลง แต่ช่องว่างการกระจายรายได้ยังเป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจไทยโดยรวมเจริญเติบโตค่อนข้างดี มีเสถียรภาพ โดยอัตราความเจริญเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 5.1 ซึ่งเป็นระดับที่น่าพอใจ แต่ยังประสบปัญหาการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจจากการนำเข้าน้ำมันและวัตถุดิบเพื่อการผลิตต่าง ๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก ซึ่งความสำเร็จของนโยบายส่งเสริมการส่งออกนี้ยังได้ส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยมุ่งไปเน้นที่การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมแทนที่ภาคเกษตร การที่ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวทำให้แรงงานภาคเกษตรเคลื่อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจขาดความสมดุล นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยเปิดประเทศทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยอ่อนไหวกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรส่งเสริมการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและสนับสนุนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศเพื่อลดการนำเข้า รวมทั้งเสริมสร้างระบบการออมภายในประเทศให้ดีขึ้น ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันประเทศให้รองรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก เร่งเสริมสร้างการวิจัยและพัฒนาให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อต่อยอดให้กับภาคอุตสาหกรรม พร้อมทั้งสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์การพัฒนาให้เท่าเทียมกัน โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

4.1 ปรับโครงสร้างการผลิต และพัฒนาองค์ความรู้ในการผลิต รวมทั้งขยายตลาดทางการค้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการ

(1) ปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรวมในทุกภาคการผลิต โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการให้เหมาะสมกับฐานการผลิตของประเทศ ควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็น

ที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

(2) เร่งพัฒนาองค์ความรู้และบริหารองค์ความรู้ในการผลิตอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น จนถึงผู้ประกอบการรายย่อยหรือผู้ประกอบการใหม่ เพื่อรองรับการก้าวไปสู่วิถีการผลิตบนฐานความรู้ (Knowledge - based production) และควรจัดกิจกรรมบ่มเพาะธุรกิจที่เข้มข้นและต่อเนื่องเพื่อเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการที่มีศักยภาพแบบมืออาชีพทั่วประเทศ รวมถึงพัฒนาเป็นเครือข่ายวิสาหกิจภายในประเทศ และผลักดันให้กลุ่มผู้ประกอบการที่มีความพร้อมให้สามารถก้าวสู่สากลได้

(3) ขยายตลาดและโอกาสทางการค้าเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะตลาดสินค้าเกษตร เพื่อให้สอดรับกับการปรับโครงสร้างสินค้าภาคเกษตร รวมทั้งส่งเสริมการเจรจาความร่วมมือด้านอาหารและสินค้าเกษตรในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อส่งเสริมการขยายตลาดและแก้ไขปัญหาด้านสินค้าเกษตร

4.2 สนับสนุนการลดการพึ่งพิงจากปัจจัยภายนอก ในด้านการนำเข้าสินค้าทุน วัตถุดิบ และพลังงาน

(1) รณรงค์ให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนพลังงาน และสร้างจิตสำนึกให้ร่วมกันอนุรักษ์พลังงานและใช้พลังงานอย่างประหยัด รวมทั้งส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนหรือพลังงานทางเลือกต่างๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น ก๊าซธรรมชาติ NGV ก๊าซโซฮอล์ และไบโอดีเซล

(2) ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพลังงานทางเลือกและพลังงานทดแทน เพื่อสามารถรองรับความต้องการในภาวะขาดแคลน รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในภาคขนส่ง อุตสาหกรรมและครัวเรือน โดยใช้มาตรการจูงใจและมาตรการบังคับ

(3) ปรับปรุงกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการให้ใช้สินค้าทุนและวัตถุดิบนำเข้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งเสริมให้กระบวนการผลิตมีการเชื่อมโยงอย่างครบวงจร เพื่อให้ความต้องการใช้สินค้านำเข้าต่อหน่วยการผลิตลดลงและมีสัดส่วนมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

4.3 ส่งเสริมการออมและสร้างเสริมระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ โดยการ

(1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจ ด้วยความประหยัด สร้างวินัยในการใช้จ่าย รู้จักเก็บออม และส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง

(2) ส่งเสริมระบบการออมทั้งระบบของประเทศเพื่อลดการพึ่งพิงแหล่งการเงินจากภายนอก ทั้งการออมภาครัฐ ภาคเอกชน และระดับครัวเรือน เพื่อให้มีเงินออม

พอเพียงเพื่อการลงทุนพัฒนาในประเทศ ควบคู่กับการสร้างพฤติกรรมการออมครัวเรือนที่เหมาะสมในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิตในอนาคต

(3) พัฒนาองค์กรการเงินชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมการออมรายย่อยและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน

(4) สร้างเสริมระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และมีมาตรการการเงินที่เหมาะสม ยืดหยุ่น และโปร่งใส รวมทั้งพัฒนาตลาดทุนให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป

4.4 ส่งเสริมและพัฒนาระบบการวิจัยและพัฒนา โดยการ

(1) ส่งเสริมระบบการวิจัยและพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และการผลิตการคิดค้นนวัตกรรม โดยเฉพาะการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยให้พัฒนาก้าวไกล โดยการเพิ่มค่าใช้จ่ายของภาครัฐผ่านทางรูปแบบการพัฒนาต่างๆ อาทิ ระบบการศึกษา สื่อการเรียนการสอน การกระจายข้อมูลข่าวสารเรื่องการวิจัยและพัฒนาให้ทั่วถึงทั้งประเทศ ตลอดจนส่งเสริมการผลิตเพื่อการค้าให้แก่นวัตกรรมเหล่านี้

(2) พัฒนาการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge management) ให้แก่ประชาชนไทยอย่างทั่วถึง ทั้งในด้านการศึกษา การวิจัยและพัฒนา โดยส่งเสริมให้มีวิทยากรหรือกลุ่มผู้นำในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดความรู้อันเป็นประโยชน์ต่างๆ ให้กับประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการจดสิทธิบัตรต่างๆ

4.5 สนับสนุนให้เกิดการกระจายผลประโยชน์การพัฒนาและการกระจายรายได้สู่ประชาชนในชุมชน โดยการ

(1) พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน โดยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ครบวงจร สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยีและการตลาดจากภาครัฐ

(2) สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุน โดยเพิ่มศักยภาพและจัดกลไกอำนวยความสะดวก เพื่อให้ประชาชนและผู้ประกอบการขนาดเล็กสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อย่างทั่วถึง โดยอาศัยสถาบันการเงินชุมชนให้บริการเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพแก่คนในชุมชนได้ทั่วถึงและเชื่อมโยงกับธนาคารของรัฐและธนาคารพาณิชย์

(3) สนับสนุนการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค เพื่อให้เกิดการจ้างงานและกระจายรายได้สู่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อลดความแตกต่างระหว่างชนบทและเมือง และแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้มาตรการทางการเงินและการคลังหรือสิทธิประโยชน์ทางภาษี

4.6 พัฒนาศักยภาพแรงงานและปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี ให้ครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม โดย

(1) ยกระดับสมรรถนะแรงงานให้สูงขึ้นตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปถึงระดับวิชาชีพ โดยเพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน ให้สามารถรองรับและเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและพร้อมก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โดย

(1.1) เสริมสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชนและชุมชนเข้ามาร่วมจัดหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ และหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นที่หลากหลายสำหรับแรงงาน เพื่อสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับศักยภาพ และสอดคล้องกับทิศทางความต้องการของตลาดแรงงาน

(1.2) เร่งผลักดันระบบคุณวุฒิวิชาชีพในสาขาที่มีความพร้อมและสอดคล้องกับความต้องการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานะการทำงานให้ได้ตามมาตรฐานอาชีพ และค่าจ้างที่เหมาะสมกับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้แรงงานเพิ่มผลิตภาพแรงงานและมีเส้นทางความก้าวหน้าทางอาชีพ

(2) เพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักประกันสังคมเพื่อสร้างหลักประกันแก่คนทุกช่วงวัย

(2.1) ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกในการจัดสวัสดิการทางสังคม โดยเสริมสร้างระบบกองทุนการออมชุมชนเพื่อสวัสดิการและการชราภาพ เป็นการสร้างหลักประกันให้ความคุ้มครองแก่สมาชิกชุมชนซึ่งครอบคลุมถึงแรงงานนอกระบบ กลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

(2.2) เพิ่มประสิทธิภาพระบบกลไกการทำงานที่มีอยู่ของภาครัฐ เอกชน และชุมชน ให้เอื้อต่อการจัดการสวัสดิการสังคมในรูปแบบที่หลากหลายให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับผู้ที่อยู่นอกระบบประกันสังคม

บทที่ 6

สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล

1 บทนำ

ผลจากการดำเนินชีวิตของคนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ จะมีต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ และจะส่งผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคม สังคมที่มีการดำเนินชีวิตร่วมกันบนปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอและมีความสมานฉันท์ ไม่เบียดเบียนกันจะทำให้สภาพแวดล้อมทางสังคมดี แต่หากการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการเบียดเบียนกัน จะนำมาซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตในสังคมให้มีความสุขได้ ทำนองเดียวกันกับการดำเนินชีวิตร่วมกับธรรมชาติ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็จะดี ในทางตรงกันข้าม หากการอยู่ร่วมกับธรรมชาติเป็นไปโดยเบียดเบียน มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินความสามารถในการรองรับแล้ว จะทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตให้มีความอยู่เย็นเป็นสุขได้

ดังนั้น การที่จะทำให้สภาพแวดล้อมทางสังคมและธรรมชาติดี มีคุณภาพที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมได้นั้น จะต้องนำเอาหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยสังคมต้องมีความพอประมาณกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ในขณะเดียวกันทุกคนในสังคมที่อยู่ร่วมกันต้องมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมจากปัญหายาเสพติด จึงจะทำให้สังคมมีความสงบสุข การมีคุณธรรมนั้นรวมถึงการไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ด้วยการไม่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้จนเกินความสามารถในการฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ จนเป็นเหตุให้ระบบนิเวศขาดความสมดุลและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่กลายเป็นพิษต่อสุขภาพอนามัย และทุกคนในสังคมต้องมีจริยธรรมในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า และให้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงยึดหลักพอประมาณในการบริโภค ลดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยลง

ด้วยความสำคัญของสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศต่อความอยู่เย็นเป็นสุข สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดย

สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล *หมายถึง การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ อาศัยอยู่ในสังคมที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพและมีระบบนิเวศที่สมดุล เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและยั่งยืน*

2 แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล

การพัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศนั้น ภาครัฐได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาฯ โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 7 ได้กำหนดแนวทางและมุ่งเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบสาธารณูปโภค ให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีแผนงานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่กำหนดให้มีแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมและลดปัญหาอาชญากรรม ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการพัฒนาที่พึ่งพาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักในการผลิตสินค้าและบริการ ส่งผลให้ ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ ระบบนิเวศขาดความสมดุล ของเสียที่เหลือจากขบวนการผลิตและบริโภคถูกปล่อยทิ้ง โดยขาดการบำบัดที่เหมาะสม เป็นปัญหาต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 จึงให้มีการปรับปรุงกฎหมายข้อบังคับในการควบคุมมลภาวะต่างๆ มีการกำหนดนโยบายสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 7 นั้น แม้ว่าระบบสาธารณูปโภคต่างๆ จะได้รับการพัฒนา แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพและความทั่วถึง และยังคงมีปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ทรัพยากรธรรมชาติยังคงถูกทำลายและคุณภาพสิ่งแวดล้อมลดลงอย่างต่อเนื่อง

2.1 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 เป็นช่วงของการเพิ่มประสิทธิภาพสาธารณูปโภค การสร้างความร่วมมือในการป้องกันและแก้ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด พร้อมกับเร่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น ระบบสาธารณูปโภคที่พัฒนาขึ้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ก่อนหน้านี้ได้รับการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ และยกระดับคุณภาพขึ้น เพื่อสนับสนุนการเพิ่มสมรรถนะการผลิต และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 พร้อมๆ กับการสร้างความร่วมมือในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ด้วยการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรประชาชน และใช้สื่อสาธารณะในการดำเนินการดังกล่าว พร้อมทั้งพัฒนาระบบการบำบัด และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ส่งเสริมงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนให้มีส่วนร่วม ตลอดจนประสานความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อสกัดกั้นขบวนการผลิตและค้ายาเสพติด ผลการดำเนินการทำให้ประชาชนเข้าถึงสาธารณูปโภคได้ทั่วถึงมากขึ้น แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท ส่วนปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดลดความรุนแรงลงจนถึงกลางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เท่านั้น ก่อนที่จะเริ่มขยับตัวสูงขึ้นอีกในช่วงปลายของแผนฯ

สำหรับปัญหาด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ร่อยหรอและเสื่อมโทรมในช่วงก่อนหน้าได้รับการดูแลรักษาให้ดีขึ้น โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 ได้กำหนดแนวทางฟื้นฟู และบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พร้อมกับมีการกำหนดแนว

ทางการลดปริมาณ และการแพร่กระจายมลพิษ ด้วยการใช้ระบบการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐาน ควบคู่กับการจัดทำแผนปฏิบัติการควบคุมมลพิษ ปรับปรุงกฎระเบียบในการดูแลสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ และเพิ่มบทบาทความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ผลการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 แม้จะปรับปรุงและแก้ไขปัญหาไปได้บ้าง แต่ยังมีหลายเรื่องที่ยังไม่เกิดผลมากนัก เช่น ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ และผลกระทบจากวัฒนธรรมการผลิตและการบริโภคที่รับอิทธิพลจากต่างชาติ เช่น ลัทธิบริโภคนิยม ที่มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และมีการปล่อยของเสียและมลพิษเกินกว่าระดับที่จำเป็น เป็นต้น

จากการพัฒนาที่ผ่านมา การดำเนินการเพื่อการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตทั้งระบบสาธารณูปโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำประปา และความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ก็ยังมีปัญหาของความไม่ครอบคลุมในเชิงพื้นที่ และความไม่พอเพียงในด้านของที่อยู่อาศัย นอกจากนั้น ผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา ยังไม่สามารถลดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยในการผลิตสินค้าและบริการ มีการปลดปล่อยของเสียจากทั้งกระบวนการผลิตและบริโภค ออกมาคุกคามคุณภาพสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดมลพิษในรูปแบบต่างๆ และความไม่สมดุลของระบบนิเวศ ทำให้ต้องมีการดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังกล่าว ต่อไป

2.2 ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เน้นการกระจายสาธารณูปโภคสู่ภูมิภาค เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการ ควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูฐานทรัพยากร แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดให้มีการกระจายการพัฒนาสาธารณูปโภคสู่ภูมิภาคอย่างสมดุลและเป็นธรรม ให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ เช่น พัฒนาระบบประปาในพื้นที่ชนบทให้ทั่วถึง เพียงพอ และวางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับแหล่งงาน และพื้นที่ฐานการผลิต พร้อมทั้ง เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการ และบังคับใช้กฎหมายควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึก ด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง สร้างความตระหนักถึงคุณค่า และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญกับการควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยให้มีการปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และปลูกจิตสำนึกและสร้างค่านิยมใหม่เรื่องการบริโภคอย่างพอเพียง รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเน้นการป้องกันและควบคุมมลพิษตั้งแต่แหล่งกำเนิด ด้านการบริหารจัดการความขัดแย้งที่เป็นผลกระทบจากมลพิษ ให้มีการจัดการที่เป็นไปโดยสันติ ทั้งยังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นการฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศ และจะต้องระมัดระวังการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนกิจกรรมและการผลิตทางเศรษฐกิจให้เป็นไปอย่างรู้คุณค่า

3 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล

การประเมินความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ในด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ จะพิจารณาใน 4 องค์ประกอบย่อย คือ ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณภาพสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ

ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต หมายถึง การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และสามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคได้เพียงพอ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการประเมินจะพิจารณาจาก 2 ประเด็นคือ ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และความสามารถในการเข้าถึงสาธารณูปโภคได้อย่างเพียงพอ โดยมีตัวชี้วัดได้แก่ สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง และสัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ในครัวเรือน

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ตลอดจนการประกอบอาชีพ ไม่มีปัญหาความรุนแรงในสังคม ซึ่งประเด็นการประเมินประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด โดยมีตัวชี้วัด คือ สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากรพันคน และคดียาเสพติดต่อประชากรพันคน

สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดี หมายถึง การที่มลภาวะต่างๆ ได้รับการดูแลควบคุม และแก้ไขให้ฟื้นคืนสู่สภาพที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจ และความสุขของบุคคลและสังคม โดยประเด็นการประเมินจะพิจารณาจาก มลภาวะต่างๆ ที่ได้รับการดูแลแก้ไข และใช้ตัวชี้วัด ได้แก่ ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากร สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ต่อแหล่งน้ำทั้งหมด ปริมาณของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง และสัดส่วนจำนวนสถานีตรวจวัดอากาศที่พบว่ามีฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM_{10}) เกินมาตรฐาน

ระบบนิเวศที่สมดุล เป็นระบบที่สรรพสิ่งต่างๆ พึ่งพิงและพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างได้ดุลทางธรรมชาติ การดำเนินชีวิตที่พอเหมาะพอควร สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง ส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพ การประเมินระบบนิเวศจะพิจารณาจากความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของระบบนิเวศต่างๆ โดยมีตัวชี้วัดประกอบด้วยสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจ (เฉพาะปลาหน้าดิน) ที่จับได้ในอ่าวไทยต่อชั่วโมง (Catch Per Unit Effort : CPUE) การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด และสัดส่วนปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำใต้ดินที่สามารถใช้งานได้ (Safe Yield) ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

สำหรับผลการประเมินความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ในช่วงปี 2544-2549 พอสรุปได้ ดังนี้

3.1 สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศมีหลายปัจจัยที่ต้องได้รับการดูแลอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง แม้ว่าจะมีการพัฒนาขึ้นในทุกด้านและยกระดับขึ้นมาจากระดับต้องเร่งแก้ไข ตั้งแต่ช่วงหลังของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ก็ตาม โดยค่าคะแนนของปี 2549 อยู่ที่ร้อยละ 66.36 สูงกว่าค่าคะแนนในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 หรือปี 2544 ที่มีค่าค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ 56.77 ด้านที่มีการขยายตัวสูงสุด คือ ระบบนิเวศที่ค่าคะแนนเพิ่มจากร้อยละ 58.90 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 74.87 ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 รองลงไป คือ การปรับตัวที่ดีขึ้นของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากค่าคะแนนร้อยละ 38.91 เป็นร้อยละ 50.76 ในช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตปรับตัวขึ้นเพียงเล็กน้อยจากร้อยละ 71.35 เป็น ร้อยละ 73.85 และด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมขยายตัวจากร้อยละ 56.29 เป็นร้อยละ 61.91

ส่วนการที่ค่าคะแนนสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศโดยรวมของปี 2549 เพิ่มขึ้นจากปี 2548 นั้น ปัจจัยหลักมาจากการปรับตัวที่ดีขึ้น ของด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ด้านปัจจัยลบที่ฉุดให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศลดลง คือความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย และการเพิ่มขึ้นของคดีความรุนแรงที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และคดียาเสพติด

ดัชนีสังคมความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ

หน่วย : ร้อยละ

	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ภาพรวม	**56.77**	**58.10**	**59.33**	**63.80**	**66.08**	**66.36**
ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต	71.35	72.85	74.08	74.60	74.60	73.85
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	38.91	37.84	53.06	56.53	59.22	50.76
คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี	56.29	55.28	54.61	57.84	60.25	61.91
ระบบนิเวศสมดุล	58.90	63.67	59.82	67.99	71.08	74.87

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ : ระดับดีมาก = ร้อยละ 90.0 - 100 ระดับดี = ร้อยละ 80.0 - 89.9
ระดับปานกลาง = ร้อยละ 70.0 - 79.0 ระดับต้องปรับปรุง = ร้อยละ 60.0 - 69.9
ระดับเร่งแก้ไข ≤ ร้อยละ 59.9

3.2 ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตยังอยู่ในระดับปานกลางและยังมีทิศทางที่ลดลง เนื่องจากความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมทางสังคมด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตนั้น ค่าคะแนนขยายตัวสูงขึ้นจากร้อยละ 71.35 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 73.85 ในปี 2549 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญทั้งด้านที่อยู่อาศัยและน้ำสะอาด โดยในช่วงปี 2546 - 2548 รัฐบาลได้จัดทำโครงการด้านที่อยู่อาศัยต่างๆ เพื่อให้คนจนและผู้มีรายได้น้อยมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยกระจายโครงการไปในจังหวัดต่างๆ 53 จังหวัด มากกว่า 300 โครงการ พร้อมทั้งมีการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค ทั้งในรูปของการขุดบ่อบาดาลและทำระบบน้ำประปา เป็นต้น แต่ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตก็ยังมีทิศทางลดลง

(1) สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเองมีมากกว่าร้อยละ 75 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ประมาณ 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดมีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยโดยมีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง แม้ว่ารายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมปี 2549 เบื้องต้น พบว่าในปี 2549 สัดส่วนครัวเรือนที่มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยชะลอลงเหลือร้อยละ 75.8 จากร้อยละ 77.3 ในปี 2548 และมีสัดส่วนต่ำกว่าปี 2544 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มีสัดส่วนร้อยละ 78.50 ในขณะที่มีการขยายตัวของการเช่าที่ดินและการเช่าบ้านมีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ดำเนินโครงการที่ส่งเสริมให้คนจนและผู้มีรายได้น้อยมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองที่สำคัญ 2 โครงการ คือ โครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง โดยโครงการบ้านเอื้ออาทรนั้น ผลการดำเนินงานยอดสะสมตั้งแต่ปี 2546 ถึงปี 2548 สามารถทำให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองมากกว่า 1 แสน 8 หมื่นราย ส่วนโครงการบ้านมั่นคง ข้อมูล ณ กันยายน 2548 ระบุว่ามีโครงการที่ได้รับการอนุมัติแล้วจำนวน 304 โครงการ หรือมากกว่า 2 หมื่น 9 พันครัวเรือน

(2) การเข้าถึงน้ำสะอาดของครัวเรือนมีแนวโน้มขยายตัวตลอดตั้งแต่ปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ตั้งแต่ปี 2547 การเข้าถึงน้ำประปาของครัวเรือนมีมากกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งอัตราการเข้าถึงดังกล่าวนั้นขยายตัวตลอดมา ตั้งแต่ปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงน้ำประปาขณะนั้น มีเพียงร้อยละ 64.2 เท่านั้น ทั้งนี้ การขยายตัวดังกล่าวนั้นเป็นเพราะการเร่งรัดขยายเขตจำหน่ายประปา และมีการพัฒนาแหล่งน้ำดิบสำหรับทำน้ำประปา เป็นต้น ส่วนครัวเรือนที่อยู่นอกเขตเทศบาลที่มีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคอย่างพอเพียง ขยายตัวเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2546 จากร้อยละ 93.6 ของครัวเรือน เป็นร้อยละ 97.4 ในปี 2549 จากการพัฒนาแหล่งน้ำ ขุดสระ และเจาะบ่อบาดาล เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าการเข้าถึงน้ำสะอาดของครัวเรือนอยู่ในระดับสูง แต่ว่าคุณภาพจะไม่ได้มาตรฐานเหมือนน้ำประปา

ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

หน่วย : ร้อยละ

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง	78.5	78.7	78.7	77.3	77.3	75.8
สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้	64.2	67.0	69.5	71.9	71.9	71.9
สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคอย่างพอเพียง	-	97.0	93.6	94.6	96.9	97.4

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ ; ข้อมูล จปฐ.

3.3 สภาพแวดล้อมทางสังคมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ยังคงมีการเพิ่มขึ้นของทั้งคดีอาชญากรรมและยาเสพติด การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งด้านคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติด ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมที่จะเอื้อต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีมาก

ขึ้นกว่าปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยค่าคะแนนขยายตัวสูงขึ้นมากจากร้อยละ 38.91 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 50.76 ในปี 2549 แต่ยังอยู่ในระดับที่ต้องเร่งแก้ไข โดยปัจจัยหลักมาจากการขยายตัวของคดีอาชญากรรมที่ในช่วงเวลาดังกล่าวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 62 แม้แต่ในช่วงปี 2548 และ 2549 สัดส่วนคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติดต่อจำนวนประชากรพันคนเพิ่มขึ้นอย่างมากในปี 2549 ซึ่งเมื่อเทียบกับปี 2548 แล้ว คดีทั้ง 2 ประเภทนี้เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 30 และ 10 ตามลำดับ

(1) คดีอาชญากรรมมีทิศทางที่เพิ่มสูงขึ้นตลอดตั้งแต่ปี 2544 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1.71 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2544 เป็น 2.77 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2549 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 แม้ว่าจะชะลอตัวลงในปี 2547 เหลือ 1.99 จาก 2.00 คดีต่อประชากรพันคน ในปี 2546 ทั้งนี้ เป็นการลดลงในช่วงเดียวกับที่รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการ ในการปราบปรามยาเสพติดและผู้มีอิทธิพลอย่างจริงจังในปี 2547 ซึ่งคดีอาชญากรรมบางส่วนเกิดจากการกระทำของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย ยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล อย่างไรก็ตาม จำนวนคดีก็ยังกลับมาขยายตัวอีก หลังจากที่รัฐบาลลดความเข้มงวดในการปราบปรามยาเสพติดและผู้มีอิทธิพลลง

(2) ด้านคดียาเสพติดมีแนวโน้มลดลงจากช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ถึงกลางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 แต่กลับขยายตัวสูงขึ้นหลังจากนั้น สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรพันคน ในปี 2547 ลดลงอย่างมากเหลือเพียง 1.20 คดี เมื่อเทียบกับ 1.96 คดี ในปี 2546 แต่เริ่มกลับมาขยายตัวเพิ่มอีกในปี 2548 และ 2549 ทำให้ในปี 2549 สูงขึ้นเป็น 1.77 คดี อย่างไรก็ตามก็ยังต่ำกว่าปี 2544 ที่สูงถึง 4.39 คดีต่อประชากรพันคน การที่สัดส่วนคดียาเสพติดในปี 2547 ต่ำมากนั้น เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลประกาศสงครามปราบปรามยาเสพติดในปีดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นคดียาเสพติดก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีก แม้ว่าจะมีความพยายามเพิ่มศักยภาพในด้านการป้องกันและปราบปรามของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การดำเนินโครงการ To Be Number One ของกระทรวงสาธารณสุข และโครงการรณรงค์ให้นายจ้างและลูกจ้างร่วมมือกันป้องกันยาเสพติดในสถานประกอบการ ของกระทรวงแรงงาน เป็นต้น

คดีความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากรพันคน	1.71	1.83	2.00	1.99	2.11	2.77
สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรพันคน	4.39	4.23	1.96	1.20	1.60	1.77

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช.

3.4 คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ และความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันดีขึ้นในหลายด้าน ตัวชี้วัดด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมมีทิศทางการปรับตัวที่ดีขึ้น แต่ยังต้องเร่งแก้ไข แม้ว่าจะยกในระดับเป็นต้องปรับปรุงก็ตาม จากการที่ค่าคะแนนที่ค่อนข้างต่ำ เพียงร้อยละ 61.91 ในปี 2549 แม้ว่าจะขยายตัวสูงขึ้นจากร้อยละ 56.29

ในปี 2544 ก็ตามแต่เป็นการขยายตัวที่เฉลี่ยแล้วประมาณร้อยละ 1 ต่อปี เท่านั้น โดยการเพิ่มขึ้นของค่าคะแนนในปี 2549 มาจากคุณภาพน้ำในหลายแหล่งดีขึ้น และความสามารถในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธีทำได้มากขึ้นในระดับหนึ่ง ส่วนคุณภาพอากาศที่ไม่ดีขึ้นก็ยังคงเป็นตัวฉุดค่าคะแนนลง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยเฉพาะด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในปี 2549 ดีขึ้นในหลายๆ ด้าน สอดคล้องกับสถิติการร้องทุกข์ด้านมลพิษที่มีเพียง 755 ครั้ง ต่ำสุดเมื่อเทียบกับช่วง 3 ปีที่ผ่านมา โดยการร้องทุกข์ปี 2549 ลดลงจากปี 2548 จำนวน 93 ครั้ง หรือลดลงร้อยละ 11 อย่างไรก็ตาม สถิติการร้องทุกข์ปี 2549 ก็ยังอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสูงกว่าปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มีเพียง 420 ครั้ง มลพิษที่มีการร้องเรียนมีทั้งกลิ่นเหม็น ฝุ่นละออง น้ำเสีย ขยะ และของเสียอันตราย เป็นต้น

(1) จำนวนแหล่งน้ำสำคัญ ๆ ที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้มีจำนวนเพิ่มขึ้นแต่การควบคุมการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานและชุมชนยังต้องเข้มงวดมากขึ้น คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญๆ ที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ที่เป็นเกณฑ์ที่กำหนดว่าสามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้นั้น มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากปี 2548 จากร้อยละ 68 เป็นร้อยละ 74 ในปี 2549 และสูงกว่าปี 2544 ที่มีเพียงร้อยละ 58 ของแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ นับว่าเป็นสัญญาณที่ดี แต่ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คุณภาพน้ำดีขึ้นในปี 2549 นั้นเป็นเพราะธรรมชาติบำบัดตัวมันเอง จากการที่มีปริมาณน้ำมากในช่วงปลายปี 2548 ประกอบกับกรมควบคุมมลพิษได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำดังกล่าว ด้วยการปรับปรุงซ่อมแซมระบบบำบัดน้ำเสียรวมที่ก่อสร้างแล้ว รวมทั้งขยายระบบบำบัดที่มีให้สามารถรับน้ำเสียได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การสำรวจโรงงานประมาณ 13,000 โรงงานในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล โดยนักศึกษาภายใต้โครงการนักรบสิ่งแวดล้อม ของกรมควบคุมมลพิษในปี 2548 พบว่าโรงงานมากกว่าร้อยละ 70 ที่คุณภาพน้ำทิ้งไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนั้นชุมชนเองก็เป็นสาเหตุใหญ่ของปัญหาคุณภาพแหล่งน้ำด้วยเช่นกัน

คุณภาพสิ่งแวดล้อม

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สถิติการร้องทุกข์ด้านมลพิษ (ครั้ง)	420	566	777	853	848	755
สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ (ร้อยละ)	58.0	65.0	63.0	74.0	68.0	74.0

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

(2) ขยะของเสียสามารถบำบัดได้มากขึ้นแต่ปริมาณขยะยังเพิ่มขึ้นและสัดส่วนของขยะอันตรายยังมีสูงและขาดการจัดการที่ดี ด้านการบำบัดขยะของเสียมีแนวโน้มว่าสามารถดำเนินการได้มากขึ้น จากที่เคยบำบัดได้เพียงร้อยละ 36.6 ในปี 2548 ก็สามารถบำบัดได้เพิ่มเป็นประมาณร้อยละ 37.9 ในปี 2549 และบำบัดได้สูงกว่าปี 2544 ที่บำบัดได้เพียงร้อยละ 31.9 เท่านั้น แต่ปริมาณขยะชุมชนก็ยังขยายตัวมีปริมาณเพิ่มขึ้น โดยปี 2549 มีทั้งหมด 14.6 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2548 ที่มี 14.3 ล้านตัน ขณะที่ปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มีการทิ้งขยะ 14.1 ล้านตัน ทำให้เห็นถึงรูปแบบการบริโภคที่ใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือย

อยู่ จะต้องมีการกำหนดแนวทาง มาตรการมาใช้ในการลดขยะจากชุมชนและบ้านเรือนลง ยิ่งกว่านั้น สัดส่วนของปริมาณขยะอันตรายต่อขยะชุมชน ก็มีแนวโน้มสูงขึ้นด้วย จากร้อยละ 11.7 ในปี 2544 เพิ่มเป็นร้อยละ 12.4 ในปี 2547 และเพิ่มเป็นร้อยละ 12.7 ในปี 2548 แม้ว่าจะลดลงบ้างในปี 2549 ก็ตาม ดังนั้น ปัญหาของขยะชุมชนนอกจากการเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณแล้ว ยังเพิ่มความเข้มข้นขึ้นในด้านของความเป็นอันตรายต่อสุขภาพด้วย ปัญหาขยะอันตรายในขณะนี้ เช่น น้ำมันหล่อลื่นใช้แล้ว แบตเตอรี่รถยนต์ ถ่านไฟฉาย และหลอดฟลูออเรสเซนต์ นั้น ยังขาดการบริหารจัดการที่ดี ตั้งแต่การทิ้งขยะประเภทนี้ การเก็บรวบรวม ตลอดจนการกำจัดเพราะขยะอันตรายเหล่านี้ยังไม่ได้แยกทิ้ง จัดเก็บ และกำจัดให้เหมาะสม เนื่องจากต้องใช้เทคโนโลยีในการกำจัดเฉพาะด้านทำให้เป็นปัญหาในการกำจัด แต่ขณะนี้กรมควบคุมมลพิษได้ให้ความสำคัญและได้ยกร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวไว้แล้ว ซึ่งเมื่อมีผลในทางปฏิบัติจะช่วยบรรเทาปัญหาขยะอันตรายได้

มลพิษด้านกากของเสีย

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนของขยะที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง (ร้อยละ)	31.9	33.3	35.2	34.6	36.3	37.9[e]
ปริมาณขยะชุมชนในแต่ละปี (ล้านตัน)	14.1	14.3	14.4	14.6	14.3	14.6
ปริมาณขยะอันตรายต่อขยะชุมชน (ร้อยละ)	11.7	12.4	12.6	12.4	12.7	12.5

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ ; ประมวลจากรายงานสภาวะสังคม สศช.

หมายเหตุ : [e]ตัวเลขประมาณ

(3) ด้านคุณภาพอากาศยังเป็นปัญหากับคนในเขตเมืองและย่านอุตสาหกรรมอยู่โดยเฉพาะจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{10}) ที่มีแหล่งกำเนิดสำคัญ คือ ยานพาหนะ โรงงานอุตสาหกรรมและการเผาในที่โล่ง เมื่อวัดปริมาณตามสถานีตรวจวัดต่างๆ พบว่าสัดส่วนสถานีตรวจวัดที่พบค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กมีค่าเกินมาตรฐานในปี 2549 มีสัดส่วนร้อยละ 59.2 สูงขึ้นกว่าปี 2548 แต่ต่ำกว่าปีก่อนๆ รวมทั้งปี 2544 ที่มีค่าสูงกว่าร้อยละ 70 การที่คุณภาพอากาศดีขึ้นได้ตามลำดับตั้งแต่ปี 2544 ถึง 2548 นั้น เกิดจากการติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศอย่างต่อเนื่อง และมีการแก้ปัญหาให้ตรงกับแหล่งกำเนิดของฝุ่นละอองเป็นหลัก

นอกจากปัญหาคุณภาพอากาศเมือง และย่านอุตสาหกรรมดังกล่าวแล้ว คุณภาพอากาศโดยรวมของสังคมที่เสื่อมโทรมลง เช่น จากการเพิ่มขึ้นของปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ที่ข้อมูลปี 2549 ชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยยังปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในอัตราที่สูง คือ 3.05 ตันต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นจากปีก่อนเล็กน้อย แต่อัตราการปลดปล่อยดังกล่าว สูงขึ้นมากเมื่อเทียบกับปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มีการปลดปล่อยเพียง 2.50 ตันต่อคนต่อปี หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 22 ทั้งๆ ที่ประเทศไทยได้ตั้งเป้าไว้ใน เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) ว่าจะคงอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ให้เท่ากับปี 2543 (ค.ศ. 2000) คือ ที่ 2.4 ตันต่อคนต่อปี ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์อาจไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในปัจจุบันที่แสดงให้เห็นชัดเจนได้ แต่เนื่องจากการที่เป็นก๊าซหลัก ที่เป็นต้นเหตุสำคัญของภาวะโลกร้อน (Global Warming) ซึ่ง

ส่งผลกระทบต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในทางอ้อม เช่น อากาศร้อนที่ร้อนกว่าเดิม การปรวนแปรของสภาวะอากาศ ฝนที่ตกไม่ตรงตามฤดูกาล รวมทั้งอุทกภัย เป็นต้น

คุณภาพอากาศ

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนสถานีตรวจวัดอากาศที่พบ PM_{10} เกินมาตรฐาน : (ร้อยละ)	74.4	83.7	83.7	77.8	57.8	59.2
ปริมาณการปล่อยก๊าซ co_2 (ตันต่อคน)	2.50	2.60	2.70	2.80	3.04	3.05

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ ; กรมพัฒนาพลังงานทดแทนฯ

ปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม คือ สารเคมีเพื่อการเกษตร ทั้งปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ที่สะท้อนถึงคุณภาพของดินและผลกระทบที่อาจจะเกิดกับสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากที่ลดลงจากที่เคยนำเข้าถึง 3.8 ล้านตัน ในปี 2547 เหลือเพียง 3.4 ล้านตัน ในปี 2548 แต่ได้ขยับตัวสูงขึ้นในปี 2549 อีกเป็น 3.6 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6 และเป็นการเพิ่มขึ้นจากปี 2544 ถึงร้อยละ 20.6 ด้านผู้เจ็บป่วยและเสียชีวิตจากสารอันตรายมีแนวโน้มลดลงในปี 2548 และปี 2549 ตามข้อมูลล่าสุด พบว่าลดลงอย่างมากจากปี 2547 ซึ่งสูงถึง 2,727 คน เหลือเพียง 1,640 คน และ 1,452 คน ในปี 2548 และ 2549 ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อม เพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาจากสารเคมีต่างๆ รวมทั้งมีการแก้ไขปัญหาที่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สารเคมีเหล่านี้ก็ยังเป็นปัจจัยคุกคามต่อสภาพแวดล้อม และความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทย จึงต้องหาแนวทางในการลดการใช้ลงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ต่อไป

ด้านสารเคมี

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ปริมาณการนำเข้าสารเคมีเพื่อการเกษตร (พันตัน)	2987	3204	3577	3815	3396	3602
จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตจากสารอันตราย (ราย)	2669	2712	2508	2727	1640	1452

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ประมวลจากรายงานสภาวะสังคม สศช.

3.5 ระบบนิเวศยังต้องร่วมมือกันในการป้องกัน ฟื้นฟู แก้ไข และปรับปรุง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติด้านระบบนิเวศยังคงต้องให้ความสำคัญในการรักษาและฟื้นฟูคุณภาพ แม้ว่าค่าคะแนนจะยกระดับจากร้อยละ 58.90 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 59.82 ในปี 2546 และเพิ่มเป็นร้อยละ 74.87 ในปี 2549 ซึ่งเป็นระดับปานกลางแต่ระบบนิเวศเป็นสิ่งที่เปราะบางจึงต้องป้องกันไม่ให้เสื่อมโทรมลง พร้อมทั้งต้องมีการฟื้นฟูสภาพให้มีคุณภาพดีขึ้นด้วย นอกจากนั้น ข้อจำกัดด้านข้อมูลที่ใช้ในการทำดัชนีที่ไม่สามารถครอบคลุมประเด็นต่างๆ ด้านระบบนิเวศได้หมด ดัชนีด้านระบบนิเวศจึงอาจไม่สะท้อนสถานการณ์จริงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวัดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งด้วยปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ในอ่าวไทย ซึ่งอาจไม่เพียงพอ จึงควรมีข้อมูลอื่นประกอบด้วย เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของหญ้าทะเล แนวปะการัง และสัตว์ทะเลอื่นๆ เป็นต้น ส่วนข้อมูลการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้นั้นก็มีข้อจำกัด เนื่องจากมีการจัดเก็บข้อมูลที่สมบูรณ์เฉพาะในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล เท่านั้น นอกจากนั้นยังมีปัญหาด้านข้อมูลที่ไม่เป็นอนุกรมและข้อมูลที่กระโดดในบางปีด้วย

(1) ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ในอ่าวไทย มีปริมาณมากขึ้นแต่ยังต่ำกว่ามาตรฐานอีกมาก ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ที่วัดวัดความอุดมสมบูรณ์ด้วยปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่เป็นปลาหน้าดิน ที่จับได้ในอ่าวไทยต่อหนึ่งชั่วโมง โดยใช้อุปกรณ์ที่เหมือนกัน ในช่วงเวลาเดียวกันของทุกปี พบว่าในช่วงปี 2549 ความสามารถในการจับได้มากขึ้นกว่าปี 2548 แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้นของทรัพยากรและระบบนิเวศชายฝั่ง แต่ก็ยังต่ำกว่าความสามารถในการจับในปี 2547 ที่สูงถึง 7.23 กิโลกรัม ในขณะที่ในปี 2549 จับได้เพียง 7.09 กิโลกรัม แม้ว่าจะสูงกว่าในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่จับได้เพียง 4.27 กิโลกรัมเท่านั้น แต่ที่สำคัญคือความสามารถในการจับปลาเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมานั้นต่ำกว่าค่ามาตรฐาน ที่กำหนดไว้ที่ 10 กิโลกรัม อยู่อีกมาก

(2) การควบคุมการใช้น้ำบาดาลทำให้การนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ลดลงอย่างต่อเนื่องแต่จะต้องให้ลดลงต่อไปอีก เพราะผลกระทบมีมาก ผลจากการควบคุมการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ตามมติคณะรัฐมนตรีในปี 2546 ที่ให้จำกัดการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ทั้งโดยภาคราชการและเอกชน โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑลที่ผ่านมานั้นช่วยทำให้ปริมาณการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ เทียบกับความสามารถในการเกิดขึ้นทดแทน (Safe Yield) ได้ลดลงมากในปีหลังๆ จากที่เคยนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ถึงประมาณร้อยละ 60 ของความสามารถในการเกิดขึ้นทดแทน ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 32.3 ในปี 2549 อย่างไรก็ตามควรดำเนินการให้มีการควบคุม และลดระดับการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ต่อไป เนื่องจากการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ก่อปัญหาการรุกล้ำของน้ำเค็มในชั้นน้ำบาดาล และปัญหาการทรุดตัวของแผ่นดินโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ ที่ทำให้ระดับต่ำกว่าระดับน้ำทะเลทำให้ง่ายต่อการเกิดน้ำท่วม

ด้านความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ต่อชั่วโมง (CPUE) ในอ่าวไทย (กิโลกรัม)	4.27	4.58	4.89	7.23	6.38	7.09
สัดส่วนน้ำบาดาลใช้เทียบกับความสามารถในการเกิดขึ้นทดแทน (Safe Yield) (ร้อยละ)	59.3	46.8	65.3	58.3	39.5	32.3

ที่มา : กรมประมง กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

(3) พื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศมีร้อยละ 32.66 ซึ่งยังต่ำกว่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศอยู่มากและมีแนวโน้มลดลง ป่าไม้ซึ่งเป็นระบบนิเวศบกนั้น ข้อมูลล่าสุดปี 2547 พบว่า สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศมีร้อยละ 32.66 นอกจากลดลงจากปี 2544 ที่มีร้อยละ 32.9 แล้ว ยังต่ำกว่าเป้าหมาย ที่จะให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ซึ่งเป็นมาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ แม้ว่าภาครัฐที่รับผิดชอบจะดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อให้พื้นที่ป่าไม้มีมากขึ้น เช่น โครงการปลูกป่าเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และโครงการปลูกป่านอกเขตอนุรักษ์สู่ท้องถิ่น ที่ดำเนินการโดยการจ้างเอกชนปลูกและบำรุงป่า เป็นต้น แต่ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าก็ยังเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ ด้านคุณภาพของป่า หากวัดจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ถือได้ว่าเป็นป่าสมบูรณ์ อันประกอบด้วย ป่าที่เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ เขต

อนุรักษ์สัตว์ เขตอุทยานและเขตวนอุทยาน มีแนวโน้มดีขึ้นมาตลอดจากร้อยละ 17.9 ของพื้นที่ประเทศในปี 2545 เพิ่มเป็นร้อยละ 18.26 ในปี 2547 และร้อยละ 18.28 ในปี 2548 แม้ว่าจะเพิ่มขึ้นไม่มากนัก แต่เป็นแนวโน้มที่ดีที่พื้นที่ป่าคุณภาพมีมากขึ้น

(4) พื้นที่ป่าชายเลนหรือป่าโกงกางมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นแต่ยังไม่เพียงพอ พื้นที่ป่าชายเลนที่ข้อมูลล่าสุดปี 2547 พบว่ามีพื้นที่ถึง 1.72 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นจากการสำรวจครั้งก่อน ในปี 2543 ที่มีเพียง 1.52 ล้านไร่ แต่ยังต้องให้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงคุณภาพ เนื่องจากในปีแรกที่เริ่มมีแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ประเทศมีพื้นที่ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ถึง 2.4 ล้านไร่ อย่างไรก็ตามกระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำแผนการโครงการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าชายเลน ระยะเวลา 5 ปีขึ้น ใช้ตั้งแต่ปี 2547 - 2551 เพื่อให้สามารถเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนให้มากขึ้นเป็น 2 ล้านไร่ ควบคู่ไปกับการเร่งฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมของป่าชายเลน เพราะป่าชายเลนมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ โดยเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ ช่วยกรองมลพิษบริเวณชายฝั่ง เป็นแหล่งไม้สำหรับใช้ก่อสร้าง และยังเป็นกำแพงลดความรุนแรงของคลื่นและพายุได้ด้วย

ทรัพยากรป่าไม้

	2544	2545	2546	2547	2548
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ (ร้อยละ)	32.9	-	-	32.66	-
พื้นที่ป่าชายเลน (ล้านไร่)	1.57	-	-	1.72	-
พื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่อพื้นที่ประเทศ (ร้อยละ)	17.61	17.9	18.26	18.26	18.28

ที่มา : กรมป่าไม้ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่นับรวมสวนรุกขชาติและสวนพฤกษชาติ

ผลกระทบอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับความอยู่เย็นเป็นสุข ที่เกิดจากความไม่สมดุลของระบบนิเวศ จะเห็นได้จากภัยแล้งและอุทกภัยที่ความเสียหายจากภัยแล้งในปี 2549 พบว่า ลดลงอย่างมากจากปี 2548 จาก 7,565.9 ล้านบาท เหลือเพียง 166.8 ล้านบาท ในปี 2549 อย่างไรก็ตามความเสียหายจากอุทกภัยในปี 2548 ก็อยู่ในระดับสูงถึง 5,982.3 ล้านบาท เพิ่มขึ้นอย่างมากจากปี 2547 ที่เสียหายเพียง 850.7 ล้านบาท ทั้งนี้รัฐบาลได้เริ่มดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ 25 ลุ่มน้ำ ที่มียุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมรวมอยู่ด้วยแล้ว ซึ่งอาจจะช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้ระดับหนึ่ง แต่ควรดำเนินการควบคู่กับการป้องกันปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยด้วยการรักษาระบบนิเวศให้สมดุล

ผลกระทบจากความไม่สมดุลของระบบนิเวศ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ความเสียหายจากภัยแล้ง	72.0	330.8	174.3	190.7	7565.9	166.8
ความเสียหายจากอุทกภัย	3,666.3	13,385.3	2,050.3	850.7	5982.3	-

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญสภาพแวดล้อมทางสังคม ด้วยการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ มาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับแรก ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับเป็นการให้บริการกับประชาชนให้มีความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต แต่การพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมาตกอยู่แต่ในเขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ การเร่งกระจายการพัฒนาออกสู่ชนบทยังทำได้ไม่ทั่วถึง และยังต้องพัฒนาคุณภาพเพิ่มเติม ปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติดได้รับการเอาใจใส่ทั้งป้องกันและปราบปราม แต่ยังขาดความต่อเนื่อง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับจำกัด ทำให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนยังอยู่ในระดับที่จะต้องปรับปรุงต่อไป

ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้น การพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักในการผลิต และมีการใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ และผลจากรูปแบบการดำรงชีวิตของประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมบริโภคนิยม นำมาซึ่งปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศที่ไม่สมดุล การดำเนินงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเพื่อการฟื้นฟู ปรับปรุงและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ดังนั้น เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่มีปัญหาให้ดีขึ้นทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ควรมีการดำเนินการที่สำคัญๆ ดังนี้

4.1 ภาครัฐยังจะต้องผลักดันการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานให้เพียงพอและครอบคลุม ด้วยการดำเนินการที่สำคัญๆ ดังนี้

(1) จัดทำโครงการสร้างที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานสำหรับประชาชนที่ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อยและข้าราชการ เช่นเดียวกับ โครงการบ้านเอื้ออาทร และบ้านมั่นคง ต่อไป แต่จะต้องคำนึงถึงมิติของแหล่งประกอบอาชีพด้วย

(2) สนับสนุนการกระจายสาธารณูปโภคให้ครอบคลุมและทั่วถึงนอกเขตเมือง เพื่อให้ท้องถิ่นได้รับการพัฒนา และประชาชนได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ด้านสาธารณูปโภคโดยเฉพาะ**น้ำประปานั้น ภาครัฐก็ยังต้องขยายการให้บริการให้ครอบคลุมมากขึ้น พร้อมทั้งต้องมีการพัฒนาคุณภาพควบคู่กันไปด้วย** โดยการขยายเขตบริการน้ำประปาให้ครอบคลุมมากขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาแหล่งน้ำประปา และพัฒนาคุณภาพน้ำประปาในภูมิภาคให้ได้มาตรฐาน สามารถใช้น้ำประปาเป็นน้ำดื่มได้

4.2 ภาครัฐและภาคประชาชนต้องร่วมมือกัน มีความเข้มงวดและเอาจริงกับการปราบปรามยาเสพติดและการปราบปรามอาชญากรรม การลดลงของความเข้มงวดในเรื่องการปราบปรามยาเสพติดในระยะ 2 - 3 ปีที่ผ่านมา ทำให้มีสัญญาณการเริ่มกลับมาระบาดอีกของยาเสพติดในสังคม และความรุนแรงทางด้านอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นก็เช่นกัน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นภาครัฐฝ่ายเดียวไม่สามารถดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้น จะต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และครัวเรือนให้เกิดภูมิคุ้มกัน ควบคู่กับการกระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาค เพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขขึ้นในสังคมไทยโดยรวม โดยภาครัฐต้องดำเนินการที่สำคัญดังนี้

(1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด จะต้องดำเนินการอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพในระบบสืบสวนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้สามารถปราบปรามทำลายโครงสร้างเครือข่ายการค้ายาเสพติด และผู้มีอิทธิพล ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นตอของปัญหายาเสพติดและปัญหาอาชญากรรมได้ระดับหนึ่ง

(2) สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยการร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน เช่น จัดทำโครงการเยาวชนต้านยาเสพติด หมู่บ้านปลอดยาเสพติด และชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น พร้อมทั้งจัดให้มีการให้รางวัลและการคุ้มครองแก่ผู้ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด

(3) ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เช่น จัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีการบริหารจัดการโดยชุมชนเอง และจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป เป็นต้น

(4) ส่งเสริมการสร้างประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมและอำนวยความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน และควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปสู่การปรับปรุง และเสนอร่างกฎหมายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม

4.3 การควบคุมมลพิษจากแหล่งผลิตจำเป็นจะต้องให้เป็นไปอย่างเข้มงวด ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการบริโภคนิยม ด้วยมาตรการทางด้านกฎหมาย มาตรการด้านเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งเครื่องมือทางด้านสังคม พร้อมกับการส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจเกี่ยวกับการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่และส่งเสริมการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือกที่ควรให้ความสำคัญ โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) สนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพให้องค์กรเอกชนได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

(2) รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การมีส่วนรับผิดชอบในการป้องกันและแก้ปัญหามลพิษ

(3) **ส่งเสริมและพัฒนาขบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน** และไม่ก่อให้เกิดมลพิษ (Clean Technology)

(4) **ลดปริมาณของเสียจากแหล่งกำเนิด** โดยการติดตามตรวจสอบปริมาณมลพิษในแหล่งต่างๆ อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งพัฒนาเกณฑ์การปฏิบัติเพื่อควบคุมมลพิษ

(5) **จัดทำมาตรการจัดการของเสียอันตราย**ที่ครอบคลุมทั้งการทิ้ง รวบรวม และการกำจัดอย่างถูกวิธี

(6) **ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์** ทั้งวิธีการผลิต และการสร้างเครือข่ายด้านการตลาดสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพราะนอกจากช่วยรักษาคุณภาพดินแล้ว ยังลดการใช้สารเคมีที่ต้องนำเข้าจำนวนมาก และยังทำให้การทำการเกษตรเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วย

4.4 **เพื่อแก้ปัญหาที่กระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ** ที่เกิดจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายอย่างต่อเนื่อง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งถูกใช้เกินศักยภาพที่จะฟื้นตัวได้ ภาครัฐต้องดำเนินการต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

(1) **ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการป้องกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ** ให้เหมาะสม ทันสมัย และลดการซ้ำซ้อน พร้อมทั้งให้มีการบังคับใช้อย่างจริงจังต่อเนื่องและยุติธรรม

(2) **พัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ** ให้มีความถูกต้องครบถ้วนเพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามตรวจสอบได้อย่างแม่นยำถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ

(3) **ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน**ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นด้วยการดำเนินการดังนี้

(1.1) สร้างจิตสำนึกและตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อวิถีชีวิต รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

(1.2) ภาครัฐต้องกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้กับชุมชนในท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการ

(1.3) ภาครัฐต้องส่งเสริมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(1.4) ส่งเสริมชุมชนในการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครอง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

บทที่ 7

สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล

1 บทนำ

การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลนั้นเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคม เพราะเป็นระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ รวมทั้งได้รับการปฏิบัติบนพื้นฐานของการยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นคนที่เท่าเทียมกัน ผลจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการชาวต่างประเทศหลายท่านที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบอบประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ หลายประเทศต่างก็ยืนยันตรงกันว่าประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยมาก หรือมีลักษณะเปิดทางการเมืองสูง จะทำให้มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นกันกว้างขวาง เกิดกระบวนการรวมตัวของประชาชน/ประชาสังคม และสร้างค่านิยมใหม่ๆ ของภาคประชาชน โดยเฉพาะในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นธรรม ความเสมอภาค และประสิทธิภาพต่างๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างความเป็นธรรม และความสุข สันติในสังคมอย่างยั่งยืน

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2540 ได้ส่งผลกระทบในวงกว้าง ทำให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องสิทธิ เสรีภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้วางรากฐานของประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลในสังคมไทยไว้ครบถ้วน ทั้งในเชิงโครงสร้างกลไกและกระบวนการ โดยมุ่งเพิ่มระดับความเป็นประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ และเป็นธรรมกับทุกภาคส่วนในสังคม และเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการประเทศอย่างกว้างขวาง ประกอบกับกระแสหลักภายนอกประเทศที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาท้องถิ่น การกระจายอำนาจ การเคารพสิทธิ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ได้มีส่วนให้การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ และมีอิทธิพลต่อความกระตือรือร้นที่จะสร้างประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลในสังคมไทย

การเสริมสร้างประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น นับได้ว่าเป็นการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนเข้ามาร่วมในการบริหารประเทศ มีกระบวนการร่วมรับรู้ รับฟัง ร่วมคิด และร่วมรับผิดชอบ ทำให้การกำหนดนโยบาย มาตรการต่างๆ ดำเนินไปด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง มีการใช้เหตุใช้ผลให้การดำเนินงานเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ป้องกันความผิดพลาด ล้มเหลว และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติและประชาชนโดยรวม

ทั้งนี้ การพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ได้กำหนดองค์ประกอบด้านประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลเป็น 1 ใน 6 องค์ประกอบหลัก โดยกำหนดนิยามครอบคลุมในประเด็นด้านการมีจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านสังคมที่มีธรรมาภิบาล ความสมานฉันท์ในสังคม ไว้ดังนี้

สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล *คนมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพ มีความสัมพันธ์ต่อกันบนพื้นฐานของความยุติธรรม ยอมรับ เคารพและปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน และร่วมบริหารจัดการประเทศกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลที่มีความโปร่งใส คุ้มค่า และเป็นธรรม นำไปสู่สังคมสมานฉันท์ มีสันติสุขอย่างยั่งยืน สามารถอยู่ร่วมกับนานาอารยะประเทศได้อย่างเป็นมิตร*

2 แนวทางการพัฒนาด้านประชาธิปไตยและมีธรรมาภิบาล

แนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรกๆ ได้จำกัดขอบเขตการพัฒนาไว้เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจและสังคม และมองว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องทางด้านการเมือง ดังนั้นแผนพัฒนาฯ จึงไม่ได้ระบุประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาดังกล่าวการบริหารจัดการเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นบทบาทของภาคราชการมาโดยตลอด แต่ต่อมาแนวคิดต่างๆ ได้ปรับเปลี่ยนไป โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 - 4 เริ่มพูดถึงบทบาทของภาคส่วนธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะหอการค้าไทย สมาคมอุตสาหกรรมไทย และสมาคมธนาคารไทย แต่ยังไม่มีการดำเนินงานที่เป็นระบบอย่างจริงจัง กลไกการประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคธุรกิจเอกชนในรูปคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ที่มีโครงสร้างและแนวทางการทำงานที่ชัดเจน ได้เริ่มขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และประชาชน จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ที่เริ่มให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน /ประชาสังคม แต่ก็ยังมีบทบาทจำกัด และยังไม่ใช่การเข้าร่วมตามหลักการและขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวกระแสการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และประเทศไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นในปี 2540 หลังจากนั้นทุกภาคส่วนเกิดความตื่นตัวอย่างมากที่จะร่วมมือกัน เพื่อปรับปรุงการบริหารประเทศให้อยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง

2.1 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 9 ภาครัฐเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นับ เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะการบริหารจัดการภาครัฐ ที่ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประชารัฐ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หลักยุทธศาสตร์หนึ่งของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยมีแนวทางการพัฒนาหลัก คือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาประสิทธิภาพของภาคราชการ การสร้างความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาได้อย่างเต็ม

ศักยภาพ ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างภาครัฐกับประชาชน เพื่อให้เกิดการประสานร่วมมือกันในการพัฒนาประเทศ และต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ยังคงให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องกับการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี โดยได้ขยายกรอบการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในภาคธุรกิจเอกชน การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของกลไกตรวจสอบทั้งที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และกลไกตรวจสอบสาธารณะในภาคประชาชน รวมทั้งการปลุกจิตสำนึกของประชาชนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความพอดี เพื่อเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทย

นอกจากนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งประกาศใช้ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ก็มีเจตนารมณ์สำคัญคือ การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยรัฐธรรมนูญได้วางกฎเกณฑ์ของสังคม กำหนดกลไกควบคุม ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจภายในองค์กรและระหว่างองค์กร กำหนดกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐมากขึ้น มีการประกันและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 ได้ระบุว่า ประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในสังคมไทยก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับ ภาคราชการไทยปรับตัวก้าวสู่ความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ภาพลักษณ์ธรรมาภิบาลของภาคเอกชนไทยดีขึ้นในสายตาของต่างประเทศ โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบทางสังคม การให้ความสำคัญต่อลูกค้าและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกันในทางการเมือง ประชาชนก็มีความตื่นตัวในสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพอย่างมาก และได้เข้าร่วมทั้งในด้านการพัฒนาระดับชุมชนท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย /มาตรการในระดับชาติ การเสนอกฎหมาย การยื่นถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่า ขั้นตอนยังมีปัญหาซับซ้อน ยุ่งยาก และกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ รวมทั้งระบบงบประมาณยังไม่เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในระดับท้องถิ่นและชุมชน กระบวนการบริหารจัดการประเทศยังมีลักษณะรวมศูนย์อยู่ในราชการส่วนกลาง การกระจายอำนาจยังค่อนข้างล่าช้า กลไกการตรวจสอบต่าง ๆ ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และยังไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะตรวจสอบปัญหาความโปร่งใส และการทุจริตต่างๆ

2.2 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 กำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน โดยคำนึงถึงการปลูกฝังวัฒนธรรมประชาธิปไตย และการบริหารจัดการที่ยึดธรรมาภิบาล ได้ดำเนินการต่อเนื่องจากยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดีในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยทิศทางในระยะยาวกำหนดไว้ว่า จะมุ่งพัฒนาบนพื้นฐานของการสร้างความสมดุล เท่าเทียม และเป็นธรรมบนพื้นฐานการยอมรับความหลากหลายในสังคม ทั้งในเชิงความคิด วัฒนธรรม และประเพณี โดยมีแนวทางการพัฒนาหลักที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับ **ประการที่ 1** การปลูกฝังวัฒนธรรมประชาธิปไตย และจิตสำนึกธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นเป็นวิถีชีวิตของ

คนไทย **ประการที่ 2** เพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน /ประชาสังคมในการบริหารจัดการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นในทุกระดับ โดยมุ่งพัฒนาขีดความสามารถ เปิดโอกาสให้มีบทบาทการพัฒนาร่วมกับภาครัฐมากขึ้น **ประการที่ 3** ให้ความสำคัญกับการปรับบทบาทของภาคราชการ ซึ่งเป็นกลไกหลักการบริหารจัดการประเทศให้เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพ ลดการบังคับควบคุม ลดบทบาทจากผู้ดำเนินการเป็นผู้อำนวยความสะดวก และกระจายอำนาจการตัดสินใจ และทำงานร่วมกับชุมชน ท้องถิ่นมากขึ้น **ประการที่ 4** ปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ และขั้นตอน กระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรประโยชน์จากการพัฒนา โดยเฉพาะกฎหมายที่เอื้อต่อภาคเกษตรกรรมหรือภาคชุมชน ผู้ประกอบการขนาดเล็กและผู้ประกอบการใหม่ กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และกฎหมายที่ลดการใช้ดุลพินิจของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ให้มีน้อยที่สุด

3 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล

การประเมินความอยู่เย็นเป็นสุขในองค์ประกอบด้านสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลนั้น จะพิจารณาจาก 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงประชาชนมีความตื่นตัว รู้จักรักษาสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพในส่วนของตนเอง และประพฤติ ปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ของตนเอง และเคารพสิทธิ หน้าที่ของบุคคลอื่น ตลอดจนมีความกระตือรือร้นเข้าร่วมในการบริหารและพัฒนาประเทศ **โดยประเด็นการประเมินกำหนดไว้ 3 ประเด็น** คือ การเคารพกฎระเบียบของสังคม การมีจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเอง และการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ และมีตัวชี้วัดที่จะใช้คำนวณ 5 ตัว คือ สัดส่วนสถิติการทำผิดกฎจราจรต่อประชากรพันคน สัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยต่อข้าราชการแสนคน สัดส่วนคดีการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อประชากรแสนคน สัดส่วนการรับเรื่องร้องทุกข์ต่อหน่วยงานอิสระและหน่วยงานตรวจสอบภาครัฐต่อประชากรแสนคน สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สังคมที่มีธรรมาภิบาล หมายถึงการบริหารจัดการเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่ดีมีระบบโครงสร้าง กฎเกณฑ์ กระบวนการ และกลไกดำเนินงานและการตรวจสอบที่มีคุณธรรม นิติธรรม ความโปร่งใส ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร **โดยจะพิจารณาจากประเด็นการประเมิน 3 ประเด็น** คือ การบริหารประเทศที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ภาคเอกชนมีการบริหารจัดการที่โปร่งใสตรวจสอบได้ และการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังท้องถิ่น ทั้งนี้จะใช้ตัวชี้วัด 4 ตัว ได้แก่ ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชั่นของประเทศไทย (TI) ธรรมาภิบาลภาคเอกชน การประเมินผลบรรษัทภิบาลของไทย สัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้รัฐบาล

ความสมานฉันท์ สังคมที่อยู่ร่วมกันฉันท์กัลยาณมิตร มีความพอใจร่วมกัน มีความเห็นพ้องกัน พร้อมยอมรับความแตกต่างหลากหลายด้านเชื้อชาติ ความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนาของกลุ่มคนในสังคมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งประเมินจากประเด็น การอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความกลมกลืน ปรองดองและสามัคคีกัน ยอมรับในความแตกต่างของความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมของกลุ่มคนภายในประเทศ โดยจะใช้ตัวชี้วัด 1 ตัว คือ สัดส่วนคดีการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคน

ทั้งนี้ในการคำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในด้านสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลนั้นได้มีการกำหนดตัวชี้วัดในแต่ละประเด็นไว้รวมทั้งสิ้น 10 ตัวชี้วัด โดยมีผลการคำนวณที่สะท้อนประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลในสังคมไทย ในช่วงปี 2544 - 2549 ดังนี้

ความอยู่เย็นเป็นสุขด้านสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล

หน่วย : ร้อยละ

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
		2544	2545	2546	2547	2548	2549
	ภาพรวมด้านสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล	***59.74***	***58.65***	***53.05***	***52.91***	***58.83***	***61.17***
การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย	เคารพกฎระเบียบของสังคม	69.57	62.31	55.24	48.72	57.09	58.78
	มีจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเอง	57.54	57.09	70.14	61.77	81.59	91.98
	เข้าร่วมในการบริหารประเทศโดยการตัดสินใจเลือกผู้แทนราษฎร	63.19	63.19	63.19	63.19	65.70	65.70
		65.89	***61.44***	***59.81***	***54.22***	***63.71***	***66.81***
สังคมที่มีธรรมาภิบาล	ภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีการบริหารจัดการที่ดี	36.30	38.95	42.26	48.13	52.11	52.50
	การกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังท้องถิ่น	59.08	62.42	63.40	65.02	67.14	68.72
		41.99	***44.82***	***47.54***	***52.35***	***55.87***	***56.56***
ความสมานฉันท์	อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความกลมกลืน ปรองดองและสามัคคีกัน	100	100	41.25	48.56	46.29	51.43
		100	***100***	***41.25***	***48.56***	***46.29***	***51.43***

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ : ระดับดีมาก = ร้อยละ 90.0 – 100 ระดับดี = ร้อยละ 80.0 – 89.9
ระดับปานกลาง = ร้อยละ 70.0 – 79.0 ระดับต้องปรับปรุง = ร้อยละ 60.0 – 69.9
ระดับเร่งแก้ไข $\leq$ ร้อยละ 59.9

3.1 ในปี 2549 คนไทยอยู่ในสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลในระดับที่ต้องปรับปรุงแต่ดีขึ้นกว่าในช่วง 3 - 4 ปีที่ผ่านมา โดยด้านธรรมาภิบาล และความสมานฉันท์ยังมีปัญหาอย่างมาก ความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยด้านสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลในปี 2549 อยู่ในระดับร้อยละ 61.17 ซึ่งถึงแม้ว่าจะพัฒนาสูงขึ้นกว่าในช่วง 3 - 4 ปีที่ผ่านมา (ปี 2545 - 2548) ที่มีค่าคะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 52.91 - 59.83 แต่ก็ยังคงอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงและใกล้เคียงกับในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (ปี 2544) ที่มีค่าคะแนนร้อยละ 59.74 โดยปัจจัยที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ได้แก่ การมีจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นโดยต่อเนื่อง และอยู่ในระดับคะแนนร้อยละ 66.81 ในปี 2549 ในขณะที่ด้านสังคมที่มีธรรมาภิบาล และความสมานฉันท์ยังมีปัญหาค่อนข้างมาก โดยมีระดับคะแนนเพียงร้อยละ 56.56 และร้อยละ 51.43

3.2 คนไทยจะมีจิตสำนึกประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอยู่ในระดับ ร้อยละ 66.81 ในปี 2549 โดยการปกป้องสิทธิของตนเองอยู่ในระดับดีมาก แต่ยังต้องปรับปรุงเรื่องการเคารพสิทธิผู้อื่นซึ่งมีค่าคะแนนเพียงร้อยละ 58.78 ในช่วงเวลากว่า 30 ปี ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สังคมไทยได้พัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้ามาโดยลำดับ โดยเฉพาะตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 จนกระทั่งถึงปี 2549 ได้ถูกยกเลิกไป แต่ในตลอดช่วงทศวรรษที่มีการใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 ได้ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเองเป็นอย่างมาก ความตื่นตัวเพิ่มสูงขึ้น ตามลำดับต่อเนื่อง ตลอดในช่วงปี 2545 - 2549 ที่ร้อยละ 57.09 - 91.98 การรักษาสิทธิในการเลือกผู้แทนราษฎรไปเป็นผู้แทนในการบริหารประเทศยังอยู่ในระดับต้องปรับปรุงที่ร้อยละ 65.70 ส่วนการเคารพกฎระเบียบของสังคมและสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอยู่ในระดับที่เป็นปัญหา ต้องเร่งแก้ไข โดยมีค่าคะแนนเพียงร้อยละ 58.78 ณ ปี 2549 ซึ่งลดลงมาต่อเนื่องในตลอด 5 ปีที่ผ่านมา และต่ำกว่าปี 2544 ที่มีค่าคะแนนร้อยละ 69.57 ทั้งๆ ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2540 ได้มีส่วนสำคัญในการสร้างความตื่นตัวให้กับคนไทยในด้านประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก และส่งผลให้สังคมเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในหลายด้าน

(1) การเคารพกฎระเบียบของสังคมยังอยู่ในระดับที่ต่ำต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2546 และต่ำกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 อย่างไรก็ตาม ในสังคมประชาธิปไตย การเคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่นและการเคารพ กฎ ระเบียบของสังคมนั้นเป็นเรื่องสำคัญ แต่แนวโน้มในช่วง 4 - 5 ปีที่ผ่านมา กลับพบว่ายังมีการละเมิดกันอยู่ค่อนข้างมาก จากสถิติการทำผิดกฎจราจรพบว่ามีสูงกว่าปี 2544 และนำไปสู่การขาดระเบียบวินัยของการอยู่ร่วมกัน การไม่ปฏิบัติตามกติกาเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ เมื่อพิจารณาจากสถิติการทำผิดกฎจราจรพบว่ามีเพิ่มสูงขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง โดยมีสถิติการทำผิดกฎจราจรเพิ่มขึ้นจาก 93.63 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2544 เป็น 110.67 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2548 และ 102.68 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2549

สถิติการทำผิดกฎจราจร

หน่วย : คดีต่อประชากรพันคน

สถิติการทำผิดกฎจราจร	2544	2545	2546	2547	2548	2549
การทำผิดกฎจราจร	95.31*	95.31	107.30	118.17	110.67	102.68**

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หมายเหตุ : * ประมาณการจากข้อมูลปี 2545

** ประมาณการจากข้อมูลเดือนมกราคม – กันยายน 2549

(2) ข้าราชการทำผิดวินัยน้อยลงกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยฐานความผิด 3 อันดับแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ในส่วนของการทำผิดวินัยของข้าราชการ ในปี 2549 พบว่ามีสัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยต่อข้าราชการแสนคนเพียง 137.77 ราย ซึ่งลดลงกว่าในช่วงปี 2544 – 2548 ที่ผ่านมา โดยฐานความผิดที่พบ 3 อันดับแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับ การปฏิบัติหน้าที่ไม่ซื่อสัตย์ สุจริต และเที่ยงธรรม การนำทรัพย์สินราชการไปใช้ส่วนตัว และการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดยมิชอบ

จำนวนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัย

หน่วย : ร้อยละ

ข้าราชการที่ถูกลงโทษวินัย	2544	2545	2546	2547	2548	2549
จำนวนข้าราชการที่ถูกลงโทษวินัย	703	864	937	829	563	502
จำนวนข้าราชการพลเรือนสามัญ สังกัด ก.พ.	373,905	372,862	366,070	364,357	364,375	364,375*
ร้อยละ (ผู้ลงโทษ : 1 แสนคน)	188.02	231.72	255.96	227.52	154.51	137.77

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

หมายเหตุ : * ประมาณการจากข้อมูลปี 2548

(3) การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง ในตลอด 5 ปี อัตราเฉลี่ยร้อยละ 20 และปัจจุบันถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ถูกจับตามองเป็นพิเศษ

ข้อมูลจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาระบุว่า สถิติการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มสูงขึ้นเกือบทุกปีในอัตราเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 20.0 โดยเฉพาะในปี 2547 และปี 2549 ที่มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ42.06 และ24.53 ตามลำดับ ถึงแม้คดีการละเมิดที่ถูกปราบปรามจะมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น แต่ประเทศไทยก็ยังถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ถูกจับตามองเป็นพิเศษ (Priority Watch List - PWL) จากประเทศสหรัฐอเมริกาพร้อมกับอีก 12 ประเทศ ได้แก่ จีน รัสเซีย อาร์เจนตินา ชิลี อียิปต์ อินเดีย อิสราเอล เลบานอน **ไทย** ตุรกี ยูเครน และเวเนซุเอลา เนื่องจากสหรัฐอเมริกาอ้างว่าประเทศไทยยังไม่ได้ให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและมีอัตราการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ในระดับสูงจนเกิดผลกระทบต่ออุตสาหกรรมของสหรัฐฯ ซึ่งรัฐบาลไทยเองก็พยายามรวบรวมข้อมูลและข้อเท็จจริงเพื่อชี้แจงต่อสหรัฐฯ และเร่งทบทวนมาตรการการปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งจะได้ร่วมหารือกับสำนักงานผู้แทนทางการค้าของสหรัฐฯ (US Trade representative : USTR) เพื่อแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้มงวดมากขึ้น

การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
จำนวนคดี (ราย)	4,002	4,788	5,509	7,826	7,689	9,575
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	-	19.64	15.06	42.06	-1.75	24.53
อัตราเพิ่มเฉลี่ย ร้อยละ 19.91						

ที่มา : กรมทรัพย์สินทางปัญญา
สำนักป้องกัน และปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

(4) คนไทยมีความตื่นตัวในการรักษาสิทธิของตนเองเพิ่มขึ้นมากอย่างต่อเนื่อง

โดยการยื่นเรื่องร้องทุกข์ต่อหน่วยงานตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นกลไกอิสระที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญปี 2540 ตลอดจนการร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการเพิ่มสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะในช่วงปี 2548 - 2549 ความตื่นตัวสูงขึ้นจนส่งผลให้คะแนนขยับขึ้นอยู่ในระดับร้อยละ 81.59 และ 91.98 ตามลำดับ ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นจากระดับคะแนนที่เคยอยู่ในระหว่างร้อยละ 57.09 - 70.14 ในตลอดช่วงปี 2544 - 2547 ความตื่นตัวในการรักษาสิทธิของตนเองในตลอด 5 ปีที่ผ่านมา มีอัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.00 ต่อปี โดยปี 2549 มีการร้องเรียนต่อทุกองค์กรเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าปี 2544 (ปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8) 1.64 เท่า จากข้อร้องเรียน 6,426 รายในปี 2544 เป็น 10,515 รายในปี 2549

การร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อหน่วยงานตรวจสอบ

หน่วย : ราย

หน่วยงาน	2544	2545	2546	2547	2548	2549
1. ศาลปกครอง	5,311	4,256	4,249	3,620	4,349	5,075
2. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา	787	1,567	2,595	2,199	3,672	4,343
3. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน	90*	340	828	691	730**	661**
4. คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารทางราชการ	238	302	357	399	478	436
รวม	**6,426**	**6,465**	**8,029**	**6,909**	**9,229**	**10,515**

ที่มา : จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละเรื่อง

หมายเหตุ : * ข้อมูลเดือนมิถุนายน - ธันวาคม 2544

** ข้อมูลปี 2548 - 2549 เป็นข้อมูลประมาณการที่ปรับข้อมูลตามปีงบประมาณเป็นข้อมูลตามปีปฏิทิน

(5) ประชาชนใช้สิทธิในทางการเมืองโดยการลงคะแนนเลือกผู้แทนราษฎรเพิ่มสูงขึ้น แต่บทบาทการตรวจสอบยังค่อนข้างจำกัด ในช่วงเวลากว่า 30 ปี ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนตื่นตัวและเข้ามามีส่วนในกระบวนการตัดสินใจ โดยได้เข้ามาเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่นิติบัญญัติและบริหารในลักษณะของการใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น จากอัตราผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่ต่ำสุดเพียงร้อยละ 29.51 ในปี 2491 เป็นร้อยละ 61.3 ในการเลือกตั้งปี 2539 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งสุดท้ายภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับเก่า สำหรับการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 สัดส่วนดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 70.6 ในปี 2544 และร้อยละ 72.6 ในปี 2548 ซึ่งนับเป็นอัตราที่สูงที่สุดตลอดช่วงที่ผ่านมา แต่การมีส่วนร่วมในลักษณะอื่นๆ เช่น การร่วมให้ข้อมูล ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ ฯลฯ ยังมีค่อนข้างจำกัด บทบาทของภาคประชาชนในการตรวจสอบข้าราชการการเมืองตามรัฐธรรมนูญปี 2540 โดยการรวบรวมรายชื่อ 50,000 ชื่อเพื่อถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งในตลอด 6 ปีที่ผ่านมา (ปี 2542 – 2547) มีจำนวนทั้งสิ้น 14 เรื่อง แต่มีเพียง 1 เรื่องที่สามารถรวบรวมรายชื่อได้ครบและส่งเรื่องให้ ปปช. ไต่สวนข้อเท็จจริงได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีเงื่อนไขและกฎหมายที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติหลายประการ

การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สส. ระดับประเทศ

หน่วย : ร้อยละ

การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สส.	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนประชาชนที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	70.55	70.55*	70.55	70.55	72.56	72.56**

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

หมายเหตุ : * ข้อมูลปี 2545 - 2547 ประมาณการจากข้อมูลปี 2544

** ประมาณการจากข้อมูลปี 2548

3.3 สังคมไทยมีธรรมาภิบาลในระดับต่ำต่อเนื่อง โดยปัญหาอยู่ที่ภาพลักษณ์การคอร์รัปชั่น ในปี 2549 ด้านสังคมที่มีธรรมาภิบาลมีคะแนนเพียงร้อยละ 56.56 ซึ่งใกล้เคียงกับในปี 2547 - 2548 ซึ่งมีค่าคะแนนร้อยละ 52.35 และ 55.87 ตามลำดับ แต่ก็สูงกว่าในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งอยู่ระหว่างร้อยละ 41.99 - 44.82 โดยธรรมาภิบาลในส่วนของภาคธุรกิจเอกชนที่ดีขึ้น ทั้งในส่วนของ

การวัดโดยหน่วยงานภายนอก (IMD) และหน่วยงานภายใน (IOD) จึงทำให้คะแนนเพิ่มสูงขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 60.75 ในปี 2549 และ 59.16 ในปี 2548 และการกระจายอำนาจที่ดีขึ้นเล็กน้อยแต่ก็ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการกระจายอำนาจ

(1) ประเทศไทยมีคะแนนการบริหารจัดการที่ดีในปี 2549 ลดลงกว่าปี 2548 โดยอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน (Transparency International) ระบุว่าประเทศไทยมีคะแนนการบริหารจัดการที่ดีในปี 2549 อยู่ที่ 3.6 (จากคะแนนเต็ม 10) ซึ่งลดลงกว่าปี 2548 และอยู่ในอันดับที่ 59 จากการสำรวจ 146 ประเทศ ซึ่งเป็นลำดับที่ดีกว่า ฟิลิปปินส์ เวียดนาม อินโดนีเซีย แต่ยังแย่กว่ามาเลเซียที่มีคะแนน 5.1 และอยู่ในลำดับที่ 39 และสิงคโปร์ที่มีคะแนน 9.4 และอยู่ในลำดับที่ 5 อย่างไรก็ตาม คะแนนภาพลักษณ์การคอร์รัปชันของไทยดีขึ้นตามลำดับ โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.2 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 3.8 ในปี 2548 และ 3.6 ในปี 2549

ดัชนีภาพลักษณ์การคอรัปชั่นของประเทศไทย และบางประเทศในทวีปเอเชีย

ประเทศ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ไทย	3.2	3.2	3.3	3.6	3.8	3.6
ฟิลิปปินส์	2.9	2.6	2.5	2.6	2.5	2.5
สิงคโปร์	9.2	9.3	9.4	9.3	9.4	9.4
ญี่ปุ่น	7.1	7.1	7.0	6.9	7.3	7.6
เกาหลีใต้	4.2	4.5	4.3	4.5	5.0	5.1
มาเลเซีย	5.0	4.9	5.2	5.0	5.1	5.0
อินโดนีเซีย	1.9	1.9	1.9	2.0	2.2	2.4
เวียดนาม	2.6	2.4	2.4	2.6	2.6	2.6

ที่มา : Corruption Perception Index

หมายเหตุ : คะแนนมีค่า 0-10 ถ้าได้คะแนน 10 หมายถึง การคอรัปชั่นต่ำ หรือการบริหารงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างโปร่งใส

(2) ภาพลักษณ์บรรษัทภิบาลไทยในสายตานักธุรกิจต่างประเทศ ณ ปี 2549 อยู่ในลำดับปานกลาง ใกล้เคียงกับปี 2547 – 2548 โดยปัจจัยด้านความเป็นธรรมในการแข่งขัน ความรับผิดชอบต่อสังคม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงยังเป็นปัญหา จากข้อมูลธรรมาภิบาลภาคเอกชน โดยสถาบันจัดอันดับ IMD ปรากฏว่าลำดับในภาพรวมโดยเฉลี่ยของประเทศไทยในปี 2547 - 2549 อยู่ในลำดับปานกลางใกล้เคียงกัน คือ มีลำดับโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 30 - 31 จากการประเมินทั้งหมด 60 ประเทศ โดยปัจจัยส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในการจัดลำดับธรรมาภิบาลภาคเอกชนได้ปรับตัวดีขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องความน่าเชื่อถือของผู้บริหารปรับตัวจากลำดับที่ 37 ในปี 2548 มาเป็นลำดับที่ 29 ในปี 2549 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับหน่วยงานปรับจากลำดับที่ 30 เป็นลำดับที่ 23 และการให้ความสำคัญกับลูกค้าเพิ่มจากลำดับที่ 16 มาเป็นลำดับที่ 4 ในช่วงเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม พบว่า การป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมกลับลดลงและอยู่ในลำดับที่ต่ำมาก คือจากลำดับที่ 47 ในปี 2547 - 2548 มาเป็นลำดับที่ 50 ในช่วงปี 2549 รวมทั้งด้านความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่มีแนวโน้มว่าจะมีปัญหามากขึ้น โดยมีลำดับลดลงมาอยู่ที่ 37 และ 36 ตามลำดับ

ธรรมาภิบาลภาคเอกชน

ปัจจัยที่ใช้ในการจัดลำดับ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
1. มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ถือหุ้นในกฎหมายชัดเจนมากน้อยเพียงใด	44	36	36	39	39	35
2. ความน่าเชื่อถือของผู้บริหารของบริษัท	34	34	28	30	37	29
3. ความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง	45	32	27	25	32	36
4. กรรมการบริษัทมีบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของบริษัทมากน้อยเพียงใด	32	33	21	27	23	25
5. ผู้บริหารสามารถสร้างมูลค่าให้ผู้ถือหุ้นเพียงใด	39	32	22	28	36	33
6. การใช้ข้อมูลภายในเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในการซื้อขายหลักทรัพย์มีแพร่หลายเพียงใด	34	39	37	55	-	-
7. ผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพียงใด	40	31	30	25	15	37
8. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและพนักงานมีมากน้อยเพียงใด	30	26	23	25	30	23
9. การให้ความสำคัญแก่ลูกค้า	22	21	8	16	16	4
10. กฎหมายการแข่งขันทางการค้าสามารถป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมได้เพียงใด	41	34	41	47	47	50
11. การนำหลักจรรยาบรรณมาใช้ในบริษัท	36	37	31	29	34	35
ลำดับโดยเฉลี่ย	***36.09***	***32.27***	***31.86***	***31.45***	***30.90***	***30.70***

ที่มา : IMD, World Competitiveness Yearbook (2001-2005)

(3) ภาคธุรกิจเอกชนไทยในตลาดหลักทรัพย์มีธรรมาภิบาลเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง โดยปี 2549 สูงกว่า ปี 2544 ถึงร้อยละ 20 การประเมินผลบรรษัทภิบาลของธุรกิจเอกชนไทยที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ โดย IOD (Thai Institute of Directors) พบว่าสัดส่วนบริษัทที่มีธรรมาภิบาลเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องจนกระทั่งในปี 2549 มีสัดส่วนบริษัทที่มีธรรมาภิบาลถึงร้อยละ 71.0 ของจำนวนบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ทั้งสิ้น ซึ่งเพิ่มจากร้อยละ 69.0 ในปี 2548 และร้อยละ 50.0 และ 60.0 ในปี 2544 และ 2545 โดยคะแนนดีขึ้นในทุกด้าน แต่ด้านที่มีคะแนนดีที่สุด คือ ความเปิดเผยโปร่งใส (ร้อยละ 82) การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเป็นธรรม (ร้อยละ 75.5) และสิทธิของผู้ถือหุ้น (ร้อยละ 71.4)

การประเมินผลบรรษัทภิบาล

	2544	2545	2546	2547	2548
ภาพรวม	50	52	60	69	71
สิทธิของผู้ถือหุ้น	49	58	72	66	71.4
การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเป็นธรรม	43	59	69	75	75.5
หน้าที่ของผู้ถือหุ้น	32	41	43	69	69.7
เปิดเผยโปร่งใส	35	23	65	83	82
ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ	74	76	45	53	57.8

ที่มา : IOD (Thai Institute of Directors)

(4) ระบบราชการได้รับการปรับปรุงประสิทธิภาพ การปรับปรุงระบบราชการไทยให้มีขนาดเล็กลงและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม โดยผลการประเมินพบว่า ส่วนราชการไทยในภาพรวมมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นจาก 2.61 ในปี 2546 เป็น 3.77 และ 4.85 ในปี 2548 และปี 2549 ตามลำดับ (คะแนนเต็ม 5) ทั้งนี้ เนื่องจากการผลักดันการปฏิบัติการภายใต้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วย การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย ทำให้การพัฒนาระบบราชการมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการ ปรับปรุงรูปแบบองค์กรลักษณะพิเศษที่มีขนาดเล็ก มีอิสระและคล่องตัวหลายแห่ง ตลอดจนการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์การมหาชนและการจัดโครงสร้างราชการบริหารส่วนภูมิภาค (ระดับจังหวัด/อำเภอ) เพื่อให้จังหวัดเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน ได้ยกระดับขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในระดับสูงเทียบเท่าเกณฑ์สากล การพัฒนารูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ในการดำเนินงานและการให้บริการ การระบบการจัดทำคำรับรองการปฏิบัติราชการและ การติดตามประเมินผล

(5) การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังล่าช้าไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ในด้านการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกผลักดันการปฏิบัติภายใต้ พ.ร.บ. กำหนดแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการถ่ายโอนภารกิจและการจัดสรรรายได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย (ร้อยละ 35) นั้น ก็ได้มีการวางแนวทางการเร่งรัดดำเนินการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณูปโภคและการศึกษาและภารกิจที่เหลือ ตลอดจนการจัดสรรรายได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมาย

(5.1) การถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการได้เพียงร้อยละ 50 ตามแผนการกระจายอำนาจฯ และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ กำหนดให้ส่วนราชการ 57 กรม มีการโอนภารกิจจำนวน 245 ภารกิจ ประกอบด้วย ภารกิจใน 6 ด้าน (ดังตาราง) ผลการดำเนินงานจนถึงต้นปี 2548 พบว่า ถ่ายโอนภารกิจไปแล้วจำนวน 180 ภารกิจ (จำแนกเป็นภารกิจที่ถ่ายโอนเรียบร้อยแล้ว 157 ภารกิจ อยู่ระหว่างการส่งมอบ 23 ภารกิจ) และยังไม่ได้ถ่ายโอน 64 ภารกิจ โดยภารกิจด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาและสาธารณสุข มีภารกิจที่ยังไม่ถ่ายโอนมากที่สุดถึง 34 ภารกิจ

การถ่ายโอนภารกิจ

หน่วย : เรื่อง

ประเภท	ภารกิจถ่ายโอน	ถ่ายโอนแล้ว	ยังไม่ถ่ายโอน
• โครงสร้างพื้นฐาน	87	71	16
• งานส่งเสริมคุณภาพชีวิต	103	69	34
• การจัดระเบียบชุมชน/ สังคม	17	9	8
• การวางแผน การส่งเสริมการลงทุนฯ	19	14	5
• บริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (ยกเลิกถ่ายโอน 1 ภารกิจ)	17	15	1
• ศิลปะ วัฒนธรรมฯ	2	2	-
รวม	**245**	**180**	**64**

ที่มา : สำนักคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หมายเหตุ : ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ 2548

สำหรับ ***การถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษา*** แม้ว่าจะมีความเคลื่อนไหวค่อนข้างช้า แต่ก็ได้มีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้น โดยคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนด ***"แนวทางการถ่ายโอนบุคลากรด้านการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น"*** ซึ่งมีสาระสำคัญคือการยึดหลักความสมัครใจและความพร้อม ทั้งความสมัครใจของสถานศึกษาที่จะโอนไปสังกัด อปท. ความสมัครใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และความพร้อมของ อปท. หลักการ วิธีการ ระบบ และกลไกการถ่ายโอน แนวทางการบริหารบุคคลในสถานศึกษาที่ถ่ายโอน หลักประกันสำหรับลูกจ้าง การกำหนดอัตราเพิ่มเติมภายหลังการถ่ายโอนสถานศึกษา ตลอดจนการดำเนินการในเรื่องสิทธิประโยชน์และความก้าวหน้าของบุคลากร ซึ่งสาระทั้งหมดจะถือเป็นแนวปฏิบัติในการถ่ายโอนบุคลากร ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความเข้าใจและลดความวิตกกังวลของข้าราชการครู ในเรื่องสถานภาพ สิทธิประโยชน์ และการประกอบอาชีพ สำหรับความก้าวหน้าในการถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาตามแนวทางดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2548 กำหนดสัดส่วนการถ่ายโอนสถานศึกษาไปยัง อปท. โดยกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) รับโอนได้ไม่เกิน 3 แห่ง เมืองพัทยาและเทศบาลที่เคยจัดการศึกษารับโอนได้ไม่เกิน 2 แห่ง และเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ไม่เคยจัดการศึกษารับโอนได้ไม่เกิน 1 แห่ง และจำกัดจำนวนไว้ประมาณ 70 แห่ง (บัญชี 1)

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินการสอบถามความสมัครใจของสถานศึกษาจำนวน 2,120 แห่ง พบว่า มีสถานศึกษาที่สมัครใจจะถ่ายโอนจำนวน 447 แห่ง โดยจะสามารถถ่ายโอนสถานศึกษา 70 แห่ง (บัญชี 1 ตามมติคณะรัฐมนตรีกำหนดสัดส่วนการถ่ายโอน) ให้ อปท. ได้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 สำหรับสถานศึกษาที่เกินกว่ามติคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีกว่า 300 แห่ง (บัญชี 2) อยู่ในระหว่างรอการพิจารณา

(5.2) การถ่ายโอนบุคลากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานรับผิดชอบเดิม มีการดำเนินการถ่ายโอนบุคลากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปแล้วในช่วงปีงบประมาณ 2546 - 2548 ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่มีภารกิจด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ซึ่งได้ถ่ายโอนไปแล้วรวม 2 ครั้ง จำนวนรวม 4,559 คน เป็นข้าราชการ 1,378 คน และลูกจ้างประจำ 3,081 คน ซึ่งนับว่ามีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับบุคลากรของหน่วยงานเจ้าของภารกิจเดิม ปัญหาอุปสรรคในทางปฏิบัติมีอยู่มาก มีทั้งปัญหาความไม่สมัครใจ ปัญหาด้านการปรับตัว ปรับทัศนคติ ปัญหาคุณสมบัติของบุคลากรที่จะถ่ายโอนไปไม่ตรงกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และที่สำคัญรัฐไม่มีมาตรการจูงใจเพียงพอให้คนที่มีความสามารถจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค โอนย้ายไปทำงานที่ส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม คาดว่าเมื่อสามารถถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษาและสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะทำให้สามารถถ่ายโอนบุคลากรเพิ่มขึ้นอีกมาก

การถ่ายโอนบุคลากร

หน่วย : คน

ครั้งที่	ข้าราชการ	ลูกจ้าง	รวม
ครั้งที่ 1	1,310	2,801	4,111
ครั้งที่ 2	68	280	348
รวมทั้งสิ้น	**1,378**	**3,081**	**4,559**

ที่มา : สำนักคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(5.3) การกระจายอำนาจด้านการเงินการคลังยังไม่บรรลุตามเป้าหมายและขีดความสามารถในการพึ่งตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลง ตามเป้าหมายของ พรก.แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดให้จัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสัดส่วนร้อยละ 35 ในปี 2550 ตามแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ โดยการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า มีการจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนทำให้สัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้รัฐบาลเพิ่มขึ้น จากเดิมที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 8 - 12 ในช่วงก่อนปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20.92 ในปี 2544 และเพิ่มต่อเนื่องจนเป็นร้อยละ 24.05 ในปี 2549 แต่ก็ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายร้อยละ 35 ซึ่งถึงแม้รัฐบาลจะได้มีมติ ครม. แก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดและแบ่งปันภารกิจของท้องถิ่นเสียใหม่ หรือขอขยายระยะเวลาการถ่ายโอนออกไปให้เหมาะสมกับฐานะทางการคลังของประเทศ แต่เป้าหมายการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร้อยละ 35 ออกไปโดยไม่มีเงื่อนไขเวลาที่ชัดเจน แต่ก็ยังคงนับเป็นเป้าหมายที่ต้องบรรลุในท้ายที่สุด

นอกจากนั้นถ้าพิจารณาสัดส่วนรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บได้เองต่อรายได้รวมของท้องถิ่นพบว่า มีสัดส่วนลดลงในตลอดช่วงปี 2544 – 2549 โดยในปี 2549 มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 8.90 ต่อรายได้รวมของท้องถิ่น ซึ่งลดลงจากร้อยละ 11.08 ใน ปี 2544 ซึ่งแสดงว่าขีดความสามารถในการพึ่งตนเองของท้องถิ่นลดลง การพัฒนาท้องถิ่นยังคงต้องอาศัยรายได้จากรัฐบาลกลางในรูปแบบของรายได้ที่รัฐจัดเก็บให้ รายได้ที่รัฐแบ่งให้ และเงินอุดหนุนในสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้รายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บได้เองเป็นรายได้จากภาษีอากรในสัดส่วนร้อยละ 70 และรายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากรร้อยละ 30 ของรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บได้เองทั้งหมด

โครงสร้างรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หน่วย : ล้านบาท

	2544	2545	2546	2547	2548	2549
• รายได้จัดเก็บเองหรือจัดหาเอง	17,701.88	21,084.47	22,258.28	24,786.27	27,018.96	29,110.41
• รายได้ที่รัฐเก็บให้	55,651.90	58,143.52	60,217.72	82,623.37	95,370.34	110,189.59
• รายได้ที่รัฐแบ่งให้	12,699.00	19,349.00	35,504.44	43,100.00	49,000.00	61,800.00
• เงินอุดหนุน	73,729.80	77,273.30	66,085.72	91,438.00	116,010.70	126,013.00
รายได้รวมของ อปท.	**159,752.58**	**175,580.29**	**184,066.16**	**241,947.64**	**282,000.00**	**327I,113.00**
รายได้รวมของรัฐบาล	**772,574.00**	**803,651.00**	**829,495.56**	**1,063,100.00**	**1,200,000.00**	**1,360,000.00**
รายได้รวมของ อปท./ รายได้รวมของรัฐบาล	**20.68**	**21.85**	**22.19**	**22.76**	**23.50**	**24.05**
รายได้จัดเก็บเองหรือจัดหาเอง/ รายได้รวมของรัฐบาล	**11.08**	**12.01**	**12.09**	**10.24**	**9.58**	**8.90**

ที่มา : สำนักคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.4 ความสมานฉันท์ของคนในชาติเป็นปัญหาอย่างมากในตลอดช่วงปี 2546 - 2549 การละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับสูง จากการยื่นข้อร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในปี 2549 ซึ่งมี 105.5 คดีต่อประชากรพันคนนั้น เพิ่มสูงขึ้นจาก 54 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2545 และสูงกว่า 14 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2544 ซึ่งแสดงว่าปัญหาที่เกิดจากวัฒนธรรม ความเชื่อ และการได้รับการปฏิบัติภายใต้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันนั้น ยังไม่คลี่คลาย สังคมไทยยังมีปัญหาความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงระหว่างกันค่อนข้างมาก คะแนนความสมานฉันท์ในปี 2549 ที่มีอัตราร้อยละ 51.43 นั้น ถึงแม้จะดีขึ้นมากกว่า 3 - 4 ปีที่ผ่านมาที่ค่าคะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 41.25 – 48.56 แต่ก็ยังอยู่ในระดับต่ำและต้องปรับปรุงอย่างมาก ซึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ ประเทศได้ก็ถูกจัดอันดับเป็นประเทศสงบสุขในอันดับที่ 105 จาก 121 ประเทศ ในขณะเดียวกันความรุนแรงในบางพื้นที่กลับเพิ่มสูงขึ้น เช่น ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

สัดส่วนคดีการร้องทุกข์

สัดส่วนคดีการร้องทุกข์	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัดส่วนการร้องทุกข์ต่อประชากรพันคน	14.03	54.00	131.00	111.00	117.00	105.00

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช. ประมวลผลจากสถิติการร้องทุกข์ของศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดิน รัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ

(1) สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ยังมีความรุนแรง และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ปัญหาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับในตลอด 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2547 – 2549) มีการใช้กำลังและอาวุธประหารกัน จนถึงแก่ชีวิตไม่เว้นแต่ละวัน จากสถิติของศูนย์เฝ้าระวังเชิงองค์ความรู้สถานการณ์ภาคใต้ ได้สรุปเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบ 3 ปี ว่ามีความขัดแย้งและการก่อความไม่สงบในพื้นที่จำนวนทั้งสิ้น 5,769 ครั้ง โดยก่อให้เกิดการบาดเจ็บ 2,920 คน และเสียชีวิต 1,908 คน นอกจากนั้นยังมีการชุมนุมประท้วงโดยมวลชนถึง 26 ครั้ง อย่างไรก็ตามรัฐได้พยายามปรับนโยบายสมานฉันท์และสันติวิธีในการจัดการกับการชุมนุมประท้วง และส่งผลให้การประท้วงไม่เกิดการปะทะกันและไม่มีความรุนแรงตามมา นอกจากนั้นการประท้วงครั้งหลังๆ ผู้ประท้วงพากันสลายตัวไปเองเนื่องจากข้อเรียกร้องของตนเองไม่ชัดเจน

ทั้งนี้รัฐบาลก็ได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหา โดยการจัดสรรงบเพิ่มเติมพิเศษเพื่อแก้ปัญหาจำนวนรวมทั้งสิ้น 32,758 ล้านบาท ในช่วงปี 2547 – 2549 และจัดสรรให้อีก 13,092 ล้านบาทในปี 2550 รวมทั้งกำหนดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยกำหนดมาตรการเร่งรัด ทั้งทางด้านการเกษตร การประมง การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การเร่งก่อสร้าง ซ่อมแซมสถานศึกษาที่เสียหายจากเหตุการณ์ไม่สงบต่างๆ แต่สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบให้เศรษฐกิจขยายตัวลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 3.90 ในปี 2546 เป็นร้อยละ 0.85 ในปี 2548 และเหลือเพียงร้อยละ 1.04 ในปี 2549 และคาดว่าในปี 2550 จะหดตัวร้อยละ 0.53 ซึ่งจะซ้ำเติมให้ปัญหาด้านรายได้และการจ้างงานขยายตัวรุนแรงขึ้น ดังนั้น ในปี 2550 รัฐบาลจึงได้เพิ่มเติมมาตรการพิเศษที่จะเปิดโอกาสให้กับประชาชน/เยาวชนในท้องถิ่นในด้านการศึกษามากขึ้น การพัฒนาระบบสาธารณสุข รวมทั้งการกำหนดมาตรการกระตุ้นการลงทุนในพื้นที่

สถิติเหตุการณ์รุนแรง และการชุมนุมประท้วงโดยมวลชน

เหตุการณ์รุนแรง/ การประท้วง	ปี 2547-2549
เหตุการณ์รุนแรง	**5,769**
• เป้าหมายที่ราษฎร	1,646
• เป้าหมายที่กลุ่มตำรวจ และหน่วยปฏิบัติการพิเศษ ตชด. ทหาร	950
• เป้าหมายที่คนงาน และลูกจ้างราชการ	270
• เป้าหมายที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	201
• อื่นๆ	2,702
การประท้วงทั้งสิ้น	**26**
• เรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาในคดีก่อความไม่สงบ	13
• ขับไล่กองกำลังทหาร/ตำรวจออกนอกพื้นที่	5
• ประท้วงสงสัยเจ้าหน้าที่ยิงผู้ต้องสงสัย/ก่อสถานการณ์/รักษาความสงบ	7

ที่มา : ศูนย์เฝ้าระวังเชิงองค์ความรู้สถานการณ์ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

(2) ประเทศไทยมีความสงบสุขอันดับที่ 105 ของโลกใกล้เคียงกับประเทศพม่า จากผลการจัดอันดับ “ดัชนีความสงบสุขของโลก (Global Peace Index)” ของ “The Economist Intelligence Unit” เมื่อเดือนพฤษภาคม 2550 121 โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดทั้งสิ้น 24 ตัว เช่น จำนวนของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและตำรวจต่อประชากรแสนคน จำนวนนักโทษต่อประชากรแสนคน การเคารพสิทธิมนุษยชน การมีพระราชบัญญัติการต่อต้านการก่อการร้าย ค่าใช้จ่ายทางด้านการทหารต่อGDP เป็นต้น พบว่า**ประเทศไทยมีความสงบสุข**อยู่ในอันดับที่ 105 จากการสำรวจจำนวน 121 ประเทศทั้งนี้ประเทศที่มีความสงบสุขมากที่สุด 5 อันดับของโลก ได้แก่ นอร์เวย์ นิวซีแลนด์ เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ และญี่ปุ่น ในขณะที่ประเทศที่มีความสงบสุขน้อยที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ อิรัก ซูดาน อิสราเอล รัสเซีย และไนจีเรีย ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อบ้านใกล้เคียงและประเทศในกลุ่มอาเซียน พบว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความสงบสุขมากที่สุด (อันดับที่ 5) และปากีสถานเป็นประเทศที่มีความสงบสุขน้อยที่สุด (อันดับที่ 115) สำหรับประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ใกล้เคียงกับสหภาพพม่า (อันดับที่ 108)

ดัชนีความสงบสุขของประเทศใกล้เคียงและกลุ่มประเทศอาเซียน

ประเทศ	อันดับที่*	คะแนน**
ญี่ปุ่น	5	1.413
ฮ่องกง	23	1.657
สิงคโปร์	29	1.692
เกาหลีใต้	32	1.719
เวียดนาม	35	1.729
ไต้หวัน	36	1.731
มาเลเซีย	37	1.744
จีน	60	1.980
อินโดนีเซีย	78	2.111
กัมพูชา	85	2.197
ฟิลิปปินส์	100	2.428
ไทย	105	2.491
สหภาพม่า	108	2.524
ศรีลังกา	111	2.575
ปากีสถาน	115	2.697

ที่มา : Global Peace Index

หมายเหตุ : *จัดอันดับจาก 121 ประเทศ โดยอันดับที่ 1 คือประเทศที่มีความสงบสุขมากที่สุด

**ค่าคะแนนดัชนีความสงบสุขมีค่าตั้งแต่ 1 – 5 โดยค่าคะแนนเท่ากับ 1 คือมีความสงบสุขมาก

4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในสังคมไทยก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 – 9 (ปี 2540 – 2549) ซึ่งเป็นช่วงที่แผนพัฒนาฯ ได้ปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วน รวมทั้งในส่วนของภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ประกอบกับในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างมาก รวมทั้งเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐอย่างกว้างขวางนั้นได้มีส่วนอย่างมากต่อความตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตยของคนไทยอย่าง ประชาชนมีจิตสำนึกในด้านปกป้องสิทธิของตนเองเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความตื่นตัวในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเกิดขึ้นมากมายหลายเวทีทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับชุมชน แต่การเคารพสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนการปกป้องสิทธิประโยชน์ของส่วนรวมยังมีอัตราค่อนข้างต่ำ

สำหรับในด้านธรรมาภิบาลนั้น ยังเป็นปัญหาอยู่มาก แม้ว่าในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 – 9 ที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในส่วนของการพัฒนาภาคราชการ และการเสริมสร้างบรรษัทภิบาลในภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนการก่อตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นนั้น ได้ส่งผลให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่ดีขึ้นในหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตามการปฏิรูประบบบริหารจัดการในการพัฒนาประเทศยังอยู่ในระยะเริ่มต้น การปรับเปลี่ยนแนวคิด รวมทั้งวิธีการต่างๆ กลไกการพัฒนาและการตรวจสอบยังไม่เข้มแข็ง กระบวนการบริหารประเทศยังรวมศูนย์อยู่ในราชการส่วนกลาง กลไกด้านการคลัง ระบบงบประมาณ รวมทั้งกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ยังไม่เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในขณะเดียวกัน การทุจริตคอร์รัปชั่นก็ยังเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศที่กระทบต่อความเชื่อมั่นของนานาชาติเป็นอย่างมาก การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังล่าช้า ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ในส่วนธรรมาภิบาลของภาคเอกชนไทยถึงแม้ดีขึ้นในสายตาของต่างประเทศโดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การให้ความสำคัญกับลูกค้า และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ความโปร่งใส และความเป็นธรรมในเรื่องการใช้ข้อมูลภายในเพื่อผลประโยชน์ในการซื้อขายหลักทรัพย์ และการแข่งขันทางการค้ายังจำเป็นต้องปรับปรุง ดังนั้น**เพื่อสร้างสังคมที่ยึดมั่นวัฒนธรรมประชาธิปไตยและมีธรรมาภิบาล**ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ควรส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทย รับรู้และเคารพในสิทธิเสรีของผู้อื่น ตลอดจนเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้กับภาคส่วนต่างๆ เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมที่มีความโปร่งใสเป็นธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4.1 ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความร่วมมือกันในการกอบกู้และฟื้นฟูประเทศชาติในทุกด้าน โดย

(1) การจัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ บนพื้นฐานคุณธรรมร่วมกับภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคสื่อมวลชน และสถาบันศาสนา เพื่อสร้างสังคมไทยที่มีคุณธรรมไม่ทอดทิ้งกัน

(2) รณรงค์ปลูกจิตสำนึกธรรมาภิบาล ค่านิยมวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมสันติวิธีแก่ประชาชนทุกระดับ ทุกภาคส่วน และทุกสถาบัน/หน่วยงาน/องค์กร เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ เสรีภาพ และความเสมอภาค ภายใต้กรอบกฎหมาย จารีตประเพณี วัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทุกระดับ โดย

(2.1) ดำเนินการผ่านสื่อทุกประเภท สอดแทรกในรูปแบบข่าว ละคร บทเพลง และการเล่นละครพื้นบ้านด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เข้าในง่าย และให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

(2.2) สนับสนุนสถาบันการศึกษา/วิชาการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม จัดกิจกรรม และร่วมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน การเพิ่มพื้นที่สาธารณะทางสังคมให้ประชาชนได้มีส่วนแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือ และร่วมติดตามตรวจสอบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะต่างๆ

(2.3) การจัดทำแผนพัฒนาภาวะผู้นำทางสังคม ทั้งในระดับประเทศ ระดับหน่วยงาน ระดับชุมชน และระดับเยาวชนในโรงเรียนให้เป็นต้นแบบที่ดีงามของสังคม

(3) เสริมสร้างขีดความสามารถของภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ เข้าถึงอำนาจการตัดสินใจตามหลักการการปกครองระบอบประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความเป็นธรรม สร้างความสมดุล และเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการตรวจสอบภาครัฐให้ดำเนินการอย่างโปร่งใส และลดการทุจริตประพฤติมิชอบในภาคราชการ และต้องอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับและการไว้วางใจกัน

(4) ส่งเสริมการรวมตัวของประชาชนเป็นองค์กรต่างๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งส่งเสริมชุมชนท้องถิ่นและชุมชนอื่นๆ ให้เข้มแข็ง และสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันที่เข้มแข็ง ทั้งแนวดิ่งและแนวนอน เพื่อเป็นกลไกตรวจสอบถ่วงดุล

(5) พัฒนาและสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมสันติวิธีและจัดให้มีกลไก เพื่อคลี่คลายความขัดแย้งจากการพัฒนาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการไม่สามารถรอมชอมและยอมรับกันได้ของภาคส่วนต่างๆ มิให้ปะทุไปสู่ความรุนแรง และสร้างความแตกแยกในสังคม รวมทั้งสนับสนุนให้มีการทบทวนบทบาท หน้าที่ของกลไกระงับความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ อาทิ ประชาพิจารณ์ ฉันทานุมัติ ฯลฯ และพัฒนากลไกที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและค่านิยมที่มีความหลากหลายในสังคมไทย ตลอดจนหาแนวทางสนับสนุนการปรับกลไกที่มีอยู่ให้สามารถทำหน้าที่ระงับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิผลประสิทธิภาพ

4.2 เสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบ โดยการ

(1) เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้าร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบในกระบวนการบริหารจัดการประเทศ โดยการแก้ไข ปรับปรุงกลไก ขั้นตอน และกระบวนการดำเนินการของภาครัฐ เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและภาคีที่มีส่วนได้เสียได้เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน คณะอนุกรรมการ คณะกรรมการ ตลอดจนส่งเสริมการรวมตัวของภาคประชาชน/เครือข่ายประชาชนเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นแกนนำการต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบ การคุ้มครองผู้บริโภค การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(2) เสริมสร้างความเข้มแข็งและประสิทธิภาพของกลไกตรวจสอบจากภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และสื่อมวลชน สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมสันติวิธีและจัดให้มีกลไกที่ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี

(3) ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี

4.3 พัฒนาขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรับผิดชอบในการจัดบริการสาธารณะตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

(1) เร่งรัดการดำเนินการทบทวนปรับแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปรับปรุงแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ ให้สอดรับกับสถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งการปฏิรูประบบราชการ การมีแผนบริหารราชการแผ่นดิน การใช้ระบบบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ โดยการทบทวนปรับแผนยังคงต้องยึดตามกรอบที่กฎหมายกำหนดให้คงวิสัยทัศน์และความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรับบริการที่ดีขึ้นของประชาชน และคำนึงถึงการกระจายอำนาจที่เพิ่มขึ้นเป็นสำคัญ พร้อมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ โดย

(1.1) แบ่งบทบาทภารกิจการจัดบริการสาธารณะกับราชการในส่วนกลางให้ชัดเจน โดยเฉพาะด้านการสาธารณสุขและการศึกษา ควรระบุชัดเจนว่าภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการเฉพาะในส่วน Primary Care ขั้นตอนการรักษาเบื้องต้น โอนให้ท้องถิ่น แต่ต้องมีระบบเชื่อมโยง-ส่งต่อ

(1.2) จัดให้มีระบบในแต่ละจังหวัดดูแลการถ่ายโอนบุคลากร พร้อมทั้งต้องวางระบบและบทบาทภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ชัดเจน แต่ในบางส่วนต้องให้อิสระกับโรงเรียน/โรงพยาบาล รวมทั้งเชื่อมโยงกับการจัดการการศึกษาของชาติ ในระยะแรกยังใช้กลไกเดิม แต่ใช้ไปสักพักให้ยกร่าง/แก้กฎหมายใหม่

(2) ขยายฐานรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2.1) ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีใหม่ โดยคำนึงถึงการกระจายภาษีให้เป็นธรรม และส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาระบบภาษีทรัพย์สินมาใช้แทนภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่เป็นต้น

(2.2) ขยายกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการภายใต้ระบบเก็บค่าบริการให้มากขึ้น โดยให้ประชาชนผู้บริการมีส่วนร่วมรับภาระลงทุนการปฏิบัติงานตามสมควร

(2.3) พัฒนาประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ โดยนำระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ ตลอดจนใช้เทคโนโลยีช่วยในการวางระบบฐานข้อมูลต่าง ๆ ให้สามารถจัดเก็บได้ครบถ้วน และรวดเร็ว

4.4 ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และเป็นบรรษัทภิบาลมากขึ้น จัดให้มีกฎ ระเบียบ และสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจเอกชนทั้งที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และธุรกิจเอกชนทั่วไปเข้าร่วมในกระบวนการบรรษัทภิบาลเพิ่มมากขึ้น และสร้างจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อผู้บริโภค และเป็นธรรมกับธุรกิจคู่แข่ง ยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคมแบ่งปันผลประโยชน์คืนสู่สาธารณะ ดังนี้

(1) รณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้ธุรกิจเอกชนในตลาดหลักทรัพย์ ผู้บริหาร/กรรมการ ผู้ถือหุ้น ตลอดจนประชาชนทั่วไป รู้ถึงประโยชน์ในการ "กำกับดูแลธุรกิจที่ดี" ว่าจะนำมาซึ่งความได้เปรียบเชิงแข่งขันทางธุรกิจ และก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีในด้านความโปร่งใส ประเทศชาติและสังคมโดยรวมจะได้รับประโยชน์ทางอ้อมด้วย และที่สำคัญต้องประกอบอาชีพโดยซื่อสัตย์ยุติธรรมต่อผู้บริโภค

(2) ส่งเสริมสถาบันวิชาชีพ สมาคมวิชาชีพ กลุ่ม ชมรมให้มีบทบาทในการสร้างธรรมาภิบาลแก่ภาคธุรกิจทั่วไป ส่งเสริมสถาบันวิชาชีพ สมาคมวิชาชีพ กลุ่ม ชมรมผู้ประกอบการด้านธุรกิจประเภทต่างๆ ให้มีความเข้มแข็งและมีขีดความสามารถในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล และตรวจสอบการดำเนินงานทั้งในระดับองค์กรธุรกิจและปัจเจกบุคคลในสาขาวิชาชีพนั้นๆ ให้มีความโปร่งใส มีจริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ และซื่อสัตย์ต่อภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมทั้งมีบทบาทในการจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการธุรกิจให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการธรรมาภิบาล

(3) กำหนดมาตรการให้กรรมการและผู้บริหารรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่ไม่เป็นธรรมกับคู่แข่งขัน โดยมีการกำหนดบทลงโทษที่เด็ดขาดสำหรับผู้บริหารที่กระทำผิดเกี่ยวกับการฉ้อฉลและใช้ข้อมูลภายในเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพรรคพวก และสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับคู่แข่ง รวมทั้งมีข้อกำหนดให้บริษัทที่จะจดทะเบียนในบริษัทต้องให้กรรมการ และกรรมการตรวจสอบของบริษัทผ่านการฝึกอบรมเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดีด้วย

(4) รัฐจัดให้มีมาตรการจูงใจแก่ธุรกิจเอกชนในตลาดหลักทรัพย์ที่ได้รับการรับรองความเป็นบรรษัทภิบาล ในด้านสิทธิที่จะได้รับการบริการด้านต่างๆ เช่น การขออนุมัติ ขออนุญาตในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วจากภาครัฐ จากคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

(5) ให้องค์กรกำกับดูแลธุรกิจเอกชนมีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร เพื่อที่จะให้กลไกในการควบคุมและตรวจสอบธุรกิจเอกชนมีอิสระ และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนและผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ในเรื่องความโปร่งใส มีความเที่ยงธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

บทสรุปผู้บริหาร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วน ทั้งในพื้นที่ทุกภูมิภาคและในระดับชาติ ได้กำหนด ***"วิสัยทัศน์ประเทศไทย"*** ขึ้น ซึ่งเป็นการมุ่งพัฒนาสู่ ***"สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"*** (Green and Happiness Society) และยึดแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

ภายใต้วิสัยทัศน์ประเทศไทยดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำมาพัฒนาเป็นแนวคิดพื้นฐานและจัดทำ ***"ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"*** ขึ้น โดยใช้หลักการระดมความคิดและการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้ดัชนีดังกล่าวเป็นที่ยอมรับ ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญ และเกิดการนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันในการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

ขณะเดียวกัน ดัชนีดังกล่าวยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบ่งชี้สถานะของประเทศ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และใช้ติดตามประเมินผลการพัฒนา รวมทั้งสามารถนำไปใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศและกำหนดนโยบายสาธารณะได้ต่อไป และที่สำคัญคือ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแนวคิดและสร้างกระแสหลักในสังคมให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนไทยเพื่อให้เกิดคุณค่าใหม่ ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ ยังเป็นการวางแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดที่จำเป็นต่อการจัดทำดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ให้สามารถใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน ติดตามประเมินผล และรายงานผลได้อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพและรวดเร็วทันต่อสถานการณ์

สำหรับกระบวนการพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย สศช. ได้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นพ้องในกรอบความคิดและนิยามความสุขที่ตรงกันก่อน แล้วจึงกำหนดประเด็นการวัดและตัวชี้วัดที่สะท้อนค่านิยมและที่มาของความสุขทั้งความสุขภายในและความสุขภายนอก ซึ่งกำหนดจากปัจจัยที่คนส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกัน และสามารถวัดผลได้เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถนำไปสู่การกำหนดความหมาย ของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยได้ ดังนี้

"ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน" หมายถึง *"สภาวะที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นองค์รวม และสัมพันธ์กันได้อย่างถูกต้อง ดีงาม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม"*

จากความหมายของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันดังกล่าว สามารถแยกเป็นปัจจัยร่วมในการสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันได้เป็น 6 องค์ประกอบ ซึ่งได้ครอบคลุมทุกมิติของวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยที่บูรณาการเชื่อมโยงกันจนเกิดภาวะแห่งความสุข ได้แก่ 1) การมีสุขภาวะ 2) ครอบครัวอบอุ่น 3) ชุมชนเข้มแข็ง 4) เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม 5) สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล และ 6) สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล ซึ่งได้มีการระดมความคิดและรับฟังความเห็นจากภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์แจกแจงเป็นองค์ประกอบย่อย และนำไปสู่การกำหนดประเด็นการวัดและตัวชี้วัดเพื่อใช้วิเคราะห์บ่งชี้รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

1 สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

1.1 ภาวะความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยแม้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ

การดำเนินนโยบายและมาตรการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐในระยะ 6 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2544 (ปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8) จนถึงปี 2549 (ปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9) ได้ยกระดับการพัฒนาประเทศให้ดีขึ้น และมีส่วนทำให้ภาวะความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยค่าดัชนีรวมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จากร้อยละ 61.41 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 64.02 ในปี 2549 แต่ยังคงเป็นระดับที่ต้องปรับปรุงปัจจัยร่วมในเกือบทุกด้าน

1.2 ปัจจัยร่วมที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยกระดับขึ้นไปอยู่ในระดับดีปานกลาง มีเพียงการเสริมสร้างสุขภาวะ

โดยมีค่าดัชนีร้อยละ 72.27 ในปี 2549 ส่วนการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานร่วมอื่นๆ รองลงมายังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงทั้งสิ้น ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและเป็นธรรม และการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ดีและระบบนิเวศที่สมดุล ซึ่งอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 67.87 และ 66.36 ตามลำดับ) ขณะที่การเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้นอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 61.17) ส่วนการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัวและชุมชนเข้มแข็งยังอยู่ในระดับต่ำอย่างน่าเป็นห่วง (ร้อยละ 58.75 และ 54.58 ตามลำดับ) เฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านครอบครัวมีแนวโน้มขาดความอบอุ่นมากขึ้นโดยค่าดัชนีลดลงโดยตลอด โดยรายละเอียดของแต่ละปัจจัยร่วม มีดังนี้

(1) การพัฒนาสุขภาพกาย จิตใจ และความสามารถในการเรียนรู้ที่ “คิดเป็นทำเป็น” ของคนไทยดีขึ้นเป็นลำดับ ในขณะที่คุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพยังอยู่ในระดับต่ำ

- จากการดำเนินนโยบายของรัฐในการพัฒนาคุณภาพคนทั้งทางสุขภาพอนามัยและการศึกษาอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 40 ปี ทำให้สุขภาวะของคนไทยดีขึ้นต่อเนื่องโดยค่าดัชนีสุขภาวะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 68.01 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 72.27 ในปี 2549 ซึ่งอยู่ในระดับดีปานกลาง

- ***คนไทยมีสุขภาพกายดีขึ้น*** คนไทยมีสุขภาพกายดีขึ้น การเจ็บป่วยลดลง และมีอายุยืนยาวขึ้นจาก 72.45 ปี ในปี 2544 เป็น 73.2 ปี ในปี 2549 ผลการดำเนินนโยบายสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ทำให้คนไทยสามารถเข้าถึงบริการอย่างทั่วถึงเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 97.75 ในปี 2549 อย่างไรก็ตาม การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ป้องกันได้เพิ่มสูงขึ้นทุกปีจากพฤติกรรมเสี่ยง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น

- ***ในด้านจิตใจ แม้คนไทยมีสุขภาพจิตดีขึ้นต่อเนื่อง แต่จิตสำนึกในคุณธรรมกลับเสื่อมถอยลง***อันเนื่องมาจากวิถีชีวิตและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การแข่งขันเพื่อความอยู่รอด มุ่งวัตถุนิยมและบริโภคนิยม นำไปสู่ปัญหาสังคมที่ซับซ้อนและรุนแรงขึ้นทุกขณะ

- ขณะเดียวกัน ***คุณภาพการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่มีคุณภาพยังอยู่ในระดับต่ำ*** และแม้คนไทยได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงขึ้นเป็น 8.5 ปี แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียที่มีค่าเฉลี่ยประมาณ 10 - 12 ปี ทั้งยังมีปัญหาคุณภาพการศึกษา หรือการเรียนรู้ที่มีคุณภาพต่ำ และจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร่งด่วน

(2) **เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งมากขึ้น และครอบครัวมีความแตกแยกมากขึ้น**

- ***การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมถอยของระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิต และการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในสังคมไทย ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปจากก่อนมาก*** ความอบอุ่นในครอบครัวลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 67.87 ในปี 2544 เหลือร้อยละ 58.75 ในปี 2549

- ทั้งนี้เนื่องจาก***สมาชิกในครอบครัวขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่***ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ และให้การดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว มีผลให้เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งมากขึ้น

  ดังเห็นได้จากเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐเพิ่มขึ้นจาก 35.11 คนต่อเด็กแสนคน ในปี 2544 เป็น 48.49 คน ในปี 2549 ทั้งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นในทุกฐานความผิด ขณะที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้น 2 เท่าในรอบ 12 ปี จากร้อยละ 3.6 คนต่อผู้สูงอายุทั้งหมด ในปี 2537 เป็น 7.5 คน ในปี 2549

- นอกจากนี้ ***ยังมีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวถดถอยลง*** นำไปสู่ความแตกแยกของครอบครัวมากขึ้น แม้อัตราครอบครัวที่คู่สมรสอยู่ด้วยกัน โดยจดทะเบียนสมรสเพิ่มขึ้นเป็น 19.7 คู่ต่อพันครัวเรือน แต่อัตราครอบครัวที่คู่สมรสแยกกันอยู่มีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มขึ้นโดยลำดับเป็น 21.82 คนต่อประชากรที่เคยสมรสพันคน เช่นเดียวกับอัตราการหย่าร้างที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องถึง 4.9 คู่ต่อพันครัวเรือนในปี 2549

(3) **ชุมชนยังพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้น้อย แต่มีการเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหามากขึ้น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสูง**

- ***การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และเกือบไม่เปลี่ยนแปลง*** เมื่อเทียบระหว่างค่าดัชนีร้อยละ 54.32 ในปี 2544 กับร้อยละ 54.58 ในปี 2549 ซึ่งเป็นระดับต่ำที่สุดใน 6 ปัจจัยร่วมเพื่อสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพราะชุมชนเป็นฐานรากที่สำคัญของสังคม ถ้าฐานสังคมแข็งแกร่งก็ย่อมทำให้โครงสร้างสังคมโดยรวมแข็งแรงและมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นเสมือนปราการป้องกันประเทศจากการถูกภัยคุกคามจากกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่รุนแรงในปัจจุบัน และมีบทบาทสำคัญมากต่อการเสริมสร้างดุลยภาพของประเทศและความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย
- ***ปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชนอยู่ที่ยังพึ่งตนเองได้น้อย*** โดยเฉพาะการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและความมั่นคงขององค์กรชุมชนที่มีแนวโน้มลดลง
- ขณะที่***การจัดการความรู้และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชุมชนแม้ยังอยู่ในระดับต่ำ*** แต่มีการเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ มากขึ้น
- สำหรับ***การมีส่วนร่วมของชุมชนมีระดับสูงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด*** ทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพและกิจกรรมอื่นๆ รวมทั้งการพัฒนาชุมชนของตนเอง

(4) **เศรษฐกิจไทยเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากมีภูมิคุ้มกันได้มากขึ้น คนไทยมีงานทำมั่นคงขึ้น แต่ยังมีปัญหาการพึ่งตนเอง และความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา**

- ดัชนีความเข้มแข็งและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.20 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 67.82 ในปี 2549 แม้จะปรับตัวดีขึ้น แต่ยังมีความผันผวนจากความอ่อนไหวของเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่พึ่งพิงปัจจัยภายนอก
- อย่างไรก็ดี ***เศรษฐกิจมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจมากขึ้น*** จากสัดส่วนหนี้สาธารณะที่ลดลงโดยตลอด การนำเข้าสินค้าทุนและวัตถุดิบลดลง ประสิทธิภาพการผลิตรวมและผลิตภาพแรงงานรวมเพิ่มขึ้น ทำให้การปรับตัวทางเศรษฐกิจไทยในเวทีโลกอยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ
- ขณะที่***คนไทยมีสัมมาชีพที่มั่นคงขึ้น*** มีงานทำมากขึ้น โดยปัญหาการว่างงานคลี่คลายลง อัตราการว่างงานลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1.38 ในปี 2549 ทำให้ผู้ว่างงานเหลือเพียง 5 แสนคน เนื่องมาจากการขยายตัวของภาคการผลิตทั้งอุตสาหกรรม บริการ และอสังหาริมทรัพย์ ประกอบกับนโยบายของรัฐในการสร้างงานและรายได้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในระดับรากหญ้า แต่ยังคงมีปัญหาว่างงานเฉพาะกลุ่มผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งบ่งชี้ว่าการผลิตกำลังคน ไม่สอดรับกับความต้องการของตลาดแรงงานหรือโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ

- ✦ แม้ว่าคนไทยมีสัมมาชีพมั่นคงจากการมีงานทำมากขึ้น ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ***แต่ครัวเรือนเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศยังไม่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้และมีหนี้สินเพิ่มขึ้น*** โดยครัวเรือนที่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจจากการมีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ซึ่งเพียงพอในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข กลับลดลงจากร้อยละ 58.29 เหลือร้อยละ 56.2 ของครัวเรือนทั้งสิ้นในปี 2549 และหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องในอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.33 ต่อปีจาก 82,485 บาทในปี 2545 เพิ่มเป็น 116,588 บาทในปี 2549

- ✦ นอกจากนี้ ***แม้ว่าความยากจนที่เกิดจากด้านรายจ่ายลดลง แต่ยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่เพิ่มขึ้น*** และการกระจายผลตอบแทนจากการผลิตลดลง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญเชิงโครงสร้างการพัฒนาที่ไม่สมดุลของประเทศ

(5) **สังคมไทยมีปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินรุนแรงขึ้นเช่นเดียวกับปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่ต้องเร่งแก้ไข**

- ✦ ***การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ดีและฟื้นฟูระบบนิเวศให้สมดุลยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง*** แต่มีทิศทางโดยรวมดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนมาโดยตลอด ทำให้ผลการพัฒนาอยู่ในระดับค่อนข้างดีโดยการเข้าถึงบริการสาธารณูปโภคของประชาชนเพิ่มมากขึ้น แต่ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของคนไทยที่มีบ้านเป็นของตนเองลดลงต่อเนื่อง

- ✦ ***ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังมีปัญหารุนแรงอยู่มาก*** ทั้งปัญหาความรุนแรงทางอาชญากรรมและยาเสพติดที่เป็นปัจจัยคุกคามต่อความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของสังคมไทย โดยเฉพาะคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นสูงจาก 1.71 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2544 เป็น 2.77 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2549 ส่วนปัญหาด้านยาเสพติดคลี่คลายลง อย่างไรก็ตาม ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาสถานการณ์ยาเสพติดส่งสัญญาณว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกครั้ง จาก 1.20 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2547 เป็น 1.77 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2549

- ✦ ***คุณภาพสิ่งแวดล้อมแม้ยังพัฒนาได้ในระดับต่ำแต่เริ่มดีขึ้นในหลาย ๆ ด้าน*** คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ แต่ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่คุณภาพอากาศโดยรวมของสังคมเสื่อมโทรมลงโดยเฉพาะจากฝุ่นละอองขนาดเล็กในเขตเมืองและย่านอุตสาหกรรม และการเพิ่มขึ้นของปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้นจาก 2.50 ตันต่อคนต่อปี ในปี 2544 เป็น 3.05 ตันต่อคนต่อปี ในปี 2549

- สำหรับ***การฟื้นฟูระบบนิเวศโดยรวมอยู่ในระดับดีปานกลาง และมีแนวโน้มดีขึ้น***จากความอุดมสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้นของทรัพยากรและระบบนิเวศชายฝั่ง และพื้นที่ป่าชายเลนขยายตัวเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ป่ายังต่ำกว่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ และลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 32.9 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 32.6 ของพื้นที่ประเทศในปี 2549 ปัญหาระบบนิเวศนี้ส่งผลกระทบต่อการเกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง ทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น จึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

(6) **คนไทยมีความตื่นตัว และจิตสำนึกประชาธิปไตยและการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเองสูงขึ้นมาก แต่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และการเคารพกฎระเบียบทางสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ซึ่งมีปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะการทุจริตคอร์รัปชั่นและปัญหาความสมานฉันท์ของคนในชาติ**

- สังคมไทยมีระดับการพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลค่อนข้างต่ำ ค่าดัชนีอยู่ที่ระดับร้อยละ 61.17 ในปี 2549 ซึ่งแม้จะพัฒนาดีขึ้นกว่าในช่วง 3 – 4 ปีที่ผ่านมา แต่ยังคงเป็นระดับที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

- อย่างไรก็ดี ***สังคมไทยมีการพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้ามาโดยลำดับ*** ตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 จนถึงปี 2549 ที่ถูกยกเลิกไป โดยปัจจัยที่ส่งผลดีคือ การมีจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง มีการปกป้องสิทธิของตนเองในระดับดีมาก แต่ต้องปรับปรุงในเรื่องการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและการเคารพกฎระเบียบของสังคม ซึ่งนำไปสู่การขาดระเบียบวินัยของการอยู่ร่วมกัน

- ขณะที่***สัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยลดลง*** โดยฐานะความผิดอันดับต้นๆ ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรม การนำทรัพย์สินราชการไปใช้ส่วนตัว และการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดยมิชอบในด้านการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และปัจจุบันถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ถูกจับตามองเป็นพิเศษ นอกจากนี้ คนไทยมีความตื่นตัวในการรักษาสิทธิของตนเองเพิ่มขึ้นมาก

- อย่างไรก็ตาม ***สังคมไทยมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับต่ำอย่างต่อเนื่อง*** แม้รัฐได้ให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาคราชการ เอกชน และกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้ระบบการบริหารจัดการที่มีขึ้นในหลายภาคส่วน แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่การทุจริตคอร์รัปชั่น ตลอดจนปัญหาความสมานฉันท์ของคนในชาติซึ่งต้องเร่งแก้ไข

2 สรุปข้อเสนอแนะ

เพื่อเร่งปรับปรุงการดำเนินงานในเรื่องต่างๆ มุ่งให้การพัฒนาประเทศไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย มีข้อเสนอแนะที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ ดังนี้

2.1 ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้คนและสังคมโดยเร่งด่วน เร่งพัฒนาจิตสำนึกในคุณธรรมของคนไทยควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ โดยกำหนดให้การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นยุทธศาสตร์ชาติที่ทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดพลังผลักดันสังคมสู่คุณธรรม ความดีงาม พร้อมทั้งส่งเสริมแนวทางดำเนินชีวิตบนพื้นฐานคุณธรรมและความพอเพียงโดยอาศัยบทบาทของ 3 สถาบันหลัก (บวร) ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนาจิตใจ

2.2 เสริมสร้างสติปัญญา การใฝ่รู้ของคนไทยเพื่อก้าวสู่สังคมแห่งความรู้พร้อมทั้งเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้แข็งแรงทั้งกายและจิตใจ โดยเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาสู่สังคมฐานความรู้ ตลอดจนพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจรและมุ่งดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน

2.3 ส่งเสริมบทบาทครอบครัวให้เข้มแข็งมีสัมพันธภาพที่ดี โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัวเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมบนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมพร้อมทั้งส่งเสริมให้ครอบครัวรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และมีค่านิยมความเป็นครอบครัว รณรงค์การสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ค่านิยมครอบครัวอบอุ่นอย่างต่อเนื่อง

2.4 เสริมสร้างความปลอดภัย และสงบสุขให้สังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด จะต้องดำเนินการอย่างเข้มงวดและจริงจัง โดยสนับสนุนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม สกัดกั้น ทำลายโครงสร้างเครือข่ายค้ายาเสพติดโดยอาศัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว รวมทั้งจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจน พัฒนาระบบสืบสวนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ให้รางวัลและการคุ้มครองแก่ผู้ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด รวมทั้ง ส่งเสริมการสร้างประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมและอำนวยความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

2.5 เร่งขับเคลื่อนการเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคมให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมบทบาทของภาคีการพัฒนาให้มีส่วนร่วมในกระบวนการชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในรูปแบบที่หลากหลาย พัฒนาปรับปรุงองค์กรชุมชน วิสาหกิจชุมชน และระบบสหกรณ์บนพื้นฐานศักยภาพความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชน พัฒนาปรับปรุงการจัดสวัสดิการในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้ทั่วถึง กระจายอำนาจการบริหารจัดการของประเทศสู่ชุมชนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

2.6 เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างการผลิตให้เหมาะสมกับฐานการผลิตของประเทศ และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อขยายฐานเศรษฐกิจในประเทศให้เข้มแข็ง สนับสนุนการลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก โดยให้ร่วมกันอนุรักษ์พลังงานและใช้พลังงานอย่างประหยัด ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพลังงานทางเลือกและพลังงานทดแทน และสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการออม และสนับสนุนให้เกิดการกระจายผลประโยชน์การพัฒนาและการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

ขณะเดียวกัน เร่งพัฒนาองค์ความรู้และบริหารองค์ความรู้ในการผลิตอย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับการก้าวไปสู่วิถีการผลิตบนฐานความรู้ รวมทั้งขยายตลาดทางการค้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพแรงงานและปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี

2.7 ควบคุมมลพิษจากแหล่งผลิตอย่างเข้มงวด ส่งเสริมและพัฒนาขบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานไม่ก่อมลพิษ (Clean Technology) ลดปริมาณของเสียจากแหล่ง กำเนิด และจัดทำมาตรการขจัดของเสียอันตรายทั้งการทิ้ง รวบรวม และการกำจัดอย่างถูกวิธี ตลอดจนรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การมีส่วนรับผิดชอบในการป้องกันและแก้ปัญหามลพิษพร้อมกับการส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจเกี่ยวกับการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ด้วย

ในด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการผลิตเกษตรทางเลือก เกษตรอินทรีย์เพื่อช่วยรักษาคุณภาพดิน และลดการใช้สารเคมีที่ต้องนำเข้าจำนวนมาก รวมทั้ง สนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพให้องค์กรเอกชนได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภค ด้วยมาตรการทางด้านกฎหมาย มาตรการด้านเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งเครื่องมือทางด้านสังคม

2.8 ปรับแนวคิดการใช้ทุนทางทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ โดยปรับปรุงกฎ ระเบียบ ในการป้องกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ให้เหมาะสมทันสมัย ลดการซ้ำซ้อน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ขณะเดียวกัน กระจายอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรให้กับชุมชนที่มีศักยภาพ

2.9 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทย รับรู้และเคารพในสิทธิเสรีของผู้อื่น ตลอดจนเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้กับภาคส่วนต่างๆ เข้าร่วมในกระบวน การพัฒนาประเทศ ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความร่วมมือกันในการกอบกู้และฟื้นฟูประเทศ เสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบ และพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และเป็นบรรษัทภิบาลมากขึ้น

การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

(1) การพัฒนาประเทศไทยในอดีต มุ่งให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมเป็นหลัก เพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศ และใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนา โดยหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ การเพิ่มการจ้างงาน รวมทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จะกระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และทำให้ปัญหาความยากจนหมดสิ้นไปในที่สุด แนวคิดและวิธีวัดดังกล่าว ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งวัดด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ได้รับการเอาใจใส่มากกว่าความสมดุล เสถียรภาพและความยั่งยืน และแม้ว่าผลการพัฒนาที่ผ่านมาจะได้สร้างความเจริญเติบโตให้กับระบบเศรษฐกิจโดยรวม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยให้ดีขึ้นได้ แต่ขณะเดียวกันก็ได้ส่งผลกระทบให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่มีช่องว่างห่างกันมากขึ้น วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2540 ซึ่งรุนแรงและมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมทุกภาคส่วนนั้น นับเป็นบทเรียนสำคัญของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ เพราะพัฒนาโดยพึ่งพิงภายนอกประเทศมากเกินควร ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของประเทศ ภูมิสังคม ความพร้อมของคนและระบบ ดังนั้น ประชาชนทุกภาคส่วนทุกระดับจึงเริ่มหันมาให้ความสนใจอย่างจริงจังและศึกษาแนวคิดการดำรงวิถีชีวิตและวิถีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมากขึ้น

(2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการปฏิรูปความคิดและทบทวนค่านิยมที่ดีงามของสังคมไทยที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่ดั้งเดิมให้หวนกลับมาเป็นวิถีชีวิตของคนไทยอีกครั้งหนึ่ง แนวคิดการพัฒนาได้ปรับเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่อเนื่องมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) พร้อมน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ ภายใต้หลักการที่ยึดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน มุ่งการพัฒนาที่สมดุลและมีการบูรณาการทุกมิติทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย แนวคิดการพัฒนาสู่ความพอเพียงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการรวมตัวเรียนรู้และขยายเครือข่ายการพัฒนาอย่างกว้างขวางมั่นคง และเป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญในการร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 –

2554) ให้มุ่งสู่ ***"สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"*** โดยยังคงยึดแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ที่มีคนเป็นศูนย์กลางอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเทศมีภูมิคุ้มกันสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งด้านวัตถุ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่ความสงบร่มเย็นในสังคมอย่างยั่งยืน

(3) ในขณะเดียวกันกระแสของโลกก็เกิดความสนใจขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2300 (ศตวรรษที่ 18) เป็นต้นมา สำนักอรรถประโยชน์ (Utilitarian) ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาที่จะสร้างความอยู่ดีมีสุข (Utility) ของคน แต่จำกัดเฉพาะปัจจัยรายได้และเศรษฐกิจ ซึ่งหลายฝ่ายเห็นว่ายังไม่สามารถสร้างความสุขที่แท้จริง ดังนั้นการพิจารณา***มิติด้านสังคม***จึงกำเนิดขึ้น โดยเน้นด้านคุณภาพชีวิต (Well - Being) อาทิ ด้านการศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและการว่างงานเป็นสำคัญ ต่อมาในช่วงกลางปี 2503 ***มหาวิทยาลัยแห่งสหประชาชาติ*** (United Nations University : UNU) ได้เริ่ม***พัฒนาเครื่องชี้วัด***การพัฒนาด้านสังคมขึ้นและในปี 2527 UNDP ได้พัฒนาและนำดัชนีการพัฒนาคน (Human Development Index : HDI) ซึ่งมีสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การมีสุขภาพดี มีชีวิตที่ยืนยาว การศึกษา และรายได้ ออกเผยแพร่สู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับการวัด***ความสุข***ยังไม่แพร่หลาย เพราะความสุขมีนิยามแตกต่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลและมีความเป็นนามธรรมค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี 2547 ประเทศภูฏานเป็นผู้จุดประกาย โดยการเริ่มพัฒนา "ดัชนีความสุข" (Gross National Happiness : GNH) ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้แนวคิดที่ว่า การพัฒนาประเทศไม่ควรคำนึงถึงการพัฒนาด้านวัตถุเพียงอย่างเดียว หากต้องคำนึงถึงความสุขของประชาชนในด้านจิตใจ และความสมดุลในการพัฒนาประเทศในมิติต่างๆ จาก 5 องค์ประกอบหลักคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่สมดุลเป็นธรรม และการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นให้นานาประเทศเริ่มตื่นตัวและหันมาให้ความสนใจกับความพยายามที่จะวัดความสุขอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง

(4) เมื่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทยปรับเปลี่ยนไปสู่การสร้างความอยู่ดีมีสุขในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 และสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 การใช้ GDP เป็นเครื่องมือชี้วัดการพัฒนาจึงไม่เพียงพอเนื่องจากไม่สามารถแสดงถึงสถานะของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกใช้ไป ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ไม่สะท้อนมิติการพัฒนาด้านจิตใจซึ่งเป็นปัจจัยหลักของความสุขของมนุษย์ รวมทั้งไม่สะท้อนมูลค่าและต้นทุนทางสังคมอื่นๆ ที่สูญเสียไปจากการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ และแม้แต่เครื่องชี้วัดที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ให้ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 ซึ่งประกอบด้วย ดัชนีความอยู่ดีมีสุข ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และดัชนีการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ถึงแม้จะสามารถสะท้อน

มิติเชิงคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือวัดสถานภาพ ระดับการพัฒนา ผลสำเร็จและผลกระทบของการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่***สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน***ตามวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เนื่องจากขอบเขตของนิยามความสุขได้ขยายจากมิติของการดำรงชีวิตและแนวปฏิบัติของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมไทยไปสู่การวัดในด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ความถูกต้องดีงามต่างๆ ด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาดัชนีชี้วัดขึ้นใหม่ให้สะท้อนความอยู่เย็นเป็นสุข ที่ทุกภาคส่วนทุกระดับเห็นพ้องต้องกัน และสามารถนำไปปรับใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

(1) เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดและจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทยขึ้นบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นที่ยอมรับ เห็นความสำคัญและเกิดการนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันในการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

(2) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบ่งชี้สถานะของประเทศ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและใช้ติดตามประเมินผลการพัฒนา รวมทั้งสามารถนำไปใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศและกำหนดนโยบายสาธารณะให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

(3) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแนวคิดและสร้างกระแสหลักในสังคม ให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนไทยเพื่อให้เกิดคุณค่าใหม่ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

(4) เพื่อวางแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดที่จำเป็นต่อการจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ให้สามารถใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน ติดตามประเมินผลและรายงานผลได้อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพและรวดเร็วทันต่อสถานการณ์

2 ประเด็นที่ได้จากการพัฒนาศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสุขในระยะที่ผ่านมา

จากกระแสการตื่นตัวที่จะวัดผลกระทบการพัฒนาในมิติความสุข ในตลอดระยะเวลากว่าครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา มีหน่วยงานองค์กร และสถาบันต่างๆ ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับความสุข ทั้งในมิติทางสังคมและคุณภาพชีวิต รวมทั้งได้ขยายครอบคลุมมิติอื่นๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งเมื่อได้ศึกษาทบทวนแนวคิด มุมมองเกี่ยวกับความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทสังคมไทยที่ผ่านมาพบว่า ล้วนมีความสอดคล้องกัน คือ

"ความสุข" เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาและแสวงหา ความสุขมีทั้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเป็นความสุขในระดับจิตใจและปัญญา และความสุขจาก***ปัจจัยภายนอก*** เช่น ปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น แม้ว่าในยุคปัจจุบันที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในทุกภาคส่วนของสังคมโลกมีความซับซ้อน และเชื่อมโยงทั่วถึงกันหมด ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากจุดหนึ่งจะส่งผลไปยังอีกจุดหนึ่งอย่างรวดเร็ว ย่อมจะทำให้ความสุขของทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศมีความแตกต่างหลากหลายมากขึ้นก็ตาม แต่เมื่อแจกแจงปัจจัยที่สามารถสร้างความสุขให้กับมนุษย์ ปรากฏว่ามีปัจจัยที่เหมือนกันอยู่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกได้ว่าปัจจัยพื้นฐานร่วมในการสร้างความสุขของมนุษย์

ในด้านการวัดนั้น ก็ได้มีความพยายามที่จะวัดความสุขในสังคมไทยทั้งในรูปแบบอัตตวิสัย โดยการสอบถามความรู้สึกของประชาชนว่าอยู่เย็นเป็นสุขมากน้อยเพียงใด และการวัดความสุขในรูปแบบภาวะวิสัย โดยการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขและวัดปริมาณจากปัจจัยนั้นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานของหน่วยราชการ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตามตัวชี้วัดที่หน่วยงานได้พัฒนาขึ้นและเน้นการวัดภาพรวมในระดับประเทศ ส่วนการวัดความสุขในระดับพื้นที่ชุมชนก็ได้เริ่มมีการดำเนินการบ้างแล้วในทางชุมชน โดยบทบาทของภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเรียนรู้แก้ไขปัญหาของชุมชนหรือพื้นที่ สำหรับในต่างประเทศได้ให้ความสนใจพัฒนาตัวชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต และความสุขของคนในประเทศต่างๆ มากขึ้น อาทิ ดัชนีการพัฒนาคน (HAI) ดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติของภูฏาน (GNH) และดัชนีโลกแห่งความสุข (Happy Planet Index : HPI) ซึ่งจากการศึกษาทบทวนดัชนีทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวได้ข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นการวัดความสุข ดังนี้

2.1 มุมมองการพัฒนาดัชนีได้ขยายครอบคลุมมิติการพัฒนาจิตใจมากขึ้น รายได้และ GDP ลดความสำคัญเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยหนึ่งของการพัฒนาเท่านั้น โดยดัชนีชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ ได้สะท้อนการปรับเปลี่ยนแนวคิดหลักของการพัฒนาที่มุ่งความสมดุลในมิติต่างๆ เพิ่มขึ้น อาทิ ความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านกายและจิตใจ ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่ความยั่งยืนเพิ่มขึ้น

2.2 การพัฒนาดัชนีมุ่งให้ความสำคัญกับการวัดความสุขที่เกิดขึ้นกับคน ถึงแม้ในระยะแรกยังมุ่งวัดผลด้านคุณภาพชีวิตของคน มีองค์ประกอบหลักเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลการพัฒนาด้านการมีสุขภาพ/ชีวิตที่ยืนยาว รายได้/การทำงาน/การครองชีพ และการศึกษา ต่อมาได้ขยายการวัดในประเด็นด้านคุณภาพของสภาวะแวดล้อมรอบตัวคน เช่น ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ชีวิตครอบครัว ที่อยู่อาศัย/หลักประกันในชีวิต ทุนทางสังคม/ชุมชน และสภาพแวดล้อม/ความปลอดภัย ส่วนการวัดผลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจได้แก่ คุณธรรม ความเชื่อ จิตวิญญาณ การมีส่วนร่วม และการพัฒนาสถาบัน/ธรรมาภิบาลและการใช้เวลาอย่างคุ้มค่า ความภาคภูมิใจ/ความพึงพอใจในชีวิต และเสรีภาพนั้น มีอยู่เฉพาะในดัชนีบางตัวเท่านั้น

2.3 การพัฒนาดัชนีในองค์ประกอบด้านคุณภาพชีวิต ตัวชี้วัดส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเชิงวัตถุวิสัย/เชิงรูปธรรมสามารถบอกระดับการพัฒนา ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่สามารถวัดผลได้ในเชิงปริมาณ หรือมีฐานข้อมูลที่เป็นระบบและมีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ในขณะที่องค์ประกอบที่จะวัดผลในเชิงคุณภาพ เช่น การวัดด้านคุณธรรม จิตใจ วัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะโน้มเอียงไปในด้านอัตตวิสัยซึ่งวัดในเชิงปริมาณได้ยาก และยังขาดแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.4 ดัชนีชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมีประโยชน์เป็นทั้งเครื่องมือในการวางแผนพัฒนา และการติดตามประเมินผล และยังเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการทำดัชนีชี้วัด แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ 1) ***ดัชนีชี้วัดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ*** ที่พัฒนาโดยหน่วยงานและองค์กรรับผิดชอบและถูกนำไปใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือ/ฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนา ซึ่งให้ความสำคัญกับเทคนิคในการคำนวณและการกำหนดองค์ประกอบตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลได้ในเชิงปริมาณ และมีฐานข้อมูลที่เป็นระบบ มีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่อง และ 2) ตัวชี้วัดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็น ***เครื่องมือในการพัฒนาคนในท้องถิ่น*** ซึ่งพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในระดับชุมชนโดยตรง เพื่อค้นหาทางออกจากสภาพปัญหาที่มีอยู่ภายในชุมชน มีลักษณะค่อนไปทางการวัดแบบอัตตวิสัย มุ่งไปที่การปรับปรุงให้พ้นจากความทุกข์และสร้างความสุขเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่ แต่ก็มีจุดเด่นในประเด็นที่สามารถการกำหนดตัวชี้วัดความสุขที่เป็นรูปธรรม

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความสุขและวิธีการวัดผลความสุขดังกล่าว ได้ข้อสรุปที่สำคัญว่า ความสุขที่ยั่งยืนนั้น การพัฒนาจะต้องมี**ความสมดุล**ระหว่างจิตใจ และร่างกาย และจะต้องเป็นความสุขที่เชื่อมโยงจากระดับสังคม บุคคล ไปสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคม ในขณะเดียวกันมนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะต้องสามารถดำรงชีวิต หรือมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีความสอดคล้องกันอย่างมากกับวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่ยึดหลักการปฏิบัติตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

3 กรอบการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

จากการพิจารณาทบทวนการพัฒนาดัชนีเกี่ยวกับความสุขทั้งในส่วนภายในประเทศ และภายนอกประเทศ ทั้งการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่ สามารถนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดพื้นฐาน องค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยและการพัฒนาดัชนีชี้วัด ดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย อยู่บนกรอบแนวคิดพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ

(1) **คำนึงถึงความสอดคล้องกับ "วิสัยทัศน์ประเทศไทย" ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10** ซึ่งได้มาจากการระดมความคิดของประชาชนในทุกภาคส่วน คือ มุ่งพัฒนาประเทศไทยสู่ "***สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน*** (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพเสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี"

(2) **ยึดหลักการปฏิบัติตาม *"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"*** ซึ่งชี้ถึง "แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี" โดยยึดหลัก "ความพอเพียง" ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ ***"ความพอประมาณ" "ความมีเหตุผล"*** และ ***"ระบบภูมิคุ้มกัน"*** โดยที่การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ ***"คุณธรรม"*** และ ***"ความรอบรู้"*** นำการพัฒนา

ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวคิดและมุมมองที่ให้ความสำคัญกับภาวะความสมดุล ที่เกิดจากทุกองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง พอดี มีความสมดุล การพัฒนาต้องอยู่ภายใต้หลักดุลยธรรม คือการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของทุกมิติที่เป็นองค์ประกอบของสังคมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล (กาย ใจ สติปัญญา) ระดับชุมชน (ส่วนกลางกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น) และระดับสังคม (การมีระบบเศรษฐกิจสังคมซึ่งเป็นธรรม) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ***ค่านิยมของการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ "ความสุข" หรือ "ความอยู่เย็นเป็นสุข"*** เนื่องจากสะท้อนความสมดุลและความเป็นธรรมในทุกมิติของการพัฒนา และให้ความสำคัญในเชิงคุณค่าของความสุขมากกว่ารายได้หรือความมั่งคั่ง เน้นคุณค่าทางจิตใจมากกว่าวัตถุ และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่ทุกคนสามารถแบ่งปันกันได้

(3) **ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด "คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา"** ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาสู่ความพอเพียงที่ปรับจากการมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจมาเป็นการพัฒนาที่ยึด "คน" เป็นตัวตั้ง ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์และความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นหลัก และใช้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ

(3.1) **ต้องปรับวิธีคิดและวิธีการพัฒนา**จากเดิมที่มีลักษณะแบบแยกส่วนตามภารกิจและหน้าที่ มาเป็นแบบบูรณาการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งวิธีคิดและวิธีการพัฒนาเพื่อสร้าง "ความอยู่เย็นเป็นสุข" ก็ต้องมองความสุขอย่างเป็นองค์รวม ในทุกปัจจัยที่เกี่ยวข้องและตอบสนองต่อการรักษาสมดุลและการมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องตามสภาพแวดล้อม ไม่รบกวนเบียดเบียนสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเสียสมดุล

(3.2) **ยึดหลัก "ภูมิสังคม"** ตามความแตกต่างของความหลากหลายทางธรรมชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างภูมิภาค และระหว่างชนบทกับเมือง ดังนั้น การพัฒนาดัชนีชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบจึงต้องพิจารณาจำแนกตามความแตกต่างเชิงพื้นที่ระหว่างชนบท เมือง ระหว่างภูมิภาคและจังหวัดเพื่อให้ดัชนีสะท้อนความแตกต่างของความอยู่เย็นเป็นสุขในแต่ละพื้นที่

(3.3) **ปรับกระบวนการพัฒนาจาก "บนลงล่าง" มาเป็นจาก "ล่างขึ้นบน"** ยึดหลัก "การมีส่วนร่วมของประชาชน" ในกระบวนการพัฒนาและตัดสินใจ

(3.4) **พัฒนาอย่างเป็นไปตามลำดับขั้นตอน** เริ่มต้นจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน แล้วจึงพัฒนาไปสู่การรวมกลุ่มพึ่งพากันและกัน และสร้างเครือข่ายการพัฒนาเชื่อมโยงสู่ภายนอกเพื่อความสุขและความเจริญก้าวหน้าในลำดับต่อไป ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวความคิดการสร้างความสุขที่มีหลายระดับเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคลและสามารถขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคมเพื่อสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืนได้

3.2 หลักการจัดทำดัชนี

(1) **ดำเนินการบนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การพัฒนาดัชนีชี้วัดดังกล่าว ควรเริ่มด้วยการให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและยอมรับที่จะใช้ "ความสุข" เป็นค่านิยมร่วม** โดยให้ทุกฝ่ายเห็นพ้องในกรอบความคิดและนิยามความสุขที่ตรงกันก่อน แล้วจึงสร้างตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงค่านิยม การกำหนดนโยบาย รวมทั้งการติดตามประเมินผลนโยบาย พร้อมทั้งใช้กระบวนการพัฒนาดัชนีเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายในทุกภาคส่วน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักและเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนในสังคม เกิดเป็นคุณค่าใหม่ในการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทย

(2) **สามารถสะท้อนถึงที่มาของความสุข** ซึ่งมีที่มาได้ 2 ทาง คือ ***ความสุขภายใน*** เป็นความสุขที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีหรือไม่มีปัจจัยภายนอกโดยตรง มักจะเป็นความสุขในระดับจิตและปัญญา ประกอบด้วย ความสุขจากการมีอิสรภาพ ความภาคภูมิใจ ความดีงาม ความสงบ เป็นต้น และ ***ความสุขภายนอก*** มักจะสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ความสุขจากการมีปัจจัยสี่ที่พอเพียง การมีความมั่นคงในชีวิต การมีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และสิ่งแวดล้อมที่ดี

(3) ความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทยควรกำหนดจากปัจจัยที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับร่วมกัน และสามารถวัดผลได้เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความสุขที่ยั่งยืนจะต้องเป็นความสุขที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคมซึ่งแตกต่างกันตามวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น การจัดทำดัชนีวัดความอยู่เย็นเป็นสุขจึงควรพัฒนาจากปัจจัยที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับร่วมกันว่า มีผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุข เช่น หลักความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และหลักธรรมาภิบาล รวมถึงการสะท้อนคุณค่าของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนที่เชื่อมโยงกันทั้งทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและนิเวศ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม และทุนเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเป็นการวัดที่ภาวะวิสัยของความอยู่เย็นเป็นสุข เพราะเป็นการวัดที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม และสามารถบอกได้ในเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลที่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถวัดผลได้อย่างต่อเนื่อง

(4) การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นการสะท้อนเฉพาะเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา (Ends) โดยจะพิจารณาเชื่อมโยงถึงวิธีการ (Means) ต่างๆ ที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายความอยู่เย็นเป็นสุขด้วย ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งผลการพัฒนาและกระบวนการ วิธีการพัฒนาที่เป็นปัจจัยเอื้อสุขให้ไปสู่เป้าหมายของความสุขขั้นสุดท้ายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ในการพัฒนาควรคำนึงถึงตัวชี้วัดความสุขทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนการวัดความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคมอาจวัดได้จากความสามารถในการจัดการ “ความทุกข์” ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ก็นับได้ว่าเป็นการสร้างความสุข

(5) พัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขทั้งในระดับประเทศ และระดับเมือง-ชนบท โดย***ระดับสังคมไทย*** จะต้องสามารถนำไปใช้กำหนดและปรับทิศทางการพัฒนาประเทศและนโยบายสาธารณะได้ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนในประเทศ ทำให้เกิดคุณค่าใหม่ๆ ซึ่งความท้าทายคือ ต้องให้เป็นดัชนีชี้วัดที่เข้าใจง่ายและวัดได้ง่าย นอกจากนี้ สศช. ยังเห็นความสำคัญที่จะมีการพัฒนาดัชนีชี้วัด**ระดับเมืองและชนบท**ในระยะต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้ดัชนีสามารถสะท้อนความสุขได้อย่างเป็นรูปธรรมบนพื้นฐานของเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันตามกรอบแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาดัชนีฯ ที่ต้องคำนึงถึงภูมิสังคมด้วย

อย่างไรก็ตามการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขควรดำเนินการใน***ระดับชุมชน***[1] ให้ชุมชนมีวิธีคิด หรือกระตุ้นให้ชุมชนคิด เพื่อพิจารณาว่าชุมชนมีความสุขหรือยัง โดยเน้นไปที่การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระดับการจัดการ และวิธีการแก้ปัญหา และให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง และ***ระดับครอบครัว/บุคคล*** เพื่อเป็นตัวชี้วัดที่ทุกคน ทุกครอบครัวสามารถเอาไปประเมินตนเองได้ (Self-Assessment) ซึ่งตัวชี้วัดทั้ง 2 ระดับนี้ ชุมชนและครอบครัว/บุคคลควรจะดำเนินการเอง และไม่จำเป็นต้องเอามารวบรวมเป็นตัวชี้วัดระดับประเทศ

[1] ชุมชน หมายถึง ชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของผู้คน ทั้งในชนบทและในเมือง ในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ในอาชีพหนึ่งหรือในความสนใจร่วมกันของคนหลายอาชีพจากหลายแหล่งพื้นที่

3.3 กระบวนการพัฒนาดัชนี

(1) สศช. เริ่มกระบวนการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2549 โดยคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (กก.สศช.) มอบหมายให้ สศช. พัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ด้วยการประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน องค์กร และภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้มีกระบวนการสำคัญๆ คือการจัดสัมมนา “ความสุขมวลรวมประชาชาติและเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2549 เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดพื้นฐาน การกำหนดนิยาม องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และประเด็นการประเมิน ซึ่งข้อเสนอที่ได้จากการประชุมได้นำไปสู่การจัดทำเอกสารร่างเบื้องต้นการพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย และได้นำเสนอเอกสารดังกล่าวในการประชุมทั้งในระดับกลุ่มย่อยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับระดับประเทศในตลอดช่วงเวลาเดือนกันยายน – ตุลาคม 2549 รวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง ได้แก่

(1.1) การสัมมนา “การพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2549

(1.2) การประชุมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม เรื่อง “กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทย” เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2549

(1.3) การประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติประจำปี 2549 โดย สปรส. ระหว่างวันที่ 27-28 ตุลาคม 2549

(2) สศช. จึงได้จัดส่งแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ไปยังหน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ รัฐวิสาหกิจ และเครือข่ายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 158 หน่วยงาน/ คน และได้รับแบบสอบถามฯ กลับคืนมาทั้งสิ้น 74 หน่วยงาน/ คน คิดเป็นร้อยละ 46.84 โดยจำแนกเป็น หน่วยงานภาครัฐมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.68 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาได้แก่ รัฐวิสาหกิจ เครือข่ายการพัฒนา และองค์กรอิสระ ตามลำดับ รวมทั้งได้มีการจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากประชาชนจำนวน 16 เวที ในพื้นที่ 9 จังหวัดครอบคลุมทั้ง 4 ภูมิภาค

โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความ**เห็นด้วย**ต่อข้อเสนอเกี่ยวกับภาพรวม องค์ประกอบหลัก ตัวชี้วัด และเกณฑ์การวัดของดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย และมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นตัวชี้วัดและเกณฑ์การวัดในบางองค์ประกอบ ซึ่ง สศช. ได้นำข้อคิดเห็นดังกล่าว มาพิจารณาประกอบการปรับปรุงเอกสาร “การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” (รายละเอียดปรากฏในเอกสารผลการสำรวจความเห็นและข้อเสนอแนะต่อ “การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย”)

4 ความหมายและองค์ประกอบความอยู่เย็นเป็นสุข

จากกรอบแนวคิดพื้นฐานและหลักการจัดทำดัชนีสามารถนำไปสู่การกำหนดความหมายและองค์ประกอบการพัฒนาความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทย รวมทั้งประเด็นในการพัฒนาดัชนีชี้วัดได้ดังนี้

4.1 การกำหนดความหมาย “ความอยู่เย็นเป็นสุข”

“ความอยู่เย็นเป็นสุข” *หมายถึง “สภาวะที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวมและสัมพันธ์กันได้ถูกต้องดีงาม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”*

ตามความหมายของความอยู่เย็นเป็นสุขดังกล่าวข้างต้น ได้ครอบคลุมทุกมิติของวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยที่บูรณาการเชื่อมโยงกันจนเกิดภาวะแห่งความสุข มี*สุขภาวะที่ดี* ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญาอย่างมีสมดุล ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ดำเนินชีวิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตสำนึกต่อประโยชน์ส่วนรวม คิดและทำอย่างถูกต้องและมีเหตุผล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ ที่นำมาซึ่งรายได้ที่พอเพียงกับการจัดหาปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ และความมั่นคงของตนเองและครอบครัว *ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ และกระจายการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ครอบครัว*อยู่ร่วมกันด้วยความรัก และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน อยู่ใน*ชุมชนที่เข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มี*สภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัย *มีระบบนิเวศที่สมดุลเอื้อต่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ประชาชนทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ รวมทั้งศักดิ์ศรีความเป็นคนเท่าเทียมกันภายใต้สังคมที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล*

4.2 องค์ประกอบ “ความอยู่เย็นเป็นสุข”

จากความหมายของความอยู่เย็นเป็นสุขข้างต้น สามารถแจกแจงปัจจัยพื้นฐานร่วมในการสร้างความสุขของมนุษย์ได้ 6 มิติ ได้แก่ 1) การมีสุขภาวะ 2) ครอบครัวอบอุ่น 3) ชุมชนเข้มแข็ง 4) เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม 5) สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล และ 6) สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล ซึ่งสามารถนำไปสู่การกำหนดเป็นองค์ประกอบย่อยของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยได้ดังนี้

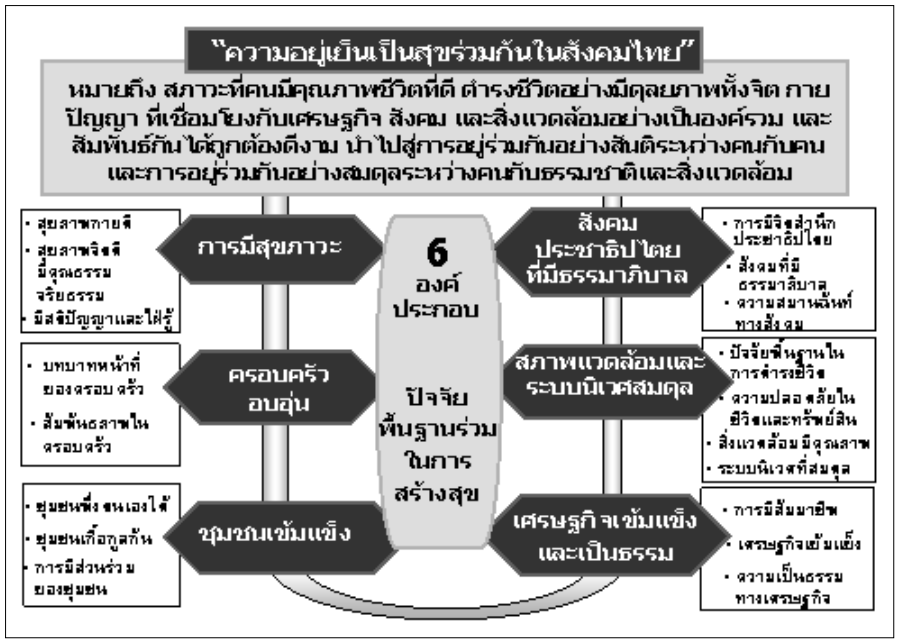

(1) องค์ประกอบที่ 1 : การมีสุขภาวะ ภาวะที่บุคคลปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีร่างกายแข็งแรง มีอายุยืนยาว มีจิตใจดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ และใฝ่รู้ สามารถ "คิดเป็นทำเป็น" มีเหตุมีผล อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยสามารถแยกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย คือ

(1.1) สุขภาพกายดี หมายถึง การมีร่างกายที่แข็งแรง มีภาวะโภชนาการที่ดี มีพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เหมาะสมไม่มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง ส่งผลให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บและมีอายุยืนยาวอย่างมีคุณภาพ

(1.2) สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถของบุคคลที่จะใช้กลไกในการปรับตัวที่ถูกต้อง สามารถปรับอารมณ์ความรู้สึกสู่สภาวะสมดุลได้ด้วยตนเอง โดยที่ตนเองและสภาวะแวดล้อมไม่เดือดร้อน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ตลอดจนการมีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีจิตสำนึกความเป็นไทย

(1.3) มีสติปัญญา และใฝ่รู้ รู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมได้ และสามารถใช้ประสบการณ์ ศักยภาพและทักษะความสามารถของตนเองให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

แบบจำลอง "สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"

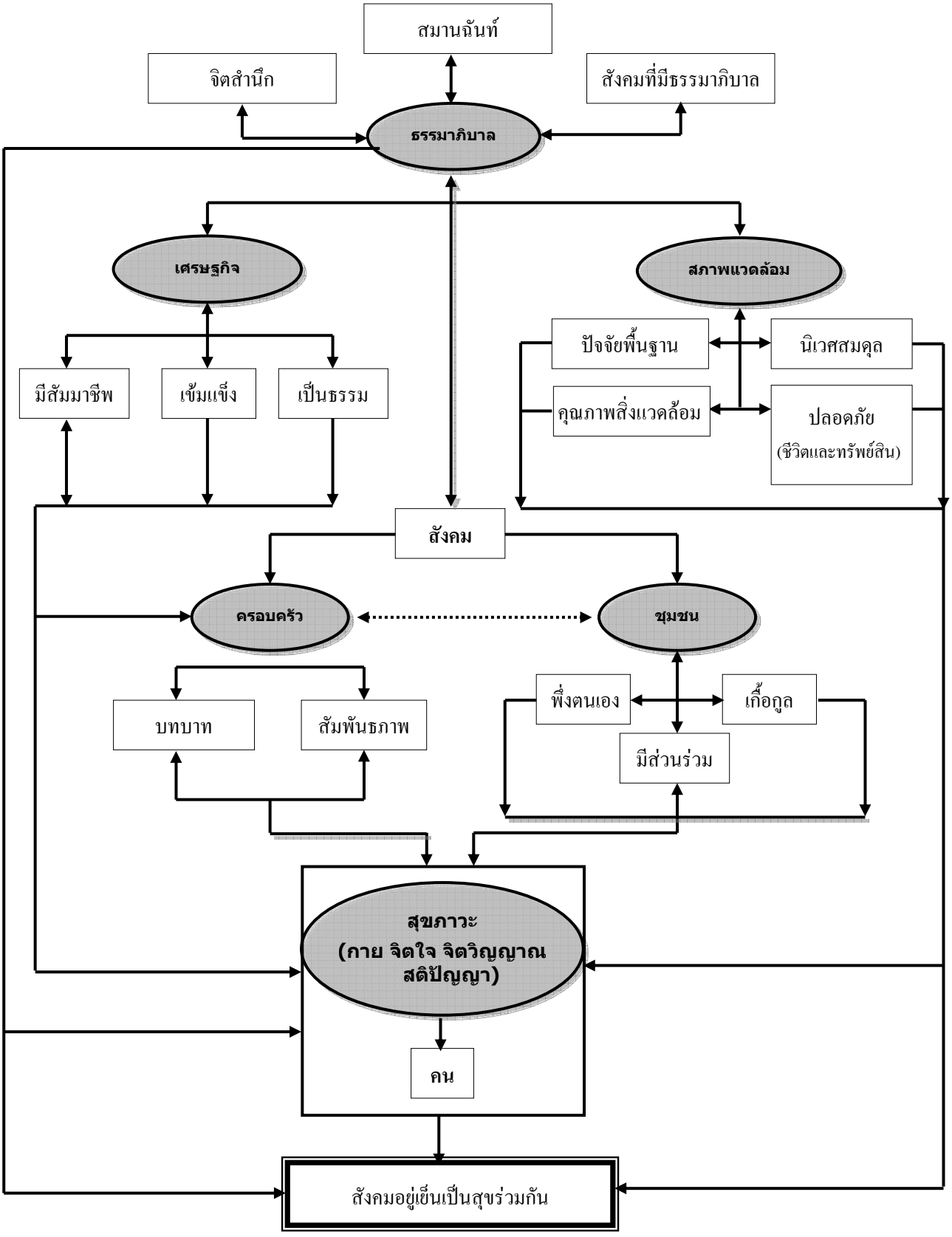

(2) องค์ประกอบที่ 2 : ครอบครัวอบอุ่น หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมายในบรรยากาศที่สงบสุข ด้วยการทำบทบาทหน้าที่ครอบครัวได้อย่างเหมาะสม และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน โดยสามารถแยกได้เป็น 2 องค์ประกอบย่อย คือ

(2.1) บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในครอบครัว โดยสมาชิกแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ต่อตนเองและต่อสมาชิกในครอบครัว

(2.2) สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน

(3) องค์ประกอบที่ 3 : ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคี เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย คือ

(3.1) ชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ ชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างมั่นคง เป็นปึกแผ่น สามารถพึ่งพิงตนเองทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของชุมชนได้เป็นหลัก มีกลุ่มผู้นำ องค์กรในชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหรือภาคีเครือข่ายการพัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

(3.2) ชุมชนเกื้อกูลกัน คือ ชุมชนที่มีความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี และมีจิตสำนึกหวงแหนความเป็นชุมชนของตนร่วมกัน

(3.3) การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบด้วยความผูกพัน และมีอิสระเพื่อแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน หรือรักษาคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้ดีขึ้นและอย่างต่อเนื่อง กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ซึ่งองค์ประกอบนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนเข้มแข็ง

(4) องค์ประกอบที่ 4 : เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม เศรษฐกิจที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลที่มีสัมมาชีพที่มั่นคง ก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอ มีความมั่นคงและปลอดภัยในการทำงาน อยู่ภายใต้เศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เสถียรภาพ และมีการกระจายรายได้และกระจายผลประโยชน์การพัฒนาในกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของรายได้และหลุดพ้นจากปัญหาความยากจน โดยสามารถแยกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย คือ

(4.1) **การมีสัมมาชีพ** คือการทำงานที่สุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำงานอย่างเต็มความสามารถ โดยมีหลักประกันความมั่นคง และความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข สามารถจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

(4.2) **เศรษฐกิจเข้มแข็ง** เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ ยั่งยืน บนรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงจากความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ มีประสิทธิภาพการผลิตและสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก

(4.3) **ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ** หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เปิดโอกาสการเข้าถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและปัจจัยการผลิตที่จะนำไปสู่การลดความยากจน ลดช่องว่างของการกระจายรายได้และกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง

(5) **องค์ประกอบที่ 5 : สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล** หมายถึง การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ อาศัยอยู่ในสังคมที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ และมีระบบนิเวศที่สมดุล เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและยั่งยืน โดยสามารถแยกได้เป็น 4 องค์ประกอบย่อย คือ

(5.1) **ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต** หมายถึง การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคได้พอเพียง ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี

(5.2) **ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน** หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิตตลอดจนการประกอบอาชีพ ไม่มีปัญหาความรุนแรงในสังคม

(5.3) **สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดี** หมายถึง การที่มลภาวะต่างๆ ได้รับการดูแลควบคุมและแก้ไขให้ฟื้นคืนสู่สภาพที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจและความสุขของบุคคลและสังคม

(5.4) **ระบบนิเวศที่สมดุล** เป็นระบบที่สรรพสิ่งต่างๆ พึ่งพิงและพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างได้ดุลทางธรรมชาติ การดำเนินชีวิตที่พอเหมาะพอควร สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง ส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ

(6) **องค์ประกอบที่ 6 : สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล** คนมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพ มีความสัมพันธ์ต่อกันบนพื้นฐานของความยุติธรรม ยอมรับ เคารพและปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน และร่วมบริหารจัดการประเทศกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลที่มีความโปร่งใส คุ้มค่า และเป็นธรรม นำไปสู่สังคมสมานฉันท์ มีสันติสุขอย่างยั่งยืน สามารถอยู่ร่วมกับนานาอารยะประเทศได้อย่างเป็นมิตร สามารถแยกได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย คือ

(6.1) **การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย** หมายถึง ประชาชนมีความตื่นตัว รู้จักรักษาสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพในส่วนของตนเองและประพฤติปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตนเอง และเคารพสิทธิ หน้าที่ของบุคคลอื่น ตลอดจนมีความกระตือรือร้นเข้าร่วมบริหารและพัฒนาประเทศ

(6.2) **สังคมที่มีธรรมาภิบาล** หมายถึง การบริหารจัดการเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่ดี มีระบบโครงสร้าง กฎเกณฑ์ กระบวนการและกลไกการดำเนินงาน และการตรวจสอบที่มีคุณธรรม นิติธรรม ความโปร่งใส ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร

(6.3) **ความสมานฉันท์ทางสังคม** สังคมที่อยู่ร่วมกันฉันท์กัลยาณมิตร มีความพอใจร่วมกัน มีความเห็นพ้องกัน พร้อมยอมรับความแตกต่าง หลากหลายด้านเชื้อชาติ ความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนาของกลุ่มคนในสังคม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

4.3 แนวทางและวิธีพัฒนาดัชนีอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

(1) **กำหนดประเด็นการประเมิน** โดยพิจารณาจากนิยามขององค์ประกอบความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันทั้ง 6 องค์ประกอบหลัก และ 18 องค์ประกอบย่อย ได้ประเด็นการประเมินจำนวน 35 ประเด็น

(2) **การกำหนดตัวชี้วัด** พิจารณาจากประเด็นการประเมินของแต่ละองค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุข ทั้งประเด็นประกอบกับการศึกษาทบทวน เพื่อกำหนดตัวชี้วัดที่สามารถสะท้อนประเด็นการวัดผลได้อย่างเหมาะสมชัดเจน มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากตัวชี้วัดที่องค์กร/สถาบันต่างๆ ที่พัฒนาขึ้นภายใต้ดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการวัดความอยู่เย็นเป็นสุข หรือการพัฒนาคน หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

(2.1) รวบรวมตัวชี้วัดที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาตามองค์ประกอบย่อย จากตัวชี้วัดที่ได้มีการพัฒนาขึ้นทั้งของ สศช. องค์กร/สถาบันต่างๆ และจากการกำหนดตัวชี้วัดขึ้นใหม่ในบางองค์ประกอบ โดยพิจารณาตัวชี้วัดที่สามารถใช้เป็นตัวแทนอธิบายความหมายตามประเด็นตัวชี้วัด และองค์ประกอบความอยู่เย็นเป็นสุข

(2.2) พิจารณาจากความเห็นและข้อเสนอแนะจากการสอบถามความเห็นต่อการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ รัฐวิสาหกิจ และเครือข่ายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากประชาชนจำนวน 16 เวที ในพื้นที่ 9 จังหวัด

(2.3) ในจำนวนตัวชี้วัดดังกล่าว ได้พิจารณาว่าจะเป็นตัวที่ซ้ำซ้อนหรือสะท้อนถึงเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบได้ไม่ดีนัก จึงได้คัดออกไปจำนวนหนึ่ง คงเหลือ***ตัวชี้วัดหลักเพื่อใช้คำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขฯ*** ที่สามารถสะท้อนประเด็นการวัดผลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์ประกอบย่อยและองค์ประกอบหลัก เข้าใจง่าย มีข้อมูลสนับสนุนที่มีความน่าเชื่อถือ นอกนั้นเป็น***ตัวชี้วัดเพื่อใช้อธิบายเสริม***ประกอบการเปลี่ยนแปลงของตัวชี้วัดหลัก (ซึ่งในระยะต่อไปอาจมีการหาตัวชี้วัดใหม่ๆ มาอธิบายเพิ่มได้อีก)

จากกระบวนการทำงานตามข้อ (1) และ (2) สศช. สามารถกำหนดตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขระดับประเทศ ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก เพื่อใช้คำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขจำนวน 51 ตัวชี้วัด ประกอบด้วยตัวชี้วัดด้านการมีสุขภาวะ 7 ตัว ด้านครอบครัวอบอุ่น 5 ตัว ด้านชุมชนเข้มแข็ง 4 ตัว ด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม 13 ตัว ด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล 12 ตัว และด้านสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล 10 ตัว

องค์ประกอบหลัก/ องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
การมีสุขภาวะ		
▪ ***สุขภาพกายดี***		
▸ ร่างกายแข็งแรง	▸ ร้อยละของประชากรที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว	▸ ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยต่อประชากรทั้งหมด ▸ ร้อยละหญิงตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อ HIV ▸ จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ต่อประชากรแสนคน ▸ จำนวนผู้ป่วยเอดส์จำแนกตามปัจจัยเสี่ยง (ติดยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น เพศสัมพันธ์ รับเลือด ติดเชื้อจากมารดาอื่นๆ และไม่ทราบ) ▸ สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเกี่ยวกับเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ▸ ปริมาณการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (สุรา และเบียร์) ▸ ปริมาณการจำหน่ายบุหรี่ ▸ ร้อยละเด็กอ้วน ▸ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประชากรต่อหัวประชากร ▸ ค่าใช้จ่ายด้านการบริการสุขภาพของภาครัฐต่อหัวประชากร ▸ สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ 1 คน ▸ สัดส่วนประชากรต่อทันตแพทย์ 1 คน ▸ สัดส่วนประชากรต่อเภสัชกร 1 คน ▸ สัดส่วนประชากรต่อพยาบาล 1 คน ▸ สัดส่วนประชากรต่อพยาบาลเทคนิค 1 คน
▸ อายุยืนยาว	▸ อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	▸ ร้อยละของประชากรสูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรัง/โรคประจำตัว
▪ ***สุขภาพจิตดี มีคุณธรรมจริยธรรม***		
▸ จิตใจดี	▸ อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	▸ สัดส่วนผู้เจ็บป่วยทางสุขภาพจิตต่อประชากรแสนคน (โรคจิต วิตกกังวล และซึมเศร้า)
▸ มีคุณธรรม จริยธรรม	▸ สัดส่วนคดีอาญาต่อประชากรพันคน	▸ สัดส่วนเงินบริจาคต่อรายได้ของครัวเรือน (ร้อยละ) ▸ สัดส่วนเงินบริจาคให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรต่อหัวประชากร ▸ จำนวนเรื่องร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการผู้บริโภค

องค์ประกอบหลัก/ องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
▪ ***มีสติปัญญา และใฝ่รู้***		
▸ มีความสามารถในการเรียนรู้	▸ อัตราการเรียนรู้ (Functional literacy rate) (9ปีขึ้นไป) ▸ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 - 59 ปี	▸ อัตราการเข้าเรียนตามช่วงอายุ (ทั้งสิ้น 3-21 ปี ก่อนประถมศึกษา 3-5 ปี ประถมศึกษา 6-11 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 12-14 ปีมัธยมศึกษาตอนปลาย 15-17 ปี และอุดมศึกษา 18-21 ปี)
▸ มีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ	▸ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	▸ ขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษา (ลำดับที่) ▸ ผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาโดย สมศ. ปี 2544-2548 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักการศึกษาส่วนท้องถิ่น สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร กองพุทธศาสนาศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย) ▸ อัตราการเพิ่มของการจดทะเบียนสิทธิบัตร (ไทย และต่างประเทศ) ▸ ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GERD/GDP) ▸ จำนวนประชากรที่ใช้อินเทอร์เน็ต ▸ สัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนในด้านการอ่าน (หนังสือพิมพ์ หนังสือรายสัปดาห์และรายเดือน หนังสืออื่นๆและค่าธรรมเนียมการใช้ห้องสมุด) ▸ การใช้เวลาของคนไทย (การอ่านหนังสือ การดูโทรทัศน์และวีดีโอ การฟังเพลง หรือวิทยุ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากคอมพิวเตอร์ และการใช้ห้องสมุด)
ครอบครัวอบอุ่น		
▪ ***บทบาทหน้าที่ของครอบครัว***		
▸ เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามช่วงอายุ	▸ อัตราเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งต่อเด็กแสนคน	▸ อัตราคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ต่อเด็กและเยาวชนพันคน
▸ ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว	▸ ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมด	▸ ร้อยละของครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน
▪ ***สัมพันธภาพในครอบครัว***		
▸ คู่สมรสมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน	▸ อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อพันครัวเรือน	

องค์ประกอบหลัก/ องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
▸ มีความอดทนและ มีความวางใจกันและกัน	▸ อัตราประชากรที่สมรสแล้ว แต่แยกกันอยู่ ต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรสแล้ว 1,000 คน	
▸ ร่วมกันแก้ปัญหาครอบครัวด้วยเหตุผล เพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบสุขในครอบครัว	▸ อัตราการจดทะเบียนหย่าต่อพันครัวเรือน	▸ สัดส่วนคดีเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อพันครอบครัว
ชุมชนเข้มแข็ง		
▪ ***ชุมชนพึ่งตนเองได้***		
▸ ความเข้มแข็งขององค์กรในชุมชน	▸ สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรในชุมชน	▸ จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน ▸ จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านเดิม) ▸ สัดส่วนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็งต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้งหมด ▸ จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ▸ สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่
▸ มีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	▸ สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน	▸ สัดส่วนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน ▸ จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา ▸ สัดส่วนการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดีต่อการจัดทำแผนทั้งหมด
▸ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง		▸ สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด (ไม่รวมผู้ย้ายถิ่นจากต่างประเทศและกลุ่มที่ไม่ทราบ)
▪ ***ชุมชนเกื้อกูลกัน***		
▸ การมีสวัสดิการในชุมชน	▸ สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อหมู่บ้านทั้งหมด	▸ สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนต่อหมู่บ้านทั้งหมด
▸ การมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน		▸ สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของชุมชน/หมู่บ้าน
▪ ***การมีส่วนร่วมของชุมชน***		
	▸ สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน/หมู่บ้านต่อครัวเรือนทั้งหมด	▸ จำนวนอาสาสมัครในองค์กรภาครัฐและเอกชน
เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม		
▪ ***การมีสัมมาชีพ***		
▸ การมีงานทำ	▸ อัตราการว่างงาน	▸ สัดส่วนผู้ทำงานต่ำระดับ ▸ ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์ ▸ สัดส่วนผู้มีงานทำตามสาขาการผลิต ▸ สัดส่วนแรงงานตามระดับการศึกษา

องค์ประกอบหลัก/ องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
▸ รายได้ที่เพียงพอ	▸ สัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10	▸ รายได้และรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน ▸ เงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือน ▸ สัดส่วนการออมต่อรายได้ ▸ สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สิน ▸ หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ▸ สัดส่วนหนี้ต่อรายได้
▸ มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน	▸ สัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ	▸ สัดส่วนแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน (ต่อผู้มีงานทำแสนคน) ▸ จำนวนผู้ป่วยที่เกิดจากสารพิษอันตราย
▪ ***เศรษฐกิจเข้มแข็ง***		
▸ พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	▸ สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP ▸ สัดส่วนการออมต่อ GDP	▸ สัดส่วนมูลค่าเพิ่มภาคเกษตร/อุตสาหกรรมต่อ GDP ▸ สัดส่วนการลงทุนต่อ GDP ▸ สัดส่วนการออมต่อการลงทุนในประเทศ
▸ ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	▸ สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP ▸ ระดับการเปิดประเทศ (Degree of Openness)	
▸ เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ	▸ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ▸ ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP	▸ มูลค่าการส่งออกและสัดส่วนการส่งออกต่อ GDP ▸ การใช้จ่ายภาครัฐ ▸ อัตราการขยายตัวของการลงทุนภาคเอกชน ▸ อัตราเงินเฟ้อ ▸ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ ▸ การเพิ่มขึ้นของรายได้ (Nominal GDP) เปรียบเทียบกับอัตราเงินเฟ้อ
▸ ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	▸ ประสิทธิภาพการผลิตรวม (TFP)	▸ ผลิตภาพแรงงาน ▸ สัดส่วนการส่งออกของไทยต่อการส่งออกของโลก ▸ สัดส่วนการส่งออกของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียที่กำลังพัฒนาต่อการส่งออกของโลก ▸ สัดส่วนการส่งออกของประเทศไทยต่อการส่งออกของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียที่กำลังพัฒนา ▸ ค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP ▸ จำนวนการจดทะเบียนสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตรโดยคนไทย
▪ ***ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ***		
▸ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และเท่าเทียม	▸ สัดส่วนคนยากจนด้านรายจ่าย ▸ สัมประสิทธิ์จินี่	▸ ช่องว่างรายจ่าย ▸ ช่องว่างการกระจายรายได้
▸ การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม	▸ ดัชนีไทล์ (Theil Index)	▸ สัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อ GDP

องค์ประกอบหลัก/ องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล		
▪ ***ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต***		
▸ ที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค	▸ สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านเป็นของตนเอง ▸ สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ในครัวเรือน	▸ ร้อยละครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ ▸ ร้อยละของครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคอย่างพอเพียง
▪ ***ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน***		
▸ คดีความรุนแรง	▸ สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากรพันคน ▸ สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรพันคน	▸ ร้อยละของหมู่บ้านที่มีการใช้ยาเสพติดหรือไม่มีการป้องกันฯ ▸ ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากอุบัติภัย/อัคคีภัย ▸ อัตราการตายด้วยอุบัติเหตุจากการจราจรทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ▸ สัดส่วนคดีประทุษร้ายต่อร่างกาย/ทรัพย์สิน ▸ ร้อยละของการกระทำผิดซ้ำ
▪ ***สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดี***		
▸ มลภาวะด้านน้ำ อากาศ ดิน และขยะ	▸ ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากร (ตัน) ▸ สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ▸ ปริมาณของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง ▸ สัดส่วนจำนวนสถานีตรวจวัดอากาศที่มี PM10 เกินมาตรฐาน	▸ สถิติการร้องทุกข์ด้านมลพิษ ▸ ปริมาณขยะชุมชนในแต่ละปี (ล้านตัน) ▸ ปริมาณขยะอันตรายต่อขยะชุมชนทั้งหมด ▸ จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตจากสารอันตราย ▸ สัดส่วนที่ดินเสื่อมโทรมต่อพื้นที่ประเทศ ▸ ปริมาณการนำเข้าสารเคมีในการเกษตร (ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช : พันตัน)
▪ ***ระบบนิเวศที่สมดุล***		
▸ ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ	▸ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ ▸ ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ในอ่าวไทยต่อชั่วโมง ▸ พื้นที่ป่าชายเลน (ล้านไร่) ▸ สัดส่วนปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำใต้ดินที่สามารถใช้งานได้ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล (ร้อยละ)	▸ สัดส่วนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่อพื้นที่ประเทศ ▸ ความเสียหายจากภัยแล้ง (ล้านบาท) ▸ ความเสียหายจากอุทกภัย (ล้านบาท) ▸ สัดส่วนปริมาณน้ำผิวดินที่นำมาใช้ต่อปริมาณน้ำผิวดินที่มีอยู่ ▸ จำนวนพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่มี /ที่ใกล้สูญพันธุ์
สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล		
▪ ***การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย***		
▸ การเคารพกฎระเบียบของสังคม	▸ สัดส่วนสถิติการทำผิดกฎจราจรต่อประชากรพันคน ▸ สัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยต่อข้าราชการแสนคน ▸ สัดส่วนคดีการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อประชากรแสนคน	

องค์ประกอบหลัก/ องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
▸ มีจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเอง	▸ สัดส่วนจำนวนร้องเรียนและอุทธรณ์ต่อองค์กรอิสระและคณะกรรมการ ข้อมูลข่าวสารของทางราชการต่อประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปแสนคน (ศาลปกครอง กก.สิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการข้อมูล ข่าวสารของทางราชการ)	▸ จำนวนการยื่นเรื่องขอถอดถอนเจ้าหน้าที่รัฐต่อรัฐสภา
▸ เข้าร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารจัดการทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น	▸ สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรต่อจำนวนราษฎรผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง	▸ สัดส่วนคณะกรรมการที่มีผู้แทนจากประชาชน/ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ▸ จำนวนข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง
▪ ***สังคมที่มีธรรมาภิบาล***		
▸ ภาคส่วนต่าง ๆ มีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้	▸ ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชั่นของประเทศไทย (TI) ▸ ธรรมาภิบาลภาคเอกชน (IMD) ▸ การประเมินผลบรรษัทภิบาลของไทย	▸ ผลการประเมินการพัฒนาส่วนราชการ
▸ การกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังชุมชนท้องถิ่น	▸ สัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้ของรัฐบาล	▸ สัดส่วนรายได้ที่ อปท. จัดเก็บเองหรือจัดหาเองต่อรายได้รวมของ อปท. ▸ สัดส่วนการถ่ายโอนภารกิจ (จาก 245 ภารกิจ) สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อเป้าหมาย ▸ จำนวนบุคลากรที่มีการถ่ายโอนสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
▪ ***ความสมานฉันท์ทางสังคม***		
▸ อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความกลมกลืน ปรองดอง และสามัคคีกัน	▸ สัดส่วนคดีการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคน	▸ จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.4 การวัดผลการพัฒนาในแต่ละตัวชี้วัด

(1) การกำหนดเกณฑ์การวัดผลของตัวชี้วัด เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการวัดผลสำเร็จของการพัฒนา โดยกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (Benchmarking) ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นในแต่ละประเด็นการประเมิน เพื่อใช้วัดและเปรียบเทียบกับผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น และนำผลของการเปรียบเทียบมาใช้ในการปรับปรุงแนวทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ทั้งนี้ โดยทั่วไปมีรูปแบบหลักการในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย มีดังนี้

(1.1) ใช้เป้าหมายของแผนหรือยุทธศาสตร์เป็นเกณฑ์มาตรฐาน เช่น เป้าหมายอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี ลดสัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ 4 ภายในปี 2554 เป้าหมายยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ปี 2547 - 2551 ของกระทรวงการคลัง กำหนดการจำกัดหนี้ภาครัฐไม่ให้เกินร้อยละ 55 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ณ ราคาประจำปี เป็นต้น

(1.2) ใช้เกณฑ์มาตรฐานขององค์กรระหว่างประเทศหรือเกณฑ์มาตรฐานระดับนานาชาติ เช่น โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) กำหนดเป้าหมายอายุเฉลี่ยสูงสุดที่ต้องพัฒนา 85 ปี และต่ำสุดกำหนดไว้ที่ 25 ปี

(1.3) ใช้ผลจากการศึกษาวิจัยเชิงลึกเฉพาะเรื่องเพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน เช่น การศึกษาวิจัยของมูลนิธิสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้กำหนดอัตราการว่างงานปกติไม่เกินร้อยละ 2

(1.4) ใช้การหาค่าเฉลี่ย อัตราสูงสุด อัตราต่ำสุด จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมภายในรอบระยะเวลาที่กำหนด หรือกำหนดจากปีที่มีสถิติสูงสุดหรือต่ำสุด

การพัฒนาดัชนีชี้วัดของ สศช. ที่ผ่านมา ทั้งดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็ได้ใช้หลักการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวเพื่อวัดผลสำเร็จการพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณเกือบทั้งสิ้น หลักการนี้จึงสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขได้ต่อไป สำหรับตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ อาทิ ด้านจิตใจ คุณธรรม วัฒนธรรม จำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

สำหรับเกณฑ์มาตรฐานของตัวชี้วัดที่จะใช้เป็นตัวคำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
❶ การมีสุขภาวะ		
■ ***สุขภาพกายดี***		
▸ ร่างกายแข็งแรง	▸ ร้อยละของประชากรที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว	นำร้อยละของประชากรที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวมาคำนวณ โดยกำหนดเป้าหมายเป็นปฏิภาคกลับจากเป้าหมายร้อยละ 100
▸ อายุยืนยาว	▸ อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	อายุขัยเฉลี่ยขั้นสูงที่ต้องพัฒนาให้ถึงคือ 80 ปีส่วนอายุขัยขั้นต่ำสุดคือ 25 ปี ถ้าอายุขัยเฉลี่ยสูงเท่าหรือเกินอายุสูงสุด จะได้คะแนนร้อยละ 100
■ ***สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรม***		
▸ จิตใจดี	▸ อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	ใช้อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคนเท่ากับ 10 คนต่อประชากรแสนคน ซึ่งเป็นอัตราที่กรมสุขภาพจิตใช้เป็นเกณฑ์เป้าหมาย เตือนภัย
▸ มีคุณธรรม จริยธรรม	▸ สัดส่วนคดีอาญาต่อประชากรพันคน	ใช้ข้อมูลปี 2540 ซึ่งมีสัดส่วนคดีอาญาต่อประชากรพันคนเท่ากับ 212.22 คดีต่อประชากรพันคนเป็นปีฐานในการคำนวณ
■ **มีสติปัญญา และใฝ่รู้**		
▸ มีความสามารถในการเรียนรู้	▸ อัตราการเรียนรู้ (Functional literacy rate) 9 ปีขึ้นไป	อัตราการเรียนรู้ขั้นสูงที่ต้องพัฒนาให้ถึง คือร้อยละ 60 ถ้าอัตราการเรียนรู้สูงเท่าหรือเกินอัตราการเรียนรู้ขั้นสูงที่ต้องพัฒนาให้ถึงจะได้คะแนนร้อยละ 100
	▸ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 - 59 ปี	จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยขั้นสูงที่ต้องพัฒนาให้ถึง คือ 12 ปี ถ้าจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงเท่าหรือเกินจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดจะได้คะแนนร้อยละ 100
▸ มีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ	▸ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	ใช้เกณฑ์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 50 คะแนน ซึ่งเป็นเกณฑ์การผ่านการประเมินเป็นเกณฑ์เป้าหมาย
❷ ครอบครัวอบอุ่น		
■ ***บทบาทหน้าที่ของครอบครัว***		
▸ เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามช่วงอายุ	▸ อัตราเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งต่อเด็กแสนคน	สัดส่วนเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งต่อเด็กแสนคนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีสัดส่วนต่ำสุดคือปี 2537 ซึ่งมีสัดส่วน 31.19 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100
▸ ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว	▸ ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมด	ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมดในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีค่าต่ำสุดคือปี 2537 ซึ่งมีค่าร้อยละ 3.6 โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100

องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
▪ ***สัมพันธภาพในครอบครัว***		
▸ คู่สมรสมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน	▸ อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อพันครัวเรือน	อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อ 1,000 ครัวเรือนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีอัตราการจดทะเบียนสมรสสูงที่สุดคือปี 2524 ซึ่งมีอัตราการจดทะเบียนสมรส 36.96 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100
▸ มีความอดทน และมีความวางใจกันและกัน	▸ อัตราประชากรที่สมรสแล้วแต่แยกกันอยู่ ต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรสแล้วพันคน	อัตราของประชากรที่สมรสแล้ว แต่แยกกันอยู่ ต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรสแล้ว 1,000 คนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีอัตราแยกกันอยู่ต่ำที่สุดคือปี 2535 ซึ่งมีอัตราแยกกันอยู่ 17.99 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100
▸ ร่วมกันแก้ปัญหาครอบครัวด้วยเหตุผลเพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบสุขในครอบครัว	▸ อัตราการจดทะเบียนหย่าต่อพันครัวเรือน	อัตราการจดทะเบียนหย่าต่อ 1,000 ครัวเรือนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีอัตราการจดทะเบียนหย่าต่ำที่สุดคือปี 2531 ซึ่งมีอัตราการจดทะเบียนหย่า 2.44 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100
❸ **ชุมชนเข้มแข็ง**		
▪ ***ชุมชนพึ่งตนเองได้***		
▸ ความเข้มแข็งขององค์กรในชุมชน	▸ สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรในชุมชน	ใช้สัดส่วนกลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่มีเสถียรภาพการเงินระดับดีมากร้อยละ 70 เป็นเกณฑ์เป้าหมาย
▸ มีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	▸ สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน	ใช้สัดส่วนร้อยละ 70 ของหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นเกณฑ์เป้าหมาย
▪ ***ชุมชนเกื้อกูลกัน***		
▸ การมีสวัสดิการในชุมชน	▸ สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อหมู่บ้านทั้งหมด	ใช้สัดส่วนร้อยละ 70 ของหมู่บ้านที่มีการดำเนินการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นเกณฑ์เป้าหมาย
▪ ***การมีส่วนร่วมของชุมชน***		
▸ การเป็นสมาชิกกลุ่ม	▸ สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน/หมู่บ้านต่อครัวเรือนทั้งหมด	ใช้สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มร้อยละ 100 เป็นเกณฑ์เป้าหมาย
❹ **เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม**		
▪ ***การมีสัมมาชีพ***		
▸ การมีงานทำ	▸ อัตราการว่างงาน	เป้าหมายการว่างงานที่เหมาะสมเท่ากับร้อยละ 2 ถ้าการว่างงานได้เท่ากับ 2 หรือน้อยกว่า จะได้คะแนนเท่ากับ 100

องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
▸ รายได้ที่เพียงพอ	▸ สัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10	พิจารณาจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไปต่อครัวเรือนทั้งหมด เนื่องจากเงินส่วนที่เหลือนั้นถือเป็นเงินออมที่เหมาะสมเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉินและอื่นๆ ให้มีความสุขอย่างพอประมาณ
▸ มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน	▸ สัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ	วัดจากสัดส่วนแรงงานที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม และพนักงานของภาครัฐ และรัฐวิสาหกิจต่อจำนวนแรงงานทั้งหมด ถ้าสัดส่วนสูงขึ้นก็แสดงว่าแรงงานมีหลักประกันความมั่นคงมากขึ้น
■ ***ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ***		
▸ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม	▸ สัดส่วนคนยากจนด้านรายจ่าย	เป้าหมายลดความยากจนเหลือร้อยละ 4 (แผนฯ 10) ถ้าผลการพัฒนาบรรลุตามเป้าหมาย จะได้คะแนนเท่ากับ 100 และคะแนนที่ได้ในแต่ละปีคิดจากร้อยละความสำเร็จจากเป้าหมาย
	▸ สัมประสิทธิ์จินี	เป้าหมายสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ที่เหมาะสมเท่ากับ 0.40 ถ้าการกระจายรายได้บรรลุเป้าหมายจะได้คะแนน 100 และคะแนนที่ได้ในแต่ละปีคิดจากร้อยละความสำเร็จจากเป้าหมาย
▸ การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม	▸ ดัชนีไทล์ (Theil Index)	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. $Z = (X-(X/10))/S$ 2. $I=5+(2-Z)x(95/4)$
■ ***เศรษฐกิจเข้มแข็ง***		
▸ พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	▸ สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP	กำหนดเกณฑ์มาตรฐานเท่ากับสัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP ในปี 2545 ซึ่งมีค่าน้อยที่สุด (37.54) เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ร้อยละ 70)
	▸ สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP	กำหนดเกณฑ์มาตรฐานค่าสูงสุดตามเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เท่ากับร้อยละ 35 และค่าต่ำสุดเท่ากับค่าสัดส่วนที่ต่ำที่สุดในปี 2524 เท่ากับร้อยละ 21
▸ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	▸ สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP	กำหนดเกณฑ์มาตรฐานตามเป้าหมายของกรอบความยั่งยืนทางการคลังของกระทรวงการคลัง เท่ากับ ร้อยละ 50 ของ GDP

องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
	▸ ระดับการเปิดประเทศ (Degree of Openness)	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. Z = (X-(X/12))/S 2. I=50+(2-Z)x(50/4)
▸ เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ	▸ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. Z =(X-(X/13))/S 2. I = 50+(Z+2)*(50/4)
	▸ ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. Z = (X-(X/12))/S 2. I = 50+(Z+2)x(50/4)
▸ ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	▸ ประสิทธิภาพการผลิตรวม (TFP)	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. Z =(X-(X/17))/S 2. I = 45+(Z+2)*(55/4)
❺ สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล		
▪ ***ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต***		
▸ ที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค	▸ สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านเป็นของตนเอง	เป้าหมายการดำรงชีวิตของประชาชนทุกคนย่อมต้องการที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงทางทรัพย์สินแก่ตนเองและครอบครัวโดยกำหนดเกณฑ์สูงสุดไว้ที่ร้อยละ 100
	▸ สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ในครัวเรือน	พิจารณาจากการได้รับบริการน้ำประปาซึ่งเป็นเกณฑ์วัดระดับการพัฒนาการได้รับบริการขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ โดยกำหนดเกณฑ์สูงสุดที่ร้อยละ 100
▪ ***ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน***		
▸ คดีความรุนแรง	▸ สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากร	คำนวณจากค่าเฉลี่ยการเกิดคดีอาชญากรรมต่อประชากรพันคนเปรียบเทียบกับคดีที่เกิดขึ้นต่ำสุดเป็นเป้าหมาย คือ คดีอาชญากรรม 1.2 คดีต่อประชากรพันคน
	▸ สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากร	คำนวณจากค่าเฉลี่ยของข้อมูลการเกิดคดียาเสพติดต่อประชากรพันคนเปรียบเทียบกับคดีที่เกิดขึ้นต่ำสุดเป็นเป้าหมาย คือ คดียาเสพติด 1.8 คดีต่อประชากรพันคน

องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
▪ *คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี*		
▸ มลภาวะด้านน้ำ อากาศ ดิน และขยะ	▸ ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากร	ใช้ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากรสูงสุดเท่ากับ 2.4 ตันต่อประชากรตามเกณฑ์เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGS) เป็นเกณฑ์เป้าหมาย
	▸ สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้	คิดคะแนนตามสัดส่วนของจำนวนแหล่งน้ำผิวดินที่มีระดับคุณภาพน้ำอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้/แหล่งน้ำทั้งหมด โดยมีเป้าหมายร้อยละ 100 ของแหล่งน้ำทั้งหมด
	▸ ปริมาณของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง	ใช้ปริมาณของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้องร้อยละ 70 ซึ่งได้จากการระดมความคิดเห็นเป็นเกณฑ์เป้าหมาย
	▸ สัดส่วนจำนวนสถานีตรวจวัดอากาศที่มี PM10 เกินมาตรฐาน	นำสัดส่วนจำนวนสถานีตรวจวัดอากาศที่มี PM10 เกินมาตรฐานต่อจำนวนสถานีทั้งหมดมาคำนวณ โดยกำหนดเป้าหมายเป็นปฏิภาคกลับจาก 100 (=100-x)
▪ *ระบบนิเวศสมดุล*		
▸ ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ	▸ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ	ยึดตามเกณฑ์มาตรฐานนักวิชาการป่าไม้ที่กำหนดไว้ว่าควรมีพื้นที่ป่าไม้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่จึงจะรักษาความสมดุลของระบบนิเวศได้ ถ้าพื้นที่ป่าไม้มีค่าเท่ากับร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศจะได้คะแนนเท่ากับ 100
	▸ ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจ (เฉพาะปลาหน้าดิน) ที่จับได้ในอ่าวไทยต่อชั่วโมง	เป้าหมายการจับสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ใน 1 ชั่วโมงเท่ากับ 10 ก.ก. ถ้าสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์สามารถจับได้ในปริมาณเท่ากับเป้าหมาย จะได้คะแนนเต็มเท่ากับ 100
	▸ พื้นที่ป่าชายเลน	ใช้ข้อมูลพื้นที่ป่าชายเลนต่ำสุด 2.4 ล้านไร่ เป็นเกณฑ์เป้าหมาย
	▸ สัดส่วนปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำใต้ดินที่สามารถใช้งานได้ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล	สัดส่วนปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำใต้ดินที่สามารถใช้งานได้ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลที่เหมาะสม คือร้อยละ 10 และสูงสุดที่ยอมรับได้ คือร้อยละ 100 ถ้าสัดส่วนปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำใต้ดินที่สามารถใช้งานได้ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลเท่ากับสัดส่วนที่เหมาะสมจะได้คะแนนร้อยละ 100

องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
❻ สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล		
■ ***การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย***		
▸ การเคารพกฎ ระเบียบของสังคม	▸ สัดส่วนสถิติการทำผิดกฎจราจรต่อประชากรพันคน	ใช้ข้อมูลสัดส่วนสถิติการทำผิดกฎจราจรต่อประชากรพันคนปี 2542 เป็นปีฐาน (76.56)
	▸ สัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยต่อข้าราชการแสนคน	ใช้ปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่มีจำนวนข้าราชการที่ถูกลงโทษน้อยที่สุด 95.03 คนต่อข้าราชการแสนคนเป็นปีฐาน
	▸ สัดส่วนคดีการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อประชากรแสนคน	ใช้สัดส่วนคดีการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อประชากรแสนคนเท่ากับ 10 คดีต่อประชากรแสนคนเป็นเกณฑ์เป้าหมาย
▸ มีจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเอง	▸ สัดส่วนจำนวนร้องเรียนและอุทธรณ์ต่อองค์กรอิสระและคณะกรรมการ ข้อมูลข่าวสารของทางราชการต่อประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้ง (อายุ 18 ปีขึ้นไป) แสนคน (ศาลปกครอง กก. สิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ)	ใช้ค่าเฉลี่ยนของข้อมูลสัดส่วนจำนวนร้องเรียนและอุทธรณ์ต่อองค์กรอิสระและคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการต่อประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปแสนคนเป็นเกณฑ์
▸ เข้าร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารจัดการทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น	▸ สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรต่อจำนวนราษฎรผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง	การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกระบวนการที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยพิจารณาจากสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งต่อผู้ที่มีสิทธิทั้งหมด โดยกำหนด เกณฑ์สูงสุดเท่ากับร้อยละ 100 และเกณฑ์ต่ำสุดเท่ากับปีที่มีผู้มีสิทธิมาใช้สิทธิต่ำสุด คือ 20% (พ.ศ.2491) ซึ่งพิจารณาเห็นว่า เป็นเกณฑ์การมาใช้สิทธิตามปกติ โดยภาครัฐไม่จำเป็นต้องทำการประชาสัมพันธ์หรือชักจูง
■ ***สังคมที่มีธรรมาภิบาล***		
▸ ภาคส่วนต่าง ๆ มีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้	▸ ดัชนีวัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชั่นของประเทศไทย	คำนวณจากค่าคะแนนผลการจัดอันดับความเชื่อเรื่องคอร์รัปชั่นขององค์กร Transparency International (TI) โดยใช้เกณฑ์คาดคะแนนที่กำหนดเท่ากับ 10 คะแนนเป็นเป้าหมาย (ร้อยละ 100)
	▸ ธรรมาภิบาลภาคเอกชน	คำนวณจากระดับที่การมีธรรมาภิบาลของประเทศไทยเทียบกับจำนวนประเทศที่มีการสำรวจทั้งหมด

องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
	▸ การประเมินผลบรรษัทภิบาลของไทย (IOD)	กำหนดเกณฑ์สูงสุดเท่ากับคะแนนเต็ม 100 และเกณฑ์ต่ำสุดคือไม่มีคะแนนเท่ากับ 0
▸ การกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังชุมชนท้องถิ่น	▸ สัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้ของรัฐบาล	คำนวณจากค่าสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้รัฐบาล โดยใช้เกณฑ์คาดคะแนนที่กำหนดเท่ากับ 35 คะแนนเป็นเป้าหมาย (ร้อยละ 100)
■ ***ความสมานฉันท์ทางสังคม***		
▸ อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความกลมกลืน ปรองดอง และสามัคคีกัน	▸ สัดส่วนคดีการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคน	ใช้ข้อมูลสัดส่วนคดีการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคน ปี 2545 เป็นปีฐาน (0.54)

(2) วิธีการวัดผลสำเร็จการพัฒนา

(2.1) การวัดผลสำเร็จโดยทั่วไปและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายจะวัดจากผลงานที่ทำได้เทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน และคำนวณออกมาเป็นค่าร้อยละ ถ้าผลการพัฒนามีค่าเข้าใกล้ 100 แสดงว่าการพัฒนามีความสำเร็จมากขึ้น

(2.2) อย่างไรก็ตาม การวัดผลในบางเรื่องที่มีการระบุความสำเร็จของการพัฒนาเป็นขั้นสูงและขั้นต่ำ การวัดผลสำเร็จของการพัฒนาจะพิจารณาปรับระดับค่า (Re scaling) ผลการพัฒนาที่ได้เทียบกับส่วนต่างระหว่างเป้าหมายขั้นสูงและขั้นต่ำเพื่อวัดผลการพัฒนาเป็นร้อยละ โดยถ้าผลการพัฒนามีค่าเข้าใกล้ 100 แสดงว่ามีผลการพัฒนาที่ดีขึ้นเช่นเดียวกับข้อ 1

(2.3) สำหรับผลการพัฒนาบางรายการที่ไม่สามารถกำหนดเป้าหมายหรือเกณฑ์มาตรฐานทำให้ไม่สามารถวัดผลสำเร็จของการพัฒนาได้ จะใช้วิธีแปลงค่าข้อมูลให้อยู่ในเกณฑ์ที่วัดเป็นค่าดัชนีได้ (Normalization) ให้อยู่ในรูปของค่าร้อยละ 0-100 โดยค่าปีใดมีผลการพัฒนาเข้าใกล้ 100 แสดงว่ามีผลการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จดีกว่าปีอื่น ๆ

(3) การกำหนดค่าน้ำหนัก ในการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนในแต่ละองค์ประกอบของดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย นั้น จะให้น้ำหนักความสำคัญในแต่ละองค์ประกอบเท่ากัน[2] เนื่องจากความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นการพิจารณาอย่างเป็นองค์รวม ยึดหลักความสัมพันธ์ระหว่างคน สังคมและธรรมชาติที่สมดุล และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ดังนั้น ตัวชี้วัดการพัฒนาต่างๆ ทั้งในด้านตัวคน เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการจึงมีความสำคัญที่ทัดเทียมกัน โดยไม่ได้กำหนดค่าความสำคัญขององค์ประกอบใดมากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ

[2] จากการสอบถามหน่วยงานและเครือข่ายเกี่ยวกับการให้ค่าน้ำหนัก (Weighting) มีทั้งกลุ่มที่สนับสนุน Equal Weight และ Weight ที่ใกล้เคียงกัน และเนื่องจากในขณะนี้ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ ในขั้นต้นของการศึกษานี้จึงยังเป็นการให้น้ำหนักทุกองค์ประกอบเท่ากัน (Equal Weight) และใช้ตัวชี้วัดอื่นๆ มาอธิบายสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

(4) การแปรผลการพัฒนา การรายงานผลความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย จะรายงานผลเป็นค่าคะแนนร้อยละที่ได้จากการคำนวณตัวชี้วัดแต่ละตัวเป็นองค์ประกอบย่อยของความอยู่เย็นเป็นสุข (6 องค์ประกอบ) แล้วจึงคำนวณรวมเป็นค่าดัชนีรวม (Composite index) ซึ่งค่าคะแนนของตัวชี้วัดแต่ละองค์ประกอบและของดัชนีรวมจะสะท้อนความอยู่เย็นเป็นสุขที่ต่างกัน โดยถ้าค่าคะแนนเพิ่มมากขึ้นแสดงว่าสังคมไทยมีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันดีขึ้น และถ้าค่าคะแนนน้อยลงก็แสดงว่าสังคมไทยมีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันมีน้อยลง

4.5 หลักการและวิธีการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยจะดำเนินการภายใต้ตัวชี้วัดที่กำหนด และสามารถจัดเก็บข้อมูลได้ โดยมีหลักการและวิธีการวิเคราะห์ผล คือ

(1) พัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขในลักษณะองค์รวมที่ยึดคนและสังคมเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยการจัดทำเป็นดัชนีรวม (Composite Index) และได้แบ่งกลุ่มคะแนนและกำหนดระดับคะแนนออกเป็น 4 ระดับได้แก่ ระดับที่ต้องปรับปรุง ระดับปานกลางหรือไม่เปลี่ยนแปลง ระดับดี และระดับดีมาก

$\underline{\geq}$ 59.9	เร่งแก้ไข
60 – 69.9	ต้องปรับปรุง
70 – 79.9	ปานกลาง
80 – 89.9	ดี
90 – 100	ดีมาก

(2) เป็นการวิเคราะห์สาเหตุการเปลี่ยนแปลง จากดัชนีขององค์ประกอบหลักทั้ง 6 องค์ประกอบ ตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ (ที่เป็น Ends ของความอยู่เย็นเป็นสุข) เพื่อให้ทราบถึงที่มาของการเปลี่ยนแปลงความอยู่เย็นเป็นสุข

(3) วิเคราะห์เชื่อมโยงไปสู่ปัจจัยอื่นที่เอื้อ (Means) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัตถุประสงค์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าว อาจเป็นผลจากการดำเนินงานของภาครัฐ ภาคีการพัฒนา การดำเนินตามนโยบายรัฐบาล หรือแผนพัฒนาฯ ต่างๆ

(4) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อปรับปรุงแนวทาง มาตรการในการพัฒนา ยกระดับความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น

5 บทสรุปและแนวทางการดำเนินการในระยะต่อไป

ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันที่ สศช. พัฒนาขึ้นและได้นำไปใช้เป็นกรอบการประเมินสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยตามที่ปรากฏรายละเอียดไว้ในเอกสารแล้วนั้น ผลการประเมินความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในระดับภาพรวม สามารถชี้ประเด็นการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และประเด็นการพัฒนาในช่วงปี 2544-2549 ได้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง ตลอดจนมีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่สามารถนำไป

ปรับใช้ เพื่อกำหนดประเด็นเชิงนโยบายให้สามารถขับเคลื่อนความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทยให้เพิ่มสูงขึ้นได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขมีความเหมาะสมและสามารถใช้เป็นเครื่องมือบ่งชี้สถานะความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันใช้ติดตามประเมินผลรวมทั้งสามารถนำไปใช้ปรับแนวทางการพัฒนา และกำหนดนโยบายของประเทศได้ดีพอสมควร อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลให้การวัดผลไม่ครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ ได้ครบถ้วน คือ

5.1 ระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัย ต่อเนื่องมีจำกัด

ปัจจุบันข้อมูลที่เป็นระบบ ทันสมัย มีการจัดเก็บที่ต่อเนื่อง และสามารถแจกแจงระดับการวัดได้ในระดับภาพรวม และระดับเมือง – ชนบท ค่อนข้างขาดแคลน โดยเฉพาะข้อมูลทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมมักจะจัดเก็บไม่ต่อเนื่อง และไม่ทันสมัย ถึงแม้ว่าข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติจะมีหลายชุดที่สามารถนำมาวัดผล และสะท้อนสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขได้ดี และมีความเป็นระบบต่อเนื่องและแจกแจงได้ในระดับเมือง – ชนบท แต่ก็กำหนดช่วงการสำรวจในแต่ละรอบไว้ค่อนข้างยาวทำให้ข้อมูลไม่ทันสมัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาตัวชี้วัดให้สามารถสะท้อนประเด็นการประเมินได้ชัดเจน เป็นรูปธรรม เช่น คิดเป็นทำเป็น การมีคุณธรรม การมีหลักประกันทางเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็งและความสมานฉันท์

5.2 การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (Benchmarking)

การกำหนดเกณฑ์การวัดผลตัวชี้วัดยังมีข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน ตัวชี้วัดบางตัว โดยเฉพาะตัวชี้วัดด้านประชาธิปไตยที่เพิ่งเริ่มมีการจัดเก็บที่เป็นระบบในเวลาไม่นานมานี้และยังไม่เคยมีการศึกษาถึงเป้าหมายหรือระดับมาตรฐานที่เหมาะสมของตัวชี้วัดที่จะสะท้อนถึงความสุขของคนและสังคม นอกจากนี้ตัวชี้วัดหลายตัวก็ยังไม่เคยกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของการพัฒนาไม่ว่าในหน่วยงานรับผิดชอบหรือในกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในภาคีการพัฒนาต่างๆ ทำให้ สศช. จำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขึ้นเองก่อนเพื่อให้สามารถคำนวณดัชนีเบื้องต้นได้ อย่างไรก็ตามเกณฑ์มาตรฐานไม่ส่งผลกระทบต่อชุดอนุกรมของข้อมูล series มากนัก ทิศทางแนวโน้มการพัฒนาตัวชี้วัดซึ่งขึ้นอยู่กับข้อมูลจริงจะถูกปรับขึ้นหรือลงทั้งชุดอนุกรมข้อมูลเมื่อเกณฑ์มาตรฐานเปลี่ยนไป ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ในอนาคต ทั้งนี้ในระยะยาวจะต้องพัฒนาฐานข้อมูลและเกณฑ์การวัดมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันเพื่อใช้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันที่แท้จริง

5.3 การพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในเมือง – ชนบท

สศช. ได้ทดลองพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในเมือง – ชนบทแล้ว แต่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ผลการประเมินยังไม่สามารถสะท้อนความอยู่เย็นเป็นสุขของทั้ง 2 พื้นที่ที่สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาข้อจำกัดด้านตัวชี้วัดมีอยู่อย่างมากบางตัวชี้วัดเป็นฐานข้อมูลเฉพาะพื้นที่เขตชนบท (เช่น ชุมชนเข้มแข็ง) โดยตัวชี้วัดร่วมที่มีข้อมูลจำแนกรายละเอียดทั้งเมืองและชนบท ตามประเด็นที่ต้องการวัดมีไม่มากนัก ในทางปฏิบัติได้พยายามใช้ข้อมูลที่สะท้อนประเด็นการประเมินเดียวกันแต่เป็นข้อมูลคนละชุดกัน (เช่น พื้นที่ลำเรียงและปริมาณขยะต่อประชากรในเขตเมืองเป็นตัวชี้วัดระบบนิเวศและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ขณะที่ในชนบทจะใช้พื้นที่ป่าไม้และสัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพในเกณฑ์พอใช้แทน เป็นต้น) แต่ผลการวัดก็ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ

5.4 แนวทางการดำเนินการในระยะต่อไป

ดังนั้น เพื่อปรับปรุงให้ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแนวคิด และสร้างกระแสหลักในสังคมให้มุ่งสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ สศช. จึงกำหนดแนวทางการดำเนินการในระยะต่อไปไว้ ดังนี้

(1) แนวทางการพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข

(1.1) **พัฒนาระบบฐานข้อมูล** โดยเร่งวางระบบฐานข้อมูลของ สศช. เพื่อการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ให้เป็นระบบที่ทันสมัย สะดวกต่อการใช้งานและเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้ร่วมสำรวจและรายงานความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย สังคมไทยในภาพรวมและระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนร่วมพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและระบบการสำรวจข้อมูลที่จำเป็นจากในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(1.2) **พัฒนาตัวชี้วัดเพิ่มเติม** โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชี้วัดที่จะสะท้อนประเด็นการวัดในเชิงคุณภาพหรือนามธรรมมาสู่การวัดในรูปธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมในการกำหนดความหมายหรือนิยาม และประเด็นการวัดที่เหมาะสมกับบริบทของไทย ในองค์ประกอบด้านต่างๆ โดยนำประเด็นข้อเสนอแนะและความเห็นจากภาคส่วนต่างๆ มาประกอบการพิจารณา อาทิ

- **การมีสุขภาวะ**
  - *มีสติปัญญาและใฝ่รู้* : ตัวชี้วัดที่สะท้อนการนำความรู้ไปประพฤติ /ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุขและพอใจ
  - *การมีคุณธรรม จริยธรรม* : พัฒนาตัวชี้วัดด้านคุณธรรม โดยเฉพาะ “การมีจิตสาธารณะ” ซึ่งปัจจุบันการจัดเก็บข้อมูลยังไม่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกในองค์กรสาธารณประโยชน์ /องค์กรพัฒนาสังคมแต่ละประเภท จึงทำให้ไม่สามารถนำมาใช้วัดผลที่สะท้อนถึงตัวคนได้อย่างชัดเจน
- **ครอบครัวอบอุ่น**
  - *บทบาทหน้าที่ของครอบครัว* : ครอบครัวที่มีพ่อ /แม่เป็นโรคเอดส์ ครอบครัวเร่รอนไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เด็กและเยาวชนที่มีบุตรก่อนบรรลุนิติภาวะ และศูนย์รับเลี้ยงเด็ก
  - *สัมพันธภาพในครอบครัว* : การสมรสและการหย่าร้างที่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมาย การแยกกันอยู่ของคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรส และแยกกันอยู่ของคู่สมรสที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส การใช้ความรุนแรงในครอบครัว คดีครอบครัว และการใช้เวลาอยู่กับครอบครัว

- **ชุมชนเข้มแข็ง**
  - *ชุมชนพึ่งตนเองได้* : ตัวชี้วัดการรวมกลุ่มด้านเศรษฐกิจในระดับชุมชน เช่น จำนวนกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร ซึ่งแม้จะมีอยู่บางส่วน แต่การจัดเก็บไม่ต่อเนื่อง (ปัจจุบันกลุ่มที่มีข้อมูลต่อเนื่อง คือ สหกรณ์เพียงองค์กรเดียว) และควรพัฒนาตัวชี้วัดสัดส่วนการใช้เงินทุนภายในชุมชนขององค์กรชุมชนมากกว่าร้อยละ 50 และสัดส่วนครัวเรือนที่ดำเนินตามแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง
  - *ชุมชนเกื้อกูลกัน* : พัฒนาตัวชี้วัดการรักษาประเพณีดั้งเดิมของชุมชน และการจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชน
  - *การมีส่วนร่วมในชุมชน* : พัฒนาตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรม
- **เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม**
  - *การมีสัมมาชีพ* : โดยเฉพาะหลักประกันการมีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีวิต การออม เพื่อการมีความมั่นคงในชีวิต นำสู่ความสุข โดยควรมีการพัฒนาข้อมูลการออมระดับครัวเรือน รายได้หรือเงินออมที่เพียงพอหลังวัยเกษียณ
- **สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล**
  - *ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน* : พัฒนาตัวชี้วัดเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านและชุมชน การจำแนกสถิติคดีความต่าง ๆ ตามเขตเมือง - ชนบท
  - *สิ่งแวดล้อมที่คุณภาพดี* : พัฒนาตัวชี้วัดเกี่ยวกับสัดส่วนของปริมาณขยะต่อประชากร ปริมาณขยะตกค้าง และคุณภาพดิน
  - *ระบบนิเวศที่สมดุล* : พัฒนาตัวชี้วัดปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ต่อชั่วโมง จำนวนพันธุ์พืช /สัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ อัตราการสูญเสียป่าไม้ พื้นที่สีเขียวในเขตเมือง ความหลากหลายทางธรรมชาติ จำนวนการเกิดภัยธรรมชาติ การพัฒนาด้านพลังงานอย่างมีดุลยภาพ
- **สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล**
  - *การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย* : พัฒนาตัวชี้วัดเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยของคนในสังคม
  - *ความสมานฉันท์ทางสังคม* : พัฒนาตัวชี้วัดเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และความเท่าเทียมกัน

(2) แนวทางการขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมผลักดันดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดย

(2.1) **เร่งสร้างองค์ความรู้และกระบวนการในการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข** โดยให้มีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อวัดประเด็นความอยู่เย็นเป็นสุขในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในประเด็นที่ยังขาดความชัดเจน ให้สามารถสะท้อนในเชิงปริมาณที่วัดได้และเห็นพ้องร่วมกัน ได้แก่

- **การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน** การกำหนดกรอบแนวคิด และประเด็นการพัฒนาในด้านความสมานฉันท์ และชุมชนเข้มแข็งให้สอดคล้องกับบริบทไทย
- **การพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับเมือง – ชนบท** ให้สามารถสะท้อนความสุขในบริบทที่แตกต่างกันตามภูมิสังคมได้เหมาะสม ชัดเจน

(2.2) **ประสานเชื่อมโยงองค์ความรู้ในการพัฒนา** และใช้ประโยชน์ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับภาพรวมและระดับเมือง – ชนบท ไปสู่การจัดทำดัชนีในระดับจังหวัด ซึ่งจะมีความแตกต่างขององค์ประกอบและประเด็นการวัดความสุขตามสถานะและภูมิสังคมต่อไป

(2.3) **เสริมสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภาคีพัฒนา** ร่วมขับเคลื่อนดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับพื้นที่ และผลักดันให้เกิดการขยายผลสู่ระดับจังหวัด สนับสนุนและประสานความร่วมมือกับภาคีพัฒนาที่ร่วมขับเคลื่อนดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข โดยจัดให้มีเวทีระดมความคิดเพื่อขยายผล แนวคิดการจัดทำดัชนีชี้วัดคามอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยและในระดับเมือง – ชนบทให้กว้างขวางออกไป เพื่อขยายโอกาสในการจัดทำดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับจังหวัดต่อไป

การคำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

			ข้อมูล									ค่าคะแนน(ร้อยละ)					
องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด	2544	2545	2546	2547	2548	2549	สูตรคำนวน	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน		2544	2545	2546	2547	2548	2549
การมีสุขภาวะ												***68.01***	***68.05***	***68.80***	***69.91***	***70.38***	***72.27***
สุขภาพกายดี	ร่างกายแข็งแรง	ร้อยละของประชากรที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว	18.29	18.29	18.29	16.60	15.50	15.60	100-X	Max = 100.00	Min = 0.00	81.71	81.71	81.71	83.40	84.50	84.40
	อายุยืนยาว	อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	72.45	72.45	72.45	72.45	73.20	73.20	$\frac{(X-Min)}{(Max-Min)}$	Max = 80.00	Min = 25.00	86.27	86.27	86.27	86.27	87.64	87.64
สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรม	จิตใจดี	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	7.71	7.81	7.11	6.93	6.34	5.77	B/X*0.5*100	อัตราเตือนภัยของกรมสุขภาพจิตเท่ากับ 10 คนต่อประชากรแสนคน		64.85	64.02	70.32	72.15	78.86	86.66
	ยึดมั่นในศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์	สัดส่วนคดีอาญาต่อประชากรพันคน	245.53	259.55	265.15	271.03	276.91	274.98	B/X*0.7*100	ข้อมูลปีฐาน 2540 เท่ากับ 212.22 คดีต่อประชากรพันคน		60.50	57.24	56.03	54.81	53.65	54.02
มีสติปัญญา และใฝ่รู้	มีความสามารถในการเรียนรู้	อัตราการเรียนรู้ (Functional literacy rate)(9ปีขึ้นไป)	35.95	36.89	38.53	39.94	39.80	41.29	$\frac{(X-Min)}{(Max-Min)}$	Max = 60.00	Min = 0.00	59.92	61.48	64.22	66.57	66.33	68.82
		จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	7.40	7.60	7.80	8.46	8.52	8.52	$\frac{(X-Min)}{(Max-Min)}$	Max = 12.00	Min = 0.00	61.67	63.33	65.00	70.50	71.00	71.00
	มีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	43.67	44.47	41.44	39.77	36.19	38.12	X/B*0.7*100	Max = 100.00	Min = 50.00	61.14	62.26	58.02	55.68	50.67	53.37
ครอบครัวอบอุ่น												***67.87***	***66.94***	***67.27***	***63.42***	***59.99***	***58.75***
บทบาทหน้าที่ของครอบครัว	เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามช่วงอายุ	อัตราเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งต่อเด็กแสนคน	35.11	35.24	36.21	43.31	46.86	48.49	B/X*100	อัตราต่ำสุดปี 2537 เท่ากับ 31.19 คนต่อเด็กแสนคน		88.84	88.51	86.14	72.02	66.56	64.32
	ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว	ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมด	6.3	6.3	6.9	7.4	7.1	7.5	B/X*100	ร้อยละต่ำสุดปี 2537 เท่ากับร้อยละ 3.6		57.14	57.14	52.17	48.65	50.70	48.00
สัมพันธภาพในครอบครัว	คู่สมรสมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน	อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อพันครัวเรือน	18.89	16.31	18.36	19.34	18.26	19.68	X/B*100	อัตราสูงสุดปี 2524 เท่ากับ 36.96 คนต่อพันครัวเรือน		51.11	44.13	49.68	52.33	49.40	53.25
	มีความอดทนและมีความวางใจกันและกัน	อัตราประชากรที่ผ่านการสมรสแต่แยกกันอยู่ต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรสพันคน	20.67	20.25	19.06	19.75	21.82	22.84	B/X*100	อัตราต่ำสุดปี 2535 เท่ากับ 17.99 คนต่อประชากรที่เคยสมรสพันคน		87.03	88.84	94.39	91.09	82.45	78.77
	ร่วมกันแก้ปัญหาครอบครัวด้วยเหตุผลเพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบสุขในครอบครัว	อัตราการจดทะเบียนหย่าต่อพันครัวเรือน	4.42	4.35	4.52	4.60	4.80	4.94	B/X*100	อัตราต่ำสุดปี 2531 เท่ากับ 2.44 คนต่อพันครัวเรือน		55.20	56.09	53.98	53.04	50.83	49.39
ชุมชนเข้มแข็ง												***54.32***	***51.43***	***55.52***	***53.82***	***53.61***	***54.58***
ชุมชนพึ่งตนเองได้	ความเข้มแข็งขององค์กรในชุมชน	สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชน	36.81	29.05	35.21	28.49	24.91	25.69	X/70*100	ร้อยละ 70 ของกลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร		52.59	41.50	50.30	40.70	35.59	36.70
	มีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัยหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน	24.80	24.80	26.30	27.05	27.80	28.59	X/70*100	ร้อยละ 70 ของหมู่บ้าน		35.43	35.43	37.57	38.64	39.71	40.84
ชุมชนเกื้อกูลกัน	การมีสวัสดิการในชุมชน	สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อหมู่บ้านทั้งหมด	28.70	28.70	30.10	30.80	31.50	33.23	X/70*100	ร้อยละ 70 ของหมู่บ้าน		41.00	41.00	43.00	44.00	45.00	47.47
การมีส่วนร่วมของชุมชน	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน/หมู่บ้านต่อครัวเรือนทั้งหมด	**88.26**	87.78	91.20	91.94	94.15	93.30	X	ร้อยละ 100 ของครัวเรือน		88.26	87.78	91.20	91.94	94.15	93.30
เศรษฐกิจเข้มแข็ง และเป็นธรรม												***60.20***	***65.84***	***69.42***	***69.19***	***65.75***	***67.82***
การมีสัมมาชีพ	การมีงานทำ	อัตราการว่างงาน	3.23	2.24	2.03	1.98	1.72	1.38	B/X*100	อัตราการว่างงานที่เหมาะสมเท่ากับร้อยละ 2		61.92	89.38	98.69	100.00	100.00	100.00
	รายได้ที่เพียงพอ	สัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10	57.57	58.29	58.30	58.30	57.25	56.20	X	Max = 100.00	Min = 0.00	57.57	58.29	58.30	58.30	57.25	56.20
	มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน	สัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37	X	Max = 100.00	Min = 0.00	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37
เศรษฐกิจเข้มแข็ง	พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP	39.67	37.54	38.81	42.07	46.19	41.80	**B/X*0.7*100**	สัดส่วนต่ำสุดปี 2545 เท่ากับร้อยละ 37.54		66.24	70.00	67.71	62.46	56.89	62.87
		สัดส่วนการออมต่อ GDP	30.20	30.50	30.80	31.10	30.30	30.30	$\frac{(X-Min)}{(Max-Min)}$	Max = 35.00	Min = 21.00	65.71	67.86	70.00	72.14	66.43	66.43
	ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP	57.11	53.89	49.41	47.54	45.89	42.06	B/X*0.7*100	เป้าหมายความยั่งยืนทางการคลังเท่ากับร้อยละ 50		61.29	64.95	70.84	73.62	76.27	83.21
		ระดับการเปิดประเทศ	125.22	121.70	124.58	136.53	148.91	143.61	Z =(X-(X/15))/S I = 50+(2-Z)*(50/4)			66.93	68.69	67.25	61.27	55.07	55.07
	เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ	อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	2.17	5.32	7.14	6.28	4.49	4.99	Z =(X-(X/15))/S I = 50+(Z+2)*(50/4)			68.83	77.01	81.74	79.51	74.85	76.16
		ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP	5.31	5.54	5.56	4.24	-2.01	3.53	Z =(X-(X/15))/S I = 50+(Z+2)*(50/4)			82.64	83.08	83.11	80.58	68.62	79.23
	ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	ประสิทธิภาพการผลิตรวม (TFP)	0.62	3.38	5.06	3.59	1.97	2.30	Z =(X-(X/15))/S I = 45+(Z+2)*(55/4)			72.93	82.85	88.89	83.60	77.78	78.97

การคำนวณดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย (ต่อ)

			ข้อมูล									ค่าคะแนน(ร้อยละ)					
องค์ประกอบหลัก/ย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด	2544	2545	2546	2547	2548	2549	สูตรคำนวน	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน		2544	2545	2546	2547	2548	2549
ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ	การกระจายรายได้	สัดส่วนคนยากจน	17.96	14.93	13.05	11.16	10.35	9.55	B/X*100	เป้าหมายแผนฯ 10 เท่ากับร้อยละ 4		22.28	26.78	30.66	35.85	38.63	41.89
		สัมประสิทธิ์จินี่	0.5100	0.5070	0.4970	0.4930	0.5040	0.5150	B/X*100	เป้าหมายที่เหมาะสมเท่ากับ 0.4		78.43	78.90	80.48	81.14	79.37	77.67
	การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม	ดัชนีไทล์ (Theil Index)	0.1610	0.1552	0.1435	0.1394	0.1460	0.1463	Z =(X-(X/14))/S I = 5+(2-Z)*(95/4)			51.94	59.74	75.42	80.95	72.16	71.64
สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศสมดุล												***56.77***	***58.10***	***59.33***	***63.80***	***66.08***	***66.36***
ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต	มีความมั่งคงด้านที่อยู่อาศัย สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคได้อย่างเพียงพอ	สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านเป็นของตนเอง (SES)	78.50	78.70	78.70	77.30	77.30	75.80	X	Max = 100.00	Min = 0.00	78.50	78.70	78.70	77.30	77.30	75.80
		สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ในครัวเรือน	64.20	67.00	69.45	71.90	71.90	71.90	X	Max = 100.00	Min = 0.00	64.20	67.00	69.45	71.90	71.90	71.90
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	การลดลงของคดีความรุนแรงจะสะท้อนถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ด้วย	สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากรพันคน	1.71	1.83	2.00	1.99	2.11	2.77	B/X*0.7*100	1.2 คดีต่อประชากรพันคน		49.12	45.90	41.91	42.27	39.84	30.32
		สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรพันคน	4.39	4.23	1.96	1.78	1.60	1.77	B/X*0.7*100	1.8 คดีต่อประชากรพันคน		28.70	29.79	64.21	70.79	78.60	71.19
สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดี	มลภาวะต่าง ๆ ได้รับการป้องกันและดูแลแก้ไข	ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากร (ตัน)	2.50	2.60	2.70	2.80	3.04	3.05	B/X*100	เป้าหมายของ MDGS เท่ากับ 2.4 ตัน/คน/ปี		96.00	92.31	88.89	85.71	78.95	78.69
		สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้	58.00	65.00	63.00	74.00	68.00	74.00	X	Max = 100.00	Min = 0.00	58.00	65.00	63.00	74.00	68.00	74.00
		ปริมาณของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง(ร้อยละ)	31.9	33.3	35.2	34.6	36.3	37.9	X/70*100	ร้อยละ 70 ของของเสียทั้งหมด		45.54	47.51	50.25	49.43	51.86	54.14
		สัดส่วนจำนวนสถานีตรวจวัดอากาศที่มี PM10 เกินมาตรฐาน	74.4	83.7	83.7	77.8	57.8	59.2	100-X	Max = 100.00	Min = 0.00	25.60	16.30	16.30	22.20	42.20	40.80
ระบบนิเวศสมดุล	ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของระบบนิเวศต่าง ๆ	ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจ(เฉพาะปลาหน้าดิน)ที่จับได้ในอ่าวไทยต่อชั่วโมง	4.27	4.58	4.89	7.23	6.38	7.09	X/B*100	10 ก.ก. ต่อชั่วโมง		42.70	45.80	48.90	72.30	63.80	70.90
		สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ	32.90	32.90	32.90	32.66	32.66	32.66	X/B*100	เกณฑ์มาตรฐานของนักวิชาการป่าไม้เท่ากับร้อยละ 40		82.25	82.25	82.25	81.65	81.65	81.65
		พื้นที่ป่าชายเลน (ล้านไร่)	1.57	1.62	1.67	1.72	1.72	1.72	X/B*100	2.4 ล้านไร่		65.42	67.50	69.58	71.67	71.67	71.67
		สัดส่วนปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำใต้ดินที่สามารถใช้งานได้ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล(ร้อยละ)	59.30	46.80	65.30	58.30	39.50	32.28	$\frac{(MAX-X)}{(Max-Min)}$	Max = 100.00	Min = 10.00	45.22	59.11	38.56	46.33	67.22	75.24
สังคมมีประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล												***59.74***	***58.65***	***53.05***	***52.91***	***58.83***	***61.17***
การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย	เคารพกฎระเบียบของสังคม	สัดส่วนสถิติการทำผิดกฎจราจรต่อประชากรพันคน	95.31	95.31	107.30	118.17	110.67	102.68	B/X*100	ข้อมูลปีฐาน 2542 เท่ากับ 76.56 คดีต่อประชากรพันคน		80.33	80.33	71.35	64.79	69.18	74.56
		สัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยต่อข้าราชการแสนคน	188.02	231.72	255.96	227.52	154.51	137.77	B/X*100	สัดส่วนต่ำสุดปี 2540 เท่ากับ 95.03 คนต่อข้าราชการแสนคน		50.54	41.01	37.13	41.77	61.50	68.98
		สัดส่วนคดีการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อประชากรแสนคน	6.42	7.62	8.73	12.63	12.32	15.24	B/X*0.5*100	10 คดีต่อประชากรแสนคน		77.85	65.58	57.25	39.59	40.59	32.81
	มีจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเอง	สัดส่วนจำนวนร้องเรียนและอุทธรณ์ต่อองค์กีอิสระ และคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการต่อประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปแสนคน(ศาลปกครอง กก.สิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ)	14.03	13.92	17.10	15.06	19.90	22.43	X/B*0.7*100	ค่าเฉลี่ยข้อมูลปี 2544 - 2549 เท่ากับ 17.07 เรื่องต่อประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปแสนคน		57.54	57.09	70.14	61.77	81.59	91.98
	เข้าร่วมในการบริหารประเทศโดยการตัดสินใจเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติในรัฐสภา	สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง	70.55	70.55	70.55	70.55	72.56	72.56	$\frac{(X-Min)}{(Max-Min)}$	Max = 100.00	Min = 20.00	63.19	63.19	63.19	63.19	65.70	65.70
สังคมที่มีธรรมาภิบาล	ภาคส่วนต่าง ๆ มีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้	ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชั่นของประเทศไทย (TI)	3.20	3.20	3.30	3.60	3.80	3.60	X/B*100	คะแนนเต็มเท่ากับ 10		32.00	32.00	33.00	36.00	38.00	36.00
		ธรรมาภิบาลภาคเอกชน	36.09	32.27	31.86	31.45	30.9	30.7	$\frac{(MAX-X)}{(Max-Min)}$	Max = จำนวนประเทศทั้งหมด	Min = 1.00	26.90	34.85	41.77	48.39	49.32	50.50
		การประเมินผลบรรษัทภิบาลของไทย	50.00	50.00	52.00	60.00	69.00	71.00	X	Max = 100	Min = 0	50.00	50.00	52.00	60.00	69.00	71.00
	การกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังชุมชนท้องถิ่น	สัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้ของรัฐบาล	20.68	21.85	22.19	22.76	23.50	24.05	X/B*100	เป้าหมายเท่ากับร้อยละ 35		59.08	62.42	63.40	65.02	67.14	68.72
ความสมานฉันท์ทางสังคม	อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความกลมกลืน ปรองดอง และสามัคคีกันยอมรับในความแตกต่างของความเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของกลุ่มคนภายในชาติ	สัดส่วนคดีการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคน	0.14	0.54	1.31	1.11	1.17	1.05	B/X*100	ข้อมูลปีฐาน 2545 เท่ากับ 0.54 คดีต่อประชากรแสนคน		100	100	41.25	48.56	46.29	51.43
		ภาพรวมดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข										***61.59***	***62.06***	***62.91***	***62.88***	***62.93***	***64.04***

ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : *ระดับประเทศ*

การมีสุขภาวะ : มีร่างกายแข็งแรง มีอายุยืนยาว มีสุขภาพจิตใจที่ดี มีความเมตตากรุณา ยึดมั่นในคุณธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ สามารถ “คิดเป็นทำเป็น” มีความเป็นเหตุเป็นผล อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สุขภาพกายดี การมีร่างกายที่แข็งแรง มีภาวะโภชนาการที่ดี มีพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ไม่มีโรคประจำตัว/โรคเรื้อรังส่งผลให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ และมีอายุยืนยาวอย่างมีคุณภาพ	**ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ไม่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพไม่เจ็บป่วย ไม่มีโรคประจำตัว/โรคเรื้อรัง ส่งผลให้การใช้จ่ายในด้านรักษาพยาบาลลดลง**	ตัวคำนวณ	**การเจ็บป่วย** **1. ร้อยละของประชากรที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว**	การเจ็บป่วยก่อให้เกิดความทุกข์ทรมาน โดยเฉพาะโรคเรื้อรัง/โรคประจำตัว ทำให้บุคคลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มที่ ส่งผลทางอ้อม คือ บุคคลจะมีรายได้ลดลง	การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ สสช.	100 – X Max = 100 Min = 0.00	18.29[5]	18.29[5]	18.29	16.60	15.50	15.60	81.71	81.71	81.71	83.40	84.50	84.40
			2. ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยต่อประชากรทั้งหมด	การมีชีวิตอยู่อย่างมีสุขภาพกายดี สามารถวัดได้จากสัดส่วนการเจ็บป่วยของประชากร ซึ่งสะท้อนว่าคนไทยที่มีสภาพร่างการแข็งแรง มีจำนวนมากน้อยเพียงไร การวัดความเจ็บป่วยของประชากรพิจารณาจากร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วย/รู้สึกไม่สบายระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์	การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ สสช.		15.10	16.90	18.70	20.60	19.70	16.30						
		ตัวเชื่อมโยง	**พฤติกรรม/ปัจจัยเสี่ยง** 3. ร้อยละหญิงตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อ HIV	สามารถสะท้อนถึงพฤติกรรมเสี่ยงได้แม่นยำ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีระบบการจัดเก็บได้ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะเกือบร้อยละ 100 ของหญิงตั้งครรภ์คลอดที่โรงพยาบาล ซึ่งโรงพยาบาลจะบันทึกข้อมูลนี้ไว้ ซึ่งพิจารณาจากจำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่ผลเลือด HIV เป็นบวกในช่วงเวลาที่กำหนด / จำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจเลือดทั้งหมดในช่วงเวลาเดียวกัน	กองระบาดวิทยา สน. ส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย		1.4	1.4	1.4	1.04	1.0	0.9						
			4. จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ต่อประชากร 100,000 คน[3]		สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค		42.93	40.26	40.94	44.19	31.70	23.46						
			5. จำนวนผู้ป่วยเอดส์จำแนกตามปัจจัยเสี่ยง		สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค													
			- ติดยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น				984	1088	1235	1262	908	561						
			- เพศสัมพันธ์				21,621	20,941	21,525	23,011	16,832	9,764						
			- รับเลือด				4	4	5	14	9	0						
			- ติดเชื้อจากมารดา				879	871	899	852	476	286						
			- อื่นๆ				9	11	14	26	26	16						
			- ไม่ทราบ				1787	2147	2148	2223	1537	1115						
			6. สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเกี่ยวกับเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (ร้อยละ)	การดื่มแอลกอฮอล์เป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บทั้งทางร่างกาย และทางการเงินที่ใช้ในการจุนเจือครอบครัว	SES[2] สสช.		1.52	1.04	n.a.	1.38	n.a.	1.66						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
		ตัวชี้วัด	7. ปริมาณการจำหน่าย (ล้านลิตร)	การดื่มแอลกอฮอล์ เป็นพฤติกรรมเสี่ยง ที่ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บทั้งทางร่างกาย และส่งผลกระทบต่อภาวะด้านการเงินที่ใช้ในการจุนเจือครอบครัว	ธปท.													
			- สุรา				751.11	745.49	759.00	764.00	790.60	810.20						
			- เบียร์				1,217.13	1,237.25	1,548.32	1,598.07	1,654.73	1,961.46						
			8. ปริมาณการจำหน่ายบุหรี่ (ล้านมวน)	การสูบบุหรี่เป็นพฤติกรรมเสี่ยง ที่ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บทั้งทางร่างกาย และส่งผลกระทบต่อภาวะด้านการเงินที่ใช้ในการจุนเจือครอบครัว	ธปท.		37,459	37,406	39,379	47,206	44,184	39,604						
			9. ร้อยละเด็กอ้วน	พฤติกรรมของเด็กในการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าและรู้จักดูแลสุขภาพของตนเองไม่ให้เสี่ยงต่อโรคอ้วน	กองโภชนาการ		12.3	12.8	13.4	n.a.	n.a.	n.a.						
		ตัวชี้วัด	**<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u>** * ร้อยละของประชากรที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา	พฤติกรรมทางบวกที่ส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ทำให้มีสุขภาพกายที่ดี และลดภาระค่าใช้จ่ายเมื่อเจ็บป่วย (ร้อยละของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ออกกำลังกาย/เล่นกีฬา)	การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ สสช. (ข้อมูลไม่มีความต่อเนื่อง)		24.2	29.00	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.						
			* ร้อยละของประชากรที่ไม่มีภาวะโภชนาการเกิน		ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง													
		ตัวชี้วัด	**<u>ต้นทุนทางสุขภาพ</u>** 10. ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประชากรต่อหัวประชากร	ค่าใช้จ่ายที่ประชาชนจ่ายไปเพื่อการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย และการส่งเสริมสุขภาพ	รายได้ประชาชาติฯ สศช. (GDP)		1,446.55	1,477.01	1,548.17	1,614.49	1,651.36	n.a.						
			11.ค่าใช้จ่ายด้านการบริการสุขภาพของภาครัฐต่อหัวประชากร	จำนวนเงินที่รัฐให้เพื่อพัฒนา/ให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชน	GDP		498.664	491.504	987.092	539.811	509.3	n.a.						
			<u>การบริการด้านสาธารณสุข</u> 12.สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ 1 คน	ความสามารถในการให้บริการด้านสาธารณสุข	สธ.		3,307	3,569	3,476	3,305	3,182	n.a.						
			13.สัดส่วนประชากรต่อทันตแพทย์ 1 คน		สธ.		14,400	17,606	17,182	15,143	14]901	n.a.						
			14.สัดส่วนประชากรต่อเภสัชกร 1 คน		สธ.		9,103	9,948	8,807	8,432	7,847	n.a.						
			15.สัดส่วนประชากรต่อพยาบาล 1 คน		สธ.		805	733	687	652	613	n.a.						
			16.สัดส่วนประชากรต่อพยาบาลเทคนิค 1 คน		สธ.		2,161	2,233	2,625	3,085	3,910	n.a.						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
	อายุยืนยาวอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและช่วยเหลือตนเองได้	หลัก	**17.อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด**	อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดบ่งชี้ถึงโอกาส หรือจำนวนปีที่น่าจะมีชีวิตยืนยาวของทารกแรกเกิดภายใต้สมติฐานว่า สถานะหรือแนวโน้มการตายจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงชีวิตของทารกผู้นั้น ฉะนั้นจึงสามารถสะท้อนให้เห็นผลลัพธ์จากการพัฒนาในด้านต่างๆ อาทิ ภาวะโภชนาการ การจัดหาน้ำสะอาด การพัฒนาอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น	สศช.	(X – Min) (Max – Min) Max = 80.00 Min = 25.00	72.45[5]	72.45[5]	72.45[5]	72.45	73.20	73.20	86.27	86.27	86.27	86.27	87.64	87.64
		เสริม	18.ร้อยละของประชากรสูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรัง/โรคประจำตัว	ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ และไม่มีโรคประจำตัว/เรื้อรังสามารถช่วยเหลือตนเองได้และดำรงชีวิตได้ตามปกติ	การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ สสช.		n.a.	n.a.	50.5	51.8	50.0	48.0						
สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถของบุคคลที่จะใช้กลไกปรับตัวที่ถูกต้อง สามารถปรับอารมณ์ความรู้สึกสู่สภาวะสมดุลได้โดยที่ตนเอง และสิ่งแวดล้อมไม่เดือดร้อน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นตลอดจนมีจิตใจที่ดีงามมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รวมทั้ง มีจิตสำนึกความเป็นไทย	**จิตใจดี** ไม่เจ็บป่วยทางจิต มีสติสามารถปรับ ตัวให้อยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข	หลัก	**19.อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน**	เป็นดัชนีที่สะท้อนถึงประชาชนไม่สามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าได้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และไม่สามารถปรับตัว ปรับจิตใจให้เข้าสู่ภาวะสมดุลได้ (ใช้เป็นเครื่องเตือนภัย ซึ่งต้องไม่เกิน 10 คนต่อประชากรแสนคน)	กรมสุขภาพจิต	B/X*0.5*100 10.00	7.71	7.81	7.11	6.93	6.34	5.77	64.85	64.02	70.32	72.15	78.86	86.66
		เสริม	20.สัดส่วนผู้เจ็บป่วยทางสุขภาพจิตต่อประชากรแสนคน	โรคทางจิตต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัว/จิตใจของบุคคล และใช้เป็นเครื่องเตือนภัยได้	กรมสุขภาพจิต													
			- โรคจิต				519.56	828.05	751.44	682.67	572.34	n.a.						
			- วิตกกังวล				775.99	862.53	865.61	667.57	596.84	n.a.						
			- ซึมเศร้า				94.90	174.78	163.76	140.55	149.90	n.a.						
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * ระดับ EQ ของประชาชนโดยเฉลี่ย : ความฉลาดทางอารมณ์ มีสุขภาพจิตดี		ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง													
	ยึดมั่นในศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์	หลัก	**21.สัดส่วนคดีอาญาต่อประชากรพันคน**	หากบุคคลมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ก็จะไม่ก่อคดี หรือทำร้ายผู้อื่น/สังคมให้เกิดความเดือดร้อน	สนง.ตำรวจฯ	B/X*.07*100 ปี 40 = 212.22	245.53	259.55	265.15	271.03[5]	276.91	274.98	60.50	57.24	56.03	54.81	53.65	54.02
		เสริม	22.สัดส่วนเงินบริจาคต่อรายได้ของครัวเรือน (ร้อยละ)	บุคคลที่มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ หรือสังคมส่วนใหญ่จะหาทางบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม เช่น เป็นอาสาสมัคร บริจาคเงิน เป็นต้น	SES[2]		4.71	4.55	n.a.	4.97	n.a.	n.a.						
			23.สัดส่วนเงินบริจาคให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรต่อหัวประชากร		GDP		96.42	106.72	137.14	172.17	198.45	n.a.						
			24.จำนวนเรื่องร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการผู้บริโภค	สะท้อนถึงจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจเอกชน	รายงานภาวะสังคม		14,055	23,212	27,583	21,920	18,320	18,677						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * ระดับ MQ (Moral Quotient หมายถึง ความฉลาดทางจริยธรรม/ ระดับสติปัญญาทางด้านศีลธรรม) * สัดส่วนของประชากรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม/วัฒนธรรม * อัตราการเพิ่มของอาสาสมัครที่ช่วยเหลือสังคม		ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูล ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูล											
มีสติปัญญา และใฝ่รู้ รู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมได้ และสามารถใช้ประสบการณ์ ศักยภาพและทักษะความสามารถของตนเองให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ	**มีความสามารถในการเรียนรู้** มีโอกาสทางการศึกษาที่เป็นพื้นฐานทำให้คิดเป็นทำเป็น รู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี	ตัวคำนวณ	**25.อัตราการเรียนรู้ (Functional literacy rate) (9ปีขึ้นไป)**	พิจารณาจาก 1) กรอบแนวคิดของ UNESCO ที่กำหนดว่า*การเรียนรู้* (Functional Literacy) คือ ระดับการอ่านออกเขียนได้และการคิดคำนวณในเบื้องต้นที่จะทำให้เราสามารถปรับใช้ทักษะระดับดังกล่าว ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และ 2) เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน *ซึ่งช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 – ม.3)* มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เริ่มให้ผู้เรียนเข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม ดังนั้น การวัดอัตราการเรียนรู้ จึงพิจารณาจากสัดส่วนของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่าขึ้นไป ต่อประชากรในวัยเดียวกัน	สศช. (สสช.)	<u>(X – Min)</u> (Max – Min) Max = 60.00 Min = 0.00	35.95	36.89	38.53	39.94	39.80	41.29	59.92	61.48	64.22	66.57	66.33	68.82
		ตัวคำนวณ	**26.จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป**	จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยที่นักเรียน/ประชาชนใช้เวลาอยู่ในโรงเรียน ทั้งในระดับการศึกษาสายสามัญ และสายอาชีวศึกษา รวมถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียน/เทียบเท่า คำนวณจากจำนวนปีการศึกษาของประชากรวัยแรงงานระหว่างอายุ 15 – 59 ปี	รายงานภาวะสังคม	<u>(X – Min)</u> (Max – Min) Max = 12.00 Min = 0.00	7.4	7.6	7.8	8.46	8.52	8.52[5]	61.67	63.33	65.00	70.50	71.00	71.00
		ตัวอธิบาย	27.อัตราการเข้าเรียนตามช่วงอายุ (คือการเข้าเรียนสุทธิ)[4]	สัดส่วนนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนในแต่ละชั้นเทียบกับประชากรในวัยเรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งแสดงถึงขีดความสามารถในการจัดบริการการศึกษาของรัฐ ตลอดจนโอกาสที่เยาวชนมีในการศึกษาในระบบโรงเรียน	ศธ.													
			- ทั้งสิ้น (3-21 ปี)				74.95	75.96	77.48	77.02	100	n.a.						
			- ก่อนประถมศึกษา (3-5 ปี)				72.54	69.94	56.62	53.20	12.66	n.a.						
			- ประถมศึกษา (6-11 ปี)				103.79	104.77	104.83	103.06	40.93	n.a.						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
		ตัวเชิงสาเหตุ	- มัธยมศึกษา (12-17 ปี)				70.47	71.10	76.85	79.33	31.29	n.a.						
			มัธยมศึกษาตอนต้น (12-14 ปี)				82.19	82.23	90.34	94.20	19.10	n.a.						
			มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-17 ปี)				58.99	59.82	62.76	63.82	12.19	n.a.						
			- อุดมศึกษา (18-21 ปี)				41.08	43.81	56.54	56.41	15.13	n.a.						
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * สัดส่วนประชากรที่สามารถนำความรู้ไปประพฤติ ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข		ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง													
	มีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สามารถคิดค้น พัฒนานวัตกรรม	ตัวผลลัพธ์	**28.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน**	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการประเมินคุณภาพทางการศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการทดสอบ เพื่อประเมินผลด้านคุณภาพการศึกษาทั่วประเทศ จำแนกตามวิชาหลักตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับการศึกษา 4 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยกำหนดให้คะแนนเต็มของแต่ละวิชาเท่ากับ 100 ซึ่งมีเกณฑ์การผ่านอยู่ที่ร้อยละ 50	ศธ. สทศ.	X/B*.07*100 Max = 100 Min = 50	43.67	44.47	41.44	39.77	36.19	38.12	61.14	62.26	58.02	55.68	50.67	53.37
		ตัวเชิงสาเหตุ	29.ขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษา (ลำดับที่)	แสดงถึงศักยภาพทางการด้านการศึกษาของประเทศไทยเมื่อเทียบกับนานาชาติ IMD พิจารณาจากเกณฑ์ชี้วัด**เชิงปริมาณ** 6 เกณฑ์ ได้แก่ 1) การลงทุนทางการศึกษา 2) อัตราส่วนนักเรียนต่อครูระดับประถมศึกษา 3) อัตราส่วนนักเรียนต่อครูระดับมัธยมศึกษา 4) การเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษา 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์) 6) อัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ และ**เชิงคุณภาพ**อีก 4 เกณฑ์ ได้แก่ 7) ระบบการศึกษา 8) การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 9) ทักษะด้านภาษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการ และ 10) ความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้ระหว่างบริษัทธุรกิจกับมหาวิทยาลัย	IMD[1]		44	41	21	48	46	48						
			30.ผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาโดย สมศ. (ปี 2544-2548) (ร้อยละ)	พิจารณาจากตัวผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และภาพรวมของสถานศึกษา จึงสามารถสะท้อนถึงกระบวนการจัดการศึกษาว่ามีประสิทธิภาพมาก / น้อย และนำไปสู่การกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาที่ดีต่อไป	สมศ.		ระดับดี		ระดับพอใช้		ระดับปรับปรุง							
							จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ						
			- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน				9,151	34.42	16,952	63.77	481	1.81						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
			- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน				1,037	49.01	1,033	48.82	46	2.17						
			- สำนักการศึกษาส่วนท้องถิ่น				254	55.34	199	43.36	6	1.31						
			- สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร				375	88.86	47	11.14	n.a.	n.a.						
			- กองพุทธศาสนาศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ				18	6.69	234	86.99	17	6.32						
			- กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน				9	6.87	113	86.26	9	6.87						
			- โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ				11	57.89	7	36.84	1	5.26						
			- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย				10	100.0	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.						
		สาธารณูปโภค	31.อัตราการเพิ่มของการจดทะเบียนสิทธิบัตร (ร้อยละ)		กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์		103.76	62.66	-5.68	-12.12	-35.32	42.06						
			32. จำนวนการจดสิทธิบัตรในไทย		กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์													
			- ไทย (ราย)				418	635	797	867	505	568						
			- ต่างชาติ (ราย)				1,098	1,831	1,529	1,177	817	1,310						
			33.ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GERD/GDP) (ร้อยละ)		สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ		0.26	0.24	0.26	0.26	0.24	n.a.						
			ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา * ระดับ IT literacy		ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง													
	ใฝ่รู้ กระตือรือร้นต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ติดตามค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม	ด้านสังคม	34.จำนวนประชากรที่ใช้อินเทอร์เน็ต (ล้านคน)	ความใฝ่รู้ในการติดตามข้อมูลข่าวสาร	รายงานภาวะสังคม		3.5	4.8	6.0	7.0	7.1	n.a.						
			35.สัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนในด้านการอ่าน (หนังสือพิมพ์ หนังสือรายสัปดาห์และรายเดือน หนังสืออื่นๆและค่าธรรมเนียมการใช้ห้องสมุด) (ร้อยละ)		SES^2 สสช.		0.19	0.18	n.a.	0.18	n.a.	n.a.						
			36.การใช้เวลาของคนไทย (ชม./วัน)															
			- การอ่านหนังสือ				1.1	n.a.	n.a.	1.1	n.a.	n.a.						
			- การดูโทรทัศน์และวีดีโอ				2.9	n.a.	n.a.	2.7	n.a.	n.a.						
			- การฟังเพลง หรือวิทยุ				1.4	n.a.	n.a.	1.4	n.a.	n.a.						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
		ตัวอธิบาย	- การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากคอมพิวเตอร์				1.9	n.a.	n.a.	1.9	n.a.	n.a.						
		ตัวอธิบาย	- การใช้ห้องสมุด				1.0	n.a.	n.a.	0.8	n.a.	n.a.						
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * การอ่านหนังสือพิมพ์		การสำรวจข้อมูลยังไม่มีความต่อเนื่อง													

หมายเหตุ : [1] IMD ปี 2544 - 2545 เปรียบเทียบจากทั้งหมด 49 ประเทศ
ปี 2546 - เปรียบเทียบระหว่างประเทศที่มีประชากรมากกว่า 20 ล้าน คน (รวม 30 ประเทศ)
ปี 2547-2548 เปรียบเทียบจากทั้งหมด 60 ประเทศ
ปี 2549 เปรียบเทียบจากทั้งหมด 61 ประเทศ

[2] ข้อมูล SES 2549 เป็นรายงานครึ่งปี

[3] ผู้ป่วยเอดส์ 2550 เป็นข้อมูล ณ 30 เม.ย. 2550

[4] อัตราการเข้าเรียนตามช่วงอายุ ปี 2548 เป็นข้อมูล ณ 25 พฤษภาคม 2550

[5] เป็นค่าประมาณการ

ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : *ระดับประเทศ*

ครอบครัวอบอุ่น : กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมายในบรรยากาศที่สงบสุข ด้วยการทำบทบาทหน้าที่ครอบครัวได้อย่างเหมาะสม และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน โดยแยกได้เป็น 2 องค์ประกอบ คือ บทบาทหน้าที่ของครอบครัว และสัมพันธภาพในครอบครัว

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัว ที่จะดูแลความต้องการและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในครอบครัว โดยสมาชิกแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ต่อตนเองและต่อสมาชิกในครอบครัว	เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามช่วงอายุ	ตัวคำนวณ	**1. อัตราเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งต่อเด็กแสนคน**	ครอบครัวที่มีเด็กหนีออกจากบ้านหรือถูกทอดทิ้งและเป็นเด็กเร่ร่อน สะท้อนถึงการไม่ทำหน้าที่ของครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กให้เหมาะสมตามช่วงอายุ เด็กขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ส่งผลกระทบให้เด็กขาดความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ต่อตนเองและครอบครัว	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ , กพม.	สัดส่วนเด็กเร่ร่อนและถูกทอดทิ้งต่อเด็กแสนคนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีสัดส่วนต่ำสุดคือปี 2537 ซึ่งมีสัดส่วน 31.19 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100	35.11	35.24	36.21	43.31	46.86	48.49	88.84	88.51	86.14	72.02	66.56	64.32
		ตัวอธิบาย	2. อัตราคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ต่อเด็กและเยาวชนพันคน	เด็กและเยาวชนที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม สะท้อนถึงการขาดความเอาใจใส่ดูแลจากครอบครัวในการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี และขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ***(เป็นตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมาใหม่)***	สถานพินิจฯ , กรมการปกครอง		2.77	3.11	2.64	2.93	3.18	4.24						
	ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว	ตัวคำนวณ	**3. ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมด**	ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่อาศัยคนเดียว จะเป็นครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีปัญหาด้านสุขภาพจากการมีโรคประจำตัวเรื้อรังซึ่งจะเพิ่มพูนมากขึ้นไปตามวัยที่สูงขึ้น จึงสมควรเป็นวัยที่พักผ่อนได้แล้ว และได้รับการดูแลอาใจใส่จากคนในครอบครัว	สสช.	ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวต่อผู้สูงอายุทั้งหมดในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีค่าต่ำสุดคือปี 2537 ซึ่งมีค่าร้อยละ 3.6 โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100	6.3	6.3	6.9	7.4	7.1	7.5	57.14	57.14	52.17	48.65	50.70	48.00
		ตัวอธิบาย	4. ร้อยละของครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้รับผิดชอบทางด้านการเงินและสวัสดิการของครัวเรือน และครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสยากจนมากกว่าคนหนุ่มสาว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการดูแลช่วยเหลือสมาชิกในครัวเรือน	สสช.		21.09	21.11	21.56	21.40	21.74	22.09						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของสมาชิกในครอบครัว ที่เพิ่มความผูกพัน เคารพกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน	คู่สมรสมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน	ตัวคุ้มกัน	**5. อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อพันครัวเรือน**	การจดทะเบียนสมรส เป็นการบ่งชี้ถึงเจตจำนงของคู่สมรสที่จะสร้างครอบ ครัวร่วมกัน ซึ่งแสดงโดยการทำหลัก ฐานทางนิตินัยไว้	สำนักทะเบียนฯ	อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อ 1,000 ครัวเรือนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีอัตราการจดทะเบียนสมรสสูงที่สุดคือปี 2524 ซึ่งมีอัตราการจดทะเบียนสมรส 36.96 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100	18.89	16.31	18.36	19.34	18.26	19.68	51.11	44.13	49.68	52.33	49.40	53.25
	มีความอดทนและมีความวางใจกันและกัน	ตัวคุ้มกัน	**6. อัตราประชากรที่สมรสแล้ว แต่แยกกันอยู่ ต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรสแล้วพันคน**	คู่สมรสที่แยกกันอยู่ เป็นผลมาจากปัญหาครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ซึ่งอาจนำไปสู่การหย่า	สสช.	อัตราของประชากรที่สมรสแล้ว แต่แยกกันอยู่ต่อจำนวนประชากรที่เคยสมรสแล้ว 1,000 คนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีอัตราแยกกันอยู่ต่ำที่สุดคือปี 2535 ซึ่งมีอัตราแยกกันอยู่ 17.99 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100	20.67	20.25	19.06	19.75	21.82	22.84	87.03	88.84	94.39	91.09	82.45	78.77
	ร่วมกันแก้ปัญหาครอบครัวด้วยเหตุผล เพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบสุขในครอบครัว	ตัวคุ้มกัน	**7. อัตราการจดทะเบียนหย่าต่อพันครัวเรือน**	การจดทะเบียนหย่า เป็นการสิ้นสุดเจตจำนงของคู่สมรสที่จะสร้างครอบ ครัวร่วมกัน	สำนักทะเบียนฯ	อัตราการจดทะเบียนหย่าต่อ 1,000 ครัวเรือนในรอบปี เปรียบเทียบกับปีเป้าหมายที่มีอัตราการจดทะเบียนหย่าต่ำที่สุดคือปี 2531 ซึ่งมีอัตราการจดทะเบียนหย่า 2.44 คน โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนเท่ากับ 100	4.42	4.35	4.52	4.60	4.80	4.94	55.20	56.09	53.98	53.04	50.83	49.39
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * สัดส่วนคดีเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ต่อพันครอบครัว	สะท้อนถึงครอบครัวที่ขาดความรักความเข้าใจ ความเคารพกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน	ยังไม่การจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ												

ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : *ระดับประเทศ*

ชุมชนเข้มแข็ง : หมายถึงชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคี เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ ชุมชนที่มีรวมตัวกันอย่างมั่นคง เป็นปึกแผ่น สามารถพึ่งพิงตนเองทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของชุมชนได้เป็นหลัก และมีกลุ่มผู้นำองค์กรในชุมชน กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหรือภาคีเครือข่ายการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	**ความเข้มแข็งขององค์กรในชุมชน** มีความมั่นคงและพึ่งตนเองได้ หมายถึง องค์กรในชุมชนใดๆ มีการรวมตัวกันอย่างมั่นคง เป็นปึกแผ่น มีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและการบริหารจัดการที่ดี เป็นที่พึ่งพิงของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น	ตัวคำนวณ	1. **สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชน**	ทำให้ทราบถึงสถานะทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรในชุมชนมีมากน้อยเพียงใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มการผลิต กลุ่มทางด้านสังคมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน จะสามารถพึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งพิงของสมาชิกกลุ่มได้เพียงใด โดยในเบื้องต้นใช้สัดส่วนของกลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่มีเสถียรภาพทางการเงินในระดับดีมากและดีต่อกลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรทั้งหมดเป็นตัวแทน	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	ใช้สัดส่วนกลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่มีเสถียรภาพการเงินระดับดีมากร้อยละ 70 เป็นเกณฑ์เป้าหมาย **เหตุผล** กำหนดให้สัดส่วนนี้เป็นขั้นต่ำที่บ่งชี้ถึงความสามารถการพึ่งตนเองขององค์กรในชุมชนโดยรวมได้ โดยพิจารณาแนวโน้มการเพิ่มขึ้น/ลดลงที่ผ่านมาเป็นองค์ประกอบร่วมด้วย ซึ่งในกรณีนี้ ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี 2544 – 2548) มีแนวโน้มสัดส่วนลดลง	36.81	29.05	35.21	28.49	24.91	25.69	52.59	41.50	50.30	40.70	35.59	36.70
		สมทบ	2. จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน	สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของการความพยายามแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยพื้นฐานแล้ว มีความต้องการให้กลุ่มมีความมั่นคงและพึ่งตนเองได้ในที่สุด	พอช.		n.a.	27,796	36,670	39,612	46,489	50,321						
			3. จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น(ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านเดิม)	สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นจากการส่งเสริมของภาครัฐ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กลุ่มการผลิตผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีส่วนช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น	พช.		n.a.	n.a.	n.a.	35,179	n.a.	37,840						
			4. สัดส่วนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็ง ต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้งหมด	สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนจากการส่งเสริมของภาครัฐ มีการพัฒนา ต่อยอดด้วยความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด	พช.													
			5. จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามรวมกลุ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการผลิตของชุมชนให้ดีขึ้นจากการส่งเสริมของภาครัฐ	กรมส่งเสริมการเกษตร		n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	37,311						
			6. สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่	สะท้อนให้เห็นการพึ่งตนเองของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเกษตรมีมากน้อยเพียงใด (เครื่องชี้วัดในชนบท)	จปฐ. /พช.		240,227	n.a.	221,492	n.a.	238,100	n.a.						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรต่างๆ ในชุมชนโดยรวม	สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรต่างๆ ในชุมชนจะสามารถพึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งพิงของสมาชิกกลุ่มได้มากน้อยเพียงใด		ในเบื้องต้นเห็นควรใช้ร้อยละ 70 ของทุกกลุ่มที่มีความมั่นคงหรือมีเสถียรภาพทางการเงินในระดับดีมากเป็นเกณฑ์มาตรฐาน											
			* สัดส่วนครัวเรือนที่ดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพหลักตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	เป็นเครื่องบ่งชี้ที่สำคัญอย่างหนึ่งของการพึ่งตนเองได้ของชุมชน		ในเบื้องต้นเห็นควรใช้ร้อยละ 50 ของทุกกลุ่มเป็นเกณฑ์มาตรฐาน											
			* สัดส่วนการพึ่งพิงทุนการเงินของกลุ่มต่อทุนดำเนินการทั้งหมด	สะท้อนถึงขีดความสามารถการพึ่งพิงทุนขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีมากน้อยเพียงใด		ในเบื้องต้นเห็นควรใช้ร้อยละ 70 ของทุกกลุ่มเป็นเกณฑ์มาตรฐาน											
			* สัดส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้มแข็งต่อวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด	สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งคนในชุมชนโดยพื้นฐานแล้วล้วนต้องการกลุ่มที่ตั้งขึ้นมีความมั่นคงและพึ่งตนเองได้		ในเบื้องต้นเห็นควรใช้ร้อยละ 70 ของทุกกลุ่มเป็นเกณฑ์มาตรฐาน											
			* สัดส่วนกลุ่มผู้นำที่เข้มแข็ง ต่อกลุ่มองค์ กรชุมชนทั้งหมด	กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้		ในเบื้องต้นเห็นควรใช้ร้อยละ 70 ของทุกกลุ่มเป็นเกณฑ์มาตรฐาน											
	มีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหรือภาคีเครือข่ายการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการพัฒนาตนเอง การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวตลอดเวลาตลอดจนการจัดการและการบริหารจัดการที่ดีของชุมชน	ชนะตำแหน่ง	**7. สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน**	สะท้อนให้เห็นว่าหมู่บ้าน/ชุมชนนั้นๆ มีการเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านหรือศูนย์เรียนรู้ของชุมชน (มากกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือน)ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพการเรียนรู้กันภายในชุมชนที่จะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถการพึ่งตนเองได้	กกช. 2 ค	ใช้สัดส่วนร้อยละ 70 ของหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นเกณฑ์เป้าหมาย **เหตุผล** กำหนดให้สัดส่วนนี้เป็นขั้นต่ำที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการเรียนรู้ของคนในชุมชนโดยรวมได้และดูแนวโน้มการเพิ่มขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา(ปี 2544 – 2548) มีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นไม่ถึงร้อยละ 4	24.80	24.80	26.30	27.05[1]	27.80	28.59	35.43	35.43	37.57	38.64	39.71	40.84
		ชนะอันดับ	8. สัดส่วนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน	สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของผู้ที่มีองค์ความรู้ในชุมชน/หมู่บ้านมีมากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถนำผู้มีองค์ความรู้เหล่านี้มาถ่ายทอดการเรียนรู้หรือพัฒนาต่อยอดให้เห็นคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือก่อให้เกิดมูลค่า/เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อชุมชนได้	กกช. 2 ค		27	29	30	32	33	33						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
			9. จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา	สะท้อนให้เห็นถึงแหล่งที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น	พช. /วธ. / พอช/		n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	3627	n.a.						
			10. สัดส่วนการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดีต่อการจัดทำแผนทั้งหมด	การทำแผนชุมชนเป็นการจัดทำที่ใช้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนได้มีการพัฒนาชุมชนด้วยตนเองเป็นหลัก ดังนั้นถ้าชุมชนใดมีการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีคุณภาพก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าชุมชนนั้น ๆมีศักยภาพของการเรียนรู้สูงและมีโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งตนเองได้มากขึ้นตามลำดับ	พช. (งานวิจัยฯ)		n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	27.89	n.a.						
	เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง	ผลลัพธ์	11. สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด (ไม่รวมผู้ย้ายถิ่นจากต่างประเทศและกลุ่มที่ไม่ทราบ)	สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบขั้นสุดท้ายของการเป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ว่ามีขีดความสามารถในการสร้างงานและรายได้ที่เพียงพอแก่คนในชุมชนไม่ให้มีการอพยพออกไปหางานทำที่อื่นมากน้อยเพียงใด	สำนักงานสถิติแห่งชาติ		13.49	13.68	13.87	14.32	12.10	15.30						
ชุมชนเกื้อกูลกัน คือ ชุมชนที่มีความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี และมีจิตสำนึกหวงแหนความเป็นชุมชนของตนร่วมกัน	**การมีสวัสดิการในชุมชน** สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในด้านความเอื้ออาทรในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์หรือกำไรจากดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน	ผลผลิตชุมชน	**12. สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อหมู่บ้านทั้งหมด**	สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนที่ดำเนินการให้การช่วยเหลือและการแบ่งปันกันของคนในชุมชนมีมากน้อยเพียงใด	กกช 2 ค	ใช้สัดส่วนร้อยละ 70 ของหมู่บ้านที่มีการดำเนินการจัดสวัสดิการของชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นเกณฑ์เป้าหมาย **เหตุผล** กำหนดให้สัดส่วนนี้เป็นขั้นต่ำที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการช่วยเหลือ แบ่งปันกันของคนในชุมชนโดยรวมได้ และดูแนวโน้มการเพิ่มขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี 2544 – 2548) มีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นไม่ถึงร้อยละ 3	28.70	28.70	30.10	30.80[1]	31.50	33.23	41.00	41.00	43.00	44.00	45.00	47.47
		ผลผลิตชุมชน	13. สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการจัดสวัสดิการของชุมชนต่อหมู่บ้านทั้งหมด	สะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของชุมชนที่พยายามมีการช่วยเหลือและการแบ่งปันกัน แต่อาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง	กกช 2 ค		84.52	85.26	86.00	86.75	87.50	88.26						
	การมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในด้านความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันของคนในชุมชน	ผลลัพธ์ชุมชน	14. สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของชุมชน/หมู่บ้าน	แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชนที่จะเข้ามาร่วมกันเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ของส่วนรวม	จปฐ.		95.98	90.08	93.26	94.08	96.37	95.95						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
การมีส่วนร่วมของชุมชน หมาย ถึง คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบด้วยความผูกพัน และมีอิสระเพื่อแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน หรือรักษาคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้ดีขึ้นและอย่างต่อเนื่อง กับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนซึ่งองค์ประกอบนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนเข้มแข็ง	**การเป็นสมาชิกกลุ่ม** แสดงให้เห็นถึงจตนารมณ์ของคนในชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่หรือร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองให้ดีขึ้น	ตัวคำนวณ	**15. สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนต่อครัวเรือนทั้งหมด**	สะท้อนให้เห็นถึงคนในชุมชน/หมู่บ้าน ที่เข้าร่วมกับกลุ่มต่างๆ เพื่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่หรือแก้ไขปัญหามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งการที่คนในชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มใดๆก็ตาม ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นกว่าคนที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ	จปฐ.	ใช้สัดส่วนครัวเรือนที่มีสมาชิกกลุ่มร้อยละ 100 เป็นเกณฑ์เป้าหมาย **เหตุผล**ปัจจุบันมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้าไปส่งเสริม สนับสนุนการรวมกลุ่มกันอย่างหลากหลาย ทำให้คนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นจำนวนมาก	88.26	87.78	91.20	91.94	94.15	93.30	88.26	87.78	91.20	91.94	94.15	93.30
		ตัวอธิบาย	16. จำนวนอาสาสมัครในองค์กรภาครัฐและ เอกชน (ล้านคน)	สะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนในการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี	พม.		n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	9.559	n.a.						
	<u>ประเด็นที่ควรพัฒนา</u> **การรักษาคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทย** แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของคนในชุมชนที่จะร่วมกันรักษาคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือของประเทศ		<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * สัดส่วนคนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม * สัดส่วนคนในชุมชนที่เข้าร่วมรักษาพัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งด้านการรักษาธำรงไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งด้านการรักษาพัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญาให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง												

หมายเหตุ: [1] เป็นค่าประมาณการ

ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : *ระดับประเทศ*

เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม: เศรษฐกิจที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลที่มีสัมมาชีพที่มั่นคง ก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีความมั่นคงและปลอดภัยในการทำงาน อยู่ภายใต้เศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เสถียรภาพ และมีการกระจายรายได้และกระจายผลประโยชน์การพัฒนาในกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของรายได้และหลุดพ้นจากปัญหาความยากจน

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
การมีสัมมาชีพ คือ การทำงานที่สุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำงานอย่างเต็มความสามารถ โดยมีหลักประกันความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข สามารถจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ	**การมีงานทำ**ที่สุจริต มั่นคง เต็มศักยภาพ สะท้อนจากการที่คนมีงานทำเพิ่มมากขึ้น ทำงานเต็มกำลังความสามารถอย่างมีความสุข และการว่างงานลดลง	ระดับต่ำสุด	**1. อัตราการว่างงาน**	เป็นการวัดอัตราส่วนผู้ว่างงานต่อกำลังแรงงานทั้งหมด	สสช.	เป้าหมายการว่างงานที่เหมาะสมเท่ากับร้อยละ 2 ถ้าการว่างงานได้เท่ากับ 2 หรือน้อยกว่า จะได้คะแนนเท่ากับ 100	3.23	2.24	2.03	1.98	1.72	1.38	61.92	89.38	98.69	100	100	100
		ต่อเนื่อง	2. สัดส่วนผู้ทำงานต่ำระดับต่อกำลังแรงงาน	เป็นการวัดผู้มีงานทำที่มีระยะเวลาการทำงานเฉลี่ยน้อยกว่า 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และยังมีความต้องการทำงานเพิ่มขึ้น	สสช.		2.47	2.28	1.84	2.07	1.90	1.40						
			3. ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์	เพื่อเป็นการวัดว่าคนควรจะทำงานอย่างมีความสุข โดยมีระยะเวลาการทำงานไม่มากเกินไป จนไม่ได้พักผ่อน	สสช.		46.78	47.17	46.76	47.25	46.84	45.87						
			4. สัดส่วนผู้มีงานทำตามสาขาการผลิต - ภาคเกษตรกรรม - นอกภาคเกษตรกรรม	เพื่อแสดงโครงสร้างผู้มีงานทำตามสาขาการผลิตทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร และตามสาขาการผลิต	สสช.		 42.23 57.77	 41.64 58.36	 40.07 59.93	 38.89 61.11	 38.53 61.47	 39.61 60.39						
			5. สัดส่วนแรงงานตามระดับการศึกษา - ประถมศึกษาและต่ำกว่า - มัธยมศึกษาขึ้นไป	แสดงระดับการศึกษาของแรงงานต่อกำลังแรงงาน เพื่อเป็นการวัดขีดความสามารถของแรงงานที่จะสามารถพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้ได้รับรายได้มากขึ้น	สสช.		 65.8 34.2	 64.6 35.6	 62.7 37.3	 61.6 38.5	 60.2 39.8	 59.5 40.5						
	รายได้ที่เพียงพอ อย่างต่อเนื่อง มีการเก็บออม ไม่มีหนี้สินสะท้อนจากการที่ครัวเรือนมีรายได้มากกว่ารายจ่าย พอเพียงในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยไม่มีหนี้สินและยังมีเงินเหลือเพื่อการเก็บออมไว้ใช้ในอนาคตเมื่อยามจำเป็น	ระดับต่ำสุด	**6. สัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าน้อยละ 10**	เพื่อวัดว่าครัวเรือนควรมีรายได้ที่ได้รับจากการทำงานมากกว่ารายจ่ายอย่างน้อยร้อยละ 10 ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่คนจะมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขทั้งนี้ เงินส่วนที่เหลือนั้นถือเป็นเงินออมที่เหมาะสมเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉินและอื่นๆ ให้มีความสุขอย่างพอประมาณ	สสช.	พิจารณาจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไปต่อครัวเรือนทั้งหมด	57.57[1]	58.29	58.30[1]	58.30	57.25[1]	56.20	57.57	58.29	58.30	58.30	57.25	56.20
		ต่อเนื่อง	7. รายได้และรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน	เป็นการวัดความเพียงพอของรายได้เพื่อจับจ่ายใช้สอยในการดำรงชีวิตของประชาชน	สสช.													
			- รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน				n.a.	13,736	n.a.	14,963	n.a.	17,787						
			- รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน				n.a.	10,889	n.a.	12,297	n.a.	14,311						
		ระดับสูงสุด	8. เงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือน	ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากกว่ารายจ่าย เป็นการชะลอการบริโภคหรือการใช้ทรัพย์สิน บางส่วนในปัจจุบันเอาไว้ใช้ในอนาคตเมื่อยามจำเป็น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัว โดยใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและพอประมาณ	สสช.		n.a.	3907	n.a.	3892	n.a.	3491						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
			9. สัดส่วนการออมต่อรายได้	แสดงถึงความสามารถของครัวเรือนในการเก็บออมเปรียบเทียบกับรายได้ครัวเรือน	สสช.		n.a.	28.44	n.a.	26.01	n.a.	19.63						
			10. สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สิน	วัดจากจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินทั้งหมดต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จะชี้ถึงสถานการณ์ภาพรวมการเป็นหนี้ของครัวเรือนทั้งประเทศ	สสช.		n.a.	62.4	n.a.	66.4	n.a.	64.41						
			11. หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน	แสดงถึงวินัยทางการเงินของครัวเรือนที่ใช้จ่ายเกินตัวจนต้องพึ่งพาการกู้หนี้ยืมสิน ส่งผลให้ประสบภาวะยากลำบาก แต่ถ้าเป็นหนี้เพื่อต่อยอดรายได้หรือบริโภคอย่างมีคุณภาพ ก็อาจไม่เป็นปัญหา (หนี้ครอบคลุมหนี้จากการอุปโภคและบริโภคของครัวเรือน หนี้จากการประกอบธุรกิจ หนี้จากการประกอบการเกษตรและหนี้อื่นๆ)	สสช.		n.a.	82,485	n.a.	104,571	n.a.	116,585						
			12. สัดส่วนหนี้ต่อรายได้	เป็นการวัดสภาพคล่อง เพื่อความสามารถในการจ่ายชำระหนี้ที่กู้ยืมมาเปรียบเทียบกับรายได้ของครัวเรือน	สสช.		n.a.	6.01	n.a.	6.99	n.a.	6.55						
	มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน ทำงานอย่างมีความสุข ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง มีรายได้เพียงพอเกื้อหนุนได้ทั้งในช่วงชีวิตการทำงานและเมื่อยามตกงานหรือหลุดพ้นวัยทำงาน ตลอดจนทำงานในสภาวะแวดล้อมที่ปลอดภัยและมีอาชีวอนามัย	ชนิดตัวชี้วัด	**13. สัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ**	เป็นการวัดถึงการมีหลักประกันชีวิตที่มั่นคงในการทำงาน ทั้งในกรณีเกิดการเจ็บป่วยหรือกรณีเกิดภาวะการว่างงาน รวมถึงเมื่อยามแก่ชรา โดยวัดจากจำนวนผู้มีงานทำที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคมและพนักงานของภาครัฐ และรัฐวิสาหกิจต่อกำลังแรงงาน	ก.แรงงาน, สสช.	วัดจากสัดส่วนแรงงานที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคมและพนักงานของภาครัฐและรัฐวิสาหกิจต่อจำนวนแรงงานทั้งหมด ถ้าสัดส่วนสูงขึ้นก็แสดงว่าแรงงานมีหลักประกันความมั่นคงมากขึ้น	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37
		ผลกระทบ	14. สัดส่วนแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน (ต่อผู้มีงานทำแสนคน)	เพื่อดูแลความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพราะหากการทำงานมีความปลอดภัย โดยวัดจากจำนวนผู้ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน ซึ่งครอบคลุมถึงการตาย ทุพพลภาพ และสูญเสียอวัยวะบางส่วน ทั้งในและนอกกองทุนเงินทดแทนต่อจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด	กองทุนเงินทดแทน ก.แรงงาน		13.13	12.51	13.70	13.39	13.83	11.90						
			15. จำนวนผู้ป่วยที่เกิดจากสารพิษอันตราย	เป็นการชี้ให้เห็นถึงแรงงานไม่ต้องเสี่ยงจากการได้รับอันตรายจากสารพิษจากการทำงาน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงาน	กรมอนามัย		2,654	2,702	2,499	2,717	1,640	1,452						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
เศรษฐกิจเข้มแข็ง : เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ ยั่งยืน บนรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงจากความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ มีประสิทธิภาพการผลิตและสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก	**พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ** การที่ระบบเศรษฐกิจสามารถพึ่งพาตนเองในภาคการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยการผลิตทั้งเงินทุนเทคโนโลยี และวัตถุดิบในประเทศอย่างเหมาะสม	ตัวชี้วัดหลัก	**16. สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP**	เป็นการวัดความสามารถในการพึ่งตนเองของประเทศ ในการมีปัจจัยการผลิตและทุนภายในประเทศที่เพียงพอต่อความต้องการการผลิตในประเทศ โดยมีการนำเข้าจากต่างประเทศลดลง เพื่อเป็นการลดการพึ่งพิงต่างประเทศ	สศช. , กรมศุลกากร	กำหนดเกณฑ์มาตรฐานเท่ากับสัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP ในปี 2545 ซึ่งมีค่าน้อยที่สุด(37.54)เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ร้อยละ 70)	39.67	37.54	38.81	42.07	46.19	41.80	66.24	70.00	67.71	62.46	56.89	62.87
		ตัวชี้วัดหลัก	**17. สัดส่วนการออมต่อ GDP**	เป็นการวัดขนาดการออมของประเทศจากรายได้ที่ประเทศสามารถสร้างขึ้นได้ในแต่ละปี ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนภายในประเทศที่สำคัญ โดยถ้าประเทศมีการออมยิ่งมากก็จะแสดงว่าประเทศมีความสามารถที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในประเทศโดยอาศัยแหล่งเงินทุนนี้ได้มากขึ้น ซึ่งก็คือมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้มากขึ้นนั้นเอง และยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตด้วย	สศช.	กำหนดเกณฑ์มาตรฐานค่าสูงสุดตามเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เท่ากับร้อยละ 35 และค่าต่ำสุดเท่ากับค่าสัดส่วนที่ต่ำที่สุดในปี 2524 เท่ากับร้อยละ 21	30.2	30.5	30.8	31.1	30.3	30.3[1]	65.71	67.86	70.00	72.14	66.43	66.43
		ตัวชี้วัดรอง	18. สัดส่วนมูลค่าเพิ่มภาคเกษตร/ภาคอุตสาหกรรมต่อ GDP	แสดงโครงสร้างภาคการผลิตของเศรษฐกิจไทย จำแนกตามสาขาการผลิต														
		ตัวชี้วัดรอง	19. สัดส่วนการลงทุนต่อ GDP	เป็นการวัดขนาดการลงทุนภายในประเทศจากการใช้ปัจจัยการผลิต และวัตถุดิบ เพื่อสะท้อนถึงความสามารถในการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ	สศช.		24.10	23.80	25.00	26.80	31.50	n.a.						
		ตัวชี้วัดรอง	20.สัดส่วนการออมต่อการลงทุนในประเทศ	เป็นการวัดความสามารถในการพึ่งตนเองได้ของประเทศ จากความพอเพียงของเงินออมที่มีต่อการลงทุนในประเทศ การที่ภาวะการออมในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการลงทุนจำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอก นับเป็นความเสี่ยงอันจะส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ	สศช.		125.38	128.28	123.43	116.11	96.23	n.a.						
	มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ เป็นการรองรับหรือหรือลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก	ตัวชี้วัดหลัก	**21. สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP**	เป็นหนี้สินของรัฐบาลซึ่งกู้ยืมทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ เพื่อใช้จ่ายในทางที่เป็นประโยชน์เพื่อการลงทุนพัฒนาประเทศ โดยต้องบริหารจัดการหนี้ ไม่ให้เกิดความเสี่ยงต่อเสถียรภาพและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	สำนักบริหารหนี้สาธารณะ	กำหนดเกณฑ์มาตรฐานตามเป้าหมายของกรอบความยั่งยืนทางการคลังของกระทรวงการคลัง เท่ากับ ร้อยละ 50 ของ GDP	57.11	53.89	49.41	47.54	45.89	42.06	61.29	64.95	70.84	73.62	76.27	83.21

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
			22. ระดับการเปิดประเทศ (Degree of Openness)	พิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าการส่งออกและการนำเข้าสินค้าและบริการต่อ GDP ถ้าระดับการเปิดประเทศมากเกินไป อาจส่งผลต่อภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจลดลง และต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากความผันผวนจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ภายนอก	กรมศุลกากร, สศช.	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. Z = (X-(X/15))/S 2. I=50+(2-Z)x(50/4)	125.22	121.70	124.58	136.53	148.91	143.61	66.93	68.69	67.25	61.27	55.07	55.07
	เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ แสดงถึงเศรษฐกิจที่มีความมั่นคงและสามารถดำเนินอยู่ได้โดยอาศัยกลไกกระบวนการทางเศรษฐกิจที่มีความสอดคล้องสมดุลและมีเสถียรภาพทั้งภายในและภายนอกประเทศ	ตัวชี้วัดหลัก	**23.อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ**	เป็นการวัดภาวะการทางเศรษฐกิจโดยที่มีการเจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน ที่เอื้อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย	สศช.	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ Z =(X-(X/15))/S I = 50+(Z+2)*(50/4)	2.17	5.32	7.14	6.28	4.49	4.99	68.83	77.01	81.74	79.51	74.85	76.16
		ตัวชี้วัดหลัก	**24. ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP**	แสดงภาวะการเคลื่อนไหวสินค้า บริการ รายได้และเงินโอนต่างๆ ที่เกิดจากการทำธุรกรรมระหว่างประเทศ ชี้ถึงขีดความสามารถ ในการแข่งขัน ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ	ธปท, สศช.	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. Z = (X-(X/15))/S 2. I = 50+(z+2)x(50/4)	5.31	5.54	5.56	4.24	-2.01	3.53	82.64	83.08	83.11	80.58	68.62	79.23
		ตัวชี้วัดรอง	25. มูลค่าการส่งออกและสัดส่วนการส่งออกต่อ GDP - มูลค่าการส่งออก - สัดส่วนการส่งออกต่อ GDP	แสดงถึงความสามารถในการหารายได้ของประเทศที่เป็นปัจจัยกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ	 สศช. สศช.		 3,380 65.86	 3,499 64.19	 3,886.6 65.68	 4,587.9 70.69	 5,230.4 73.80	 5,764.0 73.74						
		ตัวชี้วัดรอง	26. การใช้จ่ายภาครัฐ	แสดงการใช้จ่ายของรัฐบาลซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	สศช.		284.02	286.06	293.09	309.49	351.82	363.77						
		ตัวชี้วัดรอง	27. อัตราการขยายตัวของการลงทุนภาคเอกชน	เป็นการวัดการขยายตัวของการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนของภาคเอกชนซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง	สศช.		4.95	13.40	17.66	-9.87	10.95	3.90						
		ตัวชี้วัดรอง	28. อัตราเงินเฟ้อ	เป็นการวัดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าทั่วไปซึ่งส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพ และการดำเนินชีวิตของคน	ธปท.		1.6	0.7	1.8	2.7	4.5	4.7						
		ตัวชี้วัดรอง	29. เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ	เป็นการวัดความสามารถของประเทศที่มีเงินตราต่างประเทศที่เพียงพอเพื่อใช้จ่ายในการนำเข้าสินค้าที่จำเป็นต่อการผลิต ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง	ธปท.		1,461.5	1,679.6	1,668.7	1,946.5	2,136.3	2,414.5						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
		ตัวอธิบาย	30. การเพิ่มขึ้นของรายได้ (Nominal GDP) เปรียบเทียบกับอัตราเงินเฟ้อ	เป็นการเปรียบเทียบการเพิ่มขึ้นของรายได้มากกว่าหรือน้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อ ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นไม่ทันกับการเพิ่ม ขึ้นของเงินเฟ้อ ย่อมส่งผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคม	ธปท., สศช.		2.68	8.83	4.76	3.58	2.05	2.18						
	ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นถึงความสามารถของประเทศในการรับรู้สถานการณ์การเปลี่ยน แปลงของโลกและนำมาปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสร้างสมรรถนะในการแข่งขันให้ทันต่อภาวการณ์โลกที่ไร้พรมแดน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจสามารถดำรงอยู่ได้	ตัวดำนวน	**31. ประสิทธิภาพการผลิตรวม (TFP)**	เป็นการวัดความสามารถในการผลิตโดยรวมของปัจจัยการผลิตทุกชนิด และบ่งชี้ถึงการปรับเปลี่ยนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจากการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ	สศช.	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ Z =(X-(X/15))/S I = 45+(Z+2)*(55/4)	0.62	3.38	5.06	3.59	1.97	2.30	72.93	82.85	88.89	83.60	77.78	78.97
		ตัวอธิบาย	32. ผลิตภาพแรงงาน	เป็นการเปรียบเทียบระหว่างผลผลิตที่ได้กับปัจจัยแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยที่ใช้ในการผลิต สะท้อนให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประสิทธิภาพการผลิตจากการใช้ปัจจัยแรงงานในการผลิต	สศช.		95,534	98,101	102,461	105,554	108,724	112,297						
		ตัวอธิบาย	33. สัดส่วนการส่งออกของไทยต่อการส่งออกของโลก	เป็นการวัดความสามารถของประเทศไทยในการเพิ่มส่วนแบ่งการค้าในตลาดการค้าโลก ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงความต้องการในสินค้าบางชนิด เป็นต้น	IMF, ธปท.		1.07	1.07	1.08	1.07	1.08	1.09						
		ตัวอธิบาย	34. สัดส่วนการส่งออกของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียที่กำลังพัฒนาต่อการส่งออกของโลก	เป็นการวัดความสามารถของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียที่กำลังพัฒนาในการเพิ่มส่วนแบ่งการค้าในตลาดการค้าโลก ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงความต้องการในสินค้าบางชนิด เป็นต้น	IMF		9.78	10.64	11.23	11.82	12.84	13.57						
		ตัวอธิบาย	35. สัดส่วนการส่งออกของประเทศไทยต่อการส่งออกของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียที่กำลังพัฒนา	เป็นการวัดบทบาทการส่งออกของประเทศไทยที่ส่งผลต่อความสามารถของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียที่กำลังพัฒนาในการเพิ่มส่วนแบ่งการค้าในตลาดการค้าโลก	IMF		10.98	10.09	9.61	9.06	8.41	8.03						
		ตัวอธิบาย	36. ค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP	เป็นการวัดความสามารถในการสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิต และการดำเนินชีวิตของประชาชน ทำให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ได้	ก.วิทยาศาสตร์		0.17	0.18	0.15	0.15	0.26	0.28						
		ตัวอธิบาย	37. จำนวนการจดทะเบียนสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตรโดยคนไทย	สะท้อนถึงการคิดค้นประดิษฐ์ หรือการออกแบบสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ทางอุตสาหกรรม หรือพาณิชยกรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างสมรรถนะการแข่งขันของประเทศ	กรมทรัพย์สินทางปัญญา		759	1011	1273	1231	1097	1318						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เปิดโอกาสการเข้าถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและปัจจัยการผลิต ที่จะนำไปสู่การลดความยากจน ลดช่องว่างของการกระจายรายได้ และมีการกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง	**การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม** ลดความเหลื่อมล้ำของช่องว่างระว่างคนรวยและคนจน นำไปสู่การลดปัญหาความยากจน	ตัวคำนวณ	**38. สัดส่วนคนยากจนด้านรายจ่าย**	วัดจากจำนวนคนจนที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนต่อจำนวนประชากรทั้งหมด (เส้นความยากจนคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเฉลี่ยของปัจเจกบุคคลในระดับครัวเรือนที่ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายด้านอาหารและสินค้าบริการจำเป็นพื้นฐานอื่นๆ	สศช.	เป้าหมายลดความยากจนเหลือร้อยละ 4 (แผนฯ 10) ถ้าผลการพัฒนาบรรลุตามเป้าหมาย จะได้คะแนนเท่ากับ 100 และคะแนนที่ได้ในแต่ละปีคิดจากร้อยละ ความสำเร็จจากเป้าหมาย	17.96[1]	14.93	13.05[1]	11.16	10.35[1]	9.55	22.28	26.78	30.66	35.85	38.63	41.89
		ตัวคำนวณ	**39. สัมประสิทธิ์จินี**	เพื่อวัดการกระจายรายได้หรือความไม่เท่าเทียมของรายได้ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งค่าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงว่าความไม่เท่าเทียมของรายได้มีมากขึ้น	สศช.	เป้าหมายสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ที่เหมาะสมเท่ากับ 0.40 ถ้าการกระจายรายได้บรรลุเป้าหมาย จะได้คะแนน 100 และคะแนนที่ได้ในแต่ละปีคิดจากร้อยละความสำเร็จจากเป้าหมาย	0.5100[1]	0.5070	0.4970[1]	0.4930	0.5040[1]	0.5150	78.43	78.90	80.48	81.14	79.37	77.67
		ตัวอธิบาย	40. ช่องว่างรายจ่าย	เพื่อชี้ให้เห็นถึงช่องว่างของรายจ่ายเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มคนที่มีรายจ่ายมากที่สุด 20% กับกลุ่มคนที่มีรายจ่ายน้อยที่สุด 20%	สสช.		n.a.	7.72	n.a.	8.00	n.a.	7.90						
		ตัวอธิบาย	41. ช่องว่างการกระจายรายได้	เพื่อชี้ให้เห็นถึงช่องว่างของส่วนแบ่งการถือครองรายได้ระหว่างกลุ่มคนที่รวยที่สุด 20 % สุดท้ายและกลุ่มคนที่จนที่สุด 20 % แรก	สศช.		n.a.	13.22	n.a.	12.08	n.a.	14.66						
	การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม โดยกระจายผล ตอบแทนจากการผลิตอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมในสังคม และสามารถประกอบธุรกิจในระบบได้อย่างเสรีปราศ จากการผูกขาดหรือธุรกิจการค้าที่ไม่เป็นธรรม	ตัวคำนวณ	**42. ดัชนีไทล์ (Theil Index)**	เป็นการเปรียบเทียบสัดส่วนผลผลิตมวลรวมกับสัดส่วนประชากรหรือผู้มีงานทำของแต่ละพื้นที่เทียบกับประเทศหากสัดส่วนผลผลิตที่ได้จากแต่ละพื้นที่หรือสาขาการผลิตมีการกระจายในลักษณะเดียวกับการกระจายตัวของประชากร (หรือในกรณีการกระจายตัวของผู้มีงานทำในแต่ละสาขาการผลิต) แสดงถึงการกระจายผลตอบแทนจากการผลิตที่เป็นไปอย่างเท่าเทียมในทางตรงกันข้ามหากส่วนผลผลิตของพื้นที่ (หรือสาขาการผลิต) มีจำนวนที่มากหรือน้อยกว่าเมื่อเทียบกับสัดส่วนประชากรหรือผู้มีงานทำ จะแสดงถึงความไม่สมดุลของผลตอบแทนในพื้นที่และสาขาการผลิต	สศช.	คำนวณค่าคะแนนโดยวิธีการทำให้เป็นค่ามาตรฐาน ซึ่งมีสูตรการคำนวณ 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1. Z = (X-(X/14))/S 2. I=5+(2-Z)x(95/4)	0.1610	0.1552	0.1435	0.1394	0.1460	0.1463	51.94	59.74	75.42	80.95	72.16	71.64
		ตัวอธิบาย	43. สัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการของวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมต่อ GDP	เพื่อสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้พัฒนาเป็นฐานที่ใหญ่ขึ้น เพื่อการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ให้เกิดการผูกขาดหรือความไม่เป็นธรรม	สสว.		42.10	41.25	39.92	39.96	39.65	n.a.						

หมายเหตุ: [1] เป็นค่าประมาณการ

ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : *ระดับประเทศ*

สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล :

การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ อาศัยอยู่ในสังคมที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพดี และมีระบบนิเวศน์ที่สมดุลเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และยั่งยืน

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต หมายถึง การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคได้เพียงพอ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี	มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย สามารถเข้าถึง**สาธารณูปโภค**ได้อย่างเพียงพอ	ตัวคำนวณ	**1. สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านเป็นของตนเอง (SES)**	ที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญ	สสช. SES	Max = 100 ; Min 0	78.50[1]	78.70	78.70[1]	77.30	77.30[1]	75.80	78.50	78.70	78.70	77.30	77.30	75.80
		ตัวคำนวณ	**2. สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ในครัวเรือน**	น้ำดื่มน้ำใช้น้ำประปาเป็นสาธารณูปโภคที่สำคัญแต่ยังกระจายไม่ทั่วถึง	สสช. SES	Max = 100 ; Min 0	64.20[1]	67.00	69.45[1]	71.90	71.90[1]	71.90	64.20	67.00	69.45	71.90	71.90	71.90
		ตัวอธิบาย	3. ร้อยละครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้		สสช. การสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร		n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	99.4	n.a.						
		ตัวอธิบาย	4. ร้อยละของครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคอย่างพอเพียง	จปฐ. กำหนดขึ้นว่ามีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคอย่างพอเพียงคือไม่น้อยกว่า 5 ลิตรต่อวัน เสดงสถานะในชนบท แต่จะเป็นตัวช่วยอธิบายภาพรวมของประเทศ	ข้อมูล จปฐ.		n.a.	97.0	93.6	94.6	96.9	97.4						
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ตลอดจนการประกอบอาชีพไม่มีปัญหาความรุนแรงในสังคม	การลดลงของ**คดีความรุนแรง**จะสะท้อนถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ด้วย	ตัวคำนวณ	**5. สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากรพันคน**	เป็นตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงคดีความรุนแรงที่สะท้อนในทางมุมกลับ กับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.)	B = 1.2 สูตร 1.2/X*70/100	1.71	1.83	2.00	1.99	2.11	2.77	49.12	45.90	41.91	42.27	39.84	30.32
		ตัวคำนวณ	**6. สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรพันคน**	เป็นดัชนีที่สะท้อนในทางตรงกันข้ามกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	สตช.	B = 1.8 สูตร 1.8/X*70/100	4.39	4.23	1.96	1.78	1.60	1.77	28.70	29.79	64.21	70.79	78.60	71.19
		ตัวอธิบาย	7. ร้อยละของหมู่บ้านที่มีการใช้ยาเสพติดหรือไม่มีการป้องกันฯ	เป็นดัชนีที่สะท้อนในทางผกผันกับองค์ประกอบย่อย	สตช.		n.a.	n.a.	22.5	n.a.	9.60	n.a.						
		ตัวอธิบาย	8. ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากอุบัติภัย/อัคคีภัย	เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีอันเกิดจากความประมาทเป็นหลัก			1,529.28	805.82	565.54	n.a.	n.a.	n.a.						
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u>															
			* อัตราการตายด้วยอุบัติเหตุจากการจราจรทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ	เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีแต่เกิดจากการเดินทาง	ยังไม่มีการจัดเก็บ													
			* สัดส่วนคดีประทุษร้ายต่อร่างกาย/ทรัพย์สิน	เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับร่างกายและทรัพย์สิน	ยังไม่มีการจัดเก็บ													
			* ร้อยละของการกระทำผิดซ้ำ	เพื่อให้ได้สัดส่วนของการกระทำผิดที่เป็นรายใหม่ซึ่งจะช่วยสื่อให้เห็นภาพของความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนขึ้น	ยังไม่มีการจัดเก็บ													

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี หมายถึง การที่มลภาวะต่างๆ ได้รับการดูแลควบคุมและแก้ไขให้ฟื้นคืนสู่สภาพที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจและความสุขของบุคคล	**มลภาวะต่าง ๆ ได้รับการป้องกันและดูแลแก้ไข**	ตัวคำนวณ	**9. ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากร (ตัน)**	ใช้เป็นตัวนำเสนอมลพิษทางอากาศโดยรวม เนื่องจากการวัดคุณภาพอากาศโดยใช้ PM 10 นั้นมีข้อจำกัดว่าเป็นการวัดเฉพาะเขตเมือง	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนฯ	Min = 2.4 (MDG-7) สูตร = 2.4/X*100	2.5	2.6	2.7	2.8	3.04	3.05	96.00	92.31	88.89	85.71	78.95	78.69
			10. สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้	แสดงถึงมลภาวะทางน้ำ คุณภาพน้ำเกณฑ์พอใช้นั้นสามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้ ส่วนการอุปโภคบริโภคต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติก่อน	สำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ	Max = 100 Min = 0	58.00	65.00	63.00	74.00	68.00	74.00	58.00	65.00	63.00	74.00	68.00	74.00
			11. ปริมาณของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง (ร้อยละ)	สื่อให้เห็นถึงปัญหาขยะของเสีย มีการกำหนดเป็นเป้าหมายไว้ในแผนฯ 9 ว่าจะต้องทำให้ได้ร้อยละ 50	สำนักจัดการกากของเสียฯ กรมควบคุมฯ	เป้าหมายจากการระดมความเห็น ที่ร้อยละ 70 สูตร X/70*100	31.9	33.3	35.2	34.6	36.3[1]	37.9[1]	45.54	47.51	50.25	49.43	51.86	54.14
			12. สัดส่วนจำนวนสถานีตรวจวัดอากาศที่มี PM10 เกินมาตรฐาน	แสดงให้เห็นความรุนแรงของฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศ	สำนักจัดการคุณภาพอากาศฯ คพ.	Max = 100 Min = 0	74.4	83.7	83.7	77.8	57.8	59.2	25.60	16.30	16.30	22.20	42.20	40.80
		ตัวอธิบาย	13. ปริมาณการนำเข้าสารเคมีในการเกษตร (ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช : พันตัน)	เป็นตัวชี้วัดที่ชี้ให้เห็นถึงผลข้างเคียงด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถเกิดได้จากการผลิตทางการเกษตร	สนง. เศรษฐกิจการเกษตร		2,987	3,204	3,577	3,815	3,396	3,602						
			14. สถิติการร้องทุกข์ด้านมลพิษ	ใช้เป็นตัวชี้วัดในภาพรวมที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่กระทบต่อชุมชน ที่ต้องการการแก้ไข	กรมควบคุมมลพิษ		420.0	566.0	777.0	853.0	848.0	755.0						
			15. ปริมาณขยะชุมชนในแต่ละปี (ล้านตัน)	เป็นข้อมูลที่สามารถช่วยชี้ให้เห็นปัญหาขยะที่สำคัญได้ อีกรายการหนึ่ง	สำนักจัดการกากของเสียฯ กรมควบคุมฯ		14.1	14.3	14.4	14.6	14.3	14.6						
			16. ปริมาณขยะอันตรายต่อขยะชุมชนทั้งหมด	แสดงให้เห็นถึงความเข้มข้นของสารอันตรายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม	คำนวณจากรายงานภาวะสังคม สศช.		11.7	12.4	12.6	12.4	12.7	n.a.						
			17. จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตจากสารอันตราย	แสดงให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีการใช้สารอันตรายอยู่	คำนวณจากรายงานภาวะสังคม สศช.		2,669.0	2,712.0	2,508.0	2,727.0	1,640.0	n.a.						
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * สัดส่วนที่ดินเสื่อมโทรมต่อพื้นที่ประเทศ	เพื่อใช้แสดงให้เห็นถึงปัญหาคุณภาพดินของประเทศ	ยังไม่มีการจัดเก็บ													

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ระบบนิเวศสมดุล เป็นระบบที่สรรพสิ่งต่างๆพึ่งพิงและพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างได้ดุลทางธรรมชาติ การดำเนินชีวิตที่พอเหมาะพอควร สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศเป็นปัจจัยสำคัญที่จะไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง ส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพ	**ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ** ของระบบนิเวศต่างๆ เช่น ระบบนิเวศบกและนิเวศชายฝั่ง เป็นต้น	ตัวชี้นำ	**18. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ**	เป็นตัวชี้วัดที่ชี้ให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศที่วัดในเชิงปริมาณ	กรมป่าไม้ (เดิม)	B = 40 สูตร X/40*100	32.90[1]	32.90[1]	32.90	32.66	32.66[1]	32.66[1]	82.25	82.25	82.25	81.65	81.65	81.65
			19. ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจ (เฉพาะปลาหน้าดิน) ที่จับได้ในอ่าวไทยต่อชั่วโมง	เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำชายฝั่งทะเล หรือระบบนิเวศชายฝั่ง เป็นการเก็บข้อมูลโดยกรมประมงที่ใช้วิธีการจับปลาด้วยเครื่องมือเดิม ในจุดเดิม ในช่วงเวลาเดียวกัน (64 สถานี)ของทุกปี เป็นเวลา 1 ชั่วโมง	สำนักวิชาการกรมประมง	B = 10 สูตร X/10*100	4.27	4.58[1]	4.89	7.23	6.38	7.09	42.70	45.80	48.90	72.30	63.80	70.90
			20. พื้นที่ป่าชายเลน (ล้านไร่)	ข้อมูลล่าสุดมีถึงปี 2547 (ปี 2543 = 1.52 ไร่)	กรมป่าไม้ (เดิม)	B = 2.4 สูตร x/2.4*100	1.57	1.62	1.67	1.72	1.72	1.72	65.42	67.50	69.58	71.67	71.67	71.67
			21. สัดส่วนปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำใต้ดินที่สามารถใช้งานได้ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล (ร้อยละ)	ช่วยชี้ให้เห็นถึงความสมดุลและยั่งยืนของการใช้น้ำบาดาล	สำนักอนุรักษ์ฯ	Max = 100 , Min = 10 $\frac{(\max - x)}{\max - \min}$	59.30	46.80	65.30	58.30	39.50	32.38	45.22	59.11	38.56	46.33	67.22	75.24
		ตัวอธิบาย	22. สัดส่วนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่อพื้นที่ประเทศ	เป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศป่า ในเชิงคุณภาพเนื่องจากเป็นป่าที่ห้ามล่าสัตว์ เป็นเขตอนุรักษ์สัตว์ เขตอุทยานและวนอุทยาน	กรมป่าไม้ (เดิม)		17.61	17.9	18.26	18.26	18.28	n.a.						
			23. ความเสียหายจากภัยแล้ง (ล้านบาท)	เป็นผลจากความไม่สมดุลของระบบนิเวศ	กลุ่มงานวิจัยฯ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย		72.0	330.8	174.3	190.7	7565.9	166.8						
			24. ความเสียหายจากอุทกภัย (ล้านบาท)	เป็นผลจากความไม่สมดุลของระบบนิเวศ	กลุ่มงานวิจัยฯ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย		3,666.3	13,385.3	2,050.3	850.7	5,982.3	n.a.						
			<u>ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา</u> * สัดส่วนปริมาณน้ำผิวดินที่นำมาใช้ต่อปริมาณน้ำผิวดินที่มีอยู่ * จำนวนพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่มี /ที่ใกล้สูญพันธุ์	แสดงถึงประสิทธิภาพของการใช้น้ำในธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ	ยังไม่มีการจัดเก็บ ยังไม่มีการจัดเก็บ														

หมายเหตุ: [1] เป็นค่าประมาณการ

ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย : *ระดับประเทศ*

สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล : คนมีศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ มีความสัมพันธ์ต่อกันบนพื้นฐานของความยุติธรรม ยอมรับ และเคารพ และปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน และร่วมบริหารจัดการประเทศกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส คุ้มค่า และเป็นธรรม นำไปสู่สังคมสมานฉันท์มีสันติสุขอย่างยั่งยืน สามารถอยู่ร่วมกับนานาอารยะประเทศได้อย่างเป็นมิตร

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย ประชาชนมีความตื่นตัว รู้จักรักษาสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพในส่วนของตนเอง และประพฤติ ปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ของตนเอง และเคารพสิทธิ หน้าที่ของบุคคลอื่น ตลอดจนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมในการบริหารประเทศ	**เคารพกฎระเบียบของสังคม** ไม่ประพฤติ ปฏิบัติที่ผิดกฎระเบียบของสังคม ไม่ละเมิดหรือก้าวก่ายสิทธิและหน้าที่ของคนอื่นรวมทั้งรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง	ตัวคำนวณ	**1. สัดส่วนสถิติการทำผิดกฎจราจรต่อประชากรพันคน**	การทำผิดกฎจราจรสะท้อนถึงการประพฤติปฏิบัติที่ผิดกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับร่วมกัน ในขณะเดียวกันยังเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น	สนง. ตำรวจฯ	ใช้ข้อมูลสัดส่วนสถิติการทำผิดกฎจราจรต่อประชากรพันคนปี 2542 เป็นปีฐาน (76.56)	95.31	95.31	107.30	118.17	110.67	102.68[1]	80.33	80.33	71.35	64.79	69.18	74.56
			2. สัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยต่อข้าราชการแสนคน	จำนวนข้าราชการที่ทำผิดวินัยสะท้อนจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของประชาชนที่เป็นข้าราชการ	กพ.	ใช้ปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่มีจำนวนข้าราชการที่ถูกลงโทษน้อยที่สุด 95.03 คนต่อข้าราชการแสนคนเป็นปีฐาน	188.02	231.72	255.96	227.52	154.51	137.77	50.54	41.01	37.13	41.77	61.50	68.98
			3. สัดส่วนคดีการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อประชากรแสนคน	สะท้อนประชากรที่ขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสิทธิของผู้อื่นซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิ	ก.ทรัพย์สินทางปัญญา	กำหนดเกณฑ์เป้าหมายเท่ากับ 10 คดีต่อประชากรพันคน	6.42	7.62	8.73	12.63	12.32	15.24	77.85	65.58	57.25	39.59	40.59	32.81
	มีจิตสำนึกในการปกป้องสิทธิของตนเอง	ตัวคำนวณ	**4. สัดส่วนจำนวนร้องเรียนและอุทธรณ์ต่อองค์กรอิสระและคณะกรรมการ ข้อมูลข่าวสารของทางราชการต่อประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปแสนคน (ศาลปกครอง กก.สิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการข้อมูล ข่าวสารของทางราชการ)**	การยื่นเรื่องร้องเรียนและอุทธรณ์ต่อองค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการสะท้อนความตื่นตัวในการปกป้องสิทธิของตนเอง และปกป้องประโยชน์ของส่วนรวม	องค์กรอิสระ, คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ	ใช้ค่าเฉลี่ยนของข้อมูลสัดส่วนจำนวนร้องเรียนและอุทธรณ์ต่อองค์กรอิสระและคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการต่อประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปแสน เป็นเกณฑ์	14.03	13.92	17.10	15.06	19.90	22.43	57.54	57.09	70.14	61.77	81.59	91.98
		ตัวอธิบาย	5. จำนวนการยื่นเรื่องขอถอดถอนเจ้าหน้าที่รัฐต่อรัฐสภา	สะท้อนความตื่นตัวในการเข้าไปตรวจสอบผู้บริหารประเทศให้มีความโปร่งใส สุจริต	รัฐสภา		2	5	2	2	n.a.	n.a.						
			ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา * จำนวนการประท้วงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เป็นนโยบายสาธารณะ															
	เข้าร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารจัดการทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น โดยการตัดสินใจเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ	ตัวคำนวณ	**6. สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรต่อจำนวนราษฎรผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง**	การใช้สิทธิเลือกตั้งสะท้อนความตื่นตัวในการดูแลรักษาสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญ	กกต.	พิจารณาจากสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งต่อผู้ที่มีสิทธิทั้งหมด โดยกำหนด เกณฑ์สูงสุดเท่ากับร้อยละ 100 และเกณฑ์ต่ำสุดเท่ากับปีที่มีผู้มีสิทธิมาใช้สิทธิต่ำสุด คือ 20% (พ.ศ.2491) ซึ่งพิจารณาเห็นว่า เป็นเกณฑ์การมาใช้สิทธิตามปกติ โดยภาครัฐไม่จำเป็นต้องทำการประชาสัมพันธ์หรือชักจูง	70.55	70.55[1]	70.55	70.55	72.56	72.56[1]	63.19	63.19	63.19	63.19	65.70	65.70

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
		ตัวอธิบาย	**ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา** * สัดส่วนคณะกรรมการที่มีผู้แทนจากประชาชน/ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม * จำนวนข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง	การเข้าร่วมเป็นกรรมการในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของประชาชน/ประชาสังคมสะท้อนความตื่นตัวในการเข้าร่วมปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชุมชน สะท้อนถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการเลือกผู้แทนประชาชนให้มีความโปร่งใส สุจริต												
สังคมที่มีธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่ดี มีระบบโครงสร้าง กฎเกณฑ์ กระบวนการและกลไกดำเนินงานและการตรวจสอบที่มีคุณธรรม นิติธรรม ความโปร่งใส ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมและความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร	ภาคส่วนต่าง ๆ มีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้	ตัวคำนวณ	**7. ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชั่นของประเทศไทย (TI)**	สะท้อนมุมมองของนักธุรกิจที่มีต่อความโปร่งใสความสุจริตของการบริหารจัดการที่ดีของประเทศ	TI	คำนวณจากค่าคะแนนผลการจัดอันดับความเชื่อเรื่องคอร์รัปชั่นขององค์กร Transparency International (TI) โดยใช้เกณฑ์คาดคะเนที่กำหนดเท่ากับ 10 คะแนนเป็นเป้าหมาย (ร้อยละ 100)	3.20	3.20	3.30	3.60	3.80	3.60	32.00	32.00	33.00	36.00	38.00	36.00
		ตัวคำนวณ	**8. ธรรมาภิบาลภาคเอกชน**	สะท้อนภาพลักษณ์ด้านการบริหารจัดการที่ดีของภาคธุรกิจเอกชนในประเทศไทย	IMD	Max – X Max- Min Max = จำนวนประเทศที่มีการเปรียบเทียบ Min = 1 (ลำดับที่ 1)	36.09	32.27	31.86[1]	31.45	30.9	30.7	26.90	34.85	41.77	48.39	49.32	50.50
		ตัวคำนวณ	**9. การประเมินผลบรรษัทภิบาลของไทย**	สะท้อนผลการดำเนินงานของภาคธุรกิจเอกชนมีธรรมาภิบาลและโปร่งใสมากน้อยเพียงไร	IOD	กำหนดเกณฑ์สูงสุดเท่ากับคะแนนเต็ม 100 และเกณฑ์ต่ำสุดคือไม่มีคะแนนเท่ากับ 0	50.00[1]	50.00	52.00	60.00	69.00	71.00	50.00	50.00	52.00	60.00	69.00	71.00
		ตัวอธิบาย	10. ผลการประเมินการพัฒนาส่วนราชการ	สะท้อนการพัฒนาส่วนราชการไทยในด้านโครงสร้าง และคุณภาพบริการ			n.a.	n.a.	2.61	3.77	4.85	n.a.						
	การกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังชุมชนท้องถิ่น	ตัวคำนวณ	**11. สัดส่วนรายได้ของ อปท. ต่อรายได้ของรัฐบาล**	สะท้อนขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะดูแลทุกข์สุขของประชาชนในพื้นที่	สถ.	คำนวณจากค่าสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้รัฐบาล โดยใช้เกณฑ์คาดคะแนนที่กำหนดเท่ากับ 35 คะแนนเป็นเป้าหมาย (ร้อยละ 100)	20.68	21.85	22.19	22.76	23.50	24.05	59.08	62.42	63.40	65.02	67.14	68.72
		ตัวอธิบาย	12. สัดส่วนรายได้ที่ อปท. จัดเก็บเองหรือจัดหาเองต่อรายได้รวมของ อปท.	สะท้อนความสามารถในการพึ่งตนเองได้ของ อปท. ในการที่จะบริหารจัดการท้องถิ่น	สถ.		11.08	12.01	12.09	10.24	9.58	8.90						
		ตัวอธิบาย	13. สัดส่วนการถ่ายโอนภารกิจ (จาก 245 ภารกิจ) สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อเป้าหมาย	สะท้อนถึงระดับที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการบริหารแทนส่วนกลาง	สถ.		n.a.	n.a.	180	180	180	n.a.						

องค์ประกอบย่อย	ประเด็นตัวชี้วัด		ตัวชี้วัด	อธิบายตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ข้อมูล						ค่าคะแนน					
							2544	2545	2546	2547	2548	2549	2544	2545	2546	2547	2548	2549
		สถานการณ์	14. จำนวนบุคลากรที่มีการถ่ายโอนสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	สะท้อนถึงศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการบริหารจัดการบุคลากร	สกถ.		n.a.	n.a.	4111	4559	4559	n.a.						
			ตัวชี้วัดที่ควรพัฒนา * จำนวนองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการจัดอันดับความเข้มแข็ง															
ความสมานฉันท์ทางสังคม สังคมที่อยู่ร่วมกันฉันท์กัลยาณมิตร มีความพอใจร่วมกัน มีความเห็นพ้องกัน พร้อมยอมรับความแตกต่าง หลากหลายด้านเชื้อชาติ ความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนาของกลุ่มคนในสังคม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความกลมกลืน ปรองดอง และสามัคคีกันยอมรับในความแตกต่างของความเชื้อชาติ ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมของกลุ่มคนภายในชาติ	ผลกระทบ	**15. สัดส่วนคดีการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคน**	สะท้อนระดับความรุนแรงของปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนตลอดจนการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชน	กก.สิทธิมนุษยชน	ใช้ข้อมูลสัดส่วนคดีการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคนปี 2545 เป็นปีฐาน (0.54)	0.14	0.54	1.31	1.11	1.17	1.05	100	100	41.25	48.56	46.29	51.43
		สถานการณ์	16. จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	สะท้อนความไม่สมานฉันท์ของประชาชนภายในชาติที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งประเทศ			n.a.	n.a.	n.a.	1850	2297	n.a.						

หมายเหตุ: [1] เป็นค่าประมาณการ

สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมระดมความคิดและพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

1.1 สศช. ได้เริ่มกระบวนการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2549 ด้วยการประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน องค์กร และภาคีที่สนใจและกำลังดำเนินการในเรื่องดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ผ่านเวทีประชุมสัมมนาในรูปแบบต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การวางกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขฯ ที่เกิดขึ้นจากความเห็นพ้องร่วมกันของทุกภาคส่วนในทุกระดับและเกิดเครือข่ายความร่วมมือในการจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขฯและนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

1.2 นอกจากนี้ ยังได้จัดให้มีกระบวนการลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็นของประชาชน ในประเด็นเรื่องความสุข องค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในพื้นที่ชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุข และแนวทางในการสร้างสุขร่วมกัน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการเวทีชุมชน ใน 4 ภูมิภาค 9 จังหวัด รวม 16 เวที ครอบคลุม 54 หมู่บ้าน

1.3 โดยสรุปกระบวนการมีส่วนร่วมระดมความคิดและพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขฯ ที่ สศช. ได้เข้าร่วมและดำเนินการเองที่สำคัญ ๆ ได้แก่

(1) *การสัมมนาระดมความคิดเห็น เรื่อง **"การพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"** ณ โรงแรม ปรินซ์ พาเลซ มหานาค กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2549 จัดโดย สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ (สพน.) ร่วมกับ สศช. สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) และมูลนิธิเสถียรโกเศศ - นาคะประทีป*

(2) *การประชุมระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) เรื่อง **"กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"** ณ ห้องประชุมสิปปนนท์ เกตุทัต สศช. เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2549 จัดโดย สศช.*

(3) *การประชุมสัมมนาสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ประจำปี 2549 – เศรษฐกิจพอเพียง สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ประชุมกลุ่มย่อย เรื่อง **"ดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข ... สร้างสุขได้อย่างไร?"** ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี เมื่อวันที่ 27 – 28 ตุลาคม 2549 โดย สปรส. ร่วมกับองค์กรเจ้าภาพ โดยมี สศช. ร่วมเป็นองค์กรเจ้าภาพรับผิดชอบการประชุมกลุ่มย่อย เรื่อง "ดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข"*

(4) *การประชุมระดมความคิดเห็นเฉพาะกุ่ล่ม (Focus Group) เรื่อง **"การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"** ณ ห้องประชุมสิปปนนท์ เกตุทัต สศช. เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2550 จัดโดย สศช.*

(5) *การประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิด เรื่อง **"ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในระดับพื้นที่ชุมชน"** ณ เวทีประชุมใน 4 ภูมิภาค 9 จังหวัด รวม 16 เวที ครอบคลุม 54 หมู่บ้าน เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ – วันที่ 1 มีนาคม 2550 จัดโดย สศช.*

ทั้งนี้ การสัมมนาและการประชุมในแต่ละครั้ง รวมทั้งการลงพื้นที่ประชุมเชิงปฏิบัติการเวทีระดับชุมชนใน 4 ภูมิภาค 9 จังหวัด รวม 16 เวที มีประเด็น**ผลสรุปที่สำคัญ ๆ ดังนี้ : -**

สรุปผลการสัมมนาระดมความคิดเห็น

เ ร่ื อ ง การพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

วันที่ 13 กันยายน 2549 ณ โรงแรมปรินซ์ พาเลซ มหานาค กรุงเทพมหานคร

① สรุปผลการนำเสนอดัชนีชี้วัดในภาคเช้า

การสัมมนาระดมความคิดเห็น เรื่อง ***"การพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"*** จัดโดย สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ (สพน.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) และมูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานะของดัชนีชี้วัดของไทยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องและเป็นองค์ประกอบของการใช้วัดความสุข รวมทั้งหารือเกี่ยวกับการกำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยมีอาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม เป็นประธานการประชุมในภาคเช้า ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานเจ้าภาพดังกล่าว และภาคส่วนต่างๆ กว่า 60 คน โดยมีการนำเสนอเพื่อระดมความคิดเห็นในภาคเช้า สรุปได้ดังนี้

1.1 อาจารย์ไพบูลย์ได้นำเสนอ**กรอบแนวคิดการวัดความสุข**ของประเทศภูฏานไว้ 4 ประการ ดังนี้

(1) พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเท่าเทียม
(2) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(3) อนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดีงาม
(4) การปกครองที่ดี หรือธรรมาภิบาล

1.2 ที่ประชุมนำเสนอ**ดัชนีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความสุขในประเทศไทย** ดังนี้

(1) ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย พัฒนาโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งได้ริเริ่มพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งให้คนมีความสุขและสังคมสันติสุข เพื่อวัดผลกระทบการพัฒนาที่มีต่อคน โดยพัฒนามาจากแนวความคิดของ ศ.อมาตยา เซน และการพัฒนาแบบองค์รวม โดยมีนิยาม "ความอยู่ดีมีสุข" ของคนไทย คือ ***การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำอย่างทั่วถึง มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้การบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ*** จากนิยามนี้สามารถกำหนดองค์ประกอบของดัชนีเป็น 7 ด้าน ได้แก่ สุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน รายได้และการกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการที่ดี

นอกจากดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทยแล้ว สศช. ยังได้พัฒนาดัชนีชี้วัดเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาขึ้นมาอีก 2 ชุดได้แก่ ***ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ***ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ และการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และ***ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน*** ซึ่งวัดสมดุลของการพัฒนาใน 3 มิติหลักคือความยั่งยืนในมิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (คุณภาพ เสถียรภาพ และการกระจายการพัฒนา)ความยั่งยืนในมิติการพัฒนาด้านสังคม (การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวคนเข้าสู่สังคมฐานความรู้ คุณภาพชีวิตและความมั่นคงการดำรงชีวิต พัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม และการสร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม) และความยั่งยืนในมิติการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม (การสงวนรักษา การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี และการมีส่วนร่วมและกระจายการใช้ทรัพยากร)

ขณะเดียวกัน สศช. ยังได้จัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาอื่นๆ เช่น ตัวชี้วัดภาวะสังคมแบ่งเป็น 4 ด้านรวม 37 ตัวชี้วัด ได้แก่ คุณภาพคน ความมั่นคงทางสังคม ความเป็นอยู่และพฤติกรรมของคน และสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคนและสังคม

(2) ดัชนีคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมของไทย พัฒนาโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ม.) เริ่มพัฒนาในปี 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกลไก/เครื่องมือในการพิจารณาปัญหาคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมของไทยว่าเรื่องใดเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไขเป็นอันดับแรก และเพื่อประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหากับหน่วยงานต่างๆ โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ต่อมาในปี 2549 ได้มีการพัฒนาดัชนีคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมเป็น 2 ชุด ได้แก่ ดัชนีคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมเพื่อวัดสถานะ/การเปลี่ยนแปลง และวัดผลการปฏิบัติงานของ พ.ม. โดย***ดัชนีคุณภาพชีวิต*** ประกอบด้วย 11 มิติ 64 ดัชนี ได้แก่ มิติสุขภาพ มิติการศึกษา มิติที่อยู่อาศัย มิติสิ่งแวดล้อม มิติรายได้ มิติการทำงาน มิติจริยธรรม มิติครอบครัว มิติความปลอดภัย มิติคมนาคมและการสื่อสาร และมิติการมีส่วนร่วม และ***ดัชนีทุนทางสังคม*** ประกอบด้วย 5 มิติ 40 ดัชนี ได้แก่ กลุ่มและเครือข่าย ความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว กิจกรรมและความร่วมมือ ความสมานฉันท์ การอยู่ร่วมกันในสังคมและความขัดแย้งและความรุนแรง และอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง

(3) ดัชนีชี้วัดเมืองไทยแข็งแรง พัฒนาโดยกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้จัดทำตัวชี้วัดเมืองไทยแข็งแรงขึ้นเมื่อปี 2547 เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้คนไทยอยู่เย็นเป็นสุขทั้งกาย ใจ สังคม และปัญญา สามารถดำรงชีพบนพื้นฐานความพอดีพอประมาณ มีเหตุผล ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีครอบครัวอบอุ่น มั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และช่วยเหลือเกื้อกูล มีสัมมาชีพทั่วถึง มีรายได้ มีสุขภาพแข็งแรง และอายุยืนยาว ต่อมารัฐบาลประกาศให้ “เมืองไทยแข็งแรง” เป็นวาระแห่งชาติ โดยเมืองไทยแข็งแรงมีทั้งสิ้น 17 เป้าหมาย ได้แก่ คนไทยมีความฉลาดทางสติปัญญา (I.Q.) และความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) เพิ่มมากขึ้นในระดับที่

ต้องไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานสากล คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปี และมีโอกาสเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและเกิดทักษะทางสุขภาพ และทักษะการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม คนไทยมีครอบครัวอบอุ่น เด็กและผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว คนไทยมีสัมมาชีพ และมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุข คนไทยยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม เป็นต้น

(4) ดัชนีชี้วัดความสุข สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกระทรวงสาธารณสุขกำลังจัดทำดัชนีชี้วัดความสุข ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาคัดเลือก/จัดทำตัวชี้วัด โดยดัชนีแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

(4.1) ดัชนีชี้วัดสุขภาพระดับชาติ โดยพิจาณาเป็น 3 มิติ ได้แก่ สถานะสุขภาพของคน (ทั้งด้านร่างกาย จิตและปัญญา) ระบบบริการสุขภาพ (พิจารณาทั้งในด้านระบบบริหารจัดการ ระบบการจัดสรรทรัพยากรสาธารณสุข และระบบการให้บริการ) และปัจจัยบ่งชี้สุขภาพ (ได้แก่ พฤติกรรมสุขภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว ศักยภาพชุมชน และความมั่นคงของสังคม)

(4.2) ดัชนีชี้วัดระดับชุมชน แบ่งออกเป็น 8 หมวดโดยความสุขในชุมชนประกอบด้วยการมีหลักประกันในเรื่องต่างๆ มีร่างกายจิตใจแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีอิสรภาพ มีความภาคภูมิใจและมีธรรมะในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งดัชนีดังกล่าวได้มาจากการระดมความเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus group) ของปราชญ์ชาวบ้าน 10 ท่านจากกลุ่มเกษตรกร 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ค้นพบว่าตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่นเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่สุด และตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งมีความสำคัญน้อยที่สุด

(5) ตัวชี้วัดความสุข ของมหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ (กาญจนบุรี ชัยนาท) และนำมาสร้างแบบสอบถาม จัดทำตัวชี้วัดเชิงปริมาณ จากนั้นใช้วิธี Future Search ค้นหาสิ่งที่ทำให้คนมีความสุขในระดับชุมชนเป็นดัชนีความสุข นอกจากนี้กำลังสร้างดัชนีครอบครัวมีสุข โดยพิจารณาจำแนกตามประเภทครอบครัว คือ ครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ ครอบครัวที่อยู่กับเครือญาติไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ และครอบครัวหย่าร้าง เป็นต้น ขณะนี้อยู่ระหว่างการทดสอบตัวชี้วัด

(6) ดัชนีพยากรณ์ความสุขของคนไทยและคนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ของ ABAC Poll ซึ่งอยู่ระหว่างการพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความสุขของคนทุกระดับทั้งปัจเจก ชุมชน สังคม ภูมิภาค และประเทศ ครอบคลุมชาวไทยและชาวต่างชาติที่อยู่อาศัยในประเทศไทย แต่ไม่รวมชาวต่างชาติที่เป็นนักท่องเที่ยว โดยดัชนีชุดนี้มี 14 กลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อความสุข เช่น การศึกษา ความพึงพอใจในหน้าที่การงาน เศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรมศิลปะ ธรรมชาติและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ แบบสอบถามของดัชนีชุดนี้วัดทั้งทางตรง ด้วยการสอบถามตรงๆ และวัดทางอ้อม ด้วยการถามความรู้สึก/การให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆ

2 สรุปความคิดเห็นที่ประชุมในภาคเช้า

2.1 การจัดทำดัชนีชี้วัด “ความสุข”

(1) ที่ประชุมเห็นด้วยที่จะใช้ความสุขเป็นตัวชี้วัดทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งเดิมจะยึดการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) เป็นเป้าหมายหลักอย่างเดียว โดยรายได้และ GDP จะเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของความสุข อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันให้ชัดเจนในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆ ของความสุขด้วย

(2) ความสุขมีหลายระดับทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะให้นิยาม “ความสุข” ที่มีรายละเอียดแตกต่างกันไป เช่น ความสุขของเด็กและเยาวชนในวัยเรียนต่างจากผู้ใหญ่ ความสุขระหว่างพื้นที่เขตเมืองกับชนบท หรือความสุขของผู้พิการล้วนมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ในการพัฒนาดัชนีความสุขควรทำความเข้าใจ/กำหนดนิยามในแต่ละระดับให้ชัดเจน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปจากคนทุกกลุ่ม

2.2 แนวทางการจัดทำดัชนี

(1) การจัดทำดัชนีต้องเชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาประเทศด้วย ว่ารัฐให้ความสำคัญในเรื่องใดนอกเหนือจาก GDP

(2) ที่ประชุมได้พิจารณาถึงการทำดัชนี ซึ่งโดยทั่วไปจัดเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) การจัดทำดัชนี/ตัวชี้วัดที่เน้นความถูกต้อง แม่นยำ ใช้เทคนิควิชาการในการคำนวณ เพื่อวัดผลการพัฒนาระดับประเทศและระดับยุทธศาสตร์ ซึ่งถูกนำไปใช้ประโยชน์เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมมากนัก และ 2) ตัวชี้วัดที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในท้องถิ่น ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่ถูกวัดโดยตรง และมีแนวโน้มว่าจะมีความยั่งยืนมากกว่าตัวชี้วัดเชิงวิชาการของกลุ่มแรก

(3) การพัฒนาดัชนีต้องทำอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ไม่ใช่ทำตามกระแส รวมทั้งต้องทำการศึกษาวิจัยว่าสามารถนำตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ได้จริงร้อยละเท่าไหร่

(4) ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตัวชี้วัด เพื่อให้ตัวชี้วัดเป็นที่ยอมรับ และถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย โดยภาครัฐต้องปรับวิธีคิดให้คนในพื้นที่สร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดของตนเอง

(5) การประเมินความสุขของคนในชุมชน อาจยึดแนวคิดของคนในชุมชนเป็นหลัก ทั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ กายภาพ สังคม (ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน) จิต (วิธีคิด วิธีเชื่อ ค่านิยม) และสุขภาพทางปัญญา (การสร้างกระบวนการเรียนรู้)

(6) องค์ประกอบที่เป็นจุดร่วมและยอมรับกันในการจัดทำดัชนี อาจพิจารณาจากหลักความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้

(7) ที่ประชุมได้มีการสอบถามความเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข ประกอบด้วยแนวคิดในการจัดทำดัชนี แนวทางที่จะดำเนินการและบทบาทของผู้มีส่วนร่วม พร้อมทั้งได้ประมวลจัดทำเป็น Mind Map สรุปได้ดังนี้

(7.1) <u>*แนวคิดหลัก*</u> ที่เห็นพ้องร่วมกันคือยอมรับปรัชญาแนวทางการพัฒนาประเทศที่ใช้ความสุขเป็นค่านิยมร่วม และให้ทุกภาคส่วนเห็นนิยาม “ความสุข” ที่ตรงกันก่อน ส่วนเรื่องการทำดัชนีเป็นเรื่องรอง แต่ต้องจัดทำอย่างจริงจัง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ไม่ใช่แค่เป็นผลงานทางวิชาการ

(7.2) <u>*วิธีการ*</u> ต้องทบทวนความรู้ทั้งภายนอกและระดับท้องถิ่น นำมาสร้างกรอบแนวคิดพัฒนาดัชนี ซึ่งต้องทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตลอดจนมีการสร้างกระบวนการเครือข่ายภาคประชาชนที่มีความสนใจร่วมกันในการจัดทำดัชนี พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยอาศัยการเรียนรู้ในหลายระดับ ทั้งเวทีวิชาการ เวทีสาธารณะ เพื่อให้มีการนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเมื่อฐานข้อมูลพัฒนาขึ้นแล้วต้องเผยแพร่ให้เป็นข้อมูลสาธารณะมากกว่าเป็นข้อมูลขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง

(7.3) <u>*ผู้รับผิดชอบ*</u> รัฐบาลต้องมีนโยบายในการจัดทำดัชนีที่ชัดเจน โดยต้องมีหน่วยงานแกนกลางทำหน้าที่ประสาน การผนึกกำลังระดมความเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาดัชนี พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายประชาชน/ประชาสังคมให้เกิดการร่วมมือกันในทุกภาคส่วน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลที่สนใจได้มีส่วนร่วมจัดทำดัชนี เพื่อสะท้อนแนวคิดของตนเองด้วย

③ การระดมความเห็นกำหนดกรอบดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในภาคบ่าย

การระดมความเห็นในภาคบ่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นในการพัฒนาดัชนีชี้วัด ***“ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”*** ใน 3 ประเด็นคือ ***กรอบแนวคิดในการพัฒนา กระบวนการและวิธีการในการพัฒนาดัชนี และการกำหนดแผนที่นำทาง (Road Map) ของการทำงานร่วมกัน*** โดยมีรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (นายสันติ บางอ้อ) เป็นประธานการประชุม ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมได้อภิปรายและให้ข้อคิดเห็นอย่างกว้างขวาง สรุปได้ดังนี้

3.1 กรอบแนวคิด

(1) แผนฯ 10 ได้กำหนดวิสัยทัศน์มุ่งสู่ ***“สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”*** ดังนั้นจึงถือว่ามีกรอบนโยบาย และเป้าประสงค์ที่ชัดเจนในการเชื่อมโยงการพัฒนาดัชนีชี้วัดในทิศทางสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเข็มทิศในการพัฒนา

(2) ที่ประชุมได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดการวัดความสุขในลักษณะที่หลากหลาย ดังนี้

(2.1) ต้องมีมุมมองความสุขที่กว้างเน้นในเชิงคุณค่า (เช่น ความสุขจากการให้ ปล่อยวางตามแนวทางศาสนา)

(2.2) ยึดหลักธรรมนูญชีวิตของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) หรือทำความเข้าใจว่าคนจะมีความสุขได้อย่างไร อยู่กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร โดยดูทั้งด้านกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ

(2.3) คนหรือสังคมที่มีความสุข อาจวัดได้จากความสามารถในการจัดการ “ความทุกข์” ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อาจกล่าวได้ว่า การที่เราพยายามลดความทุกข์ ก็เป็นการสร้างความสุข ซึ่งการวัดความสุขนี้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่จะประคับประคองตนเองให้พ้นจากความทุกข์ ไม่ใช่เรื่องของเงื่อนเวลา และความสุขไม่จำเป็นต้องวัดทุกช่วงเวลา

(2.4) ความสุข ควรเป็นสิ่งที่มีคุณค่า (Value) ที่ทุกคนสามารถแบ่งปันกันได้

(3) สิ่งที่ต้องคำนึงเกี่ยวกับนิยามความสุข คือ กินอย่างพอเพียง (ทุนทางเศรษฐกิจ) อยู่อย่างพอเพียง (ทุนทางสังคม) และใช้อย่างพอเพียง (ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ซึ่งจะมีกินมีอยู่ และมีใช้อย่างพอเพียงจะต้องมีความรู้ดี มีความคิดดี และทำดีบนพื้นฐานความพอเพียง

(4) ดัชนีชี้วัดความสุขอาจแบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้

(4.1) <u>*ระดับสังคมไทย*</u> ดัชนีชี้วัดระดับความสุขของสังคมไทย จะต้องสามารถนำไปใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศได้ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนในประเทศ ทำให้เกิดคุณค่าใหม่ๆ นอกจากนี้ดัชนีชี้วัดในระดับสังคม ขณะนี้มีหลายหน่วยงานได้ทำ และดีอยู่แล้ว แต่ความท้าทาย คือ ต้องให้เป็นดัชนีชี้วัดที่เข้าใจง่าย และวัดได้ง่าย รวมทั้งต้องนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายได้

(4.2) <u>*ระดับชุมชน*</u> จะทำอย่างไรให้ชุมชนมีวิธีคิด หรือกระตุ้นให้ชุมชนคิด เพื่อพิจารณาว่าชุมชนมีความสุขหรือยัง โดยเน้นไปที่การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระบบการจัดการ และวิธีการแก้ปัญหา และให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

(4.3) <u>*ระดับครอบครัว/บุคคล*</u> เป็นตัวชี้วัดที่ทุกคน ทุกครอบครัวสามารถเอาไปประเมินตนเองได้ (Self-Assessment) ซึ่งตัวชี้วัดระดับนี้อาจไม่จำเป็นต้องเอามารวบรวมเป็นตัวชี้วัดระดับประเทศ

3.2 กระบวนการและวิธีการพัฒนาดัชนี

(1) เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายในการ***จัดทำตัวชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน*** ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแผน/นโยบายท้องถิ่น ชุมชน และแผนระดับประเทศ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เป็นวงจร เกิดการเรียนรู้และพัฒนาร่วมกัน

(2) ต้องศึกษา ทบทวนงานทั้งของต่างประเทศ และภูมิปัญญาในประเทศแล้วนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของไทย

(3) ต้องกำหนดปัจจัยร่วม(Common Factors) ที่เป็นกระบวนการให้คนส่วนใหญ่ในสังคมเกิดความสุขได้ เนื่องจากความสุขในแต่ละระดับปัจเจกชน ครอบครัว ชุมชน/สังคม อาจไม่เหมือนกัน แล้วจึงจัดประเภทของตัวชี้วัดว่าเป็นเชิงปริมาณ หรือคุณภาพ

(4) การจัดทำดัชนีชี้วัดความสุข อาจเริ่มจากดัชนีชี้วัดกระบวนการ เพราะแต่ละคนให้นิยามความสุขที่แตกต่างกัน นิยามจึงยังไม่ชัดเจน

(5) การพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ควรพัฒนาจากตัวชี้วัดที่มีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเริ่มคิดใหม่โดยละทิ้งสิ่งที่ทำมาในอดีต

(6) ตัวชี้วัดในระดับท้องถิ่นต้องให้ท้องถิ่นเข้ามาดูแล พิจารณาเอง ให้อยู่ในบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งความสุขของคนในชนบทอาจหมายถึงการมีปัจจัย 4 ที่ครบถ้วนพอเพียง และความอยู่เย็นเป็นสุขของชาวบ้าน จะมีวิถีเฉพาะของเขาเอง

(7) อาจนำดัชนีความอยู่ดีมีสุขของ สศช. มาพัฒนาเป็นดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

3.3 การทำงานร่วมกันในระยะต่อไป

(1) ที่ประชุมเห็นพ้องและยอมรับว่า “ความสุข” เป็นเป้าหมายของการพัฒนามากกว่ารายได้/เงิน/วัตถุ ซึ่งเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดความสุข ทั้งนี้ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันขับเคลื่อนกระแส “อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นนี้ต้องได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ และมีการนำไปใช้ในทางปฏิบัติจริง ซึ่ง อาจขอสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจาก สสส. เนื่องจากมีงบประมาณในการดำเนินงานเพียงพอ อีกทั้งในปี 2550 สสส. มีเป้าหมายจะจัดประชุม “สุขภาวะที่ยั่งยืนด้วยวิถีพอเพียง” อยู่แล้ว

(2) ในการทำงานร่วมกันในระยะต่อไป ที่ประชุมได้เห็นพ้องที่จะร่วมมือกัน ดังนี้

(3.1) การขับเคลื่อนให้แนวความคิดในเรื่อง “ความสุข” เป็นเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ โดยอาศัยดัชนีชี้วัดเป็นเครื่องมือ และ

(3.2) การพัฒนาดัชนีชี้วัดให้เป็นที่ยอมรับ และเห็นความสำคัญในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับบุคคล/ครอบครัว ระดับท้องถิ่น/ชุมชน ระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยมีหน่วยงานกลางเป็นแกนประสาน ได้แก่ สศช. สปรส. สพน. ฯลฯ

สรุปผลการประชุมระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม
(FOCUS GROUP)
กรอบแนวคิดการพัฒนา
ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

วันที่ 16 ตุลาคม 2549 เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุมสิปปนนท์ เกตุทัต สศช.

การประชุมระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่มเรื่อง “กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนากรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทย โดยมีนายอำพน กิตติอำพน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นประธาน และนางจุฑามาศ บาระมีชัย รักษาการรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้นำเสนอ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ ประมาณ 65 คน

① เปิดการประชุมและสรุปผลการนำเสนอ

1.1 กล่าวเปิดการประชุม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวเปิดประชุมและให้ข้อคิดเห็น สรุปได้ดังนี้

(1) เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชน และความคิด แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงจำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วยความรู้และภูมิปัญญาอย่างสมดุล และนำเอาจริยธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก โดยเฉพาะด้านการศึกษา จะต้องเป็นแบบ “คุณธรรมนำความรู้” โดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน

(2) การประเมินผลการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เพื่อไปสู่สุดหมายคือ ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันนั้น ควรพิจารณาใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

(2.1) แม้ว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะไม่กำหนดให้เศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลักในการประเมินผล แต่ก็มิใช่ว่าจะไม่นำมาพิจารณาเสียเลย เนื่องจากหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งได้แก่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ได้ปฏิเสธการอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ แต่เป็นการพิจารณาว่า หากอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแล้ว จะมีวิธสร้างภูมิคุ้มกันต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไร

อย่างไรก็ตาม การกำหนดเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา มักกำหนดเป็นให้มีลักษณะเป็นรูปธรรม อาทิ GDP รายได้ การจ้างงาน เป็นต้น เนื่องจากสามารถกำหนดได้ง่ายกว่าสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ควรสอดแทรกเป้าหมายในเรื่องประสิทธิภาพ (Productivity) ลงไปด้วย เนื่องจากประสิทธิภาพจะสะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของรายได้ประชาชาติอย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา

(2.2) ขณะเดียวกัน ควรให้ความสนใจกับตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับคนให้มากขึ้น ซึ่งได้แก่ สุขภาวะ เช่น สุขภาพอานามัย การเจ็บป่วย เป็นต้น และ สภาวะแวดล้อมของการดำรงชีวิต เช่น จริยธรรม การไม่ละเมิดศีล 5 เป็นต้น

(3) ควรพิจารณาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข เช่น

(3.1) ประเภทของความสุข ความสุขมีระดับที่แตกต่างกันหลายระดับ อาทิ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้แบ่งความสุขออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ความสุขที่เกิดขึ้นทางกายภาพ เช่น เย็น ร้อน สุขภาพดี เป็นต้น 2) ความสุขที่เกิดจากจิตใจ เช่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ความสมานฉันท์ เป็นต้น 3) ความสุขที่เป็นนิพพาน ซึ่งการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขในแต่ละระดับย่อมมีลักษณะแตกต่างกัน

(3.2) กลุ่มเป้าหมายในการวัดความสุข เช่น ความสุขของคนในสังคมเมือง กับความสุขของคนในสังคมชนบทมีความแตกต่างกัน อาทิ ฝนตกในเมืองเป็นทุกข์ของคนเมือง แต่เป็นความสุขของคนชนบท เป็นต้น จึงควรแยกตัวชี้วัดระหว่างเมืองกับชนบทออกจากกัน

1.2 สรุปการนำเสนอ นางจุฑามาศ บาระมีชัย รักษาการรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำเสนอหลักการเหตุผลและกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

(1) เหตุผลและความจำเป็น

การพัฒนาประเทศในอดีต มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งวัดด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนาและการบริหารประเทศที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน และนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) จึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาใหม่ไปสู่การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มีเป้าประสงค์

หลักเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” โดยยึดแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ที่มีคนเป็นศูนย์กลางอย่างต่อเนื่อง ในการนี้ สศช. จึงจำเป็นต้องพัฒนาดัชนีชี้วัดขึ้นใหม่ เพื่อให้สะท้อนความอยู่เย็นเป็นสุขที่ทุกภาคส่วนทุกระดับเห็นพ้องต้องกันขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป

(2) แนวคิดและหลักการพื้นฐานการพัฒนาดัชนี

การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ยึดหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การปฏิบัติตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” 2) การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และ 3) “วิสัยทัศน์ประเทศไทย” ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งได้จากการระดมความคิดของประชาชนในทุกภาคส่วน คือ มุ่งพัฒนาประเทศไทยสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (Green and Happiness Society) โดยมีหลักการในการพัฒนาว่า แนวคิด “ความสุข” หรือ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” เป็นค่านิยมร่วมของการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งควรกำหนดจากปัจจัยร่วมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับร่วมกัน โดยการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข เป็นการสะท้อนเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา (Ends) และต้องพิจารณาเชื่อมโยงให้สะท้อนถึงวิธีการ (Means) ต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายความอยู่เย็นเป็นสุขด้วย โดยแบ่งดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสังคมไทย ระดับชุมชน และระดับครอบครัว /บุคคล

(3) ความหมาย

จากแนวคิดพื้นฐานและหลักการดังกล่าว ทำให้สามารถกำหนดความหมายของ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” ได้ว่า หมายถึง “การดำเนินวิถีชีวิตที่มีดุลยภาพของจิต กาย ปัญญา สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องและดีงาม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เป็นธรรม” โดยองค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ คนมีความสุขอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น สังคมสงบสุข มีชุมชนและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ระบบเศรษฐกิจที่สมดุลและเป็นธรรม รักษาดุลยภาพการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับและธรรมชาติ และการบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล

(4) แนวทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ยังอยู่ในระหว่างการพัฒนากรอบแนวคิดของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในระยะต่อไป สำนักงานฯ จะดำเนินการจัดทำดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขเบื้องต้นขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนและปรับทิศทางการพัฒนาไปสู่ความอยู่

เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย รวมทั้งยังจะดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนากรอบความคิดดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับพื้นที่ในภูมิภาคและชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดการนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาการวัดประเด็นในความอยู่เย็นเป็นสุขในเชิงคุณภาพที่สะท้อนความสุขให้เป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณ รวมทั้งพัฒนาระบบการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นให้ทันสมัยและต่อเนื่อง เพื่อให้มีดัชนีชี้วัดที่ครอบคลุม ครบถ้วน สามารถชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อไป

2 สรุปความคิดเห็นที่ประชุม

2.1 กรอบแนวคิด

(1) การกำหนดกรอบแนวคิดดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข

(1.1) ที่ประชุมเห็นด้วยว่า GDP เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้วัดการเจริญเติบโตของประเทศยังไม่เพียงพอ เพราะไม่สามารถสะท้อนถึงความสุขของคนได้ครบถ้วน ทั้งนี้เพราะ GDP ไม่ได้ดูในเรื่องการกระจายรายได้ ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม เช่น คุณธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

(1.2) ที่ประชุมส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องร่วมกันว่าองค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขที่นำเสนอ 5 องค์ประกอบ มีความครอบคลุมครบถ้วนแล้ว ประกอบด้วย คนมีความสุขในครอบครัวที่อบอุ่น สังคมสงบสุข มีชุมชนและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ระบบเศรษฐกิจที่สมดุลและเป็นธรรม รักษาดุลยภาพการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ และการบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล

(1.3) การวัดความอยู่เย็นเป็นสุขควรแบ่งระดับการวัดเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับคนหรือปัจเจก ระดับสังคม/ชุมชน และระดับประเทศ ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและภูมิสังคม ทั้งนี้ ตัวชี้วัดควรมีหลายชุดตามระดับของการวัด

(1.4) ปัจจุบันมีการพัฒนาดัชนีชี้วัดขึ้นมามากมายหลายระดับ ทั้งจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น ควรมีการตกลงร่วมกันว่าควรมีดัชนีชี้วัดรวมเพียงชุดเดียว และจะได้เป็นหลักไปสู่ระดับสากล สำหรับตัวชี้วัดในระดับรองลงมา อาทิ ระดับชุมชน ระดับองค์กร แต่ละชุมชน /องค์กรควรจะเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัดของเขาเอง เพราะชุมชน /องค์กรนั้นๆ จะทราบโดยละเอียดว่าเขาต้องการที่จะวัดอะไร (Self assessment) ทั้งนี้ สศช. ควรเป็นผู้ดูแลดัชนีในระดับประเทศหรือภาพรวม ขณะเดียวกัน ควรเป็นแกนกลางในการเชื่อมร้อย (ผู้ประสานงาน) ดัชนีชี้วัดในแต่ละระดับด้วย

(2) กรอบการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข

(2.1) หลักในการพัฒนาดัชนีชี้วัด ควรแยกการวัดระหว่างเป้าประสงค์หรือเป้าหมาย (ends) และเครื่องมือหรือวิธีการที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย (means) ซึ่งจะทำให้เห็นเป้าหมายและองค์ประกอบที่เอื้อให้เกิดความสุขอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ถ้าวัดเป้าหมายและเครื่องมือที่ทำให้บรรลุเป้าหมายรวมกัน จะทำให้มีปัญหาการตีความและการให้น้ำหนัก อาจทำให้สับสนว่าต้องการวัดในด้านใด ดังนั้น ส่วนที่เป็น ends น่าจะเป็นคนและครอบครัวที่มีความสุขเป็นศูนย์กลางหรือเป็น Core Ends ส่วนปัจจัยอื่น อาทิ สิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจ และระบบบริหารจัดการ เป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความสุขหรือเป็นดัชนีเอื้อสุขเป็น means โดยตัวเองไม่ได้เป็นนิยามความสุข แต่เอื้อให้เกิดสุข

(2.2) ดัชนีชี้วัดความสุข (ends) ควรประกอบด้วย อยู่ดีกินดี มีสุขภาพดี ปราศจากโรคภัย อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต (ประกอบด้วยการอยู่ดีกินดี มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ) ชีวิตมีความหวัง (มีโอกาสที่จะดีขึ้นในอนาคต) มีความเท่าเทียมกับคนอื่นรวมถึงการมีโอกาส และการมีสภาพสังคมที่ดี (good social life) เช่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการพูดคุยเชิงสร้างสรรค์ (intellectual talk) เป็นต้น

(2.3) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง และมีวิสัยทัศน์เพื่อให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้น ความสุขควรเป็นเป้าหมาย (end) และวิธีการทำให้บรรลุเป้าหมายหรือ means น่าจะพิจารณาจากหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่อง ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี และเงื่อนไข คือ ความรอบรู้ คุณธรรม ความพอเพียง

(2.4) กรอบแนวคิดที่นำเสนอ ยังไม่เชื่อมโยงกับแนวคิดความสุขในเชิงสัมพัทธ์ ทั้งในด้านการเปรียบเทียบกับคนอื่นหรือการเปรียบเทียบเมื่อเวลาเปลี่ยนไป (Relatively overtime) เช่น การที่คนเปรียบเทียบความสุขของตนเองกับคนอื่นๆ ซึ่งในเรื่องนี้อาจเชื่อมโยงจากการกระจายรายได้หรือความไม่เท่าเทียมกันได้ นอกจากนี้ ปัจเจกชนมีความสุขแตกต่างกันตามช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป คนที่รวยมากแล้ว และไม่มีอะไรดีขึ้นอีก อาจไม่มีความสุขได้ แต่ถ้าคนดีขึ้นจากจุดที่ต่ำกว่าและมีความหวังที่จะดีขึ้นเรื่อยๆ ก็สามารถมีความสุขได้

(2.5) ที่ประชุมได้เสนอรูปแบบการอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลขององค์ประกอบ ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขทั้งห้าองค์ประกอบ โดยนำเสนอ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 คือ **Complementary model** หมายความว่าทั้งห้าองค์ประกอบจะมีความเท่าเทียมกันหรือมีความสำคัญเท่ากันหมด เป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน ไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงของเหตุผล รูปแบบที่ 2 คือ **System approach** โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ต้นทาง (สิ่งแวดล้อมและธรรมาภิบาล) กลางทาง (ชุมชน/สังคม และเศรษฐกิจ และมีปลายทางคือคนมีความสุข โดยมีสังคมแห่งความเรียนรู้ (knowledge-based society) เป็นตัวเชื่อมโยง

(2.6) คำว่าบริบทชุมชน มักจะหมายถึงสังคมชนบท แต่ทว่าสถานประกอบการก็น่าจะหมายรวมเป็นชุมชนด้วย เช่น ถ้าแรงงานในสถานประกอบการไม่มีความสุข เราก็จะพิจารณาที่สภาพการทำงาน Quality work life นอกจากนี้ บริบทด้าน “เวลา” น่าจะมีความสัมพันธ์กับความสุข หรือความอยู่เย็นเป็นสุข ทั้งนี้ ควรพิจารณาองค์ประกอบที่สะท้อนปัจจัยที่มีความผันแปรไปตามช่วงเวลา เช่น สถานการณ์ปัจจุบัน

2.2 การกำหนดตัวชี้วัด

(1) ระดับตัวชี้วัด

(1.1) การกำหนดระดับการวัดจะแตกต่างกันระหว่าง คน และสังคม ดังนั้น การกำหนดกรอบแนวคิดและตัวชี้วัดต้องแตกต่างกันในแต่ละระดับ ทั้งนี้ ตัวชี้วัดระดับบุคคลจะเป็น Subjective well-being ที่เน้นในเรื่องจิตใจ จิตวิญญาณค่อนข้างมาก และมุ่งไปที่แนวทางลดความทุกข์ ขณะที่ ตัวชี้วัดระดับสังคม ให้ความสำคัญในเรื่องทางกายภาพ การพัฒนาสังคมอย่างมีความสุข จะเน้นในเรื่อง social infrastructure เช่น ธรรมาภิบาล การสร้างสังคมฐานความรู้ ความสมานฉันท์ สังคมสันติสุข เป็นต้น ซึ่งทั้งสองระดับจะมีชุดของดัชนีที่แตกต่างกัน

(1.2) ตัวชี้วัดภาคประชาชน ควรเป็นตัวชี้วัดที่สนับสนุนให้ประชาชนเพิ่มศักยภาพของตัวเอง จัดการปัญหาของตนเอง ส่วนระดับมหภาค/นโยบาย ควรให้ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการ โดยอาจให้ สศช. เป็นแกนหลัก อย่างไรก็ตาม การกำหนดตัวชี้วัดมีความแตกต่างกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน โดยตัวชี้วัดที่กำหนดโดยภาครัฐจะคำนึงถึงการนำไปกำหนดเป็นนโยบายหรือกฎหมาย ขณะที่ตัวชี้วัดภาคประชาชนจะสะท้อนถึงวิถีชีวิต และสามารถนำไปปฏิบัติได้ไม่ยุ่งยาก

(2) หลักการกำหนดตัวชี้วัด

(2.1) ตัวชี้วัดควรสะท้อนทุกมิติของการพัฒนา และตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบต้องไม่ขัดแย้งกันเอง และเป็นตัวชี้วัดที่เป็น common คือเป็นตัวชี้วัดที่สังคมเห็นว่าเป็นตัวชี้วัดร่วมกันหรือเป็นปัจจัยร่วมกันที่ทำให้สังคมมีความอยู่เย็นเป็นสุขในทุกระดับ เช่น การศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม ต่างต้องมีการศึกษาทั้งสิ้น

(2.2) ควรคัดเลือกตัวชี้วัดจากที่มีการพัฒนาอยู่แล้ว ไม่ควรเริ่มต้นจากศูนย์ โดยพิจารณาเลือกตัวชี้วัดที่ สศช. หรือหน่วยงานต่างๆ พัฒนาขึ้นมาแล้วและสอดคล้องกับกรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข รวมทั้ง ควรพิจารณาตัวชี้วัดที่มีข้อมูลสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สามารถนำไปพัฒนาและปฏิบัติได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องใช้เวลาพัฒนาหรือจัดเก็บข้อมูลใหม่

(2.3) ตัวชี้วัดที่ สศช. กำลังพัฒนานี้ จะเป็นการวัดระดับสังคมไทย นั่นคือสังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยภายใต้สังคมมีชุมชน ภายใต้ชุมชนมีครอบครัว และภายใต้ครอบครัวมีปัจเจก ดังนั้น ถ้าตัวชี้วัดสามารถวัดว่าคนหรือปัจเจกมีความสุข ครอบครัวจะมีความสุขและเชื่อมโยงไปถึงชุมชนและสังคมได้เช่นเดียวกัน

(2.4) การให้น้ำหนัก (weighting) ที่ประชุมมีข้อคิดเห็นที่แตกต่างกัน ยังไม่มีข้อยุติที่ชัดเจน โดยส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่า ควรให้น้ำหนักเท่ากันทุกองค์ประกอบทุกส่วนสำคัญเท่ากันหมด ขณะที่ ส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่า ควรกำหนดน้ำหนักแตกต่างกันตามความสำคัญขององค์ประกอบ โดยวิธีการให้น้ำหนักอาจทำได้โดยการจัดลำดับความสำคัญ เช่น ถ้าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อความอยู่เย็นเป็นสุขของคน ควรให้ลำดับความสำคัญมากกว่า หรืออีกวิธีหนึ่งคือการทำประชามติ โดยถามจากความคิดเห็นจากประชาชน แต่มีประเด็นที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่/เสียงส่วนใหญ่อาจไม่ถูกเสมอไปก็ได้ อย่างไรก็ตาม ควรมีการทบทวนวิธีการให้น้ำหนักจากทฤษฎีและการจัดทำดัชนีชี้วัดของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ด้วย

(2.5) การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับทุกภาคส่วน ให้ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมที่จะทำให้เศรษฐกิจ สังคมพัฒนาไปอย่างยั่งยืน และต่างมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน คือเป็นความสุขของทุกคน จะทำให้ทุกคนร่วมมือกันผลักดันนโยบายต่างๆ ให้เป็นผลสำเร็จ ไม่ควรมองเป็นปัจเจก เป็นความสุขของตนเอง นอกจากนี้ ควรกำหนดตัวชี้วัดเป็นระดับที่ชุมชน ครอบครัว สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น เรื่องพลังงาน ในภาพรวมพิจารณาจาก Energy intensity เช่น การใช้พลังงานต่อ GDP การใช้พลังงานต่อประชากร ในระดับครอบครัว เช่น พลังงานไฟฟ้าต่อคน หรือ ปริมาณขยะต่อครัวเรือน

(2.6) ตัวชี้วัดที่ สศช. พัฒนาขึ้นมา เช่น ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้วัดผลกระทบการพัฒนา คิดว่าตัวชี้วัดที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ ควรจะเป็นตัวชี้วัดที่ใช้วัดเป้าหมายการพัฒนาและสามารถบอกสถานการณ์เปลี่ยนแปลงได้ด้วย

(2.7) ตัวชี้วัดควรมีจำนวนไม่มากและไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย ตัวชี้วัดระดับพื้นที่ ควรให้แต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาเองตามบริบทของตนเอง รวมทั้งควรเป็นตัวชี้วัดที่สามารถนำไปใช้ประเมินตนเองได้ และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่ดีขึ้น

(2.8) ตัวชี้วัดด้านสังคมและคนมีความซ้ำซ้อนกัน รวมทั้งตัวชี้วัดและคำอธิบายขององค์ประกอบไม่สอดคล้องกัน เช่น ด้านสังคม มีความหมายว่า สังคมที่สงบสุขต้องมีวัฒนธรรม ศาสนา ระบบคุณค่าที่ดีงาม ตลอดจนความปลอดภัยในการดำรงชีวิตไม่เบียดเบียนกัน ขณะที่ตัวชี้วัดในด้านคน กลับมีตัวชี้วัด “ยึดมั่นในหลักศาสนา” และ “มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(2.9) ควรเพิ่มเติมหรือควรให้ความสำคัญตัวชี้วัดที่ไม่ได้นำเสนอ ได้แก่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนท้องถิ่น ความสมานฉันท์/สันติสุขในสังคม ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ หรือเศรษฐกิจพอเพียง ความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน สิ่งแวดล้อม เช่น ประสิทธิภาพด้านการใช้ทรัพยากร เพื่อเป็นฐานนำไปสู่ความสุขในสังคม และนโยบายสาธารณะ เช่น ระบบความยุติธรรม การใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐ เป็นต้น

3 แนวทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

3.1 การขับเคลื่อนและพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข

(1) สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพและกระทรวงสาธารณสุข กำลังจะจัดการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติประจำปี ครั้งที่ 6 ในวันที่ 27 ตุลาคม 2549 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะนำเสนอเรื่อง “กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทย” ในการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ภาคประชาชนมาเชื่อมกับภาครัฐ ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากที่ผ่านมา ผู้แทนจากภาคส่วนวิชาการ ภาคราชการ และภาคการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานน้อยมาก

(2) การขับเคลื่อนและพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ได้เริ่มต้นจากศูนย์เนื่องจากมีหลายหน่วยงานได้พัฒนาดัชนีฯ ขึ้นมาบ้างแล้ว และสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของต่างประเทศได้ด้วย จึงเห็นควรประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและสร้างเครือข่ายการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขขึ้นมาอย่างจริงจัง รวมทั้งหาช่องทางการสื่อสารกับสาธารณชนให้หลากหลายมากขึ้น อาทิ เขียนบทความ การจัดเวทีสาธารณะทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เป็นต้น

(3) ควรหาแนวทางให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเห็นความสำคัญ จะช่วยให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลังเพิ่มมากขึ้น

3.2 การศึกษาวิจัยและพัฒนาฐานข้อมูล

การพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัด ควรให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องในระยะยาวของข้อมูล และการวัดเชิงคุณภาพยังขาดการสะท้อนให้เห็นภาพที่ชัดเจนเหมือนกับในเชิงปริมาณ นอกจากนั้นยังไม่มีการพัฒนาฐานข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องมาร่วมกันสร้างและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติจะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการจัดเก็บและพัฒนาฐานข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพต่อไปในอนาคต

สรุปผลการประชุมเวทีสมัชชาสุขภาพ

ห้องย่อย เรื่อง : ดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข....สร้างสุขได้อย่างไร?

วันศุกร์ที่ 27 ตุลาคม 2549 เวลา 13.30 -16.30 น.

ณ ห้องประชุม 3 ศูนย์นิทรรศการและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี

❶ กำหนดการประชุมและผู้รับผิดชอบ

1.1 กำหนดการห้องประชุมย่อยเรื่อง "ดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข สร้างสุขได้อย่างไร"

13.30 – 14.45 น. เวทีเสวนา

- กรอบแนวคิดและการพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุข
- ประสบการณ์พัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่ดีเป็นสุขระดับชุมชน
- เปิดประเด็นเสนอแนวคิดการขับเคลื่อนเครือข่ายพัฒนาและใช้ประโยชน์ดัชนีชี้วุดสังคมอยู่เย็นเป็นสุข

14.45-16.00 น. เวทีแสดงความคิดเห็น

16.00-16.30 น. สรุปข้อเสนอและแนวทางสร้างความสุขด้วยดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุข

ประธาน : **นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม**

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

รองประธาน : **นางจุฑามาศ บาระมีชัย**

รักษาการรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วิทยากร : นายสุรินทร์ กิจนิตย์ชีวี
นายคำเดื่อง ภาษี
นายชูศักดิ์ นาคพรม
นายมูฮาหมัด อามีน ดือราโอะ
นายนพดล กรรณิกา

1.2 ผู้รับผิดชอบหลักห้องย่อย : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยสำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา และมี**องค์กรร่วมรับผิดชอบ** ได้แก่ สำนักพัฒนานโยบายสาธารณะ (สพน.) สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดิน เชิงคุณภาพ (ศูนย์คุณธรรม) สำนักวิจัยเอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เครือข่ายดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข

2 สาระสำคัญของเวทีสมัชชาสุขภาพ “ดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข สร้างสุขได้อย่างไร

2.1 กรอบแนวคิด

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีเป้าประสงค์เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงจำเป็นต้องพัฒนา “ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” ขึ้น โดยอาศัยกระบวนการระดมความคิดและความร่วมมือจากหน่วยงานองค์กรและภาคีที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป จึงได้จัดให้มีการจัดเสวนาในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ในวันที่ 27 ตุลาคม 2549 เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกันในการกำหนดแนวทางการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยขึ้น

2.2 วัตถุประสงค์

(1) เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดและจัดทำดัชนีชี้วัดบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นที่ยอมรับ รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันในการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

(2) เพื่อใช้เป็นเครื่องบ่งชี้สถานะของประเทศและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และใช้ติดติดประเมินผลการพัฒนาประเทศ

(3) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแนวคิดและสร้างกระแสในสังคม ให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของคนไทย ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

(4) เพื่อวางแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดที่จำเป็นต่อการจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ให้สามารถใช้วิเคราะห์วางแผน และรายงานผลได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ

2.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

มีการพัฒนากรอบแนวทางในการจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทยร่วมกัน อันจะนำไปสู่การขยายผลการขับเคลื่อนความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยไปสู่การปฏิบัติต่อไป

2.4 ผู้เข้าร่วมสมัชชาห้องย่อย

กลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย 1) ผู้แทนหน่วยงานด้านนโยบายและการพัฒนาประเทศ 2) นักวิชาการ 3) ผู้นำชุมชนเครือข่ายประชาคม 4) สมาชิกเครือข่ายสมัชชาสุขภาพและประชาชนผู้ที่สนใจ รวมทั้งสิ้นมีผู้เข้าร่วมจำนวน 576 คน

2.5 รูปแบบการเวทีสมัชชาห้องย่อยและบรรยากาศ

(1) รูปแบบการเวทีสมัชชาห้องย่อย เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดและการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประเทศ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามด้วยการนำเสนอประสบการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขระดับชุมชนในมุมมองของปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ทั้ง 4 ภาค และการเปิดประเด็นเสนอแนวคิดการขับเคลื่อนเครือข่ายพัฒนาและใช้ประโยชน์ดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยอาศัยผลการสำรวจความสุขระดับชุมชนของสำนักวิจัยเอแบคโพลมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ หลังจากนั้นเป็นการเปิดเวทีแสดงความเห็นโดยผู้เข้าร่วมประชุมและสรุปข้อเสนอและแนวทางสร้างสุขด้วยดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขเพื่อนำไปจัดทำคำประกาศเจตนารมณ์ของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ร่วมกัน

(2) บรรยากาศโดยรวม เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ มีการให้ความรู้ความเข้าใจเชิงวิชาการและประสบการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมฟังเสวนาเต็มห้องประชุมจนต้องมีการถ่ายทอดไปยังห้องข้างเคียง ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมให้ความสนใจฟังเป็นพิเศษเนื่องจากเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ มีประเด็นครบถ้วน ตรงตามที่กำหนดในหัวข้อการประชุม หลังจบการนำเสนอและการอภิปรายของวิทยากรบนเวทีที่ประชุมได้ซักถาม ให้ข้อสังเกต และอภิปรายแลกเปลี่ยนประเด็นความเห็นกันอย่างกว้างขวาง ทำให้ได้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เพื่อนำมาปรับปรุงสร้างความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานขั้นต่อไป

③ สรุปผลเวทีสมัชชาห้องย่อยประเด็น “ดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข...สร้างสรุปได้อย่างไร”

3.1 สาระสำคัญการนำเสนอ

(1) การนำเสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ของ สศช. โดยนางจุฑามาศ บาระมีชัย รักษาการรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

- การพัฒนาประเทศในอดีต มุ่งให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลักและใช้การเติบโตของรายได้เฉลี่ยต่อหัวเป็นเครื่องมือวัดผลสำเร็จของการพัฒนา เป็นผลให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งวัดด้วย GDP ได้รับการเอาใจใส่มากกว่า ผลจากการพัฒนาที่มุ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างและการบริหารประเทศที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน ซึ่งได้นำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับแนวคิดการพัฒนาประเทศที่เน้นการบูรณาการและพัฒนาเป็นองค์รวมโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง และให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

- สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ยังคงยึดแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ที่มีคนเป็นศูนย์กลางอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าประสงค์หลักเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” สศช. จึงเห็นควรต้องพัฒนาดัชนีชี้วัดขึ้นใหม่ เพื่อให้สะท้อนความอยู่เย็นเป็นสุขที่ทุกภาคส่วนทุกระดับเห็นพ้องต้องกันขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป โดยยึดหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การปฏิบัติตาม ***“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”*** 2) การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และ 3) “วิสัยทัศน์ประเทศไทย” ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งได้จากการระดมความคิดของประชาชนในทุกภาคส่วน คือ มุ่งพัฒนาประเทศไทยสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (Green and Happiness Society)

- หลักการแนวคิด “ความสุข” หรือ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” เป็นค่านิยมร่วมของการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกำหนดจากปัจจัยร่วมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับร่วมกัน โดยการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข เป็นการสะท้อนเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา (Ends) และต้องพิจารณาเชื่อมโยงให้สะท้อนถึงวิธีการ (Means) ต่างๆ ที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายความอยู่เย็นเป็นสุขด้วย โดยแบ่งดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสังคมไทย ระดับชุมชน และระดับครอบครัว/บุคคล ซึ่งจากแนวคิดพื้นฐานและหลักการดังกล่าว ทำให้สามารถกำหนดความหมายของ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” ได้ว่า หมายถึง “การดำเนินวิถีชีวิตที่มีดุลยภาพของจิต กาย ปัญญาที่เชื่อมโยงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อย่างสัมพันธ์กันได้อย่างถูกต้องและดีงามอย่างมีดุลยภาพ นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่เป็นธรรม” โดยองค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขประกอบด้วยเป้าหมายรวมสุดท้ายคือ ความอยู่เย็นเป็นสุขของคนและครอบครัว และวิธีการที่จะนำมาซึ่งความสุข หรือเรียกว่าปัจจัยเอื้อสุขอีก 4 ด้าน คือ รักษาดุลยภาพการอยู่ร่วมกันระหว่างคนและธรรมชาติ การบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ระบบเศรษฐกิจที่สมดุลและเป็นธรรม และสังคมสงบสุขมีชุมชนและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยมีรายละเอียดความหมาย องค์ประกอบ และประเด็นการพัฒนาตัวชี้วัดตามรายละเอียดโดยเอกสารประกอบการสัมมนา

(2) การอภิปรายของผู้แทนชุมชนแต่ละภาค

- **นายสุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ ครูและนักพัฒนาชุมชนภาคกลาง จังหวัดอยุธยา** ให้ความเห็นตัวชี้วัดความสุขมี 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การมีแผนแม่บทชุมชนจะเป็นตัวฟื้นฟูฐานรากของประเทศทั้งฐานด้านทรัพยากรและความเป็นอยู่ของชุมชนที่ถูกทำลายจนล่มสลายลง แต่ทั้งนี้ต้องเป็นแผนฯ ที่คนในชุมชนลุกขึ้นมาดำเนินการเองไม่ใช่แผนจากข้างบนสั่งการให้ชุมชนทำ ซึ่งแผนนี้จะเชื่อมโยงบูรณาการทั้งด้านเศรษฐกิจชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง สังคม คุณภาพชีวิตจิตใจ วัฒนธรรม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ และจัดการความรู้ร่วมกันโดยชุมชนเพื่อชุมชน 2) การสร้างสัมมาชีพเป็นตัววัดที่บ่งชี้ถึงการอยู่เย็นเป็นสุขด้วยเป็นการทำให้ชุมชนหันไปสร้าง

ปัจจัยสี่เสริมสร้างความมั่นคงแก่ครัวเรือน แทนการหันเข้าหาอบายมุขเช่น การพนันหวย พนันมวยเป็นต้น และ 3) การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมทำให้เกิดความสุขและหันกลับมาหาจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ สร้างความเชื่อมั่นและภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน

- **นายคำเดื่อง ภาษี ปราชญ์ชาวบ้าน ภาคอีสาน จังหวัดบุรีรัมย์** ให้ความเห็นว่าเดิมเกษตรกรถูกชี้นำในแนวทางที่ผิดมุ่งแต่การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ไปใช้สร้างผลกำไร โดยไม่เคยคิดต้นทุนการใช้ทรัพยากร คิดว่าเป็นกำไร และเมื่อเอามาใช้ก็หมดไปเรื่อยๆ ไม่เหลือให้คนรุ่นหลัง นอกจากนี้ การพัฒนาเติบโตในรูปแบบไม่มีเหตุผล ไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นเจ้าของทรัพยากร (คนปลูกไม่ได้รวย คนขายรวย) ซึ่งแนวทางแก้ไขรัฐต้องทำให้เกษตรกรเข้าใจว่าตนเองสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการมีรายเป็นจำนวนมากๆ ซึ่งเศรษฐกิจแบบพอเพียงสามารถช่วยเกษตรกรเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตัวเองเป็นหลัก สนับสนุนให้มีความรู้ในการดำรงชีวิตและเข้าใจถึงวิถีชีวิต ให้ใช้ความรู้ของเราเองว่าจะไม่ให้อดอยากทำได้อย่างไร
- **นายชูศักดิ์ หาดพรหม เกษตรกรตัวอย่างจังหวัดน่าน** ให้ความเห็นที่คล้ายกับพ่อคำเดื่อง คือ ทำการเกษตรเพื่อชีวิต ทำให้ชีวิตมีความสุข ซึ่งในอดีตทำการเกษตรเชิงพาณิชย์โดยมุ่งหวังความร่ำรวยตัดต้นไม้เพื่อทำไร่ ข้าวโพดไกลสุดลูกหูลูกตา แต่ยิ่งผลิตก็ยิ่งมีความทุกข์ต้องซื้อทุกอย่าง ความอุดมสมบูรณ์ของดินหมดลง ครอบครัวต้องแยกกันไปทำงานต่างถิ่นไม่ได้อยู่ด้วยกัน ทำให้ครอบครัวแตกสลาย จึงปรับวิถีการผลิตมาสู่การเกษตรแบบพอเพียงทำเพื่ออยู่เพื่อกิน พบว่าใช้เวลาประมาณ 10 ปี ก็ค้นหาความสุขของตนเองที่จับต้องได้ คือ มีทั้งอาหาร ไม่ต้องกังวลว่าจะไปซื้อกินที่ไหน สิ่งที่ผลิตเหลือกินก็ขายในชุมชนทำให้มีรายได้ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมก็กลับฟื้นฟูมาทั้งหมดและสุดท้ายเกิดความอบอุ่นของครอบครัวที่อยู่ร่วมกันพร้อมหน้าเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงในการดำรงชีวิต
- **นายมูฮาหมัด อามีน ดือราโอะ ผู้แทนเยาวชนจาก 3 จังหวัดภาคใต้** เป็นกลุ่มที่มีความสุขกับการได้ทำกิจกรรมการพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเพื่อให้เกิดความสันติสุขในสังคมชายแดนภาคใต้ โดยเริ่มจากการให้ความช่วยเหลือดูแล เด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัจจุบันได้ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดตั้งศูนย์การธรรมาธิปไตยตามรอยยุคลบาท ตามพระราชดำริ โดยมุ่งสร้างความเข้าใจให้กลุ่มเยาวชนเข้าใจการทำงานของรัฐอย่างถูกต้อง ขณะเดียวกันให้รัฐเข้าใจในพื้นที่และชุมชน ทำให้มีความสุขในการทำงาน ซึ่งจะสร้างจิตสำนึกและคนในชุมชนให้รักที่จะช่วยคนอื่น

3) การเสนอแนวคิดการขับเคลื่อนเครือข่ายพัฒนาและใช้ประโยชน์ดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยอาจารย์นพดล กรรณิกา ผู้อำนวยการสำนักวิจัยเอแบคโพลมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ สรุปได้ดังนี้

- นำเสนอบทบาทของเครือข่ายการพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กร NGO และภาคประชาชนที่รวมตัวกันขับเคลื่อนการสร้างเสริมความอยู่เย็นเป็นสุขให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างแท้จริง โดยได้

ทำการศึกษาตัวชี้วัดความสุขระดับชุมชนพบปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้คนไทยมีความสุขมีอยู่ด้วยกัน 14 ตัวชี้วัดคือ 1) มีหลักธรรมาภิบาล 2) บรรยากาศชุมชนที่ร่วมมือร่วมใจกันมีความรัก เอื้ออาทรในชุมชน 3) ชีวิตครอบครัวมีเวลาทำกิจกรรม มีความรักร่วมกัน 4) ระบบการศึกษาที่เป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) มีระบบสุขภาพกายที่ดี 6) มีสุขภาพจิตดี 7) มีความพึงพอใจในงาน 8) การมีการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง 9) ความพอใจระบบการค้าเสรี 10) วัฒนธรรมประเพณี 11) ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทำให้ความสุขของคนไทยสูงขึ้นสวนทางกับ GDP 12) การครอบครองทรัพยากรธรรมชาติ 13) กระบวนการยุติธรรมและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม และ 14) เรื่องของสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น สถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลทำให้ความสุขของคนไทยลดลง ซึ่งจากการทำสำรวจตามประเด็นตัวชี้วัดดังกล่าวตั้งแต่ต้นปี 2549 ถึงเดือนมิถุนายน พบว่าในเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงการเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติความสุขของคนไทยเพิ่มขึ้น ขณะที่ GDP ขยายตัวลดลงสะท้อนให้เห็นว่าความสุขไม่ได้ขึ้นกับการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

- การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขเป็นเครื่องมือสู่ “การร่วมใจ ขับเคลื่อนสังคมเป็นสุข” ต้องให้ความสำคัญต่อภาคประชาชน ภาคชุมชน และภาคท้องถิ่น ให้มีบทบาทในการให้ข้อมูลและความคิดเห็น ทั้งในการให้ความเห็นชอบต่อระบบและวิธีการที่จะนำมาใช้ การนำระบบและวิธีการที่ตกลงกันมาประยุกต์ใช้จริง ตลอดจนการติดตามผล พร้อมกับการศึกษาและพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ควรมองเรื่องดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข เป็น “เครื่องมือ” หรือเป็น “กุศโลบาย” ให้เกิดการตื่นตัว การพัฒนาความคิดทัศนคติ เพื่อให้มุ่งสร้าง “ดัชนีเพื่อเป็นเครื่องมือ” ที่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ดีในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน ตำบล จังหวัด ภาค และประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์คุ้มค่าและมีความเหมาะสมมากกว่ามุ่งที่การจัดทำดัชนีชี้วัดที่ถูกต้องสมบูรณ์เพียงอย่างเดียว
- สำหรับแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขเน้นการสร้างเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมเรียนรู้และขับเคลื่อนการพัฒนาร่วมกัน โดยมีแนวทางเป็นขั้นตอนประกอบด้วย 1) สร้างการรับรู้และความเข้าใจร่วมกันในแนวคิดการพัฒนาและใช้ประโยชน์ตัวชี้วัด 2) หนุนเสริมกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด 3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัด 4) เผยแพร่รูปแบบการพัฒนาที่ใช้ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือ และ 5) จัดการความรู้การขับเคลื่อนงานของเครือข่าย ซึ่งมีแผนงานรองรับที่สำคัญ คือ 1) การหนุนเสริมเครือข่ายความร่วมมือในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานหรือความก้าวหน้าระหว่างผู้สนใจทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค และเชื่อมโยงเวทีเครือข่ายทั้งในระดับประเทศและเวทีนานาชาติ 2) ค้นหาและพัฒนาตัวชี้วัดจากสภาพความเป็นจริงในระดับพื้นที่ชุมชน ภาค จังหวัด สู่ระดับชาติ เพื่อดึงสิ่งที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และ 3) จัดการความรู้และเผยแพร่ผลงานของเครือข่าย

3.2 สรุปความเห็นที่ประชุม

(1) กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสุข

- ความสุขที่แท้จริงควรเชื่อมโยงกับเรื่องธรรมะ โดยมุ่งที่ความสงบ หากจะให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขต้องมีสัมมาทิฐิ คือ ทุกคนต้องมีความเห็นที่ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง
- ความสุขต้องเริ่มจากตนเอง มีความสุขในการทำงาน

(2) การจัดทำดัชนี/ตัวชี้วัด

(2.1) แนวคิดพื้นฐานการจัดทำ

- ควรพัฒนาตัวชี้วัดภายใต้กรอบที่สำคัญ 2 กรอบ คือ 1) สุขภาวะตามนิยามของ WHO ได้แก่สุขภาวะทาง*กาย* (มีสุขภาพดี) *ใจ* (ศาสนา จิตใจ สุขภาพจิตที่ดี) *สังคม* (สังคมมีความยุติธรรม ครอบครัวอบอุ่น สภาพแวดล้อมปราศจากมลภาวะ มีวัฒนธรรมที่ดีงาม) และ*จิตวิญญาณ* (มุ่งมั่นที่จะทำความดี มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ) และ 2) ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องชี้วัดความสุข
- การพัฒนาดัชนีความสุขจะต้องมีการบริหารจัดการ 3 เรื่องคือ 1) การใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวขับเคลื่อน 2) การบริหารจัดการสุขภาวะ และ 3) การจัดการภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป
- ได้พัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขต้องแยกระดับของตัวชี้วัดออกเป็น ระดับชนบท และระดับเมือง เนื่องจากชนบทและเมืองมีแนวคิด/นิยามในเรื่องความสุขแตกต่างกัน คนในชนบทอาจมีความสุขเมื่อมีที่ดินทำกิน ทั้งนี้ ต้องมีตัวชี้วัดกลาง ที่เป็นภาพรวม เพื่อให้สามารถใช้วัดระดับความสุขของคนไทยได้ทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศได้
- การสร้างกระบวนการที่ทำให้คนในพื้นที่หันมาทบทวนเป้าหมายความสุขของตนเองนับเป็นขั้นตอนสำคัญมากกว่าการจัดทำดัชนี/ตัวชี้วัด เนื่องจากกระบวนการจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการรับรู้ เรียนรู้ เข้าใจ และนำไปสู่การเรียนรู้ถึงเป้าหมายการดำรงชีวิตที่แท้จริงของตนเอง นำไปสู่แนวทางที่สร้างความสุขจึงต้องเร่งปลุกให้ประชาชนตื่นตัว เพื่อให้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อน โดยใช้โอกาสปีแห่งการเฉลิมฉลองเนื่องครบ 60 ปี ในการครองสิริราชสมบัติน้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์เข้าและกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อน และการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมต่อไป
- การที่สังคมจะมีความสุขได้นั้น สังคมต้องมี***คนดี*** นอกจากคนดีแล้วการมีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ***ดิน น้ำ ป่า*** ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งสองส่วนนี้ตองเป็นไปด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ผู้ที่เข้ามาปกป้องดูแลดิน น้ำ ป่า โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่/ท้องถิ่นไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือถูกกลั่นแกล้ง ดังนั้นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างคนดี และคุ้มครองคนดี

ของสังคม ซึ่งอาจนำเอาสิทธิมนุษยชน หรือกฎหมายต่างๆ เข้ามาปฏิบัติ/ปรับใช้ให้เป็นรูปธรรม

- ตัวชี้วัดที่จะทำขึ้นในแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ กลุ่ม อสม. เป็นต้น อาจมีความแตกต่างกันได้ จึงควรให้แต่ละกลุ่มในชุมชนช่วยกันคิด/จัดทำตัวชี้วัดของตนเอง แล้วจึงพัฒนาตัวชี้วัดเหล่านั้นขึ้นเป็นตัวชี้วัดระดับภาพรวมของชุมชน ภาค และประเทศต่อไป ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐควรต้องทำหน้าที่หนุนเสริมไม่ควรคิดแทนและให้ประชาชนทำตามดำเนินงานอย่างบูรณาการเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- สังคมจะอยู่เย็นเป็นสุขได้ ต้องเกิดจากภายใน เป็นการระเบิดจากภายในซึ่งต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิธีปฏิบัติตนให้อยู่อย่างมีความสุข ดังนั้นต้องวัดที่การมีผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมจริงๆ เพื่อนำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

(2.2) ตัวชี้วัด

- ตัวชี้วัดควรแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) อยู่เย็น และ 2) เป็นสุข ซึ่งในเรื่องการอยู่เย็นควรให้เกิดเป็นข้อเสนอที่เป็นอุดมการณ์ของประเทศ อาจนำโลกุตรธรรม 9 มาเป็นกรอบในการจัดทำตัวชี้วัดความสุข
- ควรเพิ่มตัวชี้วัดความสุขด้านสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม สภาพแวดล้อม บรรยากาศไม่ถูกทำลาย ไม่มีมลภาวะทั้งทางอากาศและสายตา/ทิวทัศน์
- ตัวชี้วัด ความสุขในชนบทที่สำคัญคือ 1) ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ซึ่งเกิดจากกระบวนการทำงานของรัฐที่มองข้ามความทุกข์ของประชาชนไม่รีบเร่งแก้ปัญหาหรือปล่อยให้ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมต้องคอยนั่งปกป้องสิทธิของตัวเอง และ 2) ครอบครัว ประเด็นหลักคือครอบครัวแตกแยกไม่ได้อยู่ด้วยกัน เพราะต้องไปประกอบอาชีพต่างถิ่น ไม่มีงานในท้องถิ่น ซึ่งต้องแก้ไขด้วยการทำให้เกิดระบบการสร้างงานในท้องถิ่น นอกจากนี้ต้องพัฒนาให้คนสามารถทำกินได้ พึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องกู้เงินทั้งจากภาครัฐและเอกชน (ในระบบและนอกระบบ) ยิ่งกู้มาก ยิ่งไม่ประสบความสำเร็จ
- การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญลำดับต้นๆ ที่จะสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคม สถานศึกษาต้องร่วมสร้างความเป็นคน ให้เป็นคนดีเป็นอันดับแรก เมื่อคนเป็นคนดีแล้วก็สามารถดูแลสุขภาพให้ดีได้ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องไม่สร้างเด็กให้เก่งและได้รับรางวัลเพียงกลุ่มเดียว โดยไม่ดูแลเอาใจใส่เด็กส่วนที่เหลือที่มีจำนวนมากมาย โดยเฉพาะควรให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะเป็นที่พึ่งของคนทั้งชาติต่อไป

3.3 สรุปผลลัพธ์ที่ได้รับจากการประชุมเวทีสมัชชาสุขภาพประเด็นย่อย “ดัชนีอยู่เย็นเป็นสุข... สร้างสุขได้อย่างไร”

(1) บทบาทการพัฒนาความอยู่เย็นเป็นสุขที่จะขับเคลื่อนในระยะต่อไป หน่วยงานภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นหน่วยอำนวยความสะดวกและสนับสนุนชุมชนในลักษณะการช่วยชี้ประเด็นให้เกิดกระบวนคิดอย่างต่อเนื่องภายในชุมชนไม่ใช่การแสดงบทบาทชี้นำเช่นอดีต โดยควรปรับปรุงรูปแบบการทำงานที่บูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ทำงานร่วมกันเป็นคราวเดียว เพื่อไม่ให้ชาวบ้านสับสน

(2) การทำดัชนีชี้วัดควรเป็นเชิงประจักษ์ที่เป็นรูปธรรมอิงตามสภาพของพื้นที่หรือภูมิสังคม/ชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับของคนในพื้นที่

(3) การพัฒนาดัชนีและใช้เป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนไปพร้อมๆ กันนั้น อาจจะสรุปเป็นประเด็นหลัก คือ 1) เน้นความสุขที่เกิดจากความสมดุลของจิตใจ ความสุขทางกาย สติปัญญาคือเป็นความสมดุลของตัวคนที่จะต้องระเบิดจากข้างในคือต้องปรับวิธีคิดให้เข้าถึงหลักธรรมทางศาสนา 2) ต้องบรรลุเงื่อนไขของการทำมาหากินคือ มีอาหาร น้ำ ที่พอกินมีปัจจัยเพื่ออยู่รอดได้ เช่นมีรายได้ ไม่มีหนี้สิน และมีหลักประกันการดำรงชีวิตเพื่อสร้างความอบอุ่นในครอบครัวได้อยู่ร่วมกันกับพ่อ แม่ ลูก 3) มีเงื่อนไขทางสังคมได้แก่ มีวัฒนธรรมดีงาม มีสภาพแวดล้อมที่ดีที่ทำให้สังคมสงบสุข และ 4) การมีอิสรภาพหรือความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคน

(4) การสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข ต้องเริ่มจากการสร้างดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทย ซึ่งการสร้างความสุขคือ การพัฒนาที่ต้องระเบิดจากภายใน ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้น การสร้างตัวชี้วัดต้องสร้างจากภายในชุมชน ท้องถิ่น ประชาชน เพราะเขาจะรู้ว่าสุขหรือไม่อย่างไร จึงควรให้ท้องถิ่น ชุมชน เทศบาล ลุ่มน้ำ ฯลฯ เป็นผู้มีบทบาทในการสร้างดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขสำหรับพื้นที่นั้นๆ

(5) สำหรับการพัฒนาในระดับชาติ หรือแผนพัฒนาระดับต่างๆ ก็ควรมีตัวชี้วัดความสำเร็จของตนเอง เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และแผนแม่บทชุมชน เป็นต้น แต่ควรใช้การทำดัชนีในลักษณะกระบวนที่เป็นการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของคน จึงจะเป็นประโยชน์ที่แท้จริง

(6) การมีดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขทำได้หลายระดับ ตั้งแต่

- **บุคคล ครอบครัว** เพื่อใช้วัดผลความอยู่เย็นเป็นสุขของตนเอง
- **ระดับชุมชนและท้องถิ่น** อาจแบ่งตัวชี้วัดออกตามขนาดของชุมชนท้องถิ่น เช่น ขนาดเล็ก (อาจเป็นระดับหมู่บ้าน) กลาง (อาจเป็นระดับตำบล) และใหญ่ (อาจเป็นระดับเขต เทศบาล)
- **ระดับจังหวัด** เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีระบบการจัดการ และมีขอบเขตที่ชัดเจน มีผู้ว่าราชการจังหวัด และมีหน่วยงานระดับภูมิภาค

- **ดัชนีระดับประเทศ** พัฒนาดัชนีอยู่เย็นเป็นสุขระดับประเทศได้ 2 วิธี คือพัฒนาจากระดับล่างโดยนำผลการวัดของท้องถิ่นต่างๆ รวมขึ้นมาเป็นประเทศ หรือพัฒนาให้มีการสำรวจทางสถิติในระดับทั้งประเทศ

(7) การพัฒนาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขต้องเร่งดำเนินการเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติงานจริงได้เลย โดยขยายผลจากตัวชี้วัดที่มีอยู่แล้ว เช่น ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) พร้อมนี้ต้องผลักดันให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือซึ่งขณะนี้ “เครือข่ายความอยู่เย็นเป็นสุข” ซึ่งเริ่มก่อตัวขึ้นจากศูนย์คุณธรรมเป็นแกนประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน และภาคีต่างๆ อาทิ สปรส สสส. สพน. สำนักวิจัยเอแบคโพล และ สศช. และนับจากเวทีประชุมระดมความคิดเห็นในครั้งนี้ ก็จะพัฒนาขยายเครือข่ายความร่วมมือให้กว้างขวางมากขึ้น เพื่อให้ภาคีภาคส่วนต่างๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตัวชี้วัดและเรียนรู้ร่วมกันได้ต่อไป

สรุปผลการประชุมระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม

(FOCUS GROUP)

การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย

วันที่ 30 มีนาคม 2550 เวลา 9.30 น. ณ ห้องประชุมสิปปนนท์ เกตุทัต สศช.

การประชุมระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) เรื่อง "*การพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย*" จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย และนำความเห็นและข้อเสนอแนะไปปรับปรุงพัฒนาดัชนีชี้วัด ก่อนนำเสนอคณะกรรมการ สศช. และเผยแพร่ผลสู่สาธารณะในการประชุมประจำปี 2550 ของ สศช. ต่อไป โดยมีนางจุฑามาศ บาระมีชัย รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นประธานการประชุม และนางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ผู้อำนวยการสำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา เป็นผู้นำเสนอ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 78 คน ประกอบด้วยคณะอนุกรรมการติดตามประเมินผลการพัฒนา 6 คน ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอิสระ 23 คน รัฐวิสาหกิจ 7 คน ภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง 11 คน และเจ้าหน้าที่ สศช. 31 คน

① เปิดการประชุมและสรุปผลการนำเสนอ

1.1 กล่าวเปิดการประชุม รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวเปิดประชุมและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการระดมความเห็น สรุปได้ดังนี้ การจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยมีการขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่อง โดยสืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนาไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคม สำหรับการประชุมระดมความคิดเห็นในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนช่วยพัฒนากรอบความคิด และนำดัชนีไปใช้ประโยชน์ 2) เพื่อติดตามประเมินผลเกี่ยวกับทิศทางความอยู่เย็นเป็นสุข และกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐเกี่ยวข้อง 3) เพื่อกระตุ้นให้เกิดปรับเปลี่ยนทัศนคติไปในทางที่ดีของคนในสังคม 4) เพื่อร่วมกันพัฒนาฐานข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาดัชนี

1.2 สรุปการนำเสนอการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดยผู้อำนวยการสำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(1) กรอบแนวคิดและหลักการ ยึดแนวคิดพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ยึดวิสัยทัศน์ในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 10 "สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน" 2) ยึดหลักปฏิบัติตามหลัก "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" 3) ยึดแนวคิดการพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง โดยกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงเป้าหมายและวิธีการที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย รวมทั้งปัจจัยร่วมที่สังคมยอมรับทั้งในระดับสังคมไทย ชุมชน และระดับครอบครัว/บุคคล

(2) ความหมายของ "ความอยู่เย็นเป็นสุข" คือ สภาวะที่คนอยู่ดีมีสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม และสัมพันธ์กันได้อย่างถูกต้องดีงาม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสันติระหว่างคนกับคน และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(3) องค์ประกอบดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การมีสุขภาวะ 2) เศรษฐกิจเป็นธรรมและเข้มแข็ง 3) ครอบครัวอบอุ่น 4) ชุมชนเข้มแข็ง 5) สภาพแวดล้อมดี มีระบบนิเวศที่สมดุล และ 6) สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล

(4) การกำหนดประเด็นและตัวชี้วัดในระดับประเทศ ทบทวนพิจารณาตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องที่สถาบัน องค์กร และหน่วยงานต่างๆได้พัฒนาขึ้น โดยยึดเกณฑ์ที่สามารถสะท้อนประเด็นการวัดผลได้อย่างเหมาะสม และรวบรวมคัดเลือกตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงคัดกรองตัวชี้วัดที่ซ้ำซ้อนและสะท้อนเป้าหมายได้ไม่ดีออกไป คงเหลือตัวชี้วัดหลักที่สะท้อนประเด็นได้ตรงตามเป้าหมายและเข้าใจง่ายรวม 33 ตัวชี้วัด และมีตัวชี้วัดที่อธิบายประกอบการเปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดหลักอีกจำนวนหนึ่ง

(5) การกำหนดเกณฑ์การวัดผล พิจารณากำหนดจาก 1) เป้าหมายของแผนหรือยุทธศาสตร์ 2) เกณฑ์มาตรฐานขององค์กรระหว่างประเทศหรือเกณฑ์มาตรฐานระดับนานาชาติ 3) ผลจากการศึกษาวิจัยเชิงลึกเฉพาะเรื่อง หรือ 4) ค่าเฉลี่ย อัตราสูงสุด อัตราต่ำสุด สำหรับการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนในแต่ละองค์ประกอบได้กำหนดให้น้ำหนักความสำคัญเท่า ๆ กัน

(6) รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุข

1) ภาพรวม สถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทยในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2544-2548) พบว่าระดับความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยแม้จะพัฒนาเพิ่มขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ โดยค่าดัชนีเพิ่มจากร้อยละ 59.54 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 63.63 ในปี 2548 โดยองค์ประกอบหลักส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงดีขึ้น ยกเว้นองค์ประกอบครอบครัวอบอุ่นและการสร้างสุขภาวะที่เปลี่ยนแปลงลดลง

2) การเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบความอยู่เย็นเป็นสุขที่สำคัญ

- **สุขภาวะ** ยังอยู่ในระดับปานกลางลดลงจากร้อยละ 61.0 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 59.9 ในปี 2545 และปรับตัวเพิ่มเป็นร้อยละ 63.8 ในปี 2548 โดยพบว่าคนไทยได้รับบริการสุขภาพทั่วถึงมากขึ้น สุขภาพจิตและการมีคุณธรรมมีแนวโน้มลดลง สุขภาวะด้านสติปัญญายังอยู่ในระดับต้องปรับปรุง การพัฒนาการเรียนรู้ในระดับคิดเป็นทำเป็นยังอยู่ในระดับต่ำ
- **เศรษฐกิจเป็นธรรมและเข้มแข็ง** ยังอยู่ในระดับปานกลางเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 62.1 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 78.6 ในปี 2547 และปรับตัวลดลงเป็นร้อยละ 73.7 ในปี 2548 โดยพบว่าคนไทยมีสัมมาอาชีพเพิ่มขึ้น ปัญหาการว่างงานลดลง แต่ยังคงมีปัญหาการทำงานต่ำระดับ ขณะที่ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานเพิ่มขึ้น สัดส่วนคนยากจน และสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้มีค่าลดลง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขยายตัวสูงขึ้นจากประสิทธิภาพการผลิตรวมที่เพิ่มขึ้น

- **ครอบครัวอบอุ่น** ยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำลดลงจากร้อยละ 56.16 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 55.10 ในปี 2547 และลดลงต่อเนื่องเหลือร้อยละ 51.10 ในปี 2548 โดยพบว่ามีการหย่าร้างมากขึ้น เด็กและผู้สูงอายุมีแนวโน้มถูกทอดทิ้งในสัดส่วนสูง
- **ชุมชนเข้มแข็ง** โดยรวมดีขึ้น จากร้อยละ 61.7 ในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 62.1 ในปี 2548 โดยพบว่าเศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคงมากขึ้น ชุมชนที่มีการจัดสวัสดิการช่วยเหลือคนยากจนในชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มทั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มการเงิน และตื่นตัวมีส่วนร่วมพัฒนาแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเองมากขึ้น
- **สภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ** มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 57.4 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 71.6 ในปี 2547 และลดลงเหลือร้อยละ 67.5 ในปี 2548 โดยพบว่าคนไทยได้รับบริการสาธารณูปโภคพื้นฐานอย่างทั่วถึงมากขึ้น ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินรุนแรงมากขึ้น แม้ว่าความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัย และปัญหายาเสพติดมีแนวโน้มลดลง สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติยังต้องได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู
- **สังคมประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล** เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 58.3 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 60.3 ในปี 2545 และลดลงเหลือร้อยละ 56.22 ในปี 2546 แล้วจึงปรับตัวดีขึ้นตามลำดับ เป็นร้อยละ 59 ในปี 2548 โดยพบว่าประชาชนตื่นตัวและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเพิ่มขึ้น สังคมไทยมีการบริหารจัดการที่ดีขึ้น และพบว่าคนไทยยังต้องปรับปรุงเรื่องการมีจิตสำนึกประชาธิปไตย การเคารพสิทธิเสรีภาพ การมีระเบียบวินัย และความสมานฉันท์

3) ข้อเสนอแนะ

- **เร่งพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรอบรู้ มีสุขภาพแข็งแรง** โดยสร้างจิตสำนึกในคุณธรรม ศีลธรรม ความมีเหตุผล ความรอบคอบ และรู้จักประมาณตน ปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต สนับสนุนการวิจัยพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่ และพัฒนาระบบสุขภาพครบวงจร มุ่งดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน ลดละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพ
- **สร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมที่หลากหลายของประเทศอย่างทั่วถึง** โดยบริหารเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรวม สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการออมและพฤติกรรมการออมในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและกระจายผลประโยชน์การพัฒนาสู่ภูมิภาค
- **เสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็งบนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของครอบครัวไทย** โดยเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมในครอบครัว เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในครอบครัว นำทักษะในการดำรงชีวิตและคำสอนทางศาสนามาอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน และมีระบบการให้คำปรึกษาแก่คู่สมรสก่อนแต่งงาน

- **ขับเคลื่อนการเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่น และประชาสังคมให้เข้มแข็งต่อเนื่อง สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครอง** โดยส่งเสริมการร่วมคิดร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย มีกระบวนการเรียนรู้และจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอน และเสริมสร้างความมั่นคงแก่เศรษฐกิจชุมชนโดยเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน
- **อนุรักษ์ฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ และควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อม** โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและสร้างองค์ความรู้ในการจัดการฐานทรัพยากร เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษ ควบคุมอุตสาหกรรมและกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดมลพิษ รวมทั้งส่งเสริมการดำรงชีวิตในสังคมบนพื้นฐานของความยุติธรรม
- **สร้างสังคมที่ยึดมั่นประชาธิปไตย และมีธรรมาภิบาล** โดยสร้างความสมานฉันท์ สร้างมาตรการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบ หน้าที่ สิทธิ ความเสมอภาค และเสรีภาพภายใต้กรอบกฎหมาย เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เข้มแข็งสุจริต

(7) แนวคิดการจัดทำดัชนีฯในระดับเมือง-ชนบท ยึดตามกรอบแนวคิด หลักการจัดทำดัชนีและองค์ประกอบของดัชนีฯระดับประเทศ โดยใช้ตัวชี้วัดระดับประเทศเป็นตัวชี้วัดในระดับเมือง-ชนบท ในกรณีที่องค์ประกอบ/ประเด็นการพัฒนาไม่มีความแตกต่างกัน และพิจารณาตัวชี้วัดที่สะท้อนวิถีชีวิต พฤติกรรม และผลการพัฒนา ที่แตกต่างกัน

(8) รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขเบื้องต้นในเขตเมือง-ชนบท

1) ภาพรวม เขตชนบทมีระดับความอยู่เย็นเป็นสุขสูงกว่าเขตเมืองมาโดยตลอด โดยค่าดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขในเขตชนบทอยู่ในระดับร้อยละ 64.23 ในปี 2544 และเพิ่มเป็นร้อยละ 68.20 ในปี 2548 ขณะที่ค่าดัชนีในเขตเมืองอยู่ในระดับร้อยละ 59.74 และเพิ่มเป็นร้อยละ 65.35 ในช่วงเวลาเดียวกัน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขในเขตเมือง คือ เศรษฐกิจเป็นธรรมและเข้มแข็ง สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมมาภิบาล และสุขภาวะ ตามลำดับ ขณะที่ปัจจัยที่สำคัญในเขตชนบท คือ สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมมาภิบาล รองลงมาเป็นสภาพแวดล้อมดี เศรษฐกิจเป็นธรรมและเข้มแข็ง และสุขภาวะ ตามลำดับ

2) การเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบความอยู่เย็นเป็นสุขที่สำคัญ

- **สุขภาวะ ในเขตเมือง**ดัชนีสุขภาวะเพิ่มจากร้อยละ 60.8 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 61.7 ในปี 2548 โดยประชากรมีการเจ็บป่วย และมีอัตราการเรียนรู้ (12 ปี)เพิ่มขึ้น **ในเขตชนบท**ดัชนีสุขภาวะลดจากร้อยละ 55.7 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 55.3 ในปี 2548 โดยประชากรมีการเจ็บป่วย และมีอัตราการเรียนรู้ (9 ปี) ลดลง

- **เศรษฐกิจเป็นธรรมและเข้มแข็ง ในเขตเมือง**ดัชนีเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.6 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 80.0 ในปี 2548 โดยครัวเรือนมีรายได้เพียงพอ สัดส่วนความยากจน และช่องว่างการกระจายรายได้ลดลง **ในเขตชนบท**ดัชนีเศรษฐกิจค่อนข้างคงที่จากร้อยละ 63.95 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 63.99 ในปี 2548 โดยครัวเรือนมีรายได้เพียงพอเพิ่มขึ้น ในขณะที่มีช่องว่างการกระจายรายได้ลดลง
- **ครอบครัวอบอุ่น ในเขตเมือง**ดัชนีครอบครัวอบอุ่นลดลงจากร้อยละ 64.6 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 59.7 ในปี 2548 โดยมีสัดส่วนเด็กถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้น **ในเขตชนบท** ดัชนีครอบครัวอบอุ่นลดลงจากร้อยละ 61 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 53.9 ในปี 2548 โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวเพิ่มขึ้น
- **ชุมชนเข้มแข็ง ในเขตเมือง**ดัชนีชุมชนเข้มแข็งเพิ่มจากร้อยละ 52.4 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 60.4 ในปี 2548 **ในเขตชนบท**ดัชนีชุมชนเข้มแข็งลดจากร้อยละ 52.6 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 29.0 ในปี 2548
- **สภาพแวดล้อมดี มีระบบนิเวศสมดุลในเขตเมือง**ดัชนีสภาพแวดล้อมเพิ่มจากร้อยละ 56.6 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 57.2 ในปี 2548 โดยมีปัญหาที่อยู่อาศัย และปัญหามลภาวะเพิ่มขึ้น ในขณะที่การได้รับบริการสาธารณูปโภคอยู่ในระดับดี **ในเขตชนบท** ดัชนีสภาพแวดล้อมเพิ่มจากร้อยละ 65.9 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 69.9 ในปี 2548 โดยมีปัญหาที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเช่นกันแต่น้อยกว่าในเขตเมือง การได้รับบริการสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้นแต่ยังไม่น่าพอใจ
- **สังคมประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลในเขตเมือง** ค่าดัชนีธรรมาภิบาลเพิ่มจากร้อยละ 61.9 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 67.5 ในปี 2548 **ในเขตชนบท** ค่าดัชนีเพิ่มจากร้อยละ 79.2 ในปี 2544 เป็น 98.3 ในปี 2548

(9) แนวทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

1) ปรับปรุงดัชนีชี้วัดระดับประเทศ ระดับเมือง – ชนบท และรายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขตามความเห็นของที่ประชุม และนำเสนอ กก.สศช. พิจารณา จากนั้นจัดประชุม Focus Group เพิ่มเติมและลงพื้นที่ในเขตเมือง ในภูมิภาคต่างๆ เพื่อสอบถามเรื่องความสุข และนำผลมาปรับปรุงและจัดทำเป็นเอกสารฉบับสมบูรณ์เพื่อรายงานผลต่อสาธารณะในการประชุมประจำปี 2550 ของ สศช. ในเดือนมิถุนายน หลังจากนั้นประมวลผลเพื่อปรับปรุงในขั้นสุดท้ายก่อนนำเสนอ ครม. ในเดือนกรกฎาคม
2) ขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมผลักดันดัชนีชี้วัดฯ โดยสร้างองค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ที่สนับสนุนการขับเคลื่อน เสริมสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภาคีพัฒนาเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนดัชนีชี้วัดฯในระดับพื้นที่ และผลักดันการขยายผลสู่ระดับจังหวัด รวมทั้งพัฒนา และเร่งวางระบบฐานข้อมูลที่เป็นระบบ และทันสมัย สะดวกต่อการใช้งาน และเข้าถึงง่าย

2 สรุปความคิดเห็นที่ประชุม

ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เห็นชอบกับกรอบแนวคิด ความหมายและองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยทั้งในระดับประเทศและระดับเมืองและชนบท ตามที่ สศช. นำเสนอ โดยได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการจัดทำรายละเอียดดัชนีและการวิเคราะห์ผลและประเด็นข้อเสนอแนะให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีประเด็นข้อคิดเห็นที่สำคัญๆ อาทิ

2.1 การกำหนดตัวชี้วัด

(1) ควรระมัดระวังในการใช้ตัวชี้วัด ทั้งนี้เพราะอาจจะสะท้อนได้ตรงประเด็นตามที่ต้องการวัด หรืออาจจะสะท้อนในประเด็นอื่นที่ไม่ทราบก็เป็นไปได้ นอกจากนี้ ตัวชี้วัดเหล่านี้จะสะท้อนมุมมองในสายตาของผู้ที่กำหนด ซึ่งจะมีตัวชี้วัดที่แตกต่างออกไป แม้จะวัดในประเด็นเดียวกัน จากมุมมองของคนในแต่ละพื้นที่ เช่น การกระจายรายได้ จะพิจารณาด้านรายจ่ายแทน ซึ่งอาจจะวัดได้ชัดเจนมากกว่า รวมทั้ง การนำตัวชี้วัดจากอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาพิจารณาประกอบเพิ่มเติม

(2) การจัดทำตัวชี้วัดเป็นกระบวนการพัฒนาในการขับเคลื่อนดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข เป็นการสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น การพัฒนาตัวชี้วัดจะเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ให้ประชาชนได้หันกลับมาดูตนเอง รู้จักตนเองมากขึ้น

(3) การกำหนดตัวชี้วัดในบางองค์ประกอบมีจำนวนน้อยเกินไป หรือบางตัวชี้วัดไม่สามารถสะท้อนได้อย่างถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถครอบคลุมประเด็นที่ต้องการวัด ดังนั้น ควรพิจารณาเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดให้สะท้อนประเด็นที่ต้องการวัดได้ชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

(3.1) การมีสุขภาวะ การมีสุขภาพกายดี ควรเพิ่มเติมอัตราการเจ็บป่วยจากโรคเรื้อรัง ส่วนประเด็นวัดการมีสุขภาพจิต ควรปรับเปลี่ยนจากอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จเป็นอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จและการพยายามฆ่าตัวตาย สำหรับประเด็นการมีคุณธรรม ควรพิจารณาจากจำนวนคดีฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ ซึ่งสะท้อนถึงความซื่อสัตย์ และการร้องเรียนเกี่ยวกับการถูกเอารัดเอาเปรียบของผู้บริโภค เป็นการสะท้อนถึงการไม่มีคุณธรรม

สำหรับการคิดเป็นทำเป็นที่วัดจากอัตราการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนอาจจะเป็น 6 หรือ 12 ปี เป็นการวัดที่ความสำเร็จของการเรียน แต่ไม่สามารถสะท้อนประเด็นการวัดสุดท้ายที่ต้องการได้ ควรพิจารณาเพิ่มเติมในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา เป็นต้น

(3.2) *เศรษฐกิจเป็นธรรมและเข้มแข็ง* ควรเพิ่มเติมตัวชี้วัดเกี่ยวกับการออม เพราะการออมเป็นเรื่องของหลักความพอเพียงและภูมิคุ้มกัน โดยอาจจะพิจารณาได้หลายลักษณะ เช่น มีการออมหรือไม่ มีการออมมากกว่าร้อยละ 10 หรือไม่ หรือรูปแบบการออมอื่นๆ นอกจากการออมในรูปตัวเงิน นอกจากนี้ ควรพิจารณาตัวชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพหรือความยั่งยืน เช่น การบริโภคที่มีคุณภาพไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และ green GDP ที่พิจารณาถึงผลกระทบของสิ่งแวดล้อม

(3.3) *ครอบครัวอบอุ่น* ควรพิจารณาเพิ่มเติมตัวชี้วัดให้มากขึ้น โดยเฉพาะตัวชี้วัดที่สะท้อนในด้านบวก เช่น ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการแสดงความรักในครอบครัว การเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย เป็นต้น นอกจากนี้ ตัวชี้วัดสัดส่วนผู้สูงอายุและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ข้อมูลค่อนข้างหายาก อาจเปลี่ยนเป็นสัดส่วนผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ซึ่งมีข้อมูลต่อเนื่องทุกปี

(3.4) *ชุมชนเข้มแข็ง* ควรพิจารณาตัวชี้วัดเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม จะเป็นการสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของคนในชาติ และความภาคภูมิใจในความมีเอกลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้ ในเรื่องการออมในชุมชน อาจพิจารณากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งมีประมาณ 30,000 กว่ากลุ่มทั่วประเทศ เป็นการอธิบายเพิ่มเติม

(3.5) *สภาพแวดล้อมดี มีระบบนิเวศสมดุล* ประเด็นวัดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ควรเปลี่ยนตัวชี้วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านเป็นของตนเอง เป็นสัดส่วนครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคง และสำหรับในเรื่องครัวเรือนที่มีน้ำประปา ควรพิจารณาน้ำสะอาดและบริโภคได้ ไม่ใช่น้ำเพื่อการเกษตรอย่างเดียว

นอกจากนี้ ตัวชี้วัดแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ อาจเป็นการสะท้อนในลักษณะมหภาคมากกว่าเชื่อมโยงถึงความสุขในระดับชุมชน ควรพิจารณาผลของสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อประชาชนโดยตรง เช่น การ จัดการขยะ การรักษาความสะอาด และตัวชี้วัดเกี่ยวกับระบบนิเวศสมดุล จะมีเพียงตัวชี้วัดด้านป่าไม้ จึงควรเพิ่มเติมตัวชี้วัดเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ เช่น ที่ดิน แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งตัวชี้วัดเกี่ยวมลพิษ

(4) การกำหนดตัวชี้วัดในขั้นต้น ควรคัดเลือกตัวชี้วัดที่คิดว่าจะสะท้อนถึงความสุขประมาณ 50 – 100 ตัว แล้วจึงคัดกรองด้วยหลักการทางสถิติ เช่น วิธี Factor Analysis หรือ Principle Component เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่เหมาะสม และวิธีการนี้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงน้ำหนักและความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบได้อีกด้วย

(5) การให้ความสำคัญกับลำดับหรือน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบ พบว่าการมองความสุข จะเริ่มจากความสุขของตนเองเป็นหลัก ต่อมาจะมองครอบครัว และจะมองความสุขส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นชุมชนเข้มแข็งและสังคมประชาธิปไตยเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการระดมความเห็นจากเวทีชุมชนและแบบสอบถาม ดังนั้น ควรสะท้อนให้เห็นถึงน้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบตามการระดมความเห็นและสถานการณ์ความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม ถ้าจะให้น้ำหนักความสำคัญเท่าๆ กันทุกองค์ประกอบ ควรชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจในประเด็นนี้อย่างชัดเจน

2.2 การกำหนดเกณฑ์การวัด

(1) ควรทบทวนการกำหนดเกณฑ์การวัดของตัวชี้วัดบางตัวให้สอดคล้องกับความเป็นจริง หรือความสามารถที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จภายใน 5 ปี หรือ 10 ปี เช่น การกำหนดเป้าหมายเป็นค่าสูงสุดไว้ที่ระดับ 100 หรือค่าต่ำสุดที่ระดับ 0 ในทางปฏิบัติอาจไม่สามารถพัฒนาได้ตามระดับที่กำหนด เช่น อัตราการเจ็บป่วย การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านเป็นของตนเอง รวมทั้งเกณฑ์ของตัวชี้วัดการกระจายรายได้ที่กำหนดไว้ 0.4 ซึ่งค่าคะแนนที่ได้ชี้ว่าการกระจายรายได้อยู่ในระดับดี แต่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริง นอกจากนี้ อาจกำหนดเกณฑ์การวัดเป็นระดับที่ส่งสัญญาณเตือนว่าระดับใดที่หน่วยงานควรเข้าไปดำเนินการ

(2) การกำหนดเกณฑ์การวัดโดยใช้ปีที่อ้างอิงต่างกัน อาจเป็นการวัดบนพื้นฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้น ควรกำหนดเกณฑ์การวัดเป็นปีฐาน (Base year) ปีเดียวกัน โดยพิจารณาเลือกปีฐานโดยใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์พิจารณาว่าเป็นปีที่ไม่มีผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ เงินเฟ้อ และปัญหาการว่างงาน เป็นต้น วิธีการนี้สามารถทดสอบความถูกต้องของดัชนี (validity) โดยอาจพิจารณาถึงความสัมพันธ์ (correlation) ระหว่างค่าดัชนีและ GDP เพื่อตรวจสอบความถูกต้องได้ในระดับหนึ่ง

2.3 การกำหนดตัวชี้วัดระดับเมืองและชนบท

(1) การจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมระดับเมืองและชนบท เป็นการวัดความจำเพาะสำหรับกลุ่มประชากรที่มีความแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียด จะเห็นว่าพื้นที่เดียวกันอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปอีก เช่น พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น ควรต้องคำนึงถึงวิธีการใช้ประโยชน์จากดัชนีดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ ถ้ามีการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญใหม่ สศช. อาจจะต้องพัฒนาตัวชี้วัดระดับจังหวัด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์ในแต่ละจังหวัดในระยะต่อไป

(2) การกำหนดตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจเป็นธรรมและเข้มแข็งระดับเมืองและชนบทในเรื่องเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ควรพิจารณาจากเศรษฐกิจในครัวเรือน ในเรื่องรายได้และรายจ่ายครัวเรือนจะชัดเจนมากขึ้น ขณะที่ รูปแบบการออมของประชาชนในพื้นที่เมืองและชนบทจะแตกต่างกัน โดยคนในเมืองจะใกล้ชิดกับสถาบันการเงินมากกว่า แต่คนชนบทอาจมีการออมในรูปแบบอื่น เช่น การเป็นสมาชิกสวัสดิการ

(3) ควรเพิ่มเติมตัวชี้วัดเกี่ยวกับการมีไฟฟ้าใช้ ในเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพราะในชนบทยังมีความต้องการเพิ่มขึ้น สำหรับในเรื่องชุมชนเข้มแข็ง ควรเพิ่มเติมตัวชี้วัดชุมชนที่มีการจัดทำแผนชุมชนประกอบด้วย ขณะที่ ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนายังสะท้อนประเด็นได้ไม่ชัดเจน ซึ่งถ้าพิจารณาทั้งในเขตเมือง และชนบทควรเปลี่ยนตัวชี้วัดเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมประชาสังคม จะทำให้ชัดเจนมากขึ้น

(4) การใช้ตัวชี้วัดตัวเดียวกันทั้งในเขตเมือง และชนบทอาจส่งผลให้ผลลัพธ์ที่ได้เกิดการ bias ทั้งนี้ ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติจะมีการจำแนกข้อมูลเป็นเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งข้อมูลบางเรื่องอาจนำมาใช้ประโยชน์ได้

(5) การกำหนดเกณฑ์การวัดของตัวชี้วัดในระดับเมือง – ชนบท อาจใช้เกณฑ์การวัดที่แตกต่างกันได้เพราะระดับการพัฒนาและปัญหามีความรุนแรงต่างกันในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดการคิดเป็นทำเป็นควรใช้เกณฑ์การวัดเกณฑ์เดียวกัน คือ อัตราการเรียนรู้ 12 ปี ทั้งในเขตเมืองและชนบทเพื่อจะได้เห็นถึงช่องว่างของการพัฒนา

(6) การวิเคราะห์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในเขตชนบทดีกว่าในเขตเมือง ในช่วงปี 2544-2547 มีข้อสังเกตว่าในช่วงดังกล่าว ได้มีการจัดสรรงบประมาณลงไปในเขตชนบทมากกว่า จึงทำให้ภาวะเศรษฐกิจดีกว่าเขตเมือง ดังนั้น อาจต้องพิจารณาพฤติกรรมหรือภาวะปกติของประเทศย้อนหลัง เพื่อประกอบการวิเคราะห์เพิ่มเติม

3 การดำเนินงานระยะต่อไป

3.1 สศช. จะนำความเห็นและข้อเสนอแนะของที่ประชุมไปปรับปรุงเอกสารให้มีความสมบูรณ์และชัดเจนมากขึ้น เพื่อนำเรียนเสนอในการประชุมคณะกรรมการ สศช. ในวันที่ 9 เมษายน 2550 จากนั้นจะจัดทำเป็นเอกสารฉบับสมบูรณ์เพื่อรายงานผลต่อสาธารณะในการประชุมประจำปี 2550 ของ สศช. ในเดือนมิถุนายน หลังจากนั้นประมวลผลเพื่อปรับปรุงในขั้นสุดท้ายก่อนนำเสนอ ครม. ในเดือนกรกฎาคม

3.2 ขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมผลักดันดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข โดยสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่สนับสนุนการขับเคลื่อน เสริมสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภาคีพัฒนา เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนดัชนีชี้วัดฯในระดับพื้นที่ และผลักดันการขยายผลไปสู่การจัดทำดัชนีชี้วัดระดับจังหวัด

3.3 พัฒนาระบบข้อมูลเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ซึ่งยังมีปัญหาความพร้อมของข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ยังไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง รวมทั้งข้อมูลที่จำแนกเป็นเขตเมืองและชนบท ดังนั้น สศช. จะจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักงานสถิติแห่งชาติที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดเก็บข้อมูลการสำรวจต่างๆ เพื่อประสานความร่วมมือกันในการพัฒนาจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ โดยจะขอให้สำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นแกนหลักในเรื่องนี้

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิด
เรื่อง "ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในระดับพื้นที่ชุมชน"
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ระหว่างวันที่ 19 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม 2550
จากเวทีประชุมใน 4 ภูมิภาค 9 จังหวัด รวม 16 เวที ครอบคลุม 54 หมู่บ้าน

ความเป็นมา

1.1 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เริ่มกระบวนการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย มาตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ 2550 ด้วยการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายหน่วยงาน องค์กรและภาคีที่สนใจและกำลังดำเนินการพัฒนาดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการวัดความสุขและความอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีการระดมความคิดร่วมกันในหลายเวที จนสามารถร่วมกันวางกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ที่เห็นพ้องร่วมกันและมีการปรับปรุงอย่างเป็นขั้นเป็นตอนมาเป็นระยะๆ จนสามารถจัดทำรายละเอียดระหว่างดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยและผลเบื้องต้นแล้วเสร็จเมื่อเดือนมกราคม 2550

1.2 เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมในทุกประเด็นได้อย่างครบถ้วน สามารถสะท้อนและเชื่อมโยงกับประเด็นความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในระดับพื้นที่ชุมชน ในการนี้ สศช. จึงจัดให้มีกระบวนการลงพื้นที่สอบถามความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นเรื่องความสุข องค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในพื้นที่ชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในระหว่างวันที่ 19 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม 2550 ใน 4 ภูมิภาค 9 จังหวัด รวม 16 เวที ครอบคลุม 54 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการจัดทำแผนชุมชนและเคยผ่านกระบวนการระดมความคิดการจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งแล้ว

รูปแบบกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิด

2.1 กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุมและกำหนดการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิด

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิดใน 4 ภูมิภาค 9 จังหวัด รวม 16 เวที มีกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุมจากหมู่บ้านในตำบลที่จัดการประชุม และ/หรือจากตำบลใกล้เคียง แต่ละเวทีมีผู้เข้าร่วมประมาณ 40 – 50 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนกลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพต่างๆ รวมทั้งสมาชิกชุมชนและเยาวชน โดยแต่ละภูมิภาค แต่ละจังหวัด ดำเนินการตามวันเวลาและสถานที่ ดังนี้

(1) ภาคกลาง ดำเนินการใน 3 จังหวัด รวม 4 เวที ครอบคลุม 18 หมู่บ้าน ได้แก่

- ***จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* 1 เวที** จัดเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2550 ณ โรงเรียนสาคลีวิทยา ตำบลบางนมโค อำเภอเสนา ครอบคลุม 8 หมู่บ้าน จากตำบลบางนมโค ตำบลสามตุ่ม ตำบลบ้านหลวง ตำบลมารวิชัย ตำบลบ้านกระทุ่ม ตำบลดอนทอง ตำบลสามกอ และตำบลหัวเวียง
- ***จังหวัดราชบุรี* 1 เวที** จัดเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ศาลาประชาคม ตำบลท่าชุมพล อำเภอโพธาราม ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 ในตำบลท่าชุมพล
- ***จังหวัดกาญจนบุรี* 2 เวที** โดย <u>*เวทีแรก*</u> *:* จัดเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 ณ วัดท่าล้อ ตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง ครอบคลุม 4 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ในตำบลท่าล้อ <u>*เวทีที่ 2*</u> *:* จัดเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2550 ณ สหกรณ์พัฒนาพุเตย ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ในตำบลท่าเสา

(2) ภาคเหนือ ดำเนินการใน 2 จังหวัด รวม 4 เวที ครอบคลุม 12 หมู่บ้าน ได้แก่

- ***จังหวัดเชียงใหม่* 2 เวที** โดย <u>*เวทีแรก*</u> : จัดเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 ณ อาคารเอนกประสงค์ชุมชนบ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 1 บ้านหนองมะจับ หมู่ที่ 2 บ้านโป่ง และหมู่ที่ 12 บ้านหนองไหว <u>*เวทีที่ 2*</u> : จัดเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2550 ณ สหกรณ์หมู่บ้านเกษตรพัฒนาเฉลิมพระเกียรติฯ แม่ฮักพัฒนา จำกัด ตำบลหนองแหย่ง อำเภอสันทราย ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 1 บ้านหนองแหย่ง หมู่ที่ 2 บ้านร้องเม็ง และหมู่ที่ 9 บ้านแม่ฮักพัฒนา
- ***จังหวัดพิษณุโลก* 2 เวที** โดย <u>*เวทีแรก*</u> *:* จัดเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ห้องประชุมสถานีอนามัย ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 7 ในตำบลนาบัว <u>*เวทีที่ 2*</u> *:* จัดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ห้องประชุมสถานีอนามัย ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 7 ในตำบลบ้านพร้าว

(3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการใน 2 จังหวัด รวม 4 เวที ครอบคลุม 12 หมู่บ้าน ได้แก่

- ***จังหวัดนครราชสีมา* 2 เวที** โดย <u>*เวทีแรก*</u> *:* จัดเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและประชาชน ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 <u>*เวทีที่ 2*</u> *:* จัดเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ศาลาประชาร่วมใจและกองทุนหมู่บ้าน ตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญมาก ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 2 บ้านใหม่อุดม หมู่ที่ 6 บ้านมะขามป้อม และหมู่ที่ 9 บ้านโนนสุวรรณ

- ***จังหวัดขอนแก่น* 2 เวที** โดย <u>*เวทีแรก :*</u> จัดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ศูนย์เรียนรู้แปลงนาพ่อทองใบ ต้นโลห์ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากบ้านหนองผือ บ้านทรัพย์สมบูรณ์ และบ้านจระเข้สงเคราะห์ <u>*เวทีที่ 2 :*</u> จัดเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2550 ณ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากบ้านคำปลาหลาย บ้านหนองแต้ และบ้านห้วยทราย

(4) *ภาคใต้* ดำเนินการใน 2 จังหวัด รวม 4 เวที ครอบคลุม 12 หมู่บ้าน ได้แก่

- ***จังหวัดตรัง* 2 เวที** จัดพร้อมกันในอำเภอรัษฎา และอำเภอเมือง เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550 โดย <u>*เวทีแรก :*</u> จัด ณ ศูนย์การเรียนรู้ “เศรษฐกิจพอเพียง” ตำบลนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 12 ในตำบลนาท่ามเหนือ <u>*เวทีที่ 2 :*</u> จัด ณ ศาลาหมู่บ้าน บ้านหน้าเขา ตำบลหนองบัว อำเภอรัษฎา ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ในตำบลหนองบัว

- ***จังหวัดพัทลุง* 2 เวที** จัดพร้อมกันในอำเภอควนขนุน และอำเภอเขาชัยสน เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 โดย <u>*เวทีแรก :*</u> จัด ณ ที่ประชุมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร ตำบลนาขยาด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 7 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 12 ในตำบลนาขนาย <u>*เวทีที่ 2 :*</u> จัด ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลโคกม่วง ตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน จากหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 11 ในตำบลโคกม่วง

2.2 รูปแบบและกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิด

(1) รูปแบบการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดในลักษณะเวทีชุมชนในระดับตำบล เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการสอบถามความเห็น รับฟังข้อมูลข้อเสนอแนะ โดยประสานความร่วมมือกับอำเภอและจังหวัด เชิญวิทยากรกระบวนการในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งพัฒนากรประจำอำเภอ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หัวหน้าสถานีอนามัยและภาคประชาสังคม ทำหน้าที่กระตุ้นให้ที่ประชุมระดมความคิด โดยรูปแบบการประชุม มีทั้งการประชุมรวมกลุ่มและแบ่งกลุ่มย่อย วิทยากรกระบวนการจะทำหน้าที่สรุปประเด็นจากที่ประชุม โดยใช้เทคนิคในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้บัตรคำแสดงความเห็น การแสดงความคิดเห็นโดยการพูด โดยการเขียนเป็น Mind map แผนภูมิต้นไม้ เป็นต้น

(2) ประเด็นการระดมความคิดเห็น การประชุมเชิงปฏิบัติการการระดมความคิดในครั้งนี้ สศช. ได้วางกรอบประเด็นระดมความคิด เพื่อวิทยากรกระบวนการในแต่ละพื้นที่สามารถนำไปแปลงเป็น **“โจทย์หลัก”** สำหรับกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมสะท้อนข้อมูลและความเห็นที่หลากหลายในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

(1.1) ความหมายและองค์ประกอบของความสุขและความอยู่เย็นเป็นสุข**ร่วมกัน** ในมุมมองของท่าน และ/หรือของชุมชน

(1.2) ในช่วงที่ผ่านมา ท่าน และ/หรือชุมชนของท่านมีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุปัจจัยใด

(1.3) ปัจจัยที่เป็นเรื่องสำคัญในการ “สร้างสุขร่วมกัน” มีอะไรบ้าง และชุมชนมีวิธีวัดความสุขอย่างไร

จากกรอบประเด็นดังกล่าว วิทยากรกระบวนการในแต่ละเวทีได้นำไปกำหนดเป็นโจทย์หลักเพื่อระดมความคิด ซึ่งทุกเวทีสามารถสะท้อนมุมมอง ร่วมกันกำหนดความหมายและองค์ประกอบของความสุขทั้งในระดับปัจเจกและความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในระดับชุมชน รวมทั้ง ยังสามารถสะท้อนถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความสุขได้เป็นอย่างดี

สำหรับปัจจัยที่เป็นเรื่องสำคัญในการสร้างสุขร่วมกัน มีบางเวทีที่ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของการมีความสุขร่วมกันในชุมชน และเสนอแนะถึงวิธีชี้วัดความสุขในระดับชุมชน เช่น เวทีระดมความคิดในภาคกลางที่ตำบลบางนมโค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเหนือที่ตำบลแม่แฝก และตำบลหนองแหย่ง จังหวัดเชียงใหม่ และตำบลนาบัว จังหวัดพิษณุโลก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ตำบลบ้านดง จังหวัดขอนแก่น และภาคใต้ที่ตำบลโคกม่วง และตำบลนาขยาด จังหวัดพัทลุง เป็นต้น

(3) บรรยากาศการประชุม วิทยากรกระบวนการในแต่ละพื้นที่ แต่ละเวทีมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสร้างบรรยากาศการประชุม และกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง และเป็นไปอย่างทั่วถึง ซึ่งในทุกพื้นที่ทุกเวที วิทยากรกระบวนการสามารถทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี ทำให้บรรยากาศการประชุมมีความเป็นกันเอง และเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ผู้เข้าร่วมประชุมมีความตื่นตัว กระตือรือร้นแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

3 สรุปประเด็นผลการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิด

3.1 ความหมายและองค์ประกอบของ “ความสุข” และความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

การประชุมในทุกเวที ที่ประชุมได้ร่วมกันระดมความคิดสะท้อนมุมมองของชุมชนในประเด็นความหมายและองค์ประกอบของ **“ความสุข”** และ **“ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”** โดยพบว่า

(1) “ความสุข” มีหลายระดับ ที่สำคัญจะต้องเริ่มมาจากตัวคนก่อนเป็นความสุขในระดับบุคคลหรือปัจเจกที่เชื่อมโยงกับระดับครอบครัวได้ จากนั้นจึงขยายสู่ **“ความสุขร่วมกัน”** หรือ **“ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในชุมชน”** ซึ่งจะมีปัจจัยองค์ประกอบที่เป็นตัวร่วมที่แต่ละชุมชนให้ความสำคัญ มีทั้งที่เหมือนกัน และแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นกับสภาพ **“ภูมิสังคม”** ของแต่ละพื้นที่ชุมชนเป็นสำคัญ

(2) ความหมายและองค์ประกอบของ “ความสุข” ในระดับปัจเจก/บุคคล ผลจากการระดมความคิดในทุกเวที ได้สะท้อนมุมมองของความสุขในระดับปัจเจก/บุคคลไปในทิศทางที่สอดรับกัน โดยให้ความสำคัญกับเรื่องของ “ตัวเราเอง” ก่อน ในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับตัวคนและสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวคนในด้านที่จะส่งให้คนมีความสุข โดยมีความหมายและองค์ประกอบที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องร่วมกัน ดังนี้

(2.1) **การมีสุขภาวะ** ครอบคลุมทั้งสุขภาพกายดี มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย สุขภาพจิตดี อารมณ์ดี ไม่เครียด มีสติในการใช้ชีวิต มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ลดละ เลิกอบายมุข ยึดมั่นในศีลธรรม มีปัญญาในการเรียนรู้และมีความรู้

(2.2) **เศรษฐกิจดีมีสัมมาชีพที่มั่นคง** มีรายได้พอเพียง มีการออม ไม่มีหนี้สินเกินฐานะของตน มีอาชีพเสริม ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย พึ่งตนเองได้ พืชผลทางการเกษตร มีผลผลิตดี มีราคา

(2.3) **ครอบครัวอบอุ่น** มีความรักความเข้าใจกันในครอบครัว มีความสามัคคี ปรองดอง สมาชิกครอบครัวอยู่พร้อมหน้า มีการทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวไม่ย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

(2.4) **สังคมชุมชนเข้มแข็ง** สังคมมีความเอื้ออาทร สามัคคี แบ่งปันช่วยเหลือกันและกัน สืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสวัสดิการช่วยเหลือดูแลผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ ปลอดยาเสพติด

(2.5) **สภาพแวดล้อมดี** มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาระบบนิเวศน์ให้ยั่งยืน

นอกจากนี้ ในบางเวทียังได้ร่วมกันสรุปถึงความหมายและองค์ประกอบของความสุขในระดับปัจเจก ในรูปแบบที่สั้นกระชับเข้าใจได้ง่าย เช่น ความสุขของฉัน คือ ...

“ทำอยู่ทำกิน ไม่อดไม่อยาก ไม่ทุกข์ไม่ยาก”
“กินอิ่ม นอนอุ่น ทุนมี หนี้หมด”
“การดำรงชีวิตอย่างพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ ไม่มีหนี้สิน คุณภาพชีวิตดี ครอบครัวอบอุ่น มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต”

(3) ความหมายและองค์ประกอบของ “ความสุขร่วมกัน” หรือ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในระดับชุมชน” ผลจากการระดมความคิดในทุกเวทีได้สะท้อนมุมมองของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในระดับชุมชน โดยมีความหมายองค์ประกอบที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องร่วมกัน ดังนี้

(3.1) **สุขภาพแข็งแรง** คนในชุมชนมีสุขภาพกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย จิตใจดี อารมณ์ดี เข้าถึงธรรมะ ลดความโลภ โกรธ หลง ถือศีล ทำบุญทำทาน

(3.2) **ครอบครัวอบอุ่น** มีความรักความเข้าใจกันในครอบครัว มีความสามัคคี ปรองดอง สมาชิกครอบครัวอยู่พร้อมหน้า มีการทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวไม่ย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น

(3.3) **เศรษฐกิจดี** มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้พอเพียง มีการออม ปลอดหนี้ มีอาชีพเสริม ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย พึ่งตนเองได้

(3.4) **มีหลักประกันในชีวิต** มีปัจจัย 4 เพียงพอ ทั้งอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม และมีที่ดินทำกิน

(3.5) **สภาพแวดล้อมดี** มีความสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดอบายมุข ปลอดยาเสพติด มีโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่งสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย มีการสื่อสารที่ดี มีหอกระจายข่าว มีเสียงตามสาย มีสาธารณูปโภค สาธารณูปการทั่วถึง มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ชุมชนไม่มีปัญหามลพิษด้านต่างๆ มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(3.6) **สังคมชุมชนเข้มแข็ง** ระบบการศึกษาของเยาวชนมีคุณภาพ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตร มีผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถเข้าใจ เข้าถึงการพัฒนา มีการบริหารจัดการชุมชน มีเงินทุนสนับสนุน จัดการโครงการสาธารณะด้วยความโปร่งใส มีการรวมกลุ่มและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา มีการสร้างภาคีเครือข่ายบ้าน – วัด – โรงเรียน มีการจัดทำแผนชุมชน

(3.7) **การมีจิตสำนึกประชาธิปไตยและความสมานฉันท์** มีความสามัคคีความเป็นธรรมในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพในกฎระเบียบกติกาของสังคม รู้จักสิทธิหน้าที่ เสียสละเพื่อส่วนรวม ภาคภูมิใจในการทำความดีให้ชุมชน

3.2 ในช่วงที่ผ่านมา ชุมชนของท่านมีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุปัจจัยใด

การประชุมในหลายๆ เวที ที่ประชุมได้ร่วมกันระดมความคิดสะท้อนมุมมองในช่วงประมาณ 5 – 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่ชุมชนมีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน อันเนื่องมาจากหลายเหตุปัจจัย ขณะเดียวกันก็มีปัญหาที่ทำให้ชุมชนเกิดทุกข์ขึ้นในบางช่วงหรือไม่มีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน กล่าวคือ

(1) สาเหตุปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความอยู่เย็นเป็นสุข โดยส่วนใหญ่จะพบว่า มีสาเหตุสำคัญมาจากด้านสังคมและการมีส่วนร่วม ตลอดจนการมีความปลอดภัย และความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง โดยบางเวทีที่ประชุมได้ร่วมกันสังเคราะห์เสนอแนะการมอง **"รากฐาน"** ของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน พร้อม **"ลำต้น"** ที่จะเติบโตสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันได้ต่อไป ประกอบด้วย

(1.1) รากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน เช่น 1) *ลดความโลภ ลดความอยาก ทำจากเล็กไปใหญ่* 2) *ไม่วิ่งตามเงิน มีสติ มีสมาธิ และมีคุณธรรม* 3) *มีสำนึกในการพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน* และ 4) *เคารพธรรมชาติและภูมิปัญญาเดิม*

(1.2) ลำต้นของความอยู่เย็นเป็นสุข เช่น 1) *ขยันหมั่นเพียร ประหยัดอดออม* 2) *เรียนรู้จากผู้ที่สำเร็จ และมีการแลกเปลี่ยนความคิด/ประสบการณ์* 3) *การวางแผนงาน วางแผนปฏิบัติการ และการบริหารจัดการ* และ 4) *การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก*

(1.3) โดยที่ปัจจัยองค์ประกอบและขอบเขตของความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับ 1) การมีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี 2) มีหลักประกันในครอบครัว 3) ครอบครัวอบอุ่น 4) ชุมชนเข้มแข็ง 5) สิ่งแวดล้อมดี 6) มีธรรมะในใจ

(2) สาเหตุปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีทุกข์/ไม่มีความอยู่เย็นเป็นสุข โดยส่วนใหญ่พบว่า มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่นๆ อาทิ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาเด็กเยาวชนถูกทอดทิ้ง ปัญหาเด็กเร่ร่อน ติดยาเสพติด ปัญหาด้านวัฒนธรรม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ความไม่สะดวกในการคมนาคมขนส่ง และการขาดแคลนด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

โดยบางเวทีที่ประชุมได้ร่วมกันสังเคราะห์เสนอแนะการมอง **"รากฐาน"** ของความทุกข์ในชุมชนของตน คือ *"ยึดวัตถุ ทุนนิยม อยากรวย อยากได้ อยากมี วิ่งตามเงินตามกระแส"* ส่วน **"ลำต้น"** ของความทุกข์ในชุมชนของตน คือ *"เกียจคร้าน มักง่าย ขาดวินัย สื่อโฆษณา และนโยบายต่างๆ ของรัฐที่ส่งผลกระทบ"*

โดยที่ ปัจจัยองค์ประกอบและขอบเขตของความทุกข์ ส่วนใหญ่จะพบกับปัญหา ดังนี้

(2.1) **ด้านเศรษฐกิจ** รายได้น้อย รายจ่ายมาก เงินไม่พอใช้ ยากจน มีหนี้สินมาก ต้นทุนการเพาะปลูกสูง น้ำมันแพง ค่าจ้างแรงงานสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ ข้าวนาปรังราคาไม่ดี มันสำปะหลังราคาตก ถูกเอาเปรียบจากนายทุน/พ่อค้า/โรงสี ไม่มีความมั่นคงในที่ดินทำกิน ต้องใช้เงินส่งลูกเรียนหนังสือ

(2.2) **ด้านสุขภาพ** สุขภาพไม่ดี ร่างกายไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัวต้องไปหาหมอประจำ ทุกข์ใจเพราะลูกไปอยู่ต่างถิ่น ทุกข์ใจจากการมีหนี้

(2.3) **ด้านสังคม** ชุมชนขาดความสามัคคี มีอบายมุข เช่น หวย การพนัน วัยรุ่นทะเลาะวิวาทกัน ลูกหลานอพยพแรงงานไปต่างถิ่น พฤติกรรมเดินและเยาวชนก้าวร้าว ครอบครัวแตกแยก

(2.4) **สิ่งแวดล้อม** ตัดทำไม้ทำลายป่า ไม่ปลูกต้นไม้เพิ่มเติม ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกิดภัยแล้ง น้ำไม่เพียงพอในการทำเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ใช้ปุ๋ยเคมี/สารเคมีมาก มีปัญหาสารเคมีมีพิษจากการทำการเกษตร มีขยะส่งกลิ่นเหม็น

3.3 กระบวนการและแนวทางในการ “สร้างสุขร่วมกัน” และวิธีการวัดความสุขของชุมชน

การประชุมในหลายๆ เวที ที่ประชุมร่วมกันสะท้อนมุมมอง และเสนอแนะแนวทาง **“การสร้างสุขร่วมกัน”** หรือ **“การสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในชุมชน”** ตลอดจนเสนอแนะวิธีการวัดความสุขของชุมชน แม้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ แต่โดยรวมแล้วสามารถสรุปประเด็นความเห็นที่สอดรับกันได้ ดังนี้

(1) กระบวนการและแนวทางในการ “สร้างสุขร่วมกัน” ผลจากการระดมความคิดในหลายๆ เวทีได้สะท้อนความคิดเห็นของชุมชนในมุมมองต่อกระบวนการและแนวทางในการ **“สร้างสุขร่วมกันในชุมชน”** โดยส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า สามารถดำเนินการในแนวทางเพื่อการแก้ปัญหาสำคัญๆ ที่จะนำมาซึ่งความสุขร่วมกันในชุมชน ดังนี้

(1.1) **ทำครอบครัวให้อบอุ่น** เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีของเยาวชนและชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการลด ละ เลิก อบายมุขของคนในครอบครัวที่ต้องเริ่มจากตนเองก่อน เพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูก การปลูกจิตสำนึก มีการพูดคุยหาทางแก้ไขในครอบครัว ชวนกันเข้าวัดเป็นประจำ ทำครัวเรือนให้สะอาด อาหารอร่อย มีกฎของครอบครัวที่ทุกคนในครอบครัวช่วยกันกำหนด นอกจากนี้บุคคล หรือองค์กรภายนอกอาจมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาครอบครัว ได้แก่ ผู้นำชุมชนให้คำแนะนำที่ดีด้วยวาจาสุภาพไพเราะ เด็กนักเรียนและสื่อต่างๆ ช่วยรณรงค์ ลดอบายมุข เป็นต้น

(1.2) **แก้ปัญหาเศรษฐกิจ** โดยเฉพาะปัญหาการว่างงาน โดยจัดให้มีงานต่อเนื่องในชุมชน ต้องเปลี่ยนแนวคิด คนที่เลือกงาน ในส่วนเยาวชนอาจใช้วิธีเพื่อนดูแลเพื่อน (ชวนกันทำงาน) ส่งเสริมให้มีอาชีพเสริม สำหรับการแก้ปัญหาหนี้สิน ให้ทำบัญชีครัวเรือน จัดระเบียบการใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย และสร้างค่านิยามที่ถูกต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

(1.3) **แก้ปัญหาชุมชนขาดความสามัคคี** ด้วยการจัดเวทีพูดคุยกันเป็นประจำทุกเดือน โดยผู้ใหญ่บ้านดึงแกนนำเข้าร่วมประชุมก่อน แล้วจึงขยายเวทีการพูดคุยไปสู่ลูกบ้าน เพื่อให้มีการสื่อสารกันอย่างทั่วถึง สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และหันหน้าเข้าหากัน

(1.4) **แก้ปัญหาผู้นำขาดความเข้มแข็ง** ด้วยการพัฒนาผู้นำและความร่วมมือของผู้นำ ผู้นำควรแลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้นำที่เข้มแข็งอื่นๆ และควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านประธานกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สำหรับชาวบ้าน ควรเลือกผู้นำที่มีความสามารถ มีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม และต้องให้เกียรติลูกบ้าน

(1.5) **แก้ปัญหาเยาวชน** ผู้ปกครองควรตักเตือน อบรมสั่งสอนเด็ก และครูควรทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของเด็ก เนื่องจากบางครอบครัวผู้ปกครองอาจไม่ยอมรับต่อพฤติกรรมและการกระทำผิดของบุตรหลาน จัดกิจกรรมเข้าค่ายให้เด็กและเยาวชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือรวมกลุ่มกันทำความดีจัดให้มีศูนย์ฝึกอาชีพเยาวชนในช่วงปิดเทอม

(1.6) **ด้านการศึกษา** ควรหาแนวทางขยายจำนวนบุคลากรทางการศึกษา สื่อการเรียนการสอน และอาคารสถานที่ให้เพียงพอ ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน รวมทั้งควรจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้นในชุมชน ขณะเดียวกัน ควรจัดการศึกษานอกระบบโดยมีการศึกษาดูงาน การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ ต้องสร้างเยาวชนให้เป็นผู้นำที่ดีในอนาคต

(1.7) **ด้านสุขภาพ** ควรส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษไว้กินเอง ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ปลูกพืชสมุนไพร ชุมชน/วัดปลอดเหล้า ให้ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค ลด ละ เลิก อบายมุข ส่งเสริมการรวมกลุ่มเล่นกีฬา

(1.8) **ด้านสิ่งแวดล้อม** ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมตัวกันช่วยจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชน เฝ้าระวัง ประสานแจ้งโรงงานถึงปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อให้โรงงานแก้ไข หรือแจ้ง อบต. กำนัน ให้ประสานโรงงานในการแก้ไขปัญหา

(2) **วิธีการวัดความสุขและตัวชี้วัดความสุขของชุมชน** ที่ประชุมในหลายเวทีได้เสนอแนะวิธีวัดความสุขและตัวชี้วัดความสุขทั้งในระดับตนเองและระดับชุมชน โดยมีประเด็นที่สำคัญๆ ตัวอย่างเช่น

(2.1) **วิธีการวัดความสุขในระดับตนเองและครอบครัว** สามารถดำเนินการและวัดได้โดยดูจากประเด็นสำคัญ อาทิ 1) ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน 2) มีเงินออม 3) ครอบครัวอยู่พร้อมหน้ากัน 4) ขยันทำมาหากิน 5) ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ 6) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง 7) ไม่มีหนี้สิน 8) มีทรัพย์สิน ที่ดิน และ 9) ภูมิใจในสิ่งที่ตนมี

(2.2) **วิธีการวัดความสุขในระดับชุมชน** สามารถดำเนินการและวัดได้โดยดูจากประเด็นสำคัญ อาทิ

1) *คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน* มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น กีฬา งานประเพณี ช่วยกันรักษาความสะอาดภายในหมู่บ้าน การแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน

2) *สิ่งแวดล้อมในชุมชนดี* ดูจากการที่ชุมชนไม่มีขยะหรือมีการกำจัดขยะที่ดี อากาศดี ปลอดฝุ่น ชุมชนปลอดยาเสพติด มีความเขียวชอุ่มในชุมชน

3) *ความปลอดภัยในชุมชน* โดยชุมชนไม่มีโจรหรือแม้แต่การลักเล็กขโมยน้อย ไม่มีการทำร้ายร่างกาย ไม่มีวัยรุ่นมั่วสุม มีตำรวจชุมชนดูแลความปลอดภัย

4) *สาธารณูปโภคเข้าถึงทุกครัวเรือน* มีระบบไฟฟ้า น้ำประปา ถนนเข้าถึงสะดวกสบาย มีโทรศัพท์สาธารณะ มีหอกระจายข่าว มีอนามัยใกล้บ้าน

5) *สุขภาพของคนในชุมชนดี* ไม่มีโรคระบาด เช่น ไข้เลือดออก ไข้หวัดนก คนในชุมชนได้รับการรักษาทั่วถึง เด็กได้รับการฉีดวัคซีนครบทุกคน มีสุขภาพจิตดี ไม่เครียด

6) *เศรษฐกิจในชุมชนดี* ราคาผลผลิตดี หนี้สินน้อยลง การมีอาชีพที่หลากหลาย การมีอาชีพเสริมรายได้ มีเงินออม ลดต้นทุนในการประกอบอาชีพ

7) *วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นยังคงอยู่* เช่น ทำบุญแม่โพสพ ลอยกระทง สงกรานต์ การเข้าวัดทำบุญ และ*มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการประกอบอาชีพ* เช่น การหาน้ำผึ้ง

โดยสรุป การวัดความสุขในระดับตนเองและครอบครัว ตลอดจนระดับชุมชนควรเป็นเรื่องที่ชุมชนคิดเอง กำหนดขึ้นเอง เป็นผู้ใช้ และช่วยกันกำหนดเกณฑ์การวัด โดยมีวิธีวัดและตัววัดที่เข้าใจง่าย สำหรับบทบาทภาครัฐควรเป็นผู้สนับสนุนกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อให้ชาวบ้านมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนการสังเคราะห์องค์ความรู้จากพื้นที่ชุมชนมาเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยได้ต่อไป

การพัฒนาดัชนีชี้วัดในประเทศและต่างประเทศ

เมื่อกระแสการพัฒนาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง จากการที่มุ่งเพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลัก กลับมาให้ความสำคัญกับการทำให้คนมีความอยู่ดีมีสุข หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แนวคิดการวัดการพัฒนาจึงปรับเปลี่ยนไปให้ความสำคัญกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดทางด้านสังคม หรือด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเพิ่มมากขึ้น และครอบคลุมหลากหลายมิติอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวได้มีการริเริ่มพัฒนามากมาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1 การพัฒนาดัชนีชี้วัดในประเทศ

สามารถจำแนกการพัฒนาดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับความสุขได้ ดังนี้

1.1 ดัชนีชี้วัดในระดับภาพรวม ดัชนีชี้วัดในระดับภาพรวม ส่วนใหญ่เป็นบทบาทการดำเนินการของหน่วยงานราชการ นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หรือจากตัวชี้วัดที่หน่วยงานต่าง ๆจัดทำอยู่ และนำมาปรับปรุงเป็นเครื่องมือบ่งชี้สภาพการพัฒนาของประชาชน ซึ่งมักจะมุ่งไปในเรื่องการมีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเชิงวัตถุวิสัยมากกว่าการวิเคราะห์ความสุขโดยตรง โดยดัชนีชี้วัดในกลุ่มนี้ ได้แก่

- **ดัชนีความอยู่ดีมีสุข** พัฒนาโดย สศช. เพื่อใช้ประเมินผลกระทบจากการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 – 9 โดยมีกรอบแนวคิดว่า “ความอยู่ดีมีสุข หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำอย่างทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ”
- **ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ** สศช. พัฒนาขึ้นในช่วงที่ประเทศเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อใช้ประเมินผลกระทบการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ใช้เป็นสัญญาณเตือนภัย รวมทั้งบอกถึงสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ และการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม
- **ดัชนีการพัฒนาที่ยั่งยืน** พัฒนาโดย สศช. ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งได้อัญเชิญ ***“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”*** มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศในทิศทางที่มุ่งสู่ความสมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ตัวชี้วัดดังกล่าวใช้ในการติดตามประเมินผลกระทบการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ใน 3 ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ (องค์ประกอบย่อย : คุณภาพ เสถียรภาพ และการกระจายการพัฒนา) มิติด้านสังคม (องค์ประกอบย่อย :

การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวคนเข้าสู่สังคมฐานความรู้ คุณภาพชีวิตและความมั่นคงการดำรงชีวิต พัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม และการสร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม) และมิติด้านสิ่งแวดล้อม (องค์ประกอบย่อย : การสงวนรักษาการมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี และการมีส่วนร่วมและกระจายการใช้ทรัพยากร)

- **ตัวชี้วัดภาวะสังคม** พัฒนาโดย สศช. เพื่อติดตามและรายงานสถานการณ์ทางสังคม รวมทั้งภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของสังคมไทย รวมทั้งเพื่อเป็นการส่งสัญญาณเตือนภัยเพื่อนำไปสู่การเฝ้าระวังและหาแนวทางป้องกันปัญหา โดยตัวชี้วัดภาวะสังคมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน 37 ตัวชี้วัด ได้แก่ คุณภาพคน ความมั่นคงทางสังคม ความเป็นอยู่และพฤติกรรมของคน และสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคนและสังคม

- **เกณฑ์พื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทย 10 ประการ** สศช. พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเป้าหมายขั้นต่ำที่คนไทยควรบรรลุตามเกณฑ์ภายใน 6 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2547 – 2552) เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยและเป็นการแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดมาจากหลักคิด 3 ประการ ได้แก่ ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และความมั่นคงในชีวิต

- **ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI)** สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทยได้พัฒนาดัชนีความก้าวหน้าของคน หรือ Human Achievement Index : HAI ขึ้นในปี 2546 โดยนำแนวคิด *"ดัชนีความขัดสน"* (Human Deprivation Index : IHD) มาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคมไทยมากขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าของการพัฒนาคนและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ต่างๆในสังคมไทย ใน 76 จังหวัด ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ 40 ตัวชี้วัด ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา การทำงาน รายได้ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน คมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม

- **ดัชนีชี้วัดความสุขระดับชาติ** โดยสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกระทรวงสาธารณสุข โดยพิจาณาเป็น 3 มิติ ได้แก่ สถานะสุขภาพของคน ทั้งด้านร่างกาย จิตและปัญญา ระบบบริการสุขภาพ พิจารณาทั้งในด้านระบบบริหารจัดการ ระบบการจัดสรรทรัพยากรสาธารณสุข และระบบการให้บริการ และปัจจัยบ่งชี้สุขภาพ ได้แก่ พฤติกรรมสุขภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว ศักยภาพชุมชน และความมั่นคงของสังคม

- **ดัชนีพยากรณ์ความสุขของคนไทยและคนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย** ของ ABAC Poll มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความสุขของคนทุกระดับทั้งปัจเจก ชุมชน สังคม ภูมิภาค และประเทศ ครอบคลุมชาวไทยและชาวต่างชาติที่อยู่อาศัยในประเทศไทย แต่ไม่รวมชาวต่างชาติที่เป็นนักท่องเที่ยว โดยดัชนีชุดนี้มี 14 กลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อความสุข เช่น การศึกษา ความพึงพอใจในหน้าที่การงาน เศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรมศิลปะ ธรรมชาติและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ แบบสอบถามของดัชนีชุดนี้วัดทั้งทางตรงด้วยการสอบถามตรงๆ และวัดทางอ้อม ด้วยการถามความรู้สึก /การให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆ

- **ดัชนีคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมของไทย** พัฒนาโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ม.) ในปี 2548 เพื่อเป็นกลไก /เครื่องมือในการพิจารณาแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมของไทยที่สามารถระบุความจำเป็นเร่งด่วน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีการพัฒนาเป็น 2 ชุด ***ดัชนีคุณภาพชีวิต*** ประกอบด้วย 11 มิติ 64 ดัชนี ได้แก่ มิติสุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม รายได้ การทำงาน จริยธรรม ครอบครัว ความปลอดภัย คมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม และ***ดัชนีทุนทางสังคม*** ประกอบด้วย 5 มิติ 40 ดัชนี ได้แก่ กลุ่มและเครือข่าย ความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว กิจกรรมและความร่วมมือ ความสมานฉันท์การอยู่ร่วมกันในสังคม และความขัดแย้งและความรุนแรง และอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง

  นอกจากนี้ ยังมีความเคลื่อนไหวในการพัฒนา **ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข** สืบเนื่องจากการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี 2548 ได้มีการประกาศเจตนารมณ์การร่วมสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข 9 ข้อ โดยการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับชาติ เป็นเจตนารมณ์หนึ่งใน 9 ข้อดังกล่าว **"ความอยู่เย็นเป็นสุข"** หมายถึง *"ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล"* และการพัฒนา**ดัชนีชี้วัดเมืองไทยแข็งแรง** โดยศูนย์อำนวยการบริหารยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง ในปี 2547 ซึ่งเป็นนโยบายรัฐบาลในขณะนั้น และต่อมาในปี 2549 ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นศูนย์อำนวยการยุทธศาสตร์สังคมอยู่เย็นเป็นสุข (ศอ.สส.) โดยกำลังดำเนินการพัฒนา**ดัชนีชี้วัดสุขภาพความอยู่เย็นเป็นสุข** ใน 3 ระดับ

1.2 ดัชนีชี้วัดความสุขในระดับชุมชนหรือพื้นที่ ดัชนีชี้วัดความสุขในระดับชุมชน ในช่วงปลายแผนพัฒนาฯฉบับที่ 7เป็นต้นมา ภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มมีบทบาทรวมตัวกันเป็นในการหาแนวทางแก้ปัญหาทุกขภาวะของคนในสังคม ที่ตกอยู่ภายใต้ปัญหาความยากจน ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงมากขึ้น เกิดเครือข่ายการศึกษาวิจัยในระดับชุมชน โดยชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเรียนรู้และแก้ปัญหาของชุมชนมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดในการวัดความสุขในชุมชนหรือระดับพื้นที่ ที่สำคัญ ได้แก่

- **ตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย** พัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างนักวิจัยร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มเกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ จังหวัดบุรีรัมย์ นครราชสีมา ขอนแก่น และสุรินทร์ เพื่อสร้างแนวคิดเรื่องความสุข อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะสำหรับเกษตรกรในภาคนั้น โดยมีกรอบแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเชิงจิตวิสัย การพึ่งพาตนเอง ที่เน้นความสุขของชีวิตเป็นเป้าหมายในการครองตน และข้อชี้แนะของสมเด็จองค์ดาไล ลามะ ที่ว่าความสุขในเชิง Happiness เป็นความสุขที่สัมพันธ์กับความรู้สึกทางจิต (mind) และใจ (heart) มีลักษณะสงบและดำรงอยู่ที่ยาวนาน

- **ตัวชี้วัดความสุข** ของมหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ (กาญจนบุรี ชัยนาท) และนำมาสร้างแบบสอบถาม จัดทำตัวชี้วัดเชิงปริมาณ จากนั้นใช้วิธี Future Search ค้นหาสิ่งที่ทำให้คนมีความสุขในระดับชุมชนเป็นดัชนีความสุข นอกจากนี้กำลังสร้างดัชนีครอบครัวมีสุข โดยพิจารณาจำแนกตามประเภทครอบครัว คือ ครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ ครอบครัวที่อยู่กับเครือญาติไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ และครอบครัวหย่าร้าง เป็นต้น ขณะนี้อยู่ระหว่างการทดสอบตัวชี้วัด
- **ดัชนีชี้วัดโครงการชุมชนเป็นสุขภาคอีสาน** พัฒนาโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี จ.ขอนแก่น โดยมีแนวคิดให้สุขภาวะทั้งทางกาย ใจ สังคม และปัญญาเป็นตัวตั้ง โดยใช้หลักอริยะสัจสี่ และหลักอปริหานิยธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อค้นหาความทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุ) นิโรธ (ทางเลือกในการดับทุกข์) และมรรค (แผนปฏิบัติการดับทุกข์) โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการหาเลือกในการดับทุกข์ และแผนปฏิบัติการดับทุกข์ เป็นการวัดในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชนภาคอีสาน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ หลักประกันในชีวิต ร่างกายและจิตใจแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี ความภาคภูมิใจ มีอิสรภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

2 การพัฒนาดัชนีชี้วัดของต่างประเทศ

ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 องค์กรระหว่างประเทศต่างๆได้ให้ความสนใจพัฒนาตัวชี้วัดทางสังคมหรือดัชนีใหม่ๆที่จะมาอธิบายผลของการพัฒนาแทน GDPและรายได้ต่อหัวประชากร โดยเริ่มจากการวัดและรายงานเครื่องชี้ภาวะสังคม โดยเน้นถึงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชากร ระดับการศึกษา สุขภาพ การจ้างงานฯลฯเป็นต้น ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นแนวคิดการวัดคุณภาพชีวิตหรือความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) การพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งการพัฒนาเฉพาะด้านเช่นบทบาทของสตรี เด็กเยาวชนและผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนการพัฒนาที่ยั่งยืน และดัชนีความสุข ได้แก่

2.1 ดัชนีชี้วัดการพัฒนาคน (Human Development Index : HDI) พัฒนาโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) มีแนวคิดการพัฒนาคน ใน 3 มิติ ทั้งในด้านสุขภาพ การศึกษา และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ก็เพื่อขยายแนวคิดการพัฒนาประเทศ โดยไม่ให้มุ่งเน้นที่รายได้เพียงด้านเดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้วัดการพัฒนาคนในประเทศต่างๆ และเปรียบเทียบระดับการพัฒนาในแต่ละประเทศ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี การศึกษา และรายได้ โดยตัวชี้วัดประกอบด้วย อายุขัยเฉลี่ย อัตราการรู้หนังสือ อัตราส่วนการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และการศึกษาต่อเนื่อง และรายได้ต่อหัวของประชากร

2.2 ดัชนีการพัฒนาหญิง-ชาย (Gender-related Development Index : GDI) พัฒนาโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ใช้วัดการพัฒนาคน โดยใช้องค์ประกอบเดียวกับ HDI แต่เพิ่มความไม่เทียมในเรื่องความสำเร็จระหว่างเพศชายและหญิง โดยที่ถ้าค่า GDI เท่ากับ HDI หมายถึงมีความเท่าเทียมกันทั้งสองเพศ โดย GDI จะระบุตัวชี้วัดที่บอกถึงความแตกต่างในความสามารถพื้นฐานระหว่างเพศชายและหญิง ประกอบด้วยองค์ประกอบการมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี การศึกษา และรายได้

2.3 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต พัฒนาโดย UNESCAP เป็นการมองคุณภาพชีวิตในฐานะที่เป็นภาพรวมขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีระดับที่แตกต่างกันออกไป โดยเป็นระดับของการมีชีวิตที่เป็นผลรวมจากองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 7 ด้าน คือ สุขภาพ การใช้สติปัญญา ชีวิตการทำงาน ชีวิตครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม

2.4 ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืน พัฒนาโดย United Nations Commission on Sustainable Development (UNCSD) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นกรอบในการวัดความก้าวหน้าการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ในการคัดเลือกดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ยึดหลัก Pressure-State-Response Framework (PSR) ประกอบด้วย ดัชนีชี้วัด 134 ตัวชี้วัดและจัดแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ หมวดสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสถาบัน/องค์กร นอกจากนี้ ยังแบ่งลักษณะของดัชนีออกเป็น 3 ประเภท ที่สอดคล้องกับหลัก PSR คือ ดัชนีประเภทพลังขับเคลื่อน (Driven force indicators) ดัชนีประเภทแสดงสถานภาพ (State indicators) และดัชนีประเภทตอบสนอง (Response indicators) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสถาบัน/องค์กร

2.5 ดัชนีอยู่ดีมีสุขของเด็กและเยาวชน (Child and Youth Well - being Index : CWI) พัฒนาโดย Foundation for Child Development มาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษาคุณภาพชีวิต หรือ ความอยู่ดีมีสุข ของเด็กและวัยรุ่นชาวอเมริกัน ดัชนีอยู่ดีมีสุขของเด็กและเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดผลการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศอเมริกา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจของครอบครัว สุขภาพ ความปลอดภัย /พฤติกรรม การเข้าศึกษา ความเชื่อมโยงในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคม ความสุขทางอารมณ์

2.6 เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDG) ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ ผู้นำประเทศต่างๆ ทั่วโลก 189 ประเทศรวมทั้งไทยได้ตกลงร่วมกันที่จะลดช่องว่างของการพัฒนา และมุ่งส่งเสริมการพัฒนาคนภายในปีพ.ศ. 2533 – 2558 ประกอบด้วยเป้าหมายหลัก 8 ข้อ ได้แก่ ขจัดความยากจนและความหิวโหย ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี ลดอัตราการตายของเด็ก พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์ ต่อสู้กับโรคเอดส์ มาลาเรียและโรคสำคัญอื่นๆ รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก

2.7 ความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) ของประเทศภูฏาน เป็นการวัดการพัฒนาประเทศที่ไม่ได้เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เน้น “ความสุข” ที่แท้จริงของคนในสังคม โดยการพัฒนาสังคมมนุษย์ที่แท้จริงเกิดจากการพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป ภายใต้หลักการสำคัญ 4 ประการ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการมีธรรมาภิบาล ประเทศภูฏานได้ใช้ตัวดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติเป็นเครื่องมือกำกับการพัฒนาประเทศ

2.8 ดัชนีโลกแห่งความสุข (Happy Planet Index : HPI) พัฒนาโดย New Economics Foundation เป็นวิธีการวัดแบบใหม่ โดยพิจารณาจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร กับความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ ทั้งนี้ ประเทศที่ได้ค่า HPI สูง ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลก แต่จะหมายความถึงความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพต่อความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความยืนยาวของชีวิต ความพอใจในชีวิต และความต้องการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ

③ บทสรุปการทบทวนดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาการพัฒนาดัชนีชี้วัดทั้งภายในและภายนอกประเทศข้างต้น พบว่าวิธีการพัฒนาการกำหนดองค์ประกอบและตัวชี้วัดของแต่ละดัชนีมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันในแต่ละดัชนี ทั้งนี้ พัฒนาการของดัชนีชี้วัดต่างๆที่กล่าวมาได้มีการขยายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสุขในขอบเขตที่กว้างขวางเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือ

3.1 ทุกดัชนีมีมุมมองการพัฒนาในเชิงบูรณาการของมิติการพัฒนาที่หลากหลาย มากกว่าที่จะยึดการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ GDP เป็นเป้าหมายหลักอย่างเดียว รายได้และ GDP ลดความสำคัญเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยหนึ่งของการพัฒนาเท่านั้น โดยดัชนีชี้วัดของหน่วยงานต่างๆได้สะท้อนการปรับเปลี่ยนแนวคิดหลักของการพัฒนาที่มุ่งความสมดุลในมิติต่างๆ อาทิ ความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านกายและจิตใจ ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่ความยั่งยืน เพิ่มขึ้น

3.2 การพัฒนาดัชนีมุ่งให้ความสำคัญกับการวัดความสุขที่เกิดขึ้นกับคน แต่ในระยะแรกยังมุ่งเน้นการวัดผลด้านคุณภาพชีวิตของคน โดยองค์ประกอบหลักเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลการพัฒนาด้านการมีสุขภาพ/ชีวิตที่ยืนยาว รายได้ /การทำงาน /การครองชีพ และการศึกษา ต่อมาจึงขยายการวัดในประเด็นด้านคุณภาพของสภาวะแวดล้อมรอบตัวคน เช่น ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ชีวิตครอบครัว ที่อยู่อาศัย/หลักประกันในชีวิต ทุนทางสังคม/ชุมชน และสภาพแวดล้อม/ความปลอดภัย ส่วนการวัดผลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจได้แก่ คุณธรรม ความเชื่อ จิตวิญญาณ การมีส่วนร่วม และการพัฒนาสถาบัน/ธรรมาภิบาลและการใช้เวลาอย่างคุ้มค่า ความภาคภูมิใจ/ความพึงพอใจในชีวิต และเสรีภาพ มีการใช้เฉพาะในดัชนีบางตัวเท่านั้น

3.3 องค์ประกอบด้านคุณภาพชีวิตซึ่งได้นำมาใช้พัฒนาดัชนีนั้น ตัวชี้วัดส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเชิงวัตถุวิสัยที่บอกถึงระดับการพัฒนาและเป็นองค์ประกอบที่สามารถวัดผลได้ในเชิงปริมาณ หรือมีฐานข้อมูลที่เป็นระบบและมีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ในขณะที่องค์ประกอบที่วัดผลในเชิงคุณภาพ เช่น การวัดคุณธรรม จิตใจ วัฒนธรรมมีลักษณะโน้มเอียงไปในด้านอัตวิสัย ซึ่งวัดในเชิงปริมาณได้ยาก และยังขาดแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.4 ดัชนีชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมีทั้งประโยชน์เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนา การติดตามประเมินผล และยังเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการทำดัชนี สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ 1) ดัชนีชี้วัดของต่างประเทศ และในประเทศที่พัฒนาโดยหน่วยงานและองค์กรรับผิดชอบ และถูกนำไปใช้ประโยชน์เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนา ซึ่งให้ความสำคัญกับเทคนิคในการคำนวณและการกำหนดองค์ประกอบ ตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลได้ในเชิงปริมาณ และมีฐานข้อมูลที่เป็นระบบและมีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่อง และ 2) ตัวชี้วัดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในท้องถิ่น ซึ่งพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในระดับชุมชนโดยตรง เพื่อค้นหาทางออกจากสภาพปัญหาที่มีอยู่ภายในชุมชน มีลักษณะค่อนไปทางการวัดแบบอัตตวิสัย มุ่งไปที่การปรับปรุงให้พ้นจากความทุกข์และสร้างความสุขเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่ แต่มีจุดเด่นในการกำหนดตัวชี้วัดความสุขที่เป็นรูปธรรม

(รายละเอียดการพัฒนาดัชนีชี้วัดทั้งในและต่างประเทศตามเอกสารแนบท้ายภาคผนวก)

ดัชนีชี้วัดในระดับภาพรวม / ประเทศ

1 ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข

1.1 หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.2 กรอบแนวคิด

ปรัชญาและแนวคิดการพัฒนาในแผน พัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 เน้น "***คน***" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สศช. จึงได้ใช้แนวคิดด้าน ***ความอยู่ดีมีสุข (Well - Being)*** เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตัวชี้วัดการติดตามประเมินผลแผนฯ 8 และแผนฯ 9 โดยให้ความสำคัญกับความสามารถในการใช้ศักยภาพของมนุษย์ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งได้รับการจำกัดความในรูปของ " ภารกิจ (Functionings)" และ "สมรรถภาพ (Capabilities)"
ภารกิจ หมายถึงความสำเร็จ และ ***สมรรถภาพ*** หมายถึงความสามารถที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยภารกิจเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการเลือกดำเนินชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคล ในขณะที่สมรรถภาพเกี่ยวข้องกับทางเลือกและความมีอิสระที่บุคคลสามารถเลือกหาในการดำรงชีวิตหรือแสวงหาความสำเร็จในชีวิต โดยนัยนี้ **ความอยู่ดีมีสุข** จึงมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งมีหลายมิติและหลายองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งมีความหมายที่กว้างกว่าการพิจารณาด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ"

1.3 นิยาม

"**ความอยู่ดีมีสุข** หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ"

1.4 วัตถุประสงค์

เพื่อใช้ในการประเมินผลการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ทั้งผลในภาพรวมและผลในด้านต่างๆ ให้สามารถระบุขนาดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

1.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
ตามความหมายของความอยู่ดีมีสุข ได้ครอบคลุมทุกมิติของการดำรง ชีวิตที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม และสามารถจำแนกองค์ประกอบได้เป็น 7 ด้าน คือ	
1. ***สุขภาพอนามัย*** หมายถึง ภาวะที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเกิดจากการสร้างสุขภาวะ ซึ่งจะทำให้คนมีอายุยืนยาว สามารถดำรง ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน (1) การมีชีวิตยืนยาว (2) การมีสุขอนามัยที่ดี (3) การสร้างความเป็นธรรมในระบบสาธารณสุข	1. อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 2. สัดส่วนประชากรที่ไม่เจ็บป่วยในแต่ละปี 3. สัดส่วนประชากรที่มีหลักประกันสุขภาพ
2. ***ความรู้*** ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของคนให้มีทักษะความสามารถ ในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่คนเราจะมีความรู้ได้นั้น จะต้องได้รับการศึกษา โดยมีองค์ประกอบ 2 ด้าน (4) การได้รับการศึกษาของคนไทยอย่างทั่วถึงเท่าเทียม (5) คุณภาพการศึกษา	4. จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาของประชาชน 5. อัตราการเข้าเรียนหนังสือ ของ เด็กชั้นม.ต้น และม.ปลาย 6. ผลคะแนนการทดสอบวิชาภาษาไทย อังกฤษ คณิตศาสตร์ (และวิทยาศาสตร์)

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
3. ชีวิตการทำงาน การทำงานจะเป็นที่มาของรายได้และอำนาจซื้อ ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสำเร็จและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีองค์ประกอบ 2 ด้าน (6) การมีงานทำอย่างทั่วถึง (7) ความมั่นคงในการทำงาน	 7. สัดส่วนผู้ว่างงาน 8. สัดส่วนแรงงานที่มีบริการสวัสดิการและอยู่ในเครือข่ายครอบคลุมของกองทุนประกัน สังคม
4. รายได้และการกระจายรายได้ การเสริมสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีการกระจายรายได้ในกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยมีองค์ประกอบ 2 ด้าน (8) รายได้ (9) การกระจายรายได้	 9. สัดส่วนคนยากจนด้านรายได้ 10. สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้
5. ชีวิตครอบครัว ครอบครัวอยู่ดีมีสุขคือครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น รู้บทบาทหน้าที่ของครอบครัว ความสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีองค์ประกอบ 2 ด้าน (10) สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว (11) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	 11. อัตราการหย่าร้าง 12. อัตราการจดทะเบียนสมรส 13. ความอบอุ่นของครอบครัว 14. ร้อยละของครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายร้อยละ 10
6. สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต การมีสภาพแวดล้อมที่ดี หมายความรวมถึงการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง การได้รับบริการสาธารณูปโภคที่พอเพียง และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อนามัยสิ่งแวดล้อมที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกื้อกูลคุณภาพการดำรงชีวิตโดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน (12) ด้านที่อยู่อาศัยและการได้รับบริการสาธารณูปโภค (13) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (14) สิ่งแวดล้อม	 15. สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่อยู่เป็นของตนเอง 16. สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ 17. สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากร 18. สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากร 19. ดัชนีคุณภาพแหล่งน้ำ 20. สัดส่วนขยะต่อประชากรแต่ละปี 21. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมด
7. การบริหารจัดการที่ดีของรัฐ ความอยู่ดีมีสุข ของประชาชนส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ มีการดูแลคนในสังคมให้มีสิทธิและเสรีภาพในการดำรง ชีวิต มีส่วนร่วมในการพัฒนา และตรวจสอบภาครัฐ ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย และรัฐกับประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน (15) หลักคุณธรรม (16) การมีส่วนร่วม (17) ความคุ้มค่า (18) ความโปร่งใส	 22. สัดส่วนจำนวนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัย 23. สัดส่วนของผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 24. สัดส่วนค่าใช้จ่ายภาครัฐต่อ GDP 25. ดัชนีชี้วัดคอร์รัปชั่นขององค์กร Transparency International (TI)

2 ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

2.1 หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.2 กรอบแนวคิด

"ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ" มีแนวคิดพื้นฐานมาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดหลักทางสายกลางในการพัฒนาและบริหารประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และได้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดของการวัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศ ว่าความสำเร็จของการพัฒนาประเทศต้องการความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ซึ่งเปรียบได้กับความแข็งแรงของร่างกายมนุษย์ ทำให้สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง มีภูมิคุ้มกันให้สามารถต้านโรคภัยไข้เจ็บได้ รวมทั้งสามารถปรับร่างกายให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข การสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจให้มั่นคงก็คือการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ให้สามารถสร้างฐานรายได้ที่มั่นคงของประเทศ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและบรรเทาความผันผวนทางเสถียรภาพ ขณะเดียวกันมีความสามารถปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์โลกและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อันจะทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพ มีการกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ที่นำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา

2.3 นิยาม

"ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ" หมายถึงระบบเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพและกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม

2.4 วัตถุประสงค์

เพื่อใช้ในการติดตามประเมินผลการพัฒนา ทั้งผลในภาพรวมและผลในด้านต่าง ๆ ให้สามารถแสดงระดับและการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความเข้าใจด้านเศรษฐกิจของประเทศ

2.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	1. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ 1.1 สัดส่วนมูลค่าเพิ่มภาคเกษตรกรรมต่อ GDP 1.2 สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อ GDP 1.3 ดุลการค้าต่อ GDP
2. ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	2. ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ 2.1 ระดับการเปิดประเทศ 2.2 ดุลการคลังต่อ GDP 2.3 หนี้ต่างประเทศต่อ GDP
3. การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก	3. การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก 3.1 ประสิทธิภาพการผลิตรวม (TFP) 3.2 ค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP 3.3 ส่วนแบ่งการตลาดของไทยในตลาดโลก
4. การเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ	4. การเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ 4.1 อัตราเงินเฟ้อ 4.2 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) 4.3 ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP
5. การกระจายการพัฒนาที่เสมอภาคและเป็นธรรม	5. การกระจายการพัฒนาที่เสมอภาคและเป็นธรรม 5.1 ความไม่เท่าเทียมการพัฒนา 5.2 การกระจายรายได้

3 ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย

3.1 หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.2 กรอบแนวคิด

การพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการวัดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่ความยั่งยืนของประเทศไทย โดยพิจารณาการพัฒนาใน 3 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจะต้องเป็นไปอย่างสมดุลและไม่ขัดแย้งกัน ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวมีเป้าประสงค์ของการพัฒนา 4 ประการ ดังนี้

1) **คุณภาพ :** สังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นสังคมฐานความรู้ มีการพัฒนาศักยภาพและการศึกษาได้ด้วยตนเอง มีการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพตามศักยภาพการผลิตในประเทศ โดยเน้นความได้เปรียบเชิงแข่งขันควบคู่กับผลิตภาพ เพิ่มผลผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และลดมลพิษเชิงป้องกัน
2) **เสถียรภาพและการปรับตัว :** เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพทั้งระดับภายในและภายนอกประเทศ มีการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมจากปัจจัยสนับสนุนภายใน โดยคำนึงถึงขีดจำกัดและความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการพัฒนาและการบริหารจัดการเศรษฐกิจระดับฐานรากอย่างครบวงจร โดยมีสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย มีการธำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์อันเป็นมรดกดีงามของชาติ
3) **การกระจายการพัฒนาอย่างเป็นธรรม :** ประชากรมีความเท่าเทียมทั้งด้านเพศ อาชีพ รายได้ การศึกษา ความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีพ และบริการพื้นฐานทางสังคม มีโอกาสในการเข้าถึงตลาดและการจัดสรรฐานทรัพยากรอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและสงวนรักษาทรัพยากรให้คนรุ่นอนาคต
4) **การมีระบบบริหารจัดการที่ดี** : ประชากรทุกภาคส่วนของสังคม มีโอกาสและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กระบวนการตัดสินใจและนโยบายสาธารณะแก่ประชาชนโดยผ่านการบริหารจัดการ การส่งเสริมและกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการสร้างความร่วมมือแบบบูรณาการของสถาบันการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ในปัจจุบัน สศช. อยู่ในระหว่างการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับภาคและระดับลุ่มน้ำ เพื่อเชื่อมโยงจากระดับประเทศลงมาสู่ระดับพื้นที่

3.3 นิยาม

การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยมีพื้นฐานแนวคิดมาจาก "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มีดุลยภาพ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทั้ง 3 มิติจะต้องเกื้อกูลและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างมีคุณภาพและแข่งขันได้ จะต้องคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สามารถสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการของคน ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้ เพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป และต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพคนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นโดยบริหารจัดการทรัพยากรและผลประโยชน์จากการพัฒนาและการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการปลูกฝังค่านิยมของคนไทยให้มีความพอเพียงและพึ่งตนเองได้ ขณะเดียวกันส่งเสริมการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยที่ดำเนินวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงบนฐานของสังคมแห่งความรู้

3.4 วัตถุประสงค์

การพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. สร้างเครื่องมือในการวัดสภาพ ความสำเร็จ และระดับการการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ใช้ติดตามการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา และใช้ประเมินสัมฤทธิผลของการพัฒนาและการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะก่อให้เกิดการและเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการทำงานของหน่วยงาน รวมทั้งการขยายผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

3.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. มิติเศรษฐกิจ	**1. มิติเศรษฐกิจ**
1.1 การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ หมายถึง การผลิตสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับศักยภาพทางการผลิตของประเทศและความต้องการของตลาด มีการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่เหมาะสมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	***1.1 การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ*** ประกอบด้วย (1) ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวมรายสาขา (2) การใช้พลังงานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (3) สัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนต่อการใช้พลังงานทั้งหมด (4) สัดส่วนปริมาณของเสียที่ถูกนำมาใช้ซ้ำหรือแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ต่อของเสียทั้งหมดที่เกิดขึ้น (5) จำนวนองค์กรที่มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม/ผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว
1.2 การพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพในประเทศและต่างประเทศ สามารถพึ่งตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนได้ในระยะยาว	***1.2 การพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ*** ประกอบด้วย (1) อัตราการว่างงาน (2) ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (3) สัดส่วนหนี้ต่างประเทศระยะสั้นต่อเงินสำรองระหว่างประเทศ (4) สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ
1.3 การกระจายความมั่งคั่ง หมายถึง การสร้างโอกาสการเข้าถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิต และโครงสร้างพื้นฐานของรัฐอย่างทั่วถึง ที่จะนำไปสู่การลดช่องว่างของรายได้และกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง	***1.3 การกระจายความมั่งคั่ง*** ประกอบด้วย (1) สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ (2) สัดส่วนคนยากจนด้านรายได้ (3) ช่องว่างระหว่างกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดและกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดตามควินไทล์
2. มิติสังคม	**2. มิติสังคม**
2.1 การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวบนสังคมฐานความรู้ หมายถึง การพัฒนาคนในสังคมทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กรให้มีสมรรถภาพ มีโอกาสในการพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะอาชีพ การบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง อยู่ในสังคมฐานความรู้ และเกื้อหนุนต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	***2.1 การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวบนสังคมฐานความรู้*** ประกอบด้วย (1) จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาของประชาชน (2) ผลคะแนนการทดสอบ 4 วิชาหลัก (3) ร้อยละของการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ
2.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีวิต หมายถึง การพัฒนาให้คนในสังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่ดี มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง สามารถเข้าถึงระบบการคุ้มครองทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน	***2.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีวิต*** ประกอบด้วย (1) อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (2) ร้อยละของประชากรที่ไม่เจ็บป่วยต่อประชากรทั้งหมด (3) ร้อยละของการเข้าถึงน้ำประปาของประชากร (4) ร้อยละของความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากอัคคีภัยและอุบัติภัย (5) สัดส่วนคดีอาชญากรรมและยาเสพติดต่อประชากร
2.3 การพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม หมายถึง สังคมไทยต้องมีค่านิยมและแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ประหยัด มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่ส่งผลลดทอนการพัฒนาเศรษฐกิจและฐาน	***2.3 การพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม*** ประกอบด้วย (1) จำนวนกิจกรรมการส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
ทรัพยากรของชาติในระยะยาว โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้อย่างกลมกลืน มีการดำรงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	
2.4 การสร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม หมายถึง ประชากรไทยต้องได้รับความเท่าเทียมกันทั้งทางเพศ การศึกษา อาชีพการงาน สวัสดิการ สภาพแวดล้อม และสิทธิเสรีภาพ ภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย คำนึงถึงหลักมนุษยธรรม และมีโอกาสร่วมในกิจกรรมของสังคมโดยรวม เช่น การเมือง การปกครอง โดยมีสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อนโยบายสาธารณะใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสังคม โดยยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี	***2.4 การสร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม*** ประกอบด้วย (1) การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยภาครัฐ (2) สัดส่วนของหญิงและชายที่เป็นสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) ภาพลักษณ์เรื่องคอร์รัปชั่น (4) สัดส่วนชุมชนที่มีการจัดแผนพัฒนาชุมชนต่อชุมชนทั้งหมด
3. มิติสิ่งแวดล้อม	**3. มิติสิ่งแวดล้อม**
3.1 สงวนรักษา หมายถึง การป้องกัน การใช้ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนามาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ มากที่สุด โดยคำนึงถึงความต้องการของคนทั้งในปัจจุบันและมุ่งสงวนรักษาทุนธรรมชาติไว้ใช้ประโยชน์สำหรับคนรุ่นอนาคต และขีดความสามารถสูงสุดของการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้โดยไม่เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	***3.1 สงวนรักษา*** ประกอบด้วย (1) สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ (2) สัดส่วนของพื้นที่ป่าชายเลนเทียบกับอดีต (3) ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ต่อชั่วโมง (4) สัดส่วนแหล่งที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพอันตรายที่อยู่ในพื้นที่คุ้มครอง (5) สัดส่วนของปริมาณน้ำผิวดินที่นำมาใช้ต่อปริมาณที่มีอยู่ทั้งหมดและปริมาณน้ำใต้ดินที่ใช้ต่อปริมาณน้ำที่สามารถใช้งานได้
3.2 การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี หมายถึง การพัฒนาประเทศต้องธำรงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษต่างๆ ทั้งทางน้ำ ดิน และอากาศ ตลอดจนดำเนินการเพื่อป้องกันการเกิดมลพิษผ่านทางการผลิตและการบริโภคของประชาชน	***3.2 การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี*** ประกอบด้วย (1) สัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ต่อแหล่งน้ำทั้งหมด (2) สัดส่วนของพื้นที่การเกษตรกรรมที่ได้รับการแก้ไข (3) ร้อยละของคุณภาพอากาศในเมืองหลักที่เกินค่ามาตรฐาน (4) สัดส่วนของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง (5) ปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตร (6) สัดส่วนพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง
3.3 การมีส่วนร่วมและการกระจายการใช้ทรัพยากร หมายถึง ประชาชนทุกคนจากทุกภาคส่วนของประเทศได้รับจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่การกำหนดนโยบาย วางแผนงาน และการดำเนินโครงการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขและคุณภาพชีวิตที่ดีต่อมวลมนุษย์ในสังคมโลก	***3.3 การมีส่วนร่วมและการกระจายการใช้ทรัพยากร*** ประกอบด้วย (1) จำนวนเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3.4 การร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในฐานะภาคีโลก หมายถึง ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศหนึ่งในประชาคมโลก ต้องร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อนานาประเทศทั่วโลก เพื่อรักษาคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนยาวนาน	***3.4 การร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในฐานะภาคีโลก*** ประกอบด้วย (1) ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (2) ปริมาณการใช้สารทำลายโอโซน

4 ตัวชี้วัดภาวะสังคม

4.1 หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4.2 กรอบแนวคิด

จากการที่สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม และการเป็นสังคมเมืองเพิ่มขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบทางสังคมตามมาทั้งในเชิงความหลากหลายและระดับความรุนแรงของปัญหาอย่างมากหลายด้าน ขณะที่ระบบการคุ้มครองทางสังคมยังไม่ก้าวหน้าและครอบคลุมทั่วถึง ซึ่งหากไม่มีการปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมทั้งคนและระบบให้ตั้งรับและรุกได้ดีพอต่อสถานการณ์ และกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนและสังคมไทยในภาพรวมแล้ว ย่อมเป็นการยากลำบากที่ประเทศไทยจะสร้างสังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

4.3 นิยาม

สังคมไทยจะเป็นสังคมที่มีคุณภาพและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นผลมาจากความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและเผชิญกับสถานการณ์ของสังคมไทยที่มีความเป็นพลวัตรสูง ซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะต้องได้รับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการทำงาน มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน มีพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปราศจากมลภาวะ รวมทั้งมีระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เสมอภาค ตอลดจนการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย

4.4 วัตถุประสงค์

การพัฒนาตัวชี้วัดภาวะสังคม เพื่อประเมินผลการพัฒนาในแต่ละช่วงเวลา รับทราบผลสำเร็จหรือปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและใช้เป็นเครื่องมือสำหรับสะท้อนหรือชี้ภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีผลต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม รวมทั้งเป็นการส่งสัญญาณเตือนภัยทางสังคม เพื่อนำไปสู่การเฝ้าระวังและหาแนวทางป้องกันปัญหาต่าง ๆ ในแต่ละด้านของสังคมไทยต่อไป

4.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. คุณภาพของคน	
1.1 การมีงานทำ	- ผลิตภาพแรงงาน - อัตราการมีงานทำ - อัตราการว่างงาน - การทำงานต่ำระดับ (ทำงานน้อยกว่า 3.5 ช.ม. / สป.) - อัตราการว่างงานตามระดับการศึกษา (รายไตรมาส) - สัดส่วนกำลังแรงงานตามระดับการศึกษา (รายไตรมาส)
1.2 สุขภาพ	- อัตราการเจ็บป่วย - อัตราป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อ - ความผิดปกติทางจิต / จิตเภท / ประสาทหลอน - ความผิดปกติทางอารมณ์ (สะเทือนอารมณ์) - ความผิดปกติจากโรคประสาท / ความเครียด - ภาวะแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรม - ร้อยละของการขาดสารอาหาร - จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคที่ต้องเฝ้าระวังเร่งด่วน

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1.3 ประชากร	- อัตราส่วนภาระพึ่งพิง - สัดส่วนคนยากจน
1.4 การศึกษา	- อัตรานักเรียนต่อประชากรวัยเรียน - จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป
2. ความมั่นคงทางสังคม	
2.1 สถาบันครอบครัว	- สัดส่วนครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยถาวร - ดัชนีสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัว (อัตราการจดทะเบียนสมรส) - ครัวเรือนอบอุ่นตามเกณฑ์ จปฐ, อัตราหย่าร้าง
2.2 หลักประกันทางสังคม	- ร้อยละของการมีหลักประกันสุขภาพ (ประกันสังคม, สวัสดิการข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ , โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า , ยังไม่มีสิทธิ์) - สัดส่วนผู้ประกันตนต่อกำลังแรงงาน
2.3 ความสงบสุขในสังคม	- อัตราการบาดเจ็บและตาย การตายด้วยอุบัติเหตุการจราจรทางบก - สัดส่วนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน - สัดส่วนคดีชีวิตร่ายกายและเพศ - สัดส่วนคดียาเสพติด - ร้อยละของคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำต่อคดีทั้งหมดที่จับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศ
3. ความเป็นอยู่และพฤติกรรมของคน	
3.1 พฤติกรรมในการบริโภค	- ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค - ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค - อัตราการบริโภคสุรา - อัตราการบริโภคบุหรี่
3.2 การคุ้มครองผู้บริโภค	- จำนวนเรื่องร้องเรียน
3.3 การใช้เวลาในชีวิตประจำวัน	- การใช้บริการจากสื่อต่าง ๆ - สัดส่วนการใช้เวลากับ Internet / เครื่องคอมพิวเตอร์
4. สิ่งแวดล้อม	- ปริมาณการใช้สารเคมี
4.1 สารอันตราย	- จำนวนผู้ป่วยที่เกิดจากสารพิษอันตราย - จำนวนผู้เสียชีวิตที่เกิดจากสารพิษอันตราย
4.2 ขยะ	- การผลิตขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ - การผลิตขยะที่เกิดขึ้นใน กทม. - ความสามารถในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธีใน กทม. - ปริมาณของเสียอันตรายทั่วประเทศ
4.3 มลพิษทางอากาศ	- ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ - ค่าเฉลี่ยฝุ่นขนาดเล็กกว่า 10ไมครอน
4.4 เสียง	- ระดับเสียงเฉลี่ย 24 ชม. จากสถานีตรวจวัดระดับเสียงริมถนนในกรุงเทพมหานค - ระดับเสียงเฉลี่ย 24 ชม. จากสถานีตรวจวัดระดับเสียงริมถนนทั่วประเทศ

5 เกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการ ในการดำรงชีวิตของคนไทย

5.1 หน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ/ หน่วยงานเจ้าภาพ / หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2 กรอบแนวคิด

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2546 เห็นชอบเกณฑ์พื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทย 10 ประการ โดยเป็นเป้าหมายขั้นต่ำที่คนไทยควรบรรลุตามเกณฑ์ภายใน 6 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2547-2552) ประกอบด้วยหลักคิด 3 ประการ คือ ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และความมั่นคงในชีวิต

5.3 วัตถุประสงค์

เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยและเป็นการแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยมีการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการเกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการ ในการดำรงชีวิตของคนไทย ในระยะเวลา 6 ปี (2547-2552) และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามเกณฑ์พื้นฐานฯ ของหน่วยงานเจ้าภาพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.4 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

เกณฑ์พื้นฐาน	ตัวชี้วัด
1. ด้านการศึกษา	
(1) ทุกคนได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปี และมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือและวิชาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิต	1. ร้อยละของประชากรที่เข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (9 ปี) 2. ร้อยละของประชากรที่เข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (12 ปี) 3. ร้อยละของประชากรที่ได้รับการศึกษานอกระบบโรงเรียน (อายุ 15 ปี ขึ้นไป) 4. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากร อายุ 15 ปีขึ้นไป (Year of Schooling) 5. ร้อยละของแรงงานฝีมือและแรงงานภาคเกษตรที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพ
2. ด้านสาธารณสุข	
(2) ทุกคนได้รับการประกันสุขภาพที่ได้มาตรฐาน	6. ร้อยละของผู้มีบัตรประกันสุขภาพได้มาตรฐาน 7. ร้อยละของสถานบริการสาธารณสุขที่ให้บริการได้มาตรฐาน 8. ร้อยละของประชาชนที่มีความพึงพอใจในบริการสาธารณสุข
(3) ทุกคนได้รับอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย	9. ร้อยละของเด็กแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม (5 ปีที่ผ่านมา) 10. ร้อยละเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ได้กินอาหารเหมาะสมและเพียงพอ 11. ร้อยละของเด็กวัยเรียนได้กินอาหารอย่างถูกต้อง ครบถ้วน 12. ร้อยละของเด็กวัยเรียนที่มีดัชนีมวลกายตามเกณฑ์ 13. ร้อยละของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่
3. ด้านหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์	
(4) ผู้มีอายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ ได้รับหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต	14. จำนวนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับการดูแลด้านที่พักพิง 15. ร้อยละของผู้สูงอายุที่ยากจนและได้รับเบี้ยยังชีพ 16. ร้อยละของผู้สูงอายุที่ยากจนและได้รับบัตรประกันสุขภาพ
(5) ทุกคนมีความมั่งคงในที่พักพิง	17. ร้อยละของครัวเรือนที่บ้านเรือนเป็นของตนเอง 18. จำนวนบ้านพักพิงสำหรับเด็กเร่ร่อน

เกณฑ์พื้นฐาน	ตัวชี้วัด
4. ด้านความจำเป็นพื้นฐาน	
(6) ทุกคนมีน้ำสะอาดเพื่อดื่มอย่างน้อย 5 ลิตร/คน/วัน และมีน้ำใช้อย่างน้อย 45 ลิตร/คน/วัน	19. ร้อยละของครัวเรือนที่รับบริการน้ำประปา 20. ร้อยละของครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มหรือใช้อย่างเพียงพอตลอดปี
(7) ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้	21. ร้อยละของครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้
(8) ทุกครัวเรือนมีความมั่นคงในชีวิตและปลอดจากยาเสพติด	22. สัดส่วนคดีอุกฉกรรจ์ 23. สัดส่วนคดีชีวิตร่างกายและเพศ 24. อัตราตายโดยอุบัติภัยจาจรทางบก 25. สัดส่วนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์และโจรกรรม
(9) ทุกคนมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ	26. ร้อยละของเวลาออกอากาศของรายการที่ให้ความรู้ 27. ร้อยละขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถให้บริการข้อมูลสารสนเทศระบบอินเตอร์เน็ตตำบล
5. ด้านทรัพยากรและแหล่งทุน	
(10) ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ	28. ร้อยละของแปลงที่ดินที่ได้รับการออกโฉนดให้แก่ประชาชน 29. ร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินจากรัฐ 30. ร้อยละของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการอนุมัติต่อวิสาหกิจชุมชนที่ขอรับการจดทะเบียน 31. ร้อยละครัวเรือนที่เข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ

6 ดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์

6.1 หน่วยงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

6.2 กรอบแนวคิด

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ตามขอบข่ายของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ(UNDP) การปลอดจากความต้องการโอกาสที่เท่าเทียมกัน และการปลอดจากความกลัว รวมกับแนวคิดคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาด้านตะวันออก โดยพิจารณาทั้งจากมิติปัจจัยภายนอกตัวมนุษย์และมิติปัจจัยภายในตัวมนุษย์

6.3 นิยาม

การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

6.4 วัตถุประสงค์

1. เป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย แผนงาน/โครงการด้านความมั่นคงของมนุษย์
2. เป็นเครื่องมือในการติดตามและประเมินผลความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศ และการดำเนินงานด้านความมั่นคงของมนุษย์

6.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย 10 มิติ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำและรายได้ ความมั่นคงส่วนบุคคล ครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม สังคม-วัฒนธรรม สิทธิ และความเป็นธรรม การเมืองและธรรมาภิบาล โดยมีตัวชี้วัด 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับพื้นที่

- ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับพื้นที่ 56 ตัวชี้วัด
- ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับบุคคล 69 ตัวชี้วัด

ระดับพื้นที่	ระดับบุคคล
ที่อยู่อาศัย 1. ความหนาแน่นของครัวเรือน 2. อัตราการถือครอง 3. อัตราการมีไฟฟ้าใช้ 4. อัตราการมีน้ำประปาใช้ 5. อัตราการมีส้วม 6. อัตราพื้นที่ป่าไม้ 4,863,726 ไร่	1. สถานการณ์ครอบครอง 2. ระดับของที่อยู่อาศัย 3. วัสดุที่ใช้ปลูกสร้าง 4. แหล่งน้ำดื่ม 5. แหล่งน้ำใช้ 6. แหล่งแสงสว่าง 7. ส้วม 8. เชื้อเพลิง 9. ขยะ 10. กลิ่น 11. เสียง 12. ฝุ่น-ควัน 13. ลักษณะทางเข้าออก

ระดับพื้นที่	ระดับบุคคล
สุขภาพอนามัย 7. เตียงต่อจำนวนผู้ป่วย 8. แพทย์ต่อจำนวนผู้ป่วย 9. ทันตแพทย์ต่อจำนวนผู้ป่วย 10.พยาบาลต่อจำนวนผู้ป่วย 11.ผู้ป่วยเอดส์ต่อ 10,000 ครัวเรือน	14. การเจ็บป่วยที่ต้องพบแพทย์ 15. การหยุดงานเพราะเจ็บป่วย 16. การคุ้มครองด้านสาธารณสุข 17. ระยะเวลาการเข้าถึงบริการ 18. การบริโภคอาหาร 19. การบริโภคแอลกอฮอล์ 20. การสูบบุหรี่ 21. การควบคุมอารมณ์ 22. การออกกำลังกาย
การศึกษา 12. นักเรียนต่อห้องเรียน 13. ครูต่อนักเรียน 14. นักเรียนชั้นมัธยมและประถมต่อ 1,000 ครัวเรือน 15. การออกกลางคันต่อ 1,000 ครัวเรือน 16. นักเรียนที่มีปัญหาด้านน้ำหนักและส่วนสูงต่อ 1,000 ครัวเรือน 17. นักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวด้านอารมณ์ต่อ 1,000 ครอบครัว	23. การศึกษาสูงสุด 24.การอบรมเพิ่มเติมต่างๆ 25. การประกอบอาชีพที่ตรงกับความรู้ 26. โอกาสทางการศึกษา
การมีงานทำและรายได้ 18. ผู้มีงานทำต่อครัวเรือน 19. รายได้ต่อครัวเรือน 20. การมีส่วนในรายได้ของคนที่จนที่สุด 20% แรก 21. สัมประสิทธิ์จินี 22. อัตราครัวเรือนที่เป็นหนี้ 23. มูลค่าหนี้ต่อครัวเรือน	27. สถานภาพการทำงาน 28. รายได้จากการทำงานและทรัพย์สิน 29. ปริมาณหนี้ 30. ภาระในการส่งหนี้สิน 31. เงินออม 32. ความพึงพอใจในงาน 33. ความมั่นคงในงาน
ความมั่นคงส่วนบุคคล 24. คดีฆาตกรรมต่อ 100,000 ครัวเรือน 25. คดีปล้นทรัพย์ต่อ 100,00ครัวเรือน 26. คดีชิงทรัพย์ต่อ 100,000 ครัวเรือน 27. คดีทำร้ายร่างกายต่อ100,000 ครัวเรือน 28. คดีข่มขืนต่อ 100,000 ครัวเรือน 29. คดีวัตถุลามกอนาจารต่อ 100,000 ครัวเรือน	34. การประทุษร้ายทางร่างกาย 35. การประทุษร้ายทางทรัพย์สิน 36. ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต 37. ความรู้สึกปลอดภัยในทรัพย์สิน 38. หลักประกันทางสังคม
ครอบครัว 30. อัตราการสมรส 31. อัตราการหย่า 32. อัตราครอบครัวอบอุ่น 33. อัตราครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี 34. อัตราครอบครัวที่พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้	39. ความรักใคร่ปรองดอง 40.ความเคารพและให้เกียรติ 41. ความรุนแรงทางวาจา 42. ความรุนแรงด้านการทะเลาะตบตี 43. การมีส่วนรับผิดชอบทางการเงิน 44. การช่วยเหลือภารกิจครัวเรือน 45. ความสุขเมื่ออยู่บ้าน
การสนับสนุนทางสังคม 35. ผู้ทำประกันชีวิตต่อประชากร 36. ผู้ทำประกันสังคมต่อครัวเรือน 37. จำนวนวัดต่อ 1,000 ครัวเรือน 38. จำนวนมัสยิดต่อ 1,000 ครัวเรือน 39. จำนวนโบสถ์ต่อ 1,000 ครัวเรือน 40. จำนวนการฆ่าตัวตายและทำร้ายตนเองต่อ 1,000 ครอบครัว	46. บุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ 47. ระยะเวลาการเข้าถึงสถาบันทางสังคม 48. ความสุขในการใช้ชีวิต 49. คุณค่าของชีวิต

ระดับพื้นที่	ระดับบุคคล
สังคมวัฒนธรรม 41. การมีโทรศัพท์ต่อครัวเรือน 42. การมีคอมพิวเตอร์ต่อครัวเรือน 43. องค์กรเอกชนต่อครัวเรือน 44. จำนวนผู้อยู่ในระหว่างพักผ่อนต่อครัวเรือน	50. เวลาว่าง 51. วันหยุดพักผ่อน 52. เวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสารสังคม-วัฒนธรรม 53. เวลาที่ใช้ในการสวดมนต์หรือทำจิตให้สงบ 54. การเป็นสมาชิกกลุ่ม-ชมรม 55. การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม-ชมรม 56. การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน
สิทธิและความเป็นธรรม 45. คดีในศาลปกครองต่อ 10,000 ครัวเรือน 46. คดีความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐต่อ 10,000 ครัวเรือน 47. การคัดค้านโครงการรัฐต่อ 10,000 ครัวเรือน	57. ความคับข้องใจการถูกละเมิดสิทธิ 58. การอยู่ในระหว่างคดีฟ้องร้องด้านสิทธิกับบุคคล 59. การอยู่ในระหว่างคดีฟ้องร้องด้านสิทธิกับรัฐ 60. ความรู้สึกด้านโอกาสและความเป็นธรรม
การเมืองและธรรมาภิบาล 48. อัตราการมาใช้สิทธิ์ลงคะแนนเลือกตั้ง สส. 49. อัตราการมาใช้สิทธิ์ลงคะแนนเลือกตั้ง สส.บัญชีรายชื่อ 50. อัตราการมาใช้สิทธิ์ลงคะแนนเลือกตั้ง สว. 51. อัตราบัตรเสียของการเลือกตั้ง สส. 52. อัตราบัตรเสียของการเลือกตั้ง สส.บัญชีรายชื่อ 53. อัตราบัตรเสียของการเลือกตั้ง สว. 54. อัตราการไม่ประสงค์จะลงคะแนนเสียง ในการเลือกตั้ง สส. 55. อัตราการไม่ประสงค์จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง สส. บัญชีรายชื่อ 56. อัตราการไม่ประสงค์จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง สว.	61. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 62. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา 63. การลงคะแนนเสียงระดับท้องถิ่น 64. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง 65. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง 66. การติดตามข่าวสารบ้านเมือง 67. การได้รับความเป็นธรรมจากหน่วยงานรัฐ 68. ความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่รัฐ 69. ความรู้สึกถึงความโปร่งใสของหน่วยงาน

7 ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI)

7.1 หน่วยงาน/องค์กร สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)

7.2 กรอบแนวคิด

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทยได้พัฒนาดัชนีความก้าวหน้าของคน หรือ Human Achievement Index : HAI ขึ้นในปี 2546 โดยนำแนวคิด “ดัชนีความขัดสน” (Human Deprivation Index : IHD) มาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคมไทยมากขึ้น เพื่อสะท้อนสถานภาพของการพัฒนาคนอย่างเป็นระบบ แสดงถึงความก้าวหน้าและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคมไทย เป็นการมองภาพของผลการพัฒนาในเชิงบวกมากกว่าจะมุ่งเน้นที่ความขาดแคลนขัดสน

7.3 นิยาม

ดัชนีความก้าวหน้าของคนมี 8 มิติ ซึ่งเปรียบได้กับช่วงต่าง ๆ ของชีวิตคน เริ่มจากสิ่งสำคัญที่สุดของทุกคนในวันแรกของชีวิต - สุขภาพ ตามด้วยขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของเด็กทุกคนคือ การศึกษา เมื่อเรียนจบทุกคนก็จะทำงานเพื่อให้มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงชีพและมีบ้านอยู่อาศัย จากนั้นแวดวงชีวิตคนเราจะขยายไปสู่การมีชีวิตครอบครัวและชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกในสังคม

7.4 วัตถุประสงค์

เพื่อแสดงความก้าวหน้าของการพัฒนาคนใน 76 จังหวัด โดยมีลักษณะเป็นพหุมิติคือสะท้อนมิติต่าง ๆ ของการพัฒนาคนและมีนัยเชิงนโยบาย สามารถสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการพัฒนาแผนงานโครงการเพื่อขจัดความไม่เสมอภาค

7.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. ดัชนีสุขภาพ (1) อายุขัย (2) สุขภาพอานามัย (3) การส่งเสริมสุขภาพ (4) บริการสาธารณสุข	 1. อายุขัยเฉลี่ยแรกเกิด (ปี) 2. อัตราการขาดสารอาหารขั้นแรกเริ่มในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี (%) 3. จำนวนผู้เป็นโรคเอดส์ที่เพิ่มขึ้น (ต่อประชากร 100,000) 4. จำนวยผู้ป่วยโรคเครียด โรคจิต ประสาท (ต่อประชากร 1,000) 5. ประชากรมีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น สูบบุหรี่ ดื่มสุรา (%) 6. จำนวนประชากรต่อแพทย์ (คน)
2. ดัชนีการศึกษา (5) ผลสะสมด้านการศึกษา (6) การเข้าเรียน (7) คุณภาพการศึกษา (8) บริการการศึกษา	 7. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอยู่ 15 ปีขึ้นไป (ปี) 8. อัตราการเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (%) 9. อัตราการเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (%) 10. คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (%) 11. คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (%) 12. จำนวนนักเรียนต่อครูชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (คน) 13. จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (คน)
3. ดัชนีการทำงาน (9) การว่างงานและการทำงานต่ำระดับ (10) สวัสดิการแรงงาน	 14. อัตราการว่างงาน (%) 15. อัตราการทำงานต่ำระดับ (%) 16. แรงงานที่มีประกันสังคม (%)

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
4. ดัชนีรายได้	
(11) ระดับรายได้	17. รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือน (บาท)
(12) การเปลี่ยนแปลงรายได้	18. การเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือน (2541-2543) (%)
(13) ความยากจน	19. สัดส่วนคนจน (%)
(14) หนี้ครัวเรือน	20. ครัวเรือนที่มีหนี้ (%)
5. ดัชนีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	
(15) ที่อยู่อาศัย	21. ครัวเรือนที่สร้างด้วยวัสดุคงทนถาวร (%)
(16) สภาพแวดล้อม	22. ครัวเรือนในชุมชนแออัดในเขตเมือง (%)
	23. ครัวเรือนที่มีตู้เย็น (%)
	24. ครัวเรือนที่หุงต้มด้วยเตาแก๊สหรือเตาไฟฟ้า (%)
6. ดัชนีชีวิตครอบครัวและชุมชน	
(17) ชีวิตครอบครัว	25. ครัวเรือนที่ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว (%)
(18) ความปลอดภัยในชุมชน	26. ครัวเรือนที่ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครอบครัว (%)
	27. เด็กอายุ 15-17 ปีที่ทำงาน (%)
	28. การหย่าร้าง (ต่อคู่สมรส 1,000 คู่)
	29. คนพิการ (%)
	30. การแจ้งความคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (ต่อประชากร 100,000)
	31. การจับกุมคดีพีเกี่ยวกับยาเสพติด (ต่อประชากร 1,000)
7. ดัชนีคมนาคมและการสื่อสาร	
(19) คมนาคม	32. ครัวเรือนที่เดินทางไปอำเภอใกล้ที่สุดได้สะดวกตลอดปี (%)
(20) การสื่อสาร	33. จำนวนยายพาหนะส่วนบุคคล (ต่อประชากร 1,000)
	34. ครัวเรือนที่มีโทรทัศน์ (%)
	35. จำนวนประชากรต่อโทรศัพท์ (คน)
	36. ประชากรที่เข้าถึงอินเตอร์เน็ต (%)
8. ดัชนีการมีส่วนร่วม	
(21) การมีส่วนร่วมทางการเมือง	37. การใช้สิทธิเลือกตั้ง (%)
(22) การมีส่วนร่วมทางสังคม	38. จำนวนองค์กรชุมชน (ต่อประชากร 100,000)
	39. ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น (%)
	40. ครัวเรือนที่ร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในชุมชน

8 ดัชนีวัดความสุขมวลรวมภายในประเทศไทย

8.1 หน่วยงาน สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

8.2 กรอบแนวคิด

จากแนวหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” กระแสทางเลือกของการพัฒนาประเทศที่ไม่มุ่งเน้นการพัฒนาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเพียงอย่างเดียว และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 10 ที่กล่าวถึงสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน สนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมหรือความอยู่เย็นเป็นสุข อันสามารถทำให้ประเทศก้าวไปข้างหน้าโดยไม่ปฏิเสธการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีในกระแสโลกาภิวัตน์ เพียงแต่หนุนเสริมดัชนีชี้วัดที่มีอยู่แล้วในหมู่ประชาชนขึ้น มาสร้างกระแสทางเลือกของการใช้ชีวิตที่สมดุลและอยู่บนทางสายกลางมากขึ้น

8.3 ความหมาย

ความสุขมวลรวมของประชาชนภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) หรือ GDH คือ ความอยู่เย็นเป็นสุขทั้งสิ่งที่จับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรมและนามธรรมของประชาชนทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศที่มาพักอาศัยอยู่ในประเทศไทย

8.4 นิยาม

ภาพรวมของชีวิตประชาชนทั้งประเทศ ประกอบด้วย การอยู่เย็นเป็นสุข (well-being) ความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction) คุณภาพชีวิต (quality of life) และความเป็นจริงในชีวิตตรงกับความคาดหวังและความต้องการ (self actualization) โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นสองประการ คือ ประการแรก ความสุขของมนุษย์มีสองลักษณะบนความเปลี่ยนแปลง คือ การเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างรวดเร็วและเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ประการที่สอง การวัดความสุขมุ่งเน้นเป้าหมายอยู่ที่การประเมินความสุขมวลรวมของคนภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness : GDN) ไม่ใช่มุ่งประเมินความสุขของปัจเจกบุคคล แต่ประเมินความสุขของคนไทยและต่างชาติระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ

8.5 วัตถุประสงค์

เพื่อวัดความสุขทั้งที่เป็นรูปธรรมและเป็นนามธรรมของประชาชนทั้งคนไทยและคนต่างชาติที่มาพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ

8.6 โครงสร้างองค์ประกอบดัชนี

โครงสร้างองค์ประกอบดัชนี	
มี 14 กลุ่มปัจจัย ประกอบด้วย	8. ระบบการค้าเสรีในกระแสโลกาภิวัตน์
1. สภาพแวดล้อม	9. การประพฤติ ปฏิบัติ ตามแนวหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. บรรยากาศภายในชุมชน	10. ระบบการศึกษา
3. ชีวิตครอบครัว	11. ธรรมชาติและการจัดสรรทรัพยากร
4. สุขภาพกาย	12. วัฒนธรรม ประเพณีไทย
5. สุขภาพจิต	13. กระบวนการยุติธรรม
6. หลักธรรมาภิบาล รัฐบาล นักการเมือง องค์กรอิสระ	14. สถานการณ์ปัจจุบัน
7. ความพึงพอใจในงาน	

8.7 ระเบียบวิธีการศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 หาค่าพารามิเตอร์ความสุขของคนไทย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่ม (focus group)

ขั้นที่ 2 สร้างมาตรวัดและประเมินความสุขคนไทย โดยการเชิงสำรวจด้วยมาตรวัดประเมินความสุขของคนไทย ใน 3 ลักษณะ คือ ความสุขที่มาจากปัจจัยที่จับต้องได้ จับต้องไม่ได้ และวัดสิ่งที่ประชาชนคิด สิ่งที่มี และสิ่งที่จำเป็น

ขั้นที่ 3 ประเมินและพยากรณ์ความสุขมวลรวมของคนไทย โดยการวิจัยและพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยเพื่อประเมินความสุขมวลรวมภายในประเทศ วิเคราะห์เพื่อประเมินและพยากรณ์ความสุขมวลรวมของคนไทย

9 มรรค 12 สู่ประเทศไทยอยู่เย็นเป็นสุข

9.1 แนวคิดของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี

9.2 กรอบแนวคิด

แบบแผนของความอยู่เย็นเป็นสุข ได้แก่ ดุลยภาพของ จิต กาย สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งหมดมีลักษณะเป็นองค์รวม แยกส่วนไม่ได้ โดยหลักการของดุลยภาพคือ ดุลยธรรม หมายถึง การกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ หนทางที่จะไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ได้แก่ มรรค 12 แห่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งจะต้องใช้ การสร้างความรู้ การเคลื่อนไหวสังคม และการเมือง (สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา) เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนมรรค 12 ให้เกิดความอยู่ดีมีสุขเสียก่อน จึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนย่อยต่างๆ เช่น ด้านการเมือง ระบบราชการ เป็นต้น นอกจากนี้ แนวทางในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ได้แก่ 1) สร้างวิสัยทัศน์ร่วมในเรื่องความอยู่เย็นเป็นสุข 2) ขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข 3) ส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยมีพื้นฐานอยู่บนการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ 4) พัฒนาเครื่องชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข 5) จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นเรื่องความอยู่เย็นเป็นสุขของประเทศไทย และ 6) สร้างผู้นำเพื่ออนาคตให้มีจำนวนมากพอ

9.3 นิยาม

มรรค 12 แห่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ประกอบด้วย

1. อุดมการณ์สูงสุด ของความอยู่เย็นเป็นสุข 1 ประการ ได้แก่ การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

2. สดมภ์ คือ เสาหลัก 3 ประการของดุลยธรรม ได้แก่

- ***2.1 จิตวิวัฒน์*** คือ การพัฒนาจิตให้กว้าง ไม่เห็นแก่ตัว
- ***2.2 ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง*** คือ การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ไม่รวมศูนย์
- ***2.3 เศรษฐกิจดุลยนิยม*** คือ การเปลี่ยนจากเศรษฐกิจเก่า (ทุนนิยม) เป็นเศรษฐกิจใหม่ (ดุลยนิยม)

3. สัมมนาพัฒนา คือ การพัฒนาเพื่ออุดมการณ์สูงสุด และส่งเสริมสดมภ์ โดยมีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ 1) การศึกษา2) ศาสนา 3) สุขภาพ 4) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน 5) การสื่อสาร 6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ 8) กฎหมาย

9.4 วัตถุประสงค์

เพื่อวัดความอยู่เย็นเป็นสุข โดยไม่ใช้ GDP เนื่องจากไม่ได้บอกความเป็นธรรมทางสังคมหรือศีลธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความอยู่ดีมีสุข

9.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี

เสนอวิธีวัดความอยู่เย็นเป็นสุข 3 รูปแบบ

1. **วัดที่รากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุข** เช่น หากเชื่อว่าการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุข ก็จะวัดสภาพการมีสัมมาชีพในพื้นที่นั้นว่ามีมากน้อยเพียงใด เป็นต้น
2. **วัดที่ภววิสัยของความอยู่เย็นเป็นสุข** โดยวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดที่ทำให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข เช่น มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตพอเพียง มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความยุติธรรมมีสันติภาพ มีสิ่งแวดล้อมดี มีจิตใจดีมีความเมตตากรุณา เป็นต้น จากนั้นจึงพยายามวัดปริมาณของปัจจัยเหล่านั้น โดยควรมีจำนวนปัจจัยน้อยที่สุดที่สามารถบ่งบอกถึงสภาพความอยู่เย็นเป็นสุขได้อย่างแม่นยำ
3. **วัดเชิงอัตตวิสัย** โดยการถามความรู้สึกของประชาชนว่าอยู่เย็นเป็นสุขมากน้อยเพียงใด ซึ่งความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนมักเป็นผลมาจาก ความพอกินพอใช้ สุขกายสบายใจ มีความปลอดภัย มีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องของส่วนรวม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้มีกระแสความคิดที่ว่า การวัดเชิงอัตตวิสัยเชื่อถือไม่ได้ แต่ไม่ควรตัดทิ้งไป ควรลองวิจัยเปรียบเทียบกับวิธีอื่นๆ ถ้าใช้ได้ การสำรวจสภาพความอยู่เย็นเป็นสุขก็จะง่ายขึ้นอีกมาก

10 ประกายความคิดสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข

10.1 หน่วยงาน สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)

10.2 กรอบแนวคิด

1. **ความอยู่เย็นเป็นสุข เริ่มต้นจากระดับบุคคล** ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ทางคือ
   - **1.1 ความสุขภายใน** ประกอบด้วย ความสุขจากการมีอิสรภาพ ความสุขจากความภาคภูมิใจ ความสุขจากการเข้าถึงหลักศาสนา (ศีล) ความสุขจากความสงบ (สมาธิ) และความสุขจากความไม่ยึดมั่นถือมั่น (ปัญญา)
   - **1.2 ความสุขภายนอก** ประกอบด้วย ความสุขจากการมีปัจจัยสี่พอเพียง ความสุขจากการมีความมั่นคงในชีวิต ความสุขจากการมีครอบครัวอบอุ่น ความสุขจากการมีชุมชนเข้มแข็ง และความสุขจากการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

   ทั้งนี้ คนแต่ละคนจะมีความสุขได้ จะต้องกำหนดเป้าหมายของชีวิตไปที่ความสุขภายในเหนือกว่าความสุขภายนอก โดยมองปัจจัยภายนอกเป็นเพียงสิ่งที่เอื้อต่อความสงบสุขในจิตใจเท่านั้น
2. **ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสุข** ประกอบด้วย 3 ประการ คือ
   - **2.1 ครอบครัวอบอุ่น** ได้แก่ การมีโครงสร้างครอบครัวที่ประกอบด้วยคนหลายรุ่น สมาชิกภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และรักการเรียนรู้ ตลอดจนมีการป้องกันและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น
   - **2.2 ชุมชนเข้มแข็ง** ได้แก่ การมีโครงสร้างชุมชนที่มีผู้นำเข้มแข็ง สมาชิกมีสุขภาวะที่ดี คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการจัดการปัญหาโดยการพึ่งพาตนเอง มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ศาสนา และสิ่งแวดล้อม
   - **2.3 เศรษฐกิจพอเพียง** ได้แก่ การมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปฏิบัติตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง
3. **ลักษณะของสังคมที่เอื้อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข** ประกอบด้วย 1) ยึดถืออุดมการณ์ ค่านิยม และโลกทัศน์ที่ดี 2) มีระบบวัฒนธรรมและศาสนาที่เข้มแข็ง 3) มีระบบการเมืองที่มีธรรมาภิบาล และระบบเศรษฐกิจพอเพียง 4) มีระบบการเรียนรู้ที่ทั่วถึง และสื่อมีบทบาทในการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข 5) มีระบบยุติธรรมและกฎหมายที่ดี 6) มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี
4. **หลักการของความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคม** ได้แก่ 1) หลักความเป็นองค์รวม 2) หลักความพอเพียง 3) หลักการดุลยภาพของการพัฒนา 4) หลักการระบบคุณค่าดั้งเดิมของสังคมไทย 5) หลักการไม่ยึดติดตัวตนและวัตถุ 6) หลักการวิธีคิด (คิดเชิงบวก สร้างสรรค์ และใช้เหตุผล และ 7) หลักการยอมรับความหลากหลาย
5. **ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข** ประกอบด้วย
   - **5.1 ยุทธศาสตร์หลัก** ได้แก่ “ยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการความรู้ 2) ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคม และ 3) ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบาย
   - **5.2 ยุทธศาสตร์ย่อย** คือ การสร้างความเปลี่ยนแปลงในประเด็นหลักๆ ได้แก่ ประเด็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรม ศาสนา วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม ระบบการเรียนรู้และสื่อ และระบบสังคม โดยการใช้ยุทธศาสตร์หลัก “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ข้างต้นมาเป็นตัวกำหนดข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง
6. **กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข** ประกอบด้วย 1) การสร้างกระแสความคิดในทุกระดับ ทั้งด้านความอยู่เย็นเป็นสุข และในทางตรงกันข้าม คือความอยู่ร้อนนอนทุกข์ 2) การเริ่มต้นจากจุดเล็กๆ คือบุคคลและครอบครัว และขยายไปถึงสังคมโดยรวม 3) การพัฒนาเครื่องมือในการสร้างความสุข 4) การปรับระบบสังคมที่สนับสนุนความอยู่เย็นเป็นสุข 5) การเชื่อมโยงนโยบายรัฐบาลในทุกระดับเพื่อสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข 6) การขยายเครือข่ายเรียนรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

11 ดัชนีชี้วัดสุขภาพความอยู่เย็นเป็นสุข 3 ระดับ

11.1 หน่วยงาน ศูนย์อำนวยการยุทธศาสตร์สังคมอยู่เย็นเป็นสุข (ศอ.สส.) กระทรวงสาธารณสุข

11.2 กรอบแนวคิด

การพัฒนาประเทศไทยเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ตามที่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งยึดกระบวนทัศน์ การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ภายใต้ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุยเดชฯ และให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาคุณภาพคน โดยให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะการประกอบอาชีพและมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชนและสังคมไทย

แนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณภาพในทุกมิติ ได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาสุขภาพตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่มุ่งเน้น การพัฒนาคนให้มีสุขภาพที่ดี ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ รวมทั้งเชื่อมโยงกับเหตุปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ให้มีความพอดี มีดุลยภาพและสอดคล้องเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทิศทางการพัฒนาสุขภาพเน้นการสร้างระบบสุขภาพที่มีความพอเพียง พอประมาณ อย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจทางการเงินการคลัง และการเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อสุขภาพ มีความสมดุลของการบริการทั้งในด้านการส่งเสริม ป้องกัน รักษา ฟื้นฟู มีระบบภูมิคุ้มกันที่เป็นหลักประกัน และช่วยคุ้มครองสุขภาพของประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการที่ดีในระบบสุขภาพ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และนำไปสู่ความยั่งยืนของระบบสุขภาพต่อไป

11.3 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตัวชี้วัด ที่มีความสอดคล้องกับบริบทต่างๆในพื้นที่ ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะใช้เป็นกรอบในการกำกับ ติดตาม ประเมินผลของการพัฒนาในระดับพื้นที่

11.4 ชุดดัชนีชี้วัดสุขภาพ 3 ระดับ

ดัชนีชี้วัดสุขภาพยึดตามประเด็นหลัก 14 ประเด็น โดยแบ่งดัชนีชี้วัดเป็น 3 ระดับ และจัดกลุ่มได้ 5 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 สุขภาพร่างกาย จิตใจพฤติกรรมสุขภาพ

ประเด็นหลัก	ระดับ บุคคล ครอบครัว	ระดับ ชุมชน	ระดับ จังหวัด ภาค ประเทศ
1. คนไทยมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่ป่วยและไม่ตายจากโรคที่ป้องกันได้	- คนในครอบครัวมีร่างกายแข็งแรง ไม่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้	- ชุมชนมีการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน - ชุมชนมีการจัดระบบการดูแลรักษาเบื้องต้นและการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง - ชุมชนมีการดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้	- มีการเฝ้าระวังและควบคุมโรคระบาดที่มีประสิทธิภาพ - มีการป้องกันโรคที่ป้องกันได้อย่างครอบคลุม - มีระบบฟื้นฟูสภาพและดูแลผู้พิการอย่างทั่วถึงและเหมาะสม
2. คนไทยมีสุขภาพจิตดี มีความพึงพอใจในชีวิต และมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ	- คนในครอบครัวมีความสุข และพอใจในชีวิต และสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ - คนในครอบครัวมีความ	- ชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีและส่งเสริมศักยภาพในการจัดการกับปัญหาชีวิต	- มีแผนงานและงบประมาณส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีและพัฒนาศักยภาพในการจัดการกับปัญหาชีวิต

ประเด็นหลัก	ระดับ บุคคล ครอบครัว	ระดับ ชุมชน	ระดับ จังหวัด ภาค ประเทศ
	ภาคภูมิใจในชีวิตและมีอิสรภาพในการดำเนินชีวิต	- ชุมชนมีระบบส่งเสริมความภาคภูมิใจในชีวิตของคนในชุมชน - ชุมชนมีศูนย์รวมจิตใจในการแก้ไขปัญหาชีวิต - ชุมชนมีการดูแลผู้ป่วยโรคจิตในชุมชน	- มีระบบให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ - มีระบบบริการรักษาผู้ป่วยทางจิตที่ทั่วถึง
3. คนไทยปราศจากความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ และมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่เพียงพอ	- คนในครอบครัวไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่อ้วน ขับรถอย่างปลอดภัย มีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ กินผักผลไม้เพียงพอ พักผ่อนเพียงพอ	- ชุมชนมีกติกาของชุมชนในการควบคุมการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ การเสพสิ่งเสพติด - ชุมชนมีการส่งเสริมการขับรถที่ปลอดภัย เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย การกินผักผลไม้ และพักผ่อนอย่างเพียงพอ - ชุมชนมีกิจกรรมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย	- มีกฎหมายควบคุมการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ การเสพสิ่งเสพติด การขับขี่ไม่ปลอดภัยและมีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ - มีการส่งเสริม เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย การออกกำลังกาย การบริโภคผักผลไม้ อย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 2 สุขภาพปัญญา คุณธรรม การเรียนรู้ ปัจจัยดำรงชีวิต

ประเด็นหลัก	ระดับ บุคคล ครอบครัว	ระดับ ชุมชน	ระดับ จังหวัด ภาค ประเทศ
4. คนไทยเข้าใจและใช้หลักคุณธรรมหรือหลักศาสนาในการดำรงชีวิต	- คนในครอบครัวปฏิบัติตามหลักคุณธรรมหรือหลักศาสนา เป็นประจำ - คนในครอบครัวรู้จักการให้ทาน ให้อภัย และมีสำนึกในการกระทำของตน	- ชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมหรือหลักศาสนา เป็นประจำ - ชุมชนมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการให้ทาน ให้อภัย และมีสำนึกในการกระทำของตน	- มีแผนงาน กิจกรรม และงบประมาณส่งเสริมคุณธรรมและการปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในสถานศึกษา และผ่านสื่อสาธารณะ
5. คนไทยมีการเรียนรู้ที่นำไปสู่ทักษะชีวิตที่เพียงพอและเหมาะสมตลอดช่วงชีวิต	- คนในครอบครัวมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งข้อมูล จนเกิดทักษะในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม	- ชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านทักษะในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ที่เหมาะสม - ชุมชนมีศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน - ชุมชนมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	- มีแผนงานและงบประมาณส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนเพื่อสร้างทักษะชีวิต - มีหลักสูตรการพัฒนาทักษะชีวิตในสถานศึกษาระดับต่างๆ
6. คนไทยมีปัจจัยดำรงชีวิตที่เพียงพอและมีหลักประกันชีวิตที่มั่นคงด้วยสัมมาชีพ	- คนในครอบครัวมีปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตที่เพียงพอ ไม่ขัดสน มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย - คนในครอบครัวมีอาชีพสุจริตที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้	- ชุมชนมีการจัดการแหล่งอาหารที่เพียงพอ และปลอดภัย สำหรับการบริโภคของคนในชุมชน - ชุมชนมีการส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น - ชุมชนมีการส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การทำการเกษตรธรรมชาติ การทำบัญชีครัวเรือน	- มีการส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ - มีระบบสวัสดิการสังคมที่เกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง - มีการส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การทำเกษตรธรรมชาติ การทำบัญชีครัวเรือนอย่างทั่วถึง

หมวดที่ 3 ครอบครัว ชุมชน สังคม

ประเด็นหลัก	ระดับ บุคคล ครอบครัว	ระดับ ชุมชน	ระดับ จังหวัด ภาค ประเทศ
7. คนไทยมีครอบครัวที่มีความสุขและมีการดูแลซึ่งกันและกันทั้งด้านร่างกายและจิตใจ	- คนในครอบครัวมีความรักและดูแลกันและกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ใช้ความรุนแรง พูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ - คนในครอบครัวมีการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ อย่างไม่ทอดทิ้งทั้งร่างกาย และจิตใจ	- ชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว - ชุมชนมีกติกาควบคุมความรุนแรงในครอบครัวและคุ้มครองผู้ได้รับความรุนแรง - ชุมชนมีการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ กรณีที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลเองได้	- มีระบบสวัสดิการ เพื่อสนับสนุนครอบครัวที่มีการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ - มีกฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว และมีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด - มีระบบดูแลเด็กและผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งที่เหมาะสม
8. คนไทยอยู่ในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีการบำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม	- คนในครอบครัวมีการช่วยเหลือคนในชุมชน - คนในครอบครัวมีการพึ่งตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน - คนในครอบครัวมีการปฏิบัติและใช้ชีวิตตามวัฒนธรรมท้องถิ่น	- ชุมชนมีการจัดทำแผนชุมชนโดยความมีส่วนร่วมของคนในชุมชน - ชุมชนมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีผู้นำตามธรรมชาติ มีศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง - ชุมชนมีการระดมทุนหรือทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ - ชุมชนมีการรวมกลุ่มทำสาธารณประโยชน์ร่วมกัน - ชุมชนมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ยึดเหนี่ยวคนในชุมชน	- มีการส่งเสริมการจัดทำแผนชุมชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง - มีการมีส่งเสริมกองทุนชุมชนที่มีการจัดการที่ดี - มีแผนงานและงบประมาณบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทยอย่างเป็นรูปธรรม - มีการสร้างความยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยยึดคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม
9. คนไทยอยู่ในสังคมที่มีความสงบสุข และปลอดภัย	- คนในครอบครัวรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - คนในครอบครัวมีบทบาทในการรักษาความสงบสุขในชุมชน	- ชุมชนมีความสงบสุข ปลอดภัย ปราศจากอาชญากรรม และความรุนแรง - ชุมชนมีกติกาชุมชนในการควบคุมอาชญากรรม และความรุนแรง	- มีกฎหมายและการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมและความรุนแรง - มีการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

หมวดที่ 4 สภาพแวดล้อม

ประเด็นหลัก	ระดับ บุคคล ครอบครัว	ระดับ ชุมชน	ระดับ จังหวัด ภาค ประเทศ
10. คนไทยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และเหมาะสมต่อการสร้างเสริมสุขภาพ	- คนในครอบครัวอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ปราศจากมลภาวะทางอากาศ น้ำ ดิน เสียง - คนในครอบครัวได้รับอาหารที่ปลอดภัย ไร้สารพิษ - คนในครอบครัวมีการควบคุมขยะ สิ่งปฏิกูล และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ - คนในครอบครัวอยู่สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ - คนในครอบครัวได้รับการปกป้องคุ้มครองให้ห่างไกลจาก	- ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ปราศจากมลภาวะทางอากาศ น้ำ ดิน เสียง และมีกติกาในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน - ชุมชนมีแหล่งอาหารที่ปลอดภัย ไร้สารพิษ - ชุมชนมีการควบคุมขยะ สิ่งปฏิกูล และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม - ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ - ชุมชนมีการปกป้องคุ้มครองให้ห่างไกลจากพื้นที่เสี่ยงต่อ	- มีกฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อม และมีการบังคับใช้ที่ได้ผลและต่อเนื่อง - มีการเฝ้าระวังและควบคุมมลภาวะทางอากาศและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ - มีการส่งเสริมและติดตามแหล่งจำหน่ายอาหาร ให้มีความปลอดภัย และได้มาตรฐาน - มีการกำจัดขยะที่ได้มาตรฐานและเพียงพอ - มีมาตรการในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ - มีการส่งเสริมพื้นที่สาธารณะ

ประเด็นหลัก	ระดับ บุคคล ครอบครัว	ระดับ ชุมชน	ระดับ จังหวัด ภาค ประเทศ
	พื้นที่เสี่ยงต่อสุขภาพ และอบายมุขในรูปแบบต่างๆ	สุขภาพ และอบายมุขในรูปแบบต่างๆ	สำหรับการสร้างเสริมสุขภาพอย่างเพียงพอและทั่วถึง - มีการควบคุมพื้นที่หรือสถานที่ซึ่งเสี่ยงต่อสุขภาพและสร้างปัญหาสังคม
11. คนไทยได้รับสื่อที่เพียงพอและเหมาะสม สำหรับการสร้างเสริมสุขภาพ และได้รับความคุ้มครองให้ห่างไกลจากสื่อที่ไม่เหมาะสม	- คนในครอบครัวได้รับสื่อที่ส่งเสริมการมีสุขภาพดี ปลูกฝังคุณธรรม และการใช้ชีวิตพอเพียง - คนในครอบครัวได้รับการปกป้องคุ้มครองจากสื่อที่ส่งเสริมปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ และสื่อที่สร้างทัศนคติบริโภคนิยม	- ชุมชนมีสื่อของท้องถิ่นที่ส่งเสริมการมีสุขภาพดี ปลูกฝังคุณธรรม และการใช้ชีวิตพอเพียง ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน - ชุมชนมีการปกป้องคุ้มครองคนในชุมชนจากสื่อที่ส่งเสริมปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ รวมทั้งสื่อที่สร้างทัศนคติบริโภคนิยมและสร้างปัญหาสังคม	- มีสัดส่วนเวลาช่วงเวลา หรือเนื้อที่ ที่เหมาะสมของสื่อสาธารณะที่ส่งเสริมการมีสุขภาพดี ปลูกฝังคุณธรรม และการใช้ชีวิตพอเพียง - มีการควบคุมสื่อสาธารณะและการเข้าถึงสื่อสาธารณะที่เสี่ยงต่อสุขภาพ ส่งเสริมบริโภคนิยม และสร้างปัญหาสังคม

หมวดที่ 5 ระบบบริการสุขภาพ

ประเด็นหลัก	ระดับ บุคคล ครอบครัว	ระดับ ชุมชน	ระดับ จังหวัด ภาค ประเทศ
12. คนไทยมีโอกาสในการเข้าถึงและใช้บริการสุขภาพโดยปราศจากอุปสรรค และได้รับบริการสร้างเสริมสุขภาพอย่างครบถ้วนทั่วถึง	- คนในครอบครัวสามารถใช้บริการเมื่อจำเป็นโดยไม่ต้องกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายของการบริการสุขภาพและไม่ถูกกีดกันการใช้บริการที่จำเป็น - คนในครอบครัวได้รับบริการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค คัดกรองความเสี่ยง ที่ครบถ้วนตามวัย	- ชุมชนมีการจัดระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน - ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค คัดกรองความเสี่ยง	- มีระบบบริการและระบบการคลังที่เอื้อต่อการเข้าถึงบริการที่เป็นธรรม - มีการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพ คัดกรองความเสี่ยง ป้องกันโรค พื้นฐาน ที่ครอบคลุม ครบถ้วน และทั่วถึง
13. คนไทยได้รับบริการสุขภาพที่มีคุณภาพและสมเหตุสมผลด้วยทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม	- คนในครอบครัวมีความรู้ในการเลือกใช้บริการที่เหมาะสม - คนในครอบครัวได้รับการคุ้มครองจากบริการสุขภาพที่ไม่จำเป็นและอาจจะกระทบต่อสุขภาพ	- ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดระบบบริการของรัฐและท้องถิ่น - ชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและคุ้มครองคนในชุมชนจากบริการที่ไม่จำเป็นและอาจจะกระทบต่อสุขภาพ	- มีหน่วยงานและการดำเนินงานเสริมสร้างความรู้ในการเลือกใช้บริการ - มีการผลิตและจัดสรรทรัพยากรสุขภาพที่เพียงพอและทั่วถึง - มีระบบรักษาพยาบาลและส่งต่อที่มีประสิทธิภาพ - มีระบบพัฒนาคุณภาพที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ - มีระบบควบคุมการให้บริการที่ไม่จำเป็นและอาจจะกระทบต่อสุขภาพ
14. คนไทยมีบทบาทในการสร้างเสริมสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชน	- คนในครอบครัวมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพของตนเองและครอบครัว	- ชุมชนมีบทบาทและกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชน - ชุมชนมีการระดมทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในชุมชน	- มีงบประมาณด้านการส่งเสริมสุขภาพที่เพียงพอและจัดสรรไปสู่พื้นที่อย่างเหมาะสม - มีแผนงานและการดำเนินงานกระจายบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพสู่ท้องถิ่น

12 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต

12.1 หน่วยงาน สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

12.2 กรอบแนวคิด

คุณภาพชีวิตครอบคลุมใน 11 มิติ คือ สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม รายได้ การทำงาน จริยธรรม ครอบครัว ความปลอดภัย การคมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1. สุขภาพ สุขภาพซึ่งรวมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ทำให้ผู้คนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิผล และมีส่วนร่วมในชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างกระตือรือร้นมีชีวิตชีวา
2. การศึกษา ระบบการศึกษาเป็นกลไกพื้นฐานในการถ่ายทอดความรู้ และวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง การศึกษายังเป็นรากฐานของนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีความยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้พัฒนาและขยายตัวออกไป
3. ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยเป็นความต้องการด้านสังคมซึ่งจำเป็น ต่อการดำรงชีวิต ซึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวมีที่ปกป้องคุ้มกันและเกิดความมั่นคง
4. สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ พื้นที่ป่ามีผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชากร นอกจากนั้นการใช้พลังงานและการผลิตของเสียในครัวเรือน และการใช้สารเคมีมีผลกระทบโดยตรงกับสภาพแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงนโยบายนั้นย่อมไม่อาจละเลยการรับรู้และความรู้สึกของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมได้เช่นกัน
5. รายได้ รายได้ขั้นต้นและรายได้ต่อหัวสะท้อนภาวะความเป็นอยู่และมาตรฐานการครองชีพของมนุษย์ รายได้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวอยู่ได้
6. การทำงาน ชีวิตการทำงานมีความสำคัญเพราะว่า การมีงานทำก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งนำไปสู่การมีมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิต
7. จริยธรรม สิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติในแนวทางของศีลธรรมและวัฒนธรรม ได้แก่ การมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กฎหมายในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนของ
ศาสนิกชนทุกศาสนา การมีจิตอาสาสมัครและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนร่วม ชุมชน และสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้การประกอบอาชญากรรมลดลง
8. ครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันหลักของโครงสร้างสังคม และทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมของปัจเจกชน ทั้งแต่ช่วงวัยเด็ก ผู้ใหญ่ จนถึงชรา ไม่ว่าบุคคลนั้นมีความปกติหรือมีภาวะพิการก็ตาม
9. ความปลอดภัย สังคมใดที่มีอาชญากรรมประเภทต่างๆ ทั้งรุนแรงน้อยและรุนแรงมาก รวมถึงการมียาเสพติดและการมีอุบัติเหตุบนท้องถนนมาก ย่อมกระทบต่อความสงบและเสถียรภาพของสังคม อันนำไปสู่ ความตกต่ำลงของคุณภาพชีวิต
10. การคมนาคมและการสื่อสาร การคมนาคมและการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญต่อความก้าวหน้า และการพัฒนาเพราะว่ามีความสัมพันธ์กับการเคลื่อนที่และการเข้าถึงทรัพยากรรวมทั้งโอกาสในการจ้างงาน การศึกษา และการเคลื่อนไหวของสินค้าและบริการ
11. การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงพันธะผูกพันและความตั้งใจของประชาชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองและสังคม ซึ่งประชาชนมีความกระตือรือร้นทางการเมืองและมีส่วนร่วมสูง การใช้อำนาจของรัฐบาลในการจัดสรรทรัพยากรของสังคมก็เป็นไปในทิศทางที่สร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชนมากขึ้น อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

12.3 นิยาม

คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เป็นผลรวมทั้งในเชิงภววิสัย และอัตวิสัย ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยมนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตระดับใดนั้นสามารถเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานหรือเปรียบกับช่วงเวลาในอดีตที่ใช้เป็นฐานในการเปรียบเทียบ

12.4 วัตถุประสงค์

เพื่อใช้ในการประเมินผลคุณภาพชีวิต

12.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
ดัชนีคุณภาพชีวิต **11 มิติ 64 ตัวชี้วัด** ดังต่อไปนี้	
1. มิติสุขภาพ จำนวน 14 ตัวชี้วัด	1. อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 2. ร้อยละของเด็กแรกเกิดที่มีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม 3. ร้อยละของเด็ก 0-5 ปี มีการขาดสารอาหาร (โปรตีนและพลังงาน)) 4. อัตราตายทารก ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คน 5. อัตราการมีบุตรของหญิงวัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี (ต่อประชากรหญิง 1,000 คน) 6. ความชุกของผู้ติดเชื้อ HIV (อัตราต่อประชากร 100,000 คน) 7. อัตราผู้ป่วยด้านสุขภาพจิต (ต่อประชากร 100,000 คน) 8. อัตราผู้ป่วยเป็นโรคมะเร็ง (ต่อประชากร 100,000 คน) 9. อัตราการฆ่าตัวตาย (อัตราต่อประชากร 100,000 คน) 10. ร้อยละของประชากรที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา (ต่อประชากร 1,000คน) 11. สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ 1 คน 12. อัตราผู้ป่วยเป็นโรคเบาหวาน (ต่อประชากร 100,000 คน) 13. อัตราคนพิการ (ต่อประชากร 100,000 คน) 14. ร้อยละของเด็กวัยเรียนมีภาวะโภชนาการเกิน
2. มิติการศึกษา จำนวน 5 ตัวชี้วัด	15. ร้อยละของนักเรียนต่อประชากรตามกลุ่มอายุวัยเรียน - อายุ 3-5 ปี - อายุ 6-11 ปี - อายุ 12-17 ปี - อายุ 18-21 ปี 16. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป 17. ร้อยละของคนในครัวเรือนอายุ 15-60 ปี อ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ 18. ร้อยละของเด็กพิการที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 19. ร้อยละของเด็กด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. มิติที่อยู่อาศัย จำนวน 4 ตัวชี้วัด	20. ร้อยละของครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวร 21. ร้อยละของครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี 22. ร้อยละของครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ 23. ร้อยละของครัวเรือนที่ถูกรบกวนจากมลพิษ
4. มิติสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ตัวชี้วัด	24. ร้อยละของแหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำในระดับดี 25. ร้อยละของพื้นที่ป่า 26. ค่าเฉลี่ยพื้นที่สวนสาธารณะในเขตเมือง (ตารางเมตรต่อคน) 27. ดัชนีคุณภาพอากาศในเมืองหลักที่เกินมาตรฐาน 28. ปริมาณการใช้สารอันตราย (ล้านตัน/ปี)
5. มิติรายได้ จำนวน 5 ตัวชี้วัด	29. รายได้เฉลี่ยครัวเรือน (บาทต่อเดือน) 30. การกระจายรายได้ (สัมประสิทธิ์GINI) 31. สัดส่วนคนจน (ร้อยละของประชากร) 32. หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท) 33. ร้อยละของครัวเรือนที่มีการเก็บออมเงิน (ครัวเรือน)

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
6. มิติการทำงาน จำนวน 4 ตัวชี้วัด	34. ร้อยละของการว่างงาน 35. ร้อยละของการทำงานต่ำระดับ (ต่อประชากร 1,000 คน) 36. ร้อยละของแรงงานที่มีประกันสังคม 37. อัตราผู้ประสบอันตรายจากการทำงาน (ต่อลูกจ้าง 1,000 คน ตาม พ.ร.บ. เงินทดแทน)
7. มิติจริยธรรม จำนวน 6 ตัวชี้วัด	38. อัตราคดีเกี่ยวกับความผิดทางเพศ ต่อประชากร 100,000 คน 39. อัตราเด็กอายุ 0-5 ปีที่ถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์ ต่อเด็กเกิดมีชีพ คน 40. อัตราคดีเกี่ยวกับการค้าประเวณีต่อประชากร 100,000 คน 41. อัตราคดีการมีและเผยแพร่วัตถุลามก ต่อประชากร 100,000 คน 42. อัตราคดีฉ้อโกงและยักยอก ต่อประชากร 100,000 คน 43. ร้อยละของคนอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปทุกคนไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
8. มิติครอบครัว จำนวน 7 ตัวชี้วัด	44. อัตราประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี ทำงาน 45. ร้อยละของการหย่าร้าง (อัตราต่อการสมรสในปีนั้น) 46. ร้อยละของครอบครัวที่มีความอบอุ่น 47. อัตราครอบครัวที่มีสมาชิกป่วยเป็นโรควิตกกังวล (ต่อ 1,000ครอบครัว) 48. อัตราครอบครัวที่มีสมาชิกติดสารเสพติด (ต่อ 1,000 ครอบครัว) 49. ร้อยละของผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน 50. ร้อยละของคนพิการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน
9. มิติความปลอดภัย จำนวน 6 ตัวชี้วัด	51. อัตราการแจ้งความคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (ต่อ 100,000 คน) 52. อัตราคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ (ต่อ 100,000 คน) 53. อัตราคดีประทุษร้ายต่อร่างกายและเพศ (ต่อ 100,000 คน) 54. อัตราคดียาเสพติด (ต่อ 100,000 คน) 55. อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนน (ต่อ 100,000 คน) 56. อัตราการบาดเจ็บสาหัสจากอุบัติเหตุบนท้องถนน (ต่อ 100,000 คน)
10. มิติการคมนาคมและการสื่อสาร จำนวน 5 ตัวชี้วัด	57. อัตราการให้บริการโทรศัพท์พื้นฐาน (ต่อประชากร 100 คน) 58. อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (ต่อประชากร 100 คน) 59. อัตราประชากรต่อการมีรถโดยสารสาธารณะ 1 คัน 60. อัตราประชากรต่อการมีที่ทำการไปรษณีย์ 1 แห่ง 61. อัตราประชากรต่อการมีสถานีวิทยุชุมชน 1 แห่ง
11. มิติการมีส่วนร่วม จำนวน 3 ตัวชี้วัด	62. ร้อยละของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งระดับชาติ 63. ร้อยละของผู้หญิงที่เป็นตัวแทนในการเลือกตั้งระดับชาติ 64. ร้อยละของครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล

13 ดัชนีชี้วัดทุนทางสังคม

13.1 หน่วยงาน สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

13.2 กรอบแนวคิด

1. มิติกลุ่มและเครือข่าย กลุ่มเป็นแหล่งที่ปัจเจกชนเข้ามาดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้เป้าประสงค์ร่วมกัน กลุ่มเป็นแหล่งให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเมื่อกลุ่มมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ก็ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายระหว่างกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งเป็นการขยายโอกาสในการแสวงหาแลกเปลี่ยน และช่วยเหลือทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากรอื่นๆที่ส่งเสริมกลุ่มขยายตัวและเกิดความเข้มแข็งขึ้นมา
2. มิติความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ของชีวิตครอบครัว กลุ่ม และสังคม จะมีความสงบสันติ ยั่งยืน และเกิดความเจริญเติบโตได้เมื่อสมาชิกมีความไว้วางใจและกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเกี่ยวกัน เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญให้กับกิจกรรมเหล่านั้น
3. มิติกิจกรรมและความร่วมมือ การเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวมในชุมชนของปัจเจกชน เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงบรรทัดฐานของชุมชนนั้นว่ามีความเข้มแข็งหรืออ่อนแอ ชุมชนที่มีบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมมากย่อมแสดงให้เห็นว่ากฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของชุมชนได้รับการยึดถือและปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง
4. มิติความสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมและ ความขัดแย้งและความรุนแรง ความสมานฉันท์ทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้ทราบถึงระดับการยอมรับในความหลากหลายด้านชนชาติและเชื้อชาติ มีการไปมาหาสู่กันหรือการเข้าร่วมในประเพณีต่างๆ ของชุมชนที่ตนเองสังกัด ส่วนความขัดแย้งและความรุนแรงนั้น เป็นเงื่อนไขด้านลบที่บั่นทอนทุนทางสังคม
5. มิติอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง ความเป็นอิสระในการตัดสินกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเอง การตระหนักในความสำคัญที่ตนเองมีต่อชุมชนและสังคม ความสามารถในการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมที่ได้รับ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และความซื่อสัตย์สุจริต ย่อมชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีอำนาจ มีความหมายและมีความหวังต่อระบบการเมือง อันเป็นรากฐานที่ทำให้ทุนทางสังคมมีความแข็งแกร่งขึ้น

13.3 นิยาม

ทุนทางสังคม หมายถึง ลักษณะทางสังคม ที่ปัจเจกชนและองค์กรทางสังคม มีเครือข่าย (Networks) มีความไว้วางใจ (Trust) และมีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ (Norms) เพื่อการส่งเสริม เกื้อหนุน และร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน ซึ่งก่อให้เกิดความสามารถในการปรับปรุงสภาวะของสังคม องค์กร และตนเองให้บรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดร่วมกัน

13.4 วัตถุประสงค์

เพื่อกำหนดดัชนีทุนทางสังคม

13.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
ดัชนีทุนทางสังคมของไทย 5 มิติ 10 องค์ประกอบ 40 ตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้ **1. มิติกลุ่มและเครือข่าย มี 2 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด**	**องค์ประกอบด้านกลุ่ม 8 ตัวชี้วัด** 1. จำนวนประเภทของกลุ่มภายในชุมชน 2. จำนวนกลุ่มที่สมาชิกในครัวเรือนเป็นสมาชิก

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
	3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 4. ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 5. จำนวนกลุ่มที่ทำงานร่วมกันที่อยู่ภายในชุมชน 6. จำนวนกลุ่มที่ทำงานร่วมกันที่อยู่ภายนอกชุมชน 7. จำนวนแหล่งเงินทุนของกลุ่ม 8. ประสิทธิผลของกลุ่ม **องค์ประกอบด้านเครือข่าย 4 ตัวชี้วัด** 9. จำนวนเพื่อนหรือคนรู้จักที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ยามมีปัญหา 10. จำนวนกลุ่มคนที่สามารถให้ความช่วยเหลือด้านการเงินยามฉุกเฉิน 11. ระดับการได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มที่เป็นสมาชิก 12. จำนวนองค์การที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ยามมีปัญหา
2. มิติความไว้วางใจ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี 2 องค์ประกอบ 7 ตัวชี้วัด	**องค์ประกอบด้านความไว้วางใจ 5 ตัวชี้วัด** 13. ระดับความไว้วางใจต่อบุคคลในชุมชน 14. ระดับความไว้วางใจต่อบุคคลที่แตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาพูด 15. ระดับความไว้วางใจต่อกลุ่มอาชีพสำคัญในสังคม 16. ระดับความไว้วางใจต่อสื่อมวลชน 17. การเปลี่ยนแปลงของระดับความไว้วางใจในชุมชนในรอบ 2 ปี **องค์ประกอบด้านความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 2 ตัวชี้วัด** 18. ระดับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน 19. ระดับการให้ความช่วยเหลือโครงการที่มีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ แม้ตนเองจะไม่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการดังกล่าว
3. มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือมี 2 องค์ประกอบ 4 ตัวชี้วัด	**องค์ประกอบด้านกิจกรรม 3 ตัวชี้วัด** 20. จำนวนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์โดยรวมต่อชุมชนที่จัดขึ้นในชุมชน 21. ระยะเวลา (วัน) ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในรอบ 3 เดือน 22. จำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม **องค์ประกอบด้านความร่วมมือ 1 ตัวชี้วัด** 23. ระดับความร่วมมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชน
4. มิติด้านความสมาน-ฉันท์ การอยู่ร่วมกันในสังคมและความขัดแย้งและความรุนแรง มี 3 องค์ประกอบ 10 ตัวชี้วัด	**องค์ประกอบด้านความสมานฉันท์ 4 ตัวชี้วัด** 24. ระดับความหลากหลายของชนชาติและชนชั้นในชุมชน 25. ระดับของปัญหาที่เกิดจากความหลากหลายของชนชาติและชนชั้นในชุมชน 26. ระดับการกีดกันของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างทางชนชาติและชนชั้นในชุมชน 27. ระดับความสมานฉันท์ภายในชุมชน **องค์ประกอบด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม 2 ตัวชี้วัด** 28. จำนวนครั้งในการเข้าร่วมงานที่เกี่ยวกับสังคมและประเพณีในรอบ 1 ปี 29. จำนวนครั้งการเยี่ยมเยียนระหว่างกันภายในชุมชน **องค์ประกอบด้านความขัดแย้งและความรุนแรง 4 ตัวชี้วัด** 30. ระดับความรุนแรงภายในชุมชน 31. การที่บุคคลในครอบครัวเคยตกเป็นเหยื่อความรุนแรง 32. ความเสียหายของทรัพย์สินที่เกิดจากคนอื่น 33. ระดับการเปลี่ยนแปลงของความรุนแรงภายในชุมชนภายในเวลา 3 ปี
5. มิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง มี 1 องค์ประกอบ 7 ตัวชี้วัด	**องค์ประกอบด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง 7 ตัวชี้วัด** 34. ระดับความสำคัญของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน 35. จำนวนการร้องเรียนเพื่อประโยชน์ของชุมชนในรอบ 1 ปี 36. ระดับการตอบสนองของนักการเมืองท้องถิ่นหรือระดับประเทศต่อการเรียกร้อง 37. ระดับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น 38. ระดับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติ 39. ระดับความซื่อสัตย์ของข้าราชการและผู้นำชุมชน 40. การจ่ายเงินพิเศษให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ดัชนีชี้วัดในระดับชุมชน/พื้นที่

1 ตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย

1.1 หน่วยงาน/องค์กร รองศาสตราจารย์นายแพทย์ยงยุทธ ขจรธรรมนายแพทย์อภิสิทธิ์ ธำรงวรางกูล แห่งโรงพยาบาลขอนแก่นและคณะ ได้รับการสนับสนุนจาก สกว.

1.2 กรอบแนวคิด

"ตัวชี้วัดความสุข" ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเชิงจิตวิสัย มีต้นเค้ามาจากคำสั่งสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าในการพึ่งพาตนเอง ที่เน้นความสุขของชีวิตเป็นเป้าหมายในการครองตน และข้อชี้แนะของสมเด็จองค์ดาไล ลามะที่ว่าความสุขในเชิง Happiness เป็นความสุขที่สัมพันธ์กับความรู้สึกทางจิต (mind) และใจ (heart) มีลักษณะสงบและดำรงอยู่ที่ยาวนาน

1.3 วัตถุประสงค์

กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุข เป็นการพัฒนาวิธีคิดให้มองความสุข (happiness) มากกว่าความหฤหรรษ์ (pleasure) และเพื่อให้สามารถเปลี่ยนความคิดของชาวบ้านที่เข้าร่วม จนถึงขั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อช่วยสร้างคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้ทุกคนมีความสุขเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ใช้ในการประเมินผล เพื่อให้รู้สถานการณ์และเป็นการกระตุ้นเกษตรกรให้มีทางเลือกใหม่

1.4 องค์ประกอบ

หมวดความสุข	ตัวอย่างวลีเกี่ยวกับความคิดเรื่องความสุข ซึ่งชาวบ้านเขียนไว้ที่พบบ่อยและน่าสนใจ
1. การมีหลักประกันในชีวิต	1. มีที่ดินทำกิจของครอบครัวอย่างพอเพียง 2. มีบ้านอาศัยของครอบครัวอย่างมั่นคงถาวร 3. มีอาหารการกินพอเพียง 4. มีเงินทองใช้สอย 5. มียุ้งข้าวใหญ่ 6. มีข้าวกินตลอดปี
2. การมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง	7. สุขภาพจิต 8. ร่างกายแข็งแรง 9. อายุยืน 10. ปลูกยาสมุนไพรไว้รักษาเวลาเจ็บป่วย 11. ไม่มีโรคประจำตัว
3. การมีครอบครัวที่อบอุ่น	12. คนในครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้าและมีงานทำ 13. คนในครอบครัวรักใคร่กันไม่ทะเลาะหรือหึงหวงกัน 16. ลูกขยันทำมาหากินและพึ่งตนเองได้ 17. ผัวเดียวเมียเดียว 18. คนในครอบครัวมีเวลาให้กัน
4. การมีชุมชนเข้มแข็ง	19. เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม 20. เกิดผู้นำตามธรรมชาติและมีกระบวนการพัฒนาผู้นำ 21. เกิดกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน 22. ชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 23. คนในชุมชนมีความสามัคคี

หมวดความสุข	ตัวอย่างวลีเกี่ยวกับความคิดเรื่องความสุข ซึ่งชาวบ้านเขียนไว้ที่พบบ่อยและน่าสนใจ
5. การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี	24. มีดินน้ำสัตว์อุดมสมบูรณ์ 25. การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี 26. มีถนน น้ำประปา และไฟฟ้า 27. มีสิ่งแวดล้อมน่าอยู่ 28. เพิ่มความหลากหลาย
6. การมีอิสรภาพ	29. ได้ทำในสิ่งที่คิดโดยไม่สร้างความเดือดร้อน 30. ไม่มีหนี้สิน 31. ไม่ถูกคนอื่นครอบงำด้านความคิด 32. ประกอบอาชีพอิสระ
7. การมีความภาคภูมิใจ	33. มีครอบครัวที่ประสบความสำเร็จ 34. การเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้อื่น 35. ได้ถ่ายทอดความรู้ความคิดต่อผู้อื่น
8. การเข้าถึงธรรมะว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน	36. การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 37. มีความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ 38. ได้เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ ทำทานหรือช่วยเหลือผู้อื่น

2 ตัวชี้วัดความสุข / ดัชนีครอบครัวมีสุข

2.1 หน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหิดล

2.2 กรอบแนวคิด

จัดทำโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ (กาญจนบุรี ชัยนาท) และนำมาสร้างแบบสอบถาม จัดทำตัวชี้วัดเชิงปริมาณ จากนั้นใช้วิธี Future Search

2.3 วัตถุประสงค์

เพื่อค้นหาสิ่งที่ทำให้คนมีความสุขในระดับชุมชนเป็นดัชนีความสุข

2.4 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี
ดัชนีครอบครัวมีสุข โดยพิจารณาจำแนกตามประเภทครอบครัว - ครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ - ครอบครัวที่อยู่กับเครือญาติไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ - ครอบครัวหย่าร้าง (ขณะนี้อยู่ระหว่างการทดสอบตัวชี้วัด)

3 ดัชนีชี้วัดโครงการชุมชนเป็นสุขภาคอีสาน

3.1 หน่วยงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี จ.ขอนแก่น

3.2 กรอบแนวคิด

ให้สุขภาวะทั้งทางกาย ใจ สังคม และปัญญาเป็นตัวตั้ง โดยใช้หลักอริยะสัจสี่ และหลักอปริหานิยธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อค้นหาความทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุ) นิโรธ (ทางเลือกในการดับทุกข์) และมรรค (แผนปฏิบัติการดับทุกข์) โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการหาเลือกในการดับทุกข์ และแผนปฏิบัติการดับทุกข์

3.3 นิยาม

ใช้ความสุขเป็นตัวตั้ง เงินเป็นตัวแปรตาม โดยเชื่อว่า งานคือความสุข ความสุขคืองาน ถ้าอยากมีความสุขก็ทำงานเดี๋ยวเงินก็มาเอง

3.4 วัตถุประสงค์

มีทุกขภาวะลดลงเกิดสุขภาวะทั้งทางกาย ใจ สังคม และปัญญาเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่มีความยืนยาวในที่สุด

3.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. หลักประกันในชีวิต	1. อาการปลอดภัยเพิ่มขึ้นทั้งชนิดและปริมาณ 2. ต้นไม้ยืนต้น เพิ่มขึ้นทั้งชนิดและปริมาณ 3. เงินออมเพิ่ม 4. กัลยาณมิตรเพิ่ม 5. ภูมิปัญญาเพิ่ม
2. ร่างกายและจิตใจแข็งแรง	6. ลด ละ เลิกการสูบบุหรี่ได้ 7. ลด ละ เลิกการดื่มเหล้าได้ 8. ลด ละ เลิกอบายมุขได้ 9. กินอิ่ม นอนหลับ 10. ลดการนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล
3. ครอบครัวอบอุ่น	11. คนในครอบครัวมีเวลาให้กันมากขึ้น 12. คนในครอบครัวรักใคร่ปรองดองกัน 13. มีโอกาสอยู่ใกล้กันเมื่อต้องการ
4. ชุมชนเข้มแข็ง	14. คนในชุมชนร่วมกันคิดช่วยกันทำแก้ปัญหาได้ 15. คนในชุมชนมีกิจกรรมรักและเอื้ออาทรต่อกัน
5. สิ่งแวดล้อมดี	16. ดินดีขึ้น 17. น้ำอุดมสมบูรณ์ขึ้น 18. สัตว์เพิ่มขึ้นทั้งชนิดและปริมาณ 19. ต้นไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้นทั้งชนิดและปริมาณ 20. มลภาวะลดลง
6. ความภาคภูมิใจ	21. ครอบครัวและชุมชนมีความสำเร็จในการดับทุกข์สร้างสุขเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ 22. เกิดความภาคภูมิใจที่ สสส. ช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้จนได้คิด และคิดได้ ได้ทำจนทำได้ และเลิกสนับสนุนก็จะทำต่อไป
7. มีอิสรภาพ	23. ปลอดหนี้ปลอดสิน 24. มีอิสระที่จะคิด พูด ทำได้ดังใจ โดยไม่กระทบผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม
8. การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล	25. ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ 26. ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ดัชนีชี้วัดชี้วัดของต่างประเทศ

1 ดัชนีชี้วัดการพัฒนาคน

Human Development Index : HDI

1.1 หน่วยงาน/องค์กร UNDP

1.2 กรอบแนวคิด

มีแนวคิดจาก UNDP ที่จะดูการพัฒนาคน ใน 3 มิติ ทั้งในด้านสุขภาพ การศึกษา และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ก็เพื่อขยายแนวคิดการพัฒนาประเทศ โดยไม่ให้มุ่งที่รายได้เพียงด้านเดียว

1.3 วัตถุประสงค์

เพื่อใช้วัดการพัฒนาคนในประเทศต่างๆ และเปรียบเทียบระดับการพัฒนาในแต่ละประเทศ

1.4 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. ชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี	1.1 อายุขัยเฉลี่ยแรกเกิด
2. การศึกษา	2.1 อัตราการอ่านออกเขียนได้
	2.2 อัตราส่วนการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และการศึกษาต่อเนื่อง
3. รายได้	3.1 รายได้ต่อหัวของประชากร

2 ดัชนีการพัฒนาหญิง - ชาย

Gender-related Development Index : GDI

2.1 หน่วยงาน/องค์กร UNDP

2.2 กรอบแนวคิด

เพื่อใช้วัดการพัฒนามนุษย์ โดยใช้องค์ประกอบเดียวกับ HDI และเพิ่มความไม่เทียมในเรื่องความสำเร็จระหว่างเพศชายและหญิง โดยที่ถ้าค่า GDI เท่ากับ HDI หมายถึงมีความเท่าเทียมกันทั้งสองเพศ แต่ถ้า GDI มีต่ำกว่าค่า HDI มาก หมายถึงมีความแตกต่างระหว่างชาย-หญิงมาก

2.3 นิยาม

GDI คือ HDI ที่ปรับให้แสดงความแตกต่างระหว่างชาย-หญิง

2.4 วัตถุประสงค์

GDI จะระบุความแตกต่างในความสามารถพื้นฐานระหว่างเพศชายและหญิง

2.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. ชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี 2. การศึกษา 3. รายได้	GDI จะใช้ตัวชี้วัดกลุ่มเดียวกับ แต่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างหญิง-ชายในตัวชี้วัดต่างๆ

3 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต

3.1 หน่วยงาน/องค์กร UNESCAP

3.2 กรอบแนวคิด

โดยมองคุณภาพชีวิตในฐานะที่เป็นภาพรวมขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีระดับที่แตกต่างกันออกไป

3.3 นิยาม

เป็นระดับของการมีชีวิตที่เป็นผลรวมจากองค์ประกอบคุณชีวิต 7 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านชีวิตการใช้สติปัญญา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านชีวิตครอบครัว ด้านชุมชนและด้านสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม

3.4 วัตถุประสงค์

สำรวจคุณภาพชีวิต

3.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. สุขภาพ	1.1. การตาย 1.2. ความเจ็บป่วย 1.3. โภชนาการ
2.ระดับการศึกษา	2.1. การศึกษาเบื้องต้น 2.2. การศึกษาต่อเนื่อง 2.3. การศึกษาต่อเนื่องระดับสูง
3. การทำงาน	3.1. การจ้างงาน 3.2. สภาพการทำงาน
4. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	4.1 สภาพที่อยู่อาศัย 4.2 การขนส่งและการคมนาคม 4.3 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
5. สภาพครอบครัว และความเป็นอยู่	5.1 โครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว *(ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด)* 5.2 ความมั่นคงของครอบครัว
6. สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน	6.1 การมีส่วนร่วมในชุมชน*(ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด แต่อาจพิจารณาจากองค์ประกอบอื่นๆ เช่น โอกาสของประชาชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ* 6.2 ความมั่นคงของชุมชน
7. วัฒนธรรม จิตวิญญาณ/ความเชื่อและงานอดิเรก/สันทนาการ	7.1 วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ *(ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด)*, 7.2 จิตวิญญาณ/ความเชื่อ *(ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด)* 7.3 การพักผ่อน (ทางกาย) การพักใจ *(ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด)*

4 ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.1 หน่วยงาน/องค์กร United Nations Commission on Sustainable Development UNCSD

4.2 กรอบแนวคิด

ปี พ.ศ. 2538 UNCSD ได้ทำการคัดเลือกดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลัก Pressure-State-Response Framework (PSR) ประกอบด้วยดัชนีชี้วัด 134 ตัวชี้วัดและจัดแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ หมวดสังคม, หมวดเศรษฐกิจ, หมวดสิ่งแวดล้อม และหมวดสถาบัน/องค์กร นอกจากนี้ ยังแบ่งลักษณะของดัชนีออกเป็น 3 ประเภท ที่สอดคล้องกับหลัก PSR คือ 1) ดัชนีประเภทพลังขับเคลื่อน (Driven force indicators) ได้แก่ดัชนีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ กระบวนการและรูปแบบที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ดัชนีประเภทแสดงสถานภาพ (State indicators) ได้แก่ ดัชนีที่แสดงถึงผลหรือระดับของการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) ดัชนีประเภทตอบสนอง (Response indicators) ได้แก่ ดัชนีที่เป็นลักษณะของนโยบายหรือผลตอบสนองการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.3 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นกรอบในการวัดความก้าวหน้าการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

4.4 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. การพัฒนาด้านสังคม	1.1. การต่อสู้ความยากจน 1.2 การเปลี่ยนแปลงด้านประชากรและความสามารถในการพัฒนาที่ยั่งยืน, 1.3 การส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรม, 1.4 การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพ, 1.5 การส่งเสริมการพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชากรอย่างยั่งยืน
2. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ	2.1 ความร่วมมือระหว่างประเทศและนโยบายภายในประเทศที่มีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค, การเงิน, การพัฒนาเทคโนโลยีความร่วมมือและเพิ่มศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม
3. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม	3.1 การรักษาคุณภาพน้ำและแหล่งน้ำ, 3.2 การป้องกันทะเล มหาสมุทรและชายฝั่ง, 3.3 การวางแผนและบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากผืนดิน 3.4 การจัดระบบนิเวศการต่อต้านฝนแล้งและการเกิดทะเลทราย, 3.5 การจัดการระบบนิเวศ 3.6 การพัฒนาพื้นที่ที่มีภูเขาอย่างยั่งยืน, 3.7 การส่งเสริมการพัฒนาชนบทและการเกษตรอย่างยั่งยืน 3.8 การต่อต้านการทำลายป่าไม้ 3.9 ความหลากหลายทางชีวภาพ 3.10 การป้องกันบรรยากาศ 3.11 การจัดการของเสียและกากของเสีย, 3.12 การจัดการกับสารเคมีที่เป็นอันตราย, 3.13 การจัดการของเสียที่เป็นอันตราย, 3.14 การจัดการของเสียจากกัมมันตรังสี
4. การพัฒนาสถาบัน/องค์การ	4.1 การรวมประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับประเด็นการพัฒนาในขั้นตอนการตัดสินใจ 4.2 ศาสตร์สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน 4.3 เครื่องมือและกลไกด้านกฎหมายระหว่างประเทศ 4.4 ระบบข้อมูลการสื่อสาร 4.5 บทบาทของประชากรส่วนใหญ่

5 ดัชนีความอยู่ดีมีสุขของเด็กและเยาวชน
Child and Youth Well-being Index : CWI

5.1 หน่วยงาน/องค์กร Foundation for Child Development

5.2 กรอบแนวคิด

มาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษาคุณภาพชีวิต หรือ ความอยู่ดีมีสุข ของเด็กและวัยรุ่นชาวอเมริกัน

5.3 วัตถุประสงค์

เพื่อวัดผลการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศอเมริกา

5.4 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. ความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจของครอบครัว	1.1 อัตราความยากจน
	1.2 การมีงานทำของผู้ปกครอง
	1.3 รายได้ต่อปีของครอบครัว
2. สุขภาพ	2.1 อัตราการตายในทารก
	2.2 น้ำหนักทารกแรกเกิด
	2.3 อัตราการตาย (1-19 ปี)
	2.4 อัตราของเด็กที่มีสุขภาพดี
	2.5 เด็กที่มีกิจกรรม
	2.6 เด็กและวัยรุ่นที่มีน้ำหนักเกิน (6-19 ปี)
3. ความปลอดภัย/พฤติกรรม	3.1 อายุขัยของเด็กวัยรุ่น (10-17 ปี)
	3.2 เหยื่ออาชญากรรมในวัยรุ่น (12-19 ปี)
	3.3 การประกอบอาชญากรรมในวัยรุ่น (12-17 ปี)
	3.4 การสูบบุหรี่ (ในระดับมัธยมศึกษา)
	3.5 การดื่มของมึนเมา (ในระดับมัธยมศึกษา)
	3.6 การใช้สารเสพติด (ในระดับมัธยมศึกษา)
4. การเข้าศึกษา	4.1 คะแนนการทดสอบ (ในเด็กอายุ 9,13, 17 ปี)
	4.2 คะแนนทดสอบคณิตศาสตร์ (ในเด็กอายุ 9, 13, 17 ปี)
5. ความเชื่อมโยงในชุมชน	5.1 จำนวนผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตร (อายุ 18-24 ปี)
	5.2 จำนวนของเยาวชนที่ไม่ทำงานและไม่เรียนหนังสือ (อายุ 16-19)
	5.3 จำนวนของเด็กที่เข้าเรียนในขั้นเตรียมอนุบาล (อายุ3-4 ปี)
	5.4 จำนวนผู้ที่ได้รับปริญญาตรี (อายุ 25-29)
	5.5 จำนวนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี (อายุ 18-20 ปี)
6. ความสัมพันธ์ทางสังคม	6.1 จำนวนของเด็กที่อยู่กับพ่อหรือแม่เท่านั้น (single parent)
	6.2 จำนวนของเด็กที่มีการย้ายบ้าน/เปลี่ยนผู้เลี้ยงดูระหว่างช่วงปีที่แล้ว (อายุ 1-18 ปี)
7. ความสุขทางอารมณ์	7.1 อัตราการฆ่าตัวตาย (อายุ 10-19 ปี)
	7.2 การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา (ในระดับมัธยมศึกษา)
	7.3 ร้อยละของผู้ที่คิดว่าศาสนาเป็นเรื่องที่สำคัญมาก (ในระดับมัธยมศึกษา)

6 เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGS)

6.1 หน่วยงาน/องค์กร สหประชาชาติ (United Nations : UN)

6.2 กรอบแนวคิด

องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้จัดประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษ เมื่อเดือนกันยายน 2543 (ค.ศ.2000) ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นสหัสวรรษใหม่ มีการทบทวนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาของแต่ละประเทศในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่าง ๆ และได้ร่วมกันรับรองคำประกาศแห่งสหัสวรรษ พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ(Millennium Development Goals : MDGs) ภายในปี 2558 ซึ่งประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมาย MDGs ส่วนใหญ่ก่อนระยะเวลาที่กำหนดภายในปี 2553 จึงได้ริเริ่มแนวคิดในการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ท้าทายยิ่งขึ้นเพิ่มเติม เรียกว่า MDG Plus (MDG+) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาของประเทศไทย

6.3 นิยาม

การพัฒนาในอนาคตที่มีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่เป็นสากล ซึ่งมีการกำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการบรรลุสัมฤทธิผลและสามารถวัดผลได้ ในการต่อสู้กับความยากจน ความอดอยากหิวโหย การไม่รู้หนังสือ โรคภัยไข้เจ็บ ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนหลักการแบ่งสรรความรับผิดชอบระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ระหว่างสหประชาชาติและองค์การพัฒนาระหว่างประเทศ และรัฐบาลประเทศต่าง ๆ และระหว่างภาคีการพัฒนาในแต่ละประเทศ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันภายใน พ.ศ. 2558

6.4 วัตถุประสงค์

คำรับรองปฏิญญาแห่งสหัสวรรษ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคนและลดช่องว่างการพัฒนาให้เป็นจุดเริ่มต้นศตวรรษใหม่ ในการขจัดความยากจนและหิวโหย ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี ลดอัตราการตายของเด็ก พัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์ ต่อสู้โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่น ๆ รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก โดยประเทศไทยได้เพิ่มเติมการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เฉพาะอย่างยิ่งประชากรในพื้นที่ล้าหลังและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาของประเทศไทยที่ท้าทายเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

6.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี		ตัวชี้วัด
1. ความยากจน	MDGs	- สัดส่วนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นยากจน - ช่องว่างความยากจน - ส่วนแบ่งรายได้ครัวเรือนของประชากรร้อยละ 20 ที่ยากจนที่สุด
	MDG+	- สัดส่วนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ - ความรุนแรงของความยากจน
2. ความหิวโหย	MDGs	- สัดส่วนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นยากจนด้านอาหาร - อัตราเด็กอายุต่ำกว่าห้าปีที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์
	MDG+	- อัตราเด็กชาวเขาที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ - อัตราการขาดสารอาหาร (ไอโอดีน เหล็ก วิตามินเอ) ในเด็กวัยเรียน - สัดส่วนประชากรอายุสูงกว่า 20 ปี ที่ได้รับพลังงานอาหารต่ำกว่าเกณฑ์ความต้องการ (วัดจากดัชนีมวลกาย)
3. การศึกษา	MDGs	- อัตรานักเรียนต่อประชากรวัยเรียนสุทธิและรวมระดับประถมศึกษา - สัดส่วนนักเรียนที่เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และเรียนต่อจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

องค์ประกอบดัชนี		ตัวชี้วัด
	MDG+	- อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากรอายุ 15-24 ปี - อัตรานักเรียนต่อประชากรวัยเรียนสุทธิและรวมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย - อัตราการคงอยู่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย - คะแนนสอบของนักเรียนระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย - อัตราการมีทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศของประชากรอายุ 15-24 ปี
4. ความเท่าเทียมกันทางเพศ	MDGs	- อัตราส่วนหญิงต่อชายในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา - อัตราการอ่านออกเขียนได้หญิงต่อชาย กลุ่มอายุ 15-24 ปี - สัดส่วนผู้หญิงในการทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนนอกภาคเกษตร - สัดส่วนผู้หญิงในรัฐสภา - อัตราส่วนนักศึกษาหญิงต่อชายระดับอุดมศึกษาบางสาขาวิชา - อัตราการอ่านออกเขียนได้หญิงต่อชายอายุ 40 ปี ขึ้นไป
	MDG+	- สัดส่วนรายได้หญิงต่อชายในการทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนนอกภาคเกษตร - สัดส่วนผู้หญิงในองค์การบริหารส่วนตำบลและตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในราชการส่วนกลาง
5. สุขภาพเด็ก	MDGs	- อัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี - อัตราการตายของทารก - สัดส่วนเด็กอายุ 1 ปี ที่ได้รับวัคซีนป้องกันโรคหัด
	MDG+	- อัตราการตายของเด็กในเขตพื้นที่สูง จังหวัดภาคเหนือบางแห่งและ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ - อัตราการตายของเด็กอายุ 5 ปี ในเขตพื้นที่สูง จังหวัดภาคเหนือบางแห่ง และ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
6. สุขภาพสตรีมีครรภ์	MDGs	- อัตราการตายของมารดา - สัดส่วนการคลอดบุตรที่ได้รับการดูแลจากบุคลากรสาธารณสุข
	MDG+	- อัตราการตายของมารดาในเขตพื้นที่สูง จังหวัดภาคเหนือบางแห่งและ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
7. โรคเอดส์	MDGs	- อัตราการติดเชื้อ HIV ในสตรีมีครรภ์ - อัตราการใช้ถุงยางอนามัยของเด็กนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษา - จำนวนเด็กกำพร้าจากโรคเอดส์
	MDG+	- อัตราการติดเชื้อ HIV ในประชากรวัยเจริญพันธุ์ - อัตราการติดเชื้อ HIV ในผู้ฉีดยาเสพติด
8. มาลาเรีย วัณโรค และโรคหัวใจ	MDGs	- อัตราการเกิดและอัตราการตายด้วยโรคมาลาเรีย - อัตราผู้ป่วยและอัตราการตายด้วยโรควัณโรค - อัตราการรักษาหายขาดเมื่อใช้ DOTS รักษาผู้ป่วยวัณโรค
	MDG+	- อัตราการเกิดโรคมาลาเรียใน 30 จังหวัดชายแดน - อัตราผู้ป่วยและอัตราการตายด้วยโรคหัวใจ
9. การพัฒนาที่ยั่งยืน	MDGs	- สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ - สัดส่วนพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ต่อพื้นที่ประเทศ - อัตราการใช้พลังงานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 1,000 บาท - อัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากร และอัตราการใช้สารทำลายโอโซน ประเภท CFCs - สัดส่วนประชากรที่ใช้เชื้อเพลิงประเภทฟืนถ่าน
	MDG+	- พื้นที่ป่าชายเลน - สัดส่วนพลังงานหมุนเวียนในพลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้น - สัดส่วนแม่น้ำสายหลักที่มี DO, BOD และ TCB ต่ำกว่ามาตรฐาน - สัดส่วนขยะมูลฝอยที่นำมาใช้ประโยชน์ใหม่
10. น้ำดื่มสะอาดและส้วมถูกสุขลักษณะ	MDGs	- สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงแหล่งน้ำดื่มสะอาด(เมือง และชนบท) - สัดส่วนประชากรที่ใช้ส้วมถูกสุขลักษณะ (เมืองและชนบท)
11. ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย	MDGs	- สัดส่วนครัวเรือนที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (เป็นเจ้าของ,เช่าซื้อ หรือเช่า)

7 ความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) ของประเทศภูฏาน

7.1 หน่วยงาน/องค์กร ภูฏาน

7.2 กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดความสุข ประกอบด้วย

1. พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเท่าเทียม
2. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. อนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดีงาม
4. การปกครองที่ดี /ธรรมาภิบาล

เนื่องจากในชีวิตของเราได้รับอิทธิพลจากแหล่งอื่นๆ นอกเหนือจากเศรษฐกิจและมนุษย์ ได้แก่ ระบบนิเวศวิทยา วัฒนธรรม และสังคม จึงจำเป็นต้องนำต้นทุนเหล่านี้มาพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจได้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระยะยาว ดังนั้น จึงได้รวมความแตกต่างทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศน์และการฟื้นฟูกลับสู่สภาพเดิมเข้าเป็นองค์ประกอบของความสุข

7.3 นิยาม

ตัวชี้วัดความสุขมวลรวมประชาชาติของภูฏานอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. **ระดับปัจเจกบุคคล** เริ่มจากโรงเรียนและครอบครัวที่จะมีอิทธิพลต่อบุคคลตั้งแต่วัยเด็ก
2. **ระดับองค์กร**ทั้งภาคสาธารณะ และภาคเอกชนควรให้ความสนใจต่อหลักการ
3. **ระดับภาพรวม** ตัวชี้วัดที่เหมาะสมควรจะถูกกำหนดและได้รับการยอมรับจากส่วนรวม

7.4 วัตถุประสงค์

เพื่อวัดผลกระทบใน 4 ด้าน ดังนี้

1. ผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact): คนที่มีความสุขมีแนวโน้มที่จะมีอายุยืน
2. ผลกระทบด้านวิสาหกิจ (Enterprise Impact): การพัฒนาบุคคลสนับสนุนให้เกิดเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์
3. ผลกระทบในฐานะความเป็นพลเมือง (Citizen Impact): ความสุขจะทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกิดการปฏิบัติที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้งรวมถึงการมีมิตรไมตรีให้แก่กัน
4. ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม (Ecological Impact): คนที่มีความพึงพอใจกับสิ่งที่ตนเองมีอยู่ จะมีแรงขับเคลื่อนจากความต้องการน้อยกว่า รวมทั้งจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แทนการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น

7.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2. การอนุรักษ์วัฒนธรรม 3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4. การพัฒนาที่สมดุลและเป็นธรรม 5. การบริหารจัดการที่ดี	กำลังศึกษาในขั้นตอนนี้

8 ดัชนีโลกแห่งความสุข
Happy Planet Index : HPI

8.1 หน่วยงาน/องค์กร New Economics Foundation

8.2 กรอบแนวคิด

ประเทศที่ได้ค่า HPI สูงไม่ได้หมายความว่าจะเป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลก แต่จะหมายความถึงความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพต่อความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์

8.3 นิยาม

HPI เป็นวิธีการวัดแบบใหม่ โดยดูที่ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร กับความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์

8.4 วัตถุประสงค์

เพื่ออธิบายผลการพัฒนาในมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม

8.5 องค์ประกอบดัชนี / ตัวชี้วัด

องค์ประกอบดัชนี	ตัวชี้วัด
1. ความยืนยาวของชีวิต 2. ความพอใจในชีวิต 3. ความต้องการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ	